

İlköğretim

Sosyal Bilgiler

6

Ders Kitabı

Adnan ALTUN

Yasin DOĞAN

Efkan UZUN

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 28.06.2006 tarih ve 294 sayılı kararı ile 2006-2007 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle DERS KİTABI olarak kabul edilmiştir.

ALTIN KİTAPLAR

Göztepe Mah. Kazım Karabekir Cad.
Nu.: 32 Mahmutbey - Bağcılar / İstanbul
tel.: 0.212.446 38 88 pbx
belgeç: 0.212.446 38 90
<http://www.altinkitaplar.com.tr>
info@altinkitaplar.com.tr

Editör
Önder AKYÜZ

Dil Uzmanı
Esra POLAT

Görsel Tasarım
Gözde BİTİR SINDIRGI

Program Geliştirme Uzmanı
Yard. Doç. Dr. Melek ÇAKMAK

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Mustafa KILINÇ

Rehberlik ve Gelişim Uzmanı
Yard. Doç. Dr. Leyla ERCAN

ISBN
978-975-21-1100-4

Sertifika Nu.
10766

Baskı Yeri ve Yılı
Tuna Matbaacılık AŞ
tel.: (03 12) 278 34 84, Ankara, 2011

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbin âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak!" diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsın da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.

Ruhumun senden, İlâhi, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar - ki şahadetleri dinin temeli -
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan, İlâhi, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerred gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

ATATÜRK'ÜN GENÇLİĞE HİTABESİ

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni, bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok nâmüsaid bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asîl kanda, mevcuttur!

Mustafa Kemal ATATÜRK
(1881-1938)

İÇİNDEKİLER

DÜZENLEME ŞEMASI	8
------------------------	---

1. ÜNİTE: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENİYORUM.....	10
YENİ OKULUM	12
TARTIŞMA VAR!.....	14
ÇEVRE KİRLİLİĞİ SALGIN HASTALIKLARA NEDEN OLUR	17
ŞEHRİMİZLE İLGİLİ OLAYLARI ARAŞTIRIYORUZ.....	18
AFACAN HASAN	22
SOSYAL BİLGİLER SAYESİNDE	24
ATATÜRK'ÜN ESERLERİ: TÜRK TARİH KURUMU VE TÜRK DİL KURUMU.....	28
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM.....	32

2. ÜNİTE: YERYÜZÜNDE YAŞAM	34
HARİTALARI ANLAMAK	36
KOORDİNATLAR DÜNYASI	38
KUTUPLARDAN ÇÖLLERE DEĞİŞEN İKLİM.....	40
TÜRKİYE'DE İKLİM BÖLGELERİ	43
TARİHTE YOLCULUK	45
UYGARLIKLAR BEŞİĞİ ANADOLU.....	50
ORMANLARIMIZ DEĞİL, GELECEĞİMİZ YOK OLUYOR	56
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM.....	58

3. ÜNİTE: İPEK YOLU'NDA TÜRKLER.....	60
DESTAN YAZANLAR.....	62
ASKER MİLLET	69
İPEK YOLU	72
ÇÖLE İNEN NUR	75
TÜRK BÜYÜKLERİ KENDİLERİNİ ANLATIYOR.....	78
YILLARDIR SÜREN TATLI GELENEK	83
ÇİZGİLERİN DİLİ	87
MOĞOLİSTAN'DAKİ TÜRK ANITLARI PROJESİ	91
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM.....	94

4. ÜNİTE: ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI.....	96
ÜLKEMİZDE EKONOMİK FAALİYETLER	98
YATIRIM VE PAZARLAMA	103

VERGİ VEREREK KAZANIYORUZ	106
DOĞAL KAYNAKLARIMIZ TÜKENMESİN	110
HANGİ MESLEK?	112
NİTELİKLİ İNSAN GÜCÜ VE GİRİŞİMCİLİK	114
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM	116

5. ÜNİTE: ÜLKEMİZ VE DÜNYA	118
DÜNYADA NÜFUS DAĞILIŞI VE EKONOMİK FAALİYETLER	120
İHRACATTAN İTHALATA EKONOMİMİZ	122
MİLLÎ DIŞ POLİTİKAMIZ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİMİZ	125
ZORLUKLAR BİRLİKTE AŞILIR!	128
ÜNİVERSİYAD 2005	130
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM	134

6. ÜNİTE: DEMOKRASİNİN SERÜVENİ	136
DEMOKRASİ YOLUNDA AZ GİTTİK, UZ GİTTİK	138
DEMOKRATİK TOPLUM OLUŞUYOR	140
BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE DEMOKRASİ YOLCULUĞUMUZ.....	142
MUMU SÖNDÜR, KİTABI AÇ; ÇÜNKÜ KİTAP ALTINA DA IŞIK VERİR ..	144
TEMEL İNSAN HAKLARIMIZI TANIYALIM	146
GEÇMİŞTEN BUGÜNE BELGELERLE İNSAN HAKLARI	150
HER ZAMAN TÜRK KADINIYLA BİRLİKTEYİZ.....	155
DEĞERLERİMİZE SAHİP ÇIKIYORUZ	158
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM	160

7. ÜNİTE: ELEKTRONİK YÜZYIL	162
HASANKEYF.....	164
HAYATIMIZDA NELER DEĞİŞECEK?	166
DOKTORUMUZU DİNLEYELİM	168
KORSANLA MÜCADELE.....	170
ATATÜRK VE BİLİM	172
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM	176

SÖZLÜK	178
KAYNAKÇA.....	183
KRONOLOJİ.....	185
TÜRKİYE HARİTASI	187
TÜRK DÜNYASI HARİTASI.....	189

DÜZENLEME ŞEMASI

Ünitenin numarasını gösteren bant

Öğrenciyi üniteye hazırlayan sorular

Ünitenin içindeki konuları gösteren bölüm

1. Olay ve olgu arasında ne gibi farklar vardır?
2. Çevremizde yaşadığımız bir olay neden birçok kişiyi etkiler?
3. Sosyal bilgilerin yaşamımızdaki yeri nedir?
4. Atatürk, sosyal bilimlerin gelişmesi için neler yapmıştır?

1. ÜNİTE

SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRENIYORUM

TÜRK DİL KURUMU
YEREL DİL KURUMU
YEREL DİL KURUMU
15 TEMMUZ 1907

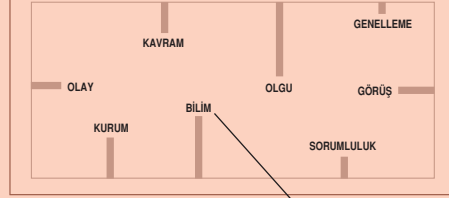
BIRAZ DÜŞÜNELİM

1. Olay ve olgu arasında ne gibi farklar vardır?
2. Çevremizde yaşadığımız bir olay neden birçok kişiyi etkiler?
3. Sosyal bilgilerin yaşamımızdaki yeri nedir?
4. Atatürk, sosyal bilimlerin gelişmesi için neler yapmıştır?

ÜNİTEDE YER ALAN KONULARIMIZ

- YENİ OKULUM
- TARTIŞMA VARI!
- ÇEVRE KİRLİLİĞİ SALGINI HASTALIKLARA NEDEN OLUR
- ŞEHİRİMİZLE İLGİLİ OLAYLARI ARAŞTIRIYORUZ
- AFACAN HASAN
- SOSYAL BİLGİLER SAYESİNDE
- ATATÜRKÜN ESERLERİ: TÜRK TARİH KURUMU VE TÜRK DİL KURUMU

KAVRAMLARIMIZ

Öğrenciyi ünitenin konusunu sezdirmeyi amaçlayan görsel materyal

Ünite süresince işlenen kavramlar

Ünitenin adı

1. ÜNİTE

YENİ OKULUM

1. Yaşamımızı ne tür olaylar etkiler?
2. Herhangi bir olay, neden her insanda farklı etkiler yaratır?

Konu başlığı

Konu başlığını sayfadan ayıran bant

Ünitenin numarasını gösteren bant

Öğrenciyi konuya hazırlayan sorular

Konuya uygun metin

Sayfa numarası

Görsel materyal

Öğrencinin metni kavrayışını ölçen sorular

Ünitenin adını gösteren bant

ANKARA

BİRSE

Okuduğunuz bu bölümde geçen taşınma olayından kimler, nasıl etkilmişlerdir?

12

13

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRENYORUM

TEKİR ZÜ R.

TÜRK DİL KURUMU
TÜRK DİLİ ARAŞTIRMA KURUMU
TÜRK DİLİ TETKİK CEMİYETİ
12 TEMMUZ 1932

SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRENIYORUM

BİRAZ DÜŞÜNELİM

1. Çevremizde yaşadığımız bir olay neden birçok kişiyi etkiler?
2. Şu ana kadar sizi en çok etkileyen olay nedir? Sebepleri nelerdir?
3. Sosyal bilgilerin yaşamımızdaki yeri nedir?
4. Atatürk'ün açtığı Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumunun amaçları sizce neler olabilir?

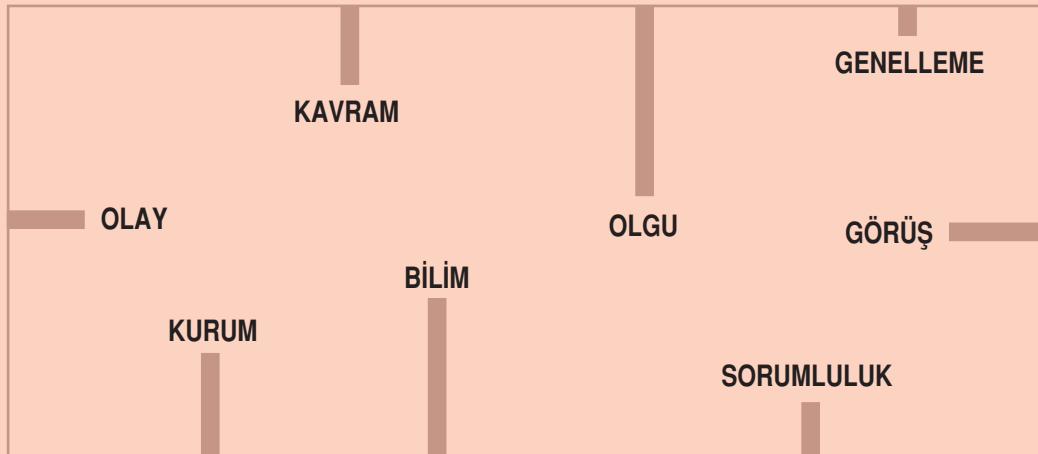

ÜNİTEDE YER ALAN KONULARIMIZ

- YENİ OKULUM
- TARTIŞMA VAR!
- ÇEVRE KİRLİLİĞİ SALGIN HASTALIKLARA NEDEN OLUR
- ŞEHİRİMİZLE İLGİLİ OLAYLARI ARAŞTIRIYORUZ
- AFACAN HASAN
- SOSYAL BİLGİLER SAYESİNDE
- ATATÜRK'ÜN ESERLERİ: TÜRK TARİH KURUMU VE TÜRK DİL KURUMU
- ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

KAVRAMLARIMIZ

1. Yaşamımızı ne tür olaylar etkiler?
2. Herhangi bir olay, neden her insanda farklı etkiler gösterir?

Merhaba arkadaşlar. Hepimize yeni eğitim-öğretim yılında başarılar diliyorum. Arkadaşlar, ben de sizler gibi bu yıl 6. sınıfa geçtim. Biraz daha büyüdüğüm ve yeni bir okula başladığım için hem heyecanlıyım hem de çok mutluyum. Yeni bir okul diyorum, çünkü 5. sınıfa kadar Bursa'da okudum. Bu yıl ise Bursa'dan ayrılıp Ankara'ya taşındık. Ankara'ya taşındığımız için okulum da değişti.

Neden mi Ankara'ya taşındık? Benim babam, birçoğumuzun babası ya da annesi

gibi memur. Mesleği öğretmenlik. Babamın tayininin Ankara'ya çıkması nedeniyle Ankara'ya taşınmak zorunda kaldık. Sizlere, Ankara'ya taşınma olayımızdan ve bunun kimleri, nasıl etkilediğinden söz edeceğim.

Babam, uzun zamandır Bursa'da öğretmenlik yapıyordu. Ama geçen yaz tayinini istedi ve tayini Ankara'ya çıktı. Zaten hepimiz Ankara'da yaşamak istiyorduk. Çünkü, Ankara babamın memleketi. Dedem, babaannem ve diğer akrabalarımız da orada yaşıyorlar.

Bursa

Ankara

Tayinimizin Ankara'ya çıktığı haberi, hepimizi mutlu etmişti. Babam ve annem hemen taşınma hazırlıklarına başladı. Tabi ben de kendime göre bazı hazırlıklar yaptım. Daha ilk günlerde, bu taşınma olayının bizi etkilediği gibi çevremizdeki birçok kişiyi de etkileyeceğini anlamıştım. Çünkü, komşularımız ve benim arkadaşlarım, onlardan ayrılacak olmamıza

çok üzülüyorlardı. Ama Ankara'da yaşayan akrabalarımız da oraya taşınacağımız için çok seviniyorlardı. Bir olay kimilerini sevindirirken kimilerini de üzebiliyor. Bu yüzden biz de hem sevinç hem de üzüntü yaşıyorduk.

Taşıma hazırlıklarını tamamladıktan sonra, babam bir nakliye şirketi ile anlaşarak eşyalarımızın Ankara'ya taşınmasını sağladı. Böylelikle bizimle ilgili olan bu taşıma olayından, eşyalarımızı taşıyarak para kazanan nakliye şirketi de etkilenmiş oluyordu.

Sadece nakliyeciler mi etkileniyor? Tabi ki hayır! Çünkü, Bursa'da oturduğumuz evimiz kiraydı. Şimdi, eski ev sahibimiz de yeni kiracılar bulmak zorunda kalacak. Biz Ankara'da yeni bir ev kiralamıştık. Ankara'daki ev sahibimiz ise evini kiraya verdiği için mutlu olsa gerek.

Ankara'ya ilk geldiğim gün, Bursa'daki arkadaşlarımı özlediğimi hissettim. Ama zamanla buradaki yeni komşularımızın çocuklarıyla arkadaş olmayı başardım. Yeni arkadaşlar edinmek ilk başlarda biraz zor olsa da buradaki arkadaşlarımın sıcak ilgisi bu zorluğu aşmama yardımcı oldu.

Biz, buraya taşınarak çevremizdeki komşularımızı ve yeni arkadaşlarımızı da etkilemiş olduk.

Annem, farklı bir şehirde ve evde yaşamaya başlamasının heyecanını en çok his-

sedenlerden biriydi. O, ev hanımı olduğu için yaşadığı ev ve komşuları onun için oldukça önemliydi. En büyük isteği, anlaşabileceği, uyumlu komşuları olmasıydı. Çünkü, hepimizin bildiği gibi toplumumuzda komşuluk ilişkileri çok önemlidir.

Babam ise daha farklı heyecanlar içindeydi. Onun evi ve komşuları değiştiği gibi çalıştığı okulu da değişmişti. Şimdi o, yeni bir okula gidecek, yeni öğrencileri ve iş arkadaşları olacaktı. Bunun yanında, babamın çevresindeki kişiler de bu yeni durumdan etkilenecekler. Çünkü, babam onlar için yeni bir iş arkadaşı, öğrencileri için de tanımadıkları bir öğretmen olacak.

Benim içinse hemen hemen her şey değişmişti. Sanki bu olaydan en çok etkilenen kişi bendim. Bildiğiniz gibi Ankara benim için farklı bir şehir. Oysa Bursa'ya hiç ayrılmayacakmış gibi alışmıştım. Ama artık Bursa'da değil Ankara'dayım. Okulum değişti, arkadaşlarım ve çevrem değişti. Her şeye rağmen çok mutluyum, çünkü burası da güzel bir şehir. Burada da yakın arkadaşlar edindim, üstelik yeni okulum da çok güzel.

Okuduğunuz metinde anlatılan taşıma olayından kimler, nasıl etkilenmişlerdir?

1. Herhangi bir konu hakkında herkesin görüşü aynı mıdır? Niçin?
2. Olgu ve görüş kavramları arasında ne gibi bir ilişki olabilir?

Hayatımızda Önemli Yeri Olan Teknolojik Bir Ürün: Televizyon

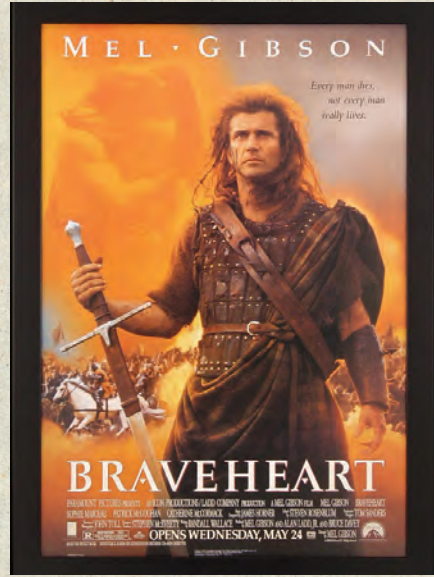
Yaşadığımız çağ, teknoloji çağıdır. Teknolojiden uzak bir yaşam düşünülemez. Bu yüzden hayatımızın her alanında ihtiyacımız olan teknolojik ürünler vardır. Bir an, bu ürünlerin hiç olmadığını farz edin, hayatımızın nasıl da zor ve çekilmez olacağını o zaman anlayabiliriz.

İşte, televizyon da hayatımıza renk katan ve onu kolaylaştıran en önemli teknolojik ürünlerden biridir. Ben, televizyonsuz bir hayat düşünemiyorum. Belki bir iki gün televizyon seyretmeden durabilirim, ama asla onusuz olamam.

Ülkemdeki ve dünyadaki tüm gelişmeleri televizyon sayesinde takip ediyorum. Canım sıkıldı, açıyorum televizyonumu müzik dinliyorum, futbol maçı izliyorum. Misafirliğe gidince orada bulunan kişilerle konuşacak çok şey bulamazsak hemen açıyoruz televizyonu. Misafirlikte dahi boşlukları o dolduruyor. Hele güzel bir film de varsa

değmeyin keyfimize. Birçok televizyon kanalının olması ise ayrı bir güzellik. Haber izlemek istersek açarız bir haber kanalını ve her şeyden haberdar oluruz. Sanat dünyasını merak ediyorsak değiştiririz kanalı.

Televizyon kumandasına sahip olmak bazen aile fertleri arasında ufak çaplı mücadelelere sebep olsa da biz vazgeçemeyiz ondan. Çünkü, en doğru ve en güncel bilgilerin sunulduğu televizyona çok şey borçluyuz.

Efkan UZUN

(Bu kitap için yazılmıştır.)

Hayatımızdaki Önemli Sorunlardan Biri Olan Teknolojik Bir Ürün: Televizyon

Yaşadığımız çağ, teknoloji çağıdır. Teknolojiden uzak bir yaşam düşünülemez. Ama her teknolojik ürünün faydalı olduğu da söylenemez. Hayatımızın birçok alanında teknolojik ürünlere ihtiyacımız olsa bile bizlere zararları dokunan ürünler de bulunmaktadır.

İşte, bize zarar veren teknolojik ürünlerden biri de televizyondur. Ben televizyonsuz bir hayat istiyorum. Televizyonun hayatımdan, hayatımızdan çıkmasını diliyorum.

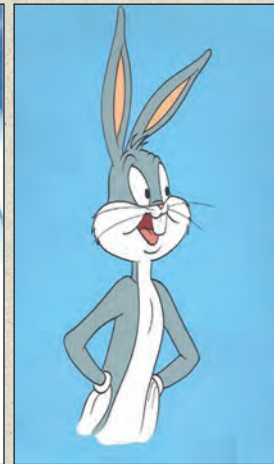
Televizyonun hiç mi faydası yok? Tabii ki var. Ama daha çok zararı var. Bu zararlardan kurtulmak için uzak duralım ondan. Peki nedir bu zararlar? İlk aklıma gelenleri hemen belirteyim:

Bir misafiriğe gitsek orada televizyon açıktır ve insanlar hep onu seyreder. Öyleyse ne anlamı kalıyor bu misafiriğin? Televizyon, komşularımız ya da akrabalarımızla iki kelime sohbet etmemizi dahi engelliyor. İnsanlar arasındaki iletişimimize zarar veriyor. Ya o savaş filmlerine ne demeli? Bunlar çocuklarımızın gelişimine çok büyük zararlar veriyor.

Birçok televizyon kanalı var. Bu kanallarda bizler için sunulan haberler her nedense birbirinden farklı. Birinin beyaz dediğine diğeri siyah diyor. Hangisi doğru? Kafamız karışıyor. Zaten bizi mutlu edecek haber de pek çıkmıyor. Yok trafik kazası, yok silahlı çatışma vs. insanın içini karartıyor. Hele çocuklarımız için televizyon tam bir felaket. Her gün saatlerce çizgi film yayınlanır, yararlı mı zararlı mı bilmeden izlerler. Televizyonla vakit kaybetmektense ders çalışsalar daha iyi olacak.

Zararlarından korunmak için hepimize televizyonsuz bir hayat diliyorum.

Efkan UZUN

(Bu kitap için yazılmıştır.)

Her iki köşe yazısını da okudunuz. Her iki yazarın konusu da aynı: Televizyon. Metinde anlatıldığı gibi kişiler, aynı konularda farklı görüşlere sahip olabiliyorlar. Bunun temel nedeni ise insanların birbirlerinden farklı düşünüyor olmalarıdır. Bu da normal bir durumdur. Kişilerin aldıkları eğitim, yetiştikleri ortam, içinden geldikleri kültür, yaşantıları ve çevreleri gibi etkenler, onların farklı düşünce ve görüşlere sahip olmalarına neden olur. Ama bazı gerçekler vardır ki herkes tarafından kabul edilmiştir. Herkes tarafından kabul edilen ve farklı görüşlerle ifade edilmeyen genel gerçekler de vardır. Bu gerçekler ise olgulardır.

Okuduğunuz her iki yazıda da genel gerçekler, yani olgular vardır. Bu olguları bulabildiniz mi? Eğer bulduysanız bunları aşağıdaki kutuya yazınız.

Birinci yazının olguları:

.....
.....
.....
.....

İkinci yazının olguları:

.....
.....
.....
.....

Her iki yazarın televizyon konusunda çok farklı düşünceleri olduğunu gördük. Bu düşünceleri, aşağıdaki kutuya yazınız.

Birinci yazarın düşünceleri:

.....
.....
.....
.....

İkinci yazarın düşünceleri:

.....
.....
.....
.....

ÇEVRE KİRLİLİĞİ SALGIN HASTALIKLARA NEDEN OLUR

Olgu ve kavram sözcükleri sizlerde neler çağırıyor? Tartışınız.

Aşağıdaki kutucukta yer alan bilgileri okuyunuz. Altı çizili cümlelere dikkat ediniz.

Temizlik ve çevre kirliliği hakkında farklı birçok görüş olabilir. Ama temiz bir çevrede huzur ve mutluluk vardır. Temiz olan çevrede hastalıklardan söz edemeyiz. Eğer bir yerde temizlik yoksa orada hastalık vardır. Bazı hastalıklar salgın hâlini alabilir. Salgın hastalıklar, diğer hastalıklara oranla daha tehlikelidir. Çünkü dünyadaki ölüm oranı, normal bir hastalığa oranla salgın hastalıklarda daha yüksektir.

Peki, bu hastalıkların en önemli nedenlerinden biri olan çevre kirliliği, nasıl meydana gelir? Fabrika atıklarının kontrolsüzce dışarıya atılması çevre kirliliğine, o da salgın hastalıklara neden olur. En çok çevre kirliliğine fabrika atıklarının sebep olduğuna dair görüşler de vardır. İnsanların, buldukları bölgeleri temiz tutmamaları çevre kirliliğinin temel nedenlerinden biridir.

Hava, su ve toprak kirliliği genel çevre kirliliğidir. Havayı, fabrikalarda ve evlerimizde bulunan bacalardan çıkan duman, sigara, kullandığımız parfüm ve diğer kokular kirletir.

Endüstriyel, tıbbi ve evsel (pil, naylon, pet şişe ve diğer çöpler) atıklar, çevreye yayılırsa toprağı kirletir. Kirlenen topraktan da istediğimiz verimi alamayız.

Su, insanın hayat kaynağıdır. Bu hayat kaynağımızı, fabrika ve kanalizasyon atıkları, deniz taşıtları, plansız yapılaşma kirletir. Bu problemleri çözümü için en çok iş bizim görüşümüze göre belediyelere ve biz insanlara düşmektedir.

Yukarıdaki metindeki altı çizili cümleler olgu ifadeleridir. Bu cümleler olgu ise görüş cümlelerini bulunuz.

Bilgi Notu

Olgular, herkes tarafından kabul edilen gerçekler olduğu için bunları ifade ederken bazı kavramlar kullanmak zorunda kalırız. Yukarıda okuduğunuz yazıda da olgular ve kavramlar yer almaktadır. Altı çizili cümleler olgulardır. Koyu yazılı sözcükler ise kavramları göstermektedir.

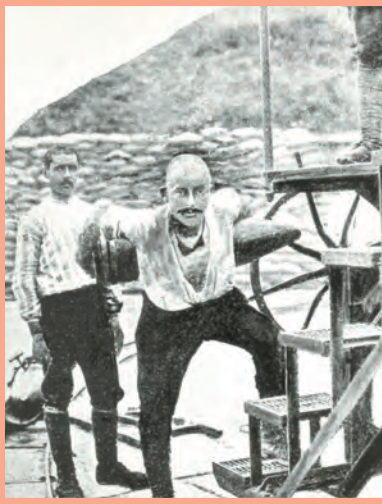
1. İçinde olgu ve kavram geçen bir cümle kurunuz.
2. Yukarıdaki parçada geçen görüşlerin altını çiziniz.

ŞEHİRİMİZLE İLGİLİ OLAYLARI ARAŞTIRIYORUZ

1. Bulduğunuz şehir hakkında neler biliyorsunuz? Anlatınız.
2. Yaşadığınız şehrin tarihini nasıl araştırırsınız?

Arkadaşlar, benim adım Melike. Çanakkale’de yaşıyorum. Sizlere, tarih boyunca yaşanmış en önemli olaylardan biri olan Çanakkale Savaşları hakkında yaptığım araştırmayı sunmak istiyorum. Eğer araştırmam hakkında bilgi edinmek istiyorsanız, bu sayfaları dikkatle incelemeniz gerekir.

Sizlere, öncelikle şunu belirtmeliyim: Yaptığım araştırmamın bilimsel olmasını istiyordum. Bu yüzden, bilimsel araştırma basamaklarına uygun olarak çalışmaya özen gösterdim.

Öğretmenimiz, sosyal bilgiler dersinde araştırma ödevi vermek istediğini söyledi. Bunun için bizlere, araştırmak istediğimiz konular olup olmadığını sordu. Bu konuların ilgimizi çeken, sevecek araştırmabileceğimiz ve bilgi edinmek istediğimiz konular olması gerektiğini belirtti. Ben de öğretmenimize Çanakkale Savaşları’nı araştırmak istediğimi söyledim. Çünkü, bu konuda bilgimin yeterli olmadığını biliyordum. Ayrıca, yaşadığım bu güzel şehrin tarihini de çok merak ediyordum.

Öncelikle araştırma konumuyla ilgili olarak hangi kaynaklardan yararlanabileceğimi öğretmenimize sordum. Öğretmenimiz bana birçok kitap ismi ve *İnternet* adresi verdi. Bu kitaplar ve *İnternet* adresleri ile Çanakkale Savaşları hakkında yeterli bilgiye ulaşabileceğimi belirtti. Aynı zamanda, bulunduğum çevrede yaşayan kişilerden de yardım almam gerektiğini söyledi.

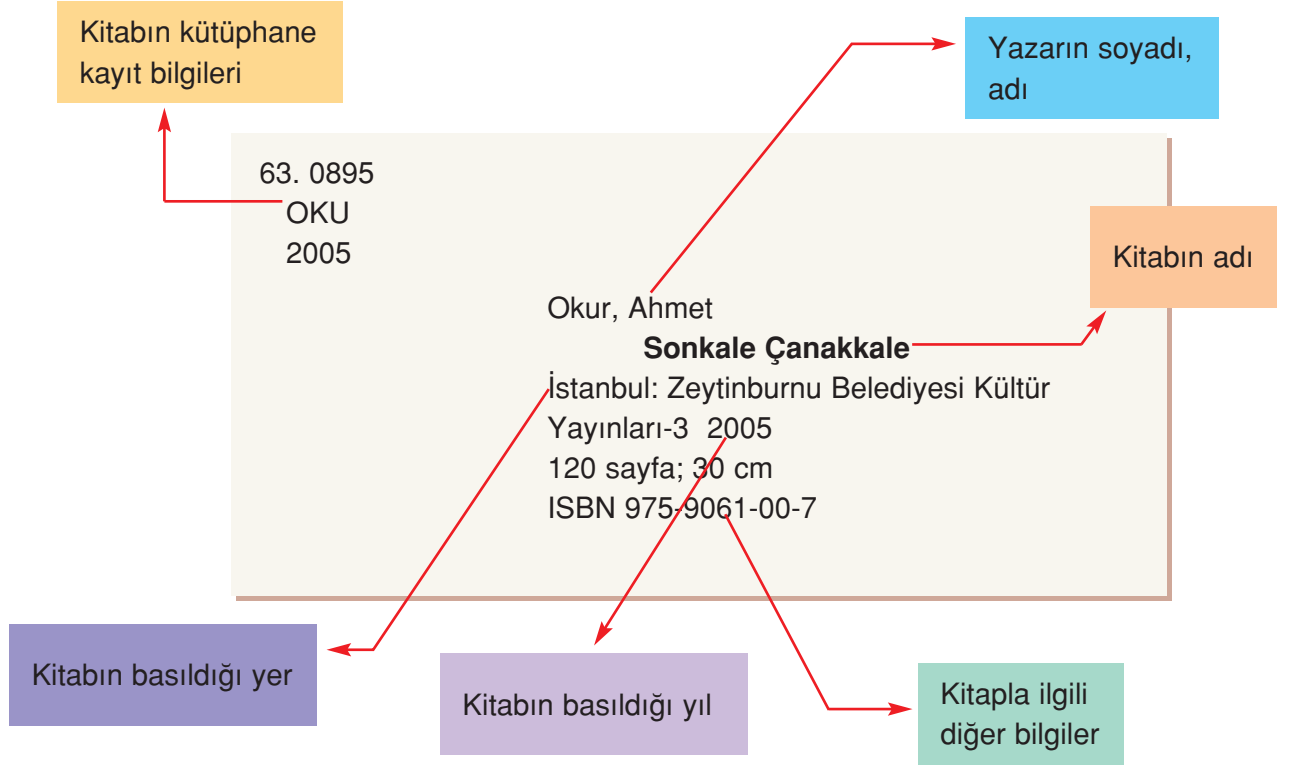
Araştırmaya başladığım zaman, ilk önce şehrimizde bulunan kütüphaneye gittim. Öğretmenimden isimlerini aldığım kitapları, kütüphane kataloglarından taramaya başladım. Yaptığım katalog taraması sonucunda bazı kitapları isimlerinden, bazıları da yazarlarının isimlerinden buldum. Kataloglar ve içinde bulunan kitap fişleri alfabetik sıraya göre hazırlandığı için katalog tarama işlemi kolay oldu.

Kitapların fişlerine bakarak isimlerini ve numaralarını, daha önce hazırlamış olduğum boş kâğıtlara yazdım. Bu numaralarla kitapların bulunduğu raflara gittim. Raflarda bulunan kitapların her birinin üzerinde numaralar ve kodlar vardı. Bu yüzden aradığım kitapları bulmakta zorluk çekmedim. Ama bazı kitapları yerinde bulamadım. Bu yüzden kütüphanede bulunan görevlilere başvurudum. Onlar da evrakları kontrol edip aradığım kitaplardan birinin başka bir okuyucuda olduğunu söylediler. Ben de onlardan, o kitabın daha sonra benim adıma ayrılmasını istedim.

Bulabildiğim kitapları incelemeye başladım. Öncelikle kitabın içindekiler bölümüne bakarak konuyla ilgili başlıkları aradım. Bazı başlıklar araştırma konuyla bire bir uyuşurken bazılarının pek de ilgisi yoktu.

Kitapların, içindekiler bölümünden yararlanarak araştırma konuyla ilgili bir çalışma planı çıkardım. Artık bu plana göre araştırmamı yapacak ve yine bu plana göre yazacaktım.

Konumla ilgili önemli kavramları tespit ederek elimde bulunan kitapların dizin kısmında o kavramları aradım. Bulduğum kavramların hangi sayfalarda geçtiğini öğrendim.

Kitapta o sayfayı açarak önemli gördüğüm kısımları not etmeye başladım. Ayrıca kitapların içindeki bölümlerde fark ettiğim konu başlıklarını da kitaptan bularak onları da yazmaya başladım. İşime yarayan her bilgiyi yazmaya zamanımın yetmeyeceğini düşünerek kitabın bazı bölümlerinin fotokopisini çektirdim. Ama çektirdiğim fotokopilerin üzerine, hangi kitaptan çektirmişsem o kitabın adını, yazarını, basım yerini ve tarihini hemen yazdım. Yazmamış olsam fotokopilerini aldığım kitapları, benzer kitaplarla karıştırabilirdim. Bu da araştırmamın bilimsel olmasını engellerdi. Ayrıca kullandığım ya da işime yaradığı hâlde kullanmadığım kitapları tekrar aramak için onları bir kâğıda fişledim. Bu fişlemeyi yaparken de kitabın adını, yazarını, basım yerini, tarihini ve kütüphane numarasını yazdım.

Araştırdığım konuyla ilgili olarak sadece kitaplardan değil, bazı ansiklopedilerden, dergilerde yer alan makalelerden ve şehrimizde çıkan kimi yerel gazetelerden de bilgiler edindim. Ayrıca, şehrimizle ilgili *İnternet* sitelerinden de fazlasıyla yararlandım ve bu bilgileri de araştırmama dâhil ettim.

Çanakkale Savaşları hakkında o kadar çok kitap vardı ki bunların hepsine bakmam imkân-sızdı. Ama önemli bulduklarımı ve konuyla en çok ilgili olanları kullandım. Kitaplardan edindiğim bilgileri not ederken o bilgileri aldığım kitabın veya makalenin künyesini de dipnot olarak yazdım. Daha sonra bu dipnotların tümünü, araştırmamın son kısmında, yani kaynakça bölümünde tekrar belirttim.

Bir başkasının emek vererek yazmış olduğu bu bilgileri, kaynak göstermeden alamam. Eğer alırsam bilim hırsızlığı yapmış olurum. Bu yüzden hangi bilgiyi, hangi kitaptan almışsak o kitabın ismini mutlaka belirtmemiz gerekir. Aksi takdirde araştırmamız bilimsel olmaz. Ayrıca, böyle yaparak araştırmamızı başka kitap ve kaynaklarla da desteklemiş oluruz.

Yapmış olduğum araştırmada, fotoğraflar ve şiirler de kullandım. Bu fotoğraflar, araştırmamı renklendirdi. Yazmaya çalıştığım konuları birbirine bağlantılı olarak yazdım. Tabi ki güzel Türkçemizin imla kurallarına da dikkat ettim. Araştırmamın birçok yerinde, daha önce öğrendiğim bilgileri de kullanarak bazı yorumlarda bulundum. Bu bilgileri kullanırken dipnot belirtmedim, çünkü bu bilgiler bana aitti.

Araştırmamın yazma aşaması da tamamlandıktan sonra, kullandığım kitap, makale, ansiklopedi, gazete ve *İnternet* adreslerini en son sayfada “Kaynakça” başlığı altında alfabetik sıraya göre yazdım. Bu çalışmama tanıtıcı bir kapak yaptım. Konuların hangi sayfalarda yer aldığı göstermek için “İçindekiler” bölümü oluşturdum. Böylece araştırmamı bitirmiş oldum.

1. Melike, bu araştırma konusunu niçin seçmiş olabilir?
2. Araştırmasını yaparken nelere dikkat etti?
3. Araştırmasında hangi kaynakları kullandı?

1. Her insanın sahip olduğu haklar eşit midir? Neden?
2. Kendi hakkımızı korumak için başkalarının hakkını çiğneyebilir miyiz? Neden?

Evet, şimdi bu filmi seyredelim. Bakalım, güzel mi?

Ama bu CD bozuk. Harçlığımı boşuna harcadım. Şimdi ne yapacağım. Bari aldığım kitabı okuyayım.

Aaa! İnanamıyorum. Bu kitabın bazı sayfaları eksik. Bugün kaç defa kandırıldım. Bu konuda mutlaka hakkımı arayacağım!

Anneciğim, biraz önce aldığım CD bozuk, kitap da eksik çıktı. Ben, bu satıcıları Tüketicuyu Koruma Derneğine şikâyet etmek istiyorum. Bana yardımcı olur musun?

Yardımcı olamam. Çünkü, korsan yayınları satın almakla zaten suç işlemişsin.

Ama benim bu sorunun çözümü için bir tüketici olarak bozuk çıkan herhangi bir ürünle ilgili tüketici haklarına başvurabilme hakkım ve özgürlüğüm var. Dilekçe ve bilgi edinme hakkım olduğunu biliyorum. Bu yüzden dilekçe hakkımı kullanacağım.

Hasan, sorunlarına getireceğin çözümler başkalarının haklarına zarar vermemeli. Korsan kitap ve CD alarak sorumluluğunu yerine getirmedi. Yaptığın yanlış bir davranıştı. Ayrıca özgür olmamız, her istediğimizi yapabileceğimiz anlamına gelmez. Dilekçe hakkını da doğru yerde kullanmalısın.

Bir soruna getireceğimiz çözümler hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olmalıdır. Hakkımızı ararken başkalarının haklarını çiğneyemeyiz. Öncelikle kendi sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz.

Bilgi Notu

Hak ve özgürlüklerimizi aramak için dilekçe ve bilgi edinme hakkımızı kullanabiliriz.

1. Herhangi bir sorunu çözerken nelere dikkat etmeliyiz?
2. Sorumluluklarımızı yerine getirmezsek ne tür sıkıntılarla karşılaşırız?

SOSYAL BİLGİLER SAYESİNDE

1. Şu ana kadar sosyal bilgiler dersi sayesinde neler öğrendiniz?
2. Sosyal bilgiler dersi vatandaş olarak bizlere ne gibi katkılar sağlayabilir?

Arkadaşlar, şu ana kadar okullarımızda, öğretmenlerimizden pek çok ders aldık ve almaya devam edeceğiz.

Bu derslerimizin benzer amaçları olduğu gibi farklı yönleri de vardır.

Şu an gördüğümüz derslerin en önemlilerinden biri de sosyal bilgiler dersidir. Sosyal bilgiler dersinin, bizlerin yetişmesinde ve özellikle Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak gelişmemize katkısı çok büyüktür. Sosyal bilgilerin bizlere katkısını öğrenebilmemiz için bu dersin amaçlarını bilmemiz gerekir. İsterseniz, bu bölümde sosyal bilgiler dersinin amaçlarını hep beraber öğrenelim. Bunun için burada yer alan fotoğrafları iyi inceleyelim ve kutucuklardaki bilgileri dikkatle okuyalım.

Sosyal bilgiler dersi sayesinde;

Özgür bir birey olarak fiziksel ve duygusal özelliklerimizin; ilgi, istek ve yeteneklerimizin farkına varırız.

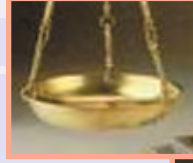
Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanımızı ve milletimizi sever, haklarımızı bilir ve kullanırız. Sorumluluklarımızı yerine getirerek ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişiriz.

Atatürk İlke ve İnkıplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrarız; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli oluruz.

Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu; tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle biliriz.

Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrarız. Böylece, ulusal bilincimizin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul ederiz.

Yaşadığımız çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklayabiliriz.

Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde, ulusal ekonominin yerini kavrarız.

Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirebiliriz.

Meslekleri tanıyarak çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanırız.

Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgularız. Böylece, insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleriz, değişim ve sürekliliği algılarız.

Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanırız.

Bilimsel düşünmeyi temel olarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetiriz.

DEĞİŞİM

NESNELİK

BİREY

OLAY

OLGU

SÜREKLİLİK

TOPLUM

Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanırız.

Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendimize özgü görüşlerimizi sunarız.

İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik ve cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ile bunların günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamımızı demokratik kurallara göre düzenleriz.

Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlar arası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz ederiz.

İnsanlığın bir parçası olduğumuz bilincini taşıyarak ülkemizi ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösteririz.

İyi bir vatandaş olarak yetişmemizde sosyal bilgiler dersinin önemini nasıl açıklarsınız?

ATATÜRK'ÜN ESERLERİ: TÜRK TARİH KURUMU VE TÜRK DİL KURUMU

1. Atatürk, Türk kültürünün ve dilinin gelişmesi için hangi alanlarda çalışmalar yapmıştır?
2. Atatürk, sosyal bilimlerin gelişimine nasıl bir katkı sağlamış olabilir?

TÜRK TARİH KURUMU

Atatürk, Türk ulusunun büyüklüğüne ve üstün uygarlık yeteneklerine içten inanmış bir liderdi. Türk ulusunu, en uygar ulusların düzeyine çıkarmak için önce tarihini bilmesi ve bunun için de onu ilk kaynaklardan kendisinin araştırarak öğrenmesi gerektiğine inanıyordu. Atatürk'ün direktifleriyle on altı üye tarafından, 15 Nisan 1931'de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti adı altında kurulan kurumun adı 3 Ekim 1935'te Türk Tarih Kurumuna çevrildi.

Atatürk, üniversite öğrencileriyle ders dinlerken

Atatürk, yaşamının son günlerine dek kurumun çalışmalarına önderlik etmiş, çalışma planını kendisi çizmiştir. Türk ve Türkiye tarihini aydınlatacak araştırmacılara yol gösterici nitelikte aşağıdaki direktifleri vermiştir:

“...Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir; yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır.”

“Biz daima hakikat arayan ve onu buldukça ve bulduğumuza kani oldukça ifadeye cüret gösteren adamlar olmalıyız.”

Atatürk'ün Türk Tarih Kurumuna ve çalışmalarına verdiği önem, 5 Eylül 1938'de düzenlediği vasiyetnamesinde parasal varlığından kurum için de bir pay ayırmasıyla kanıtlanmıştır.

Atatürk'ten sonra gelen bütün cumhurbaşkanları da kurumun koruyucu başkanlarıdır. Kuruluşundan başlayarak çalışmalarını eski Türk Ocağı, Halkevleri binasında sürdüren Türk Tarih Kurumu, 1940 yılı sonlarında Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde ona ayrılan bir bölüme geçmiştir. Ancak, kurumun her gün zenginleşen kitaplığı, ça-

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi binası

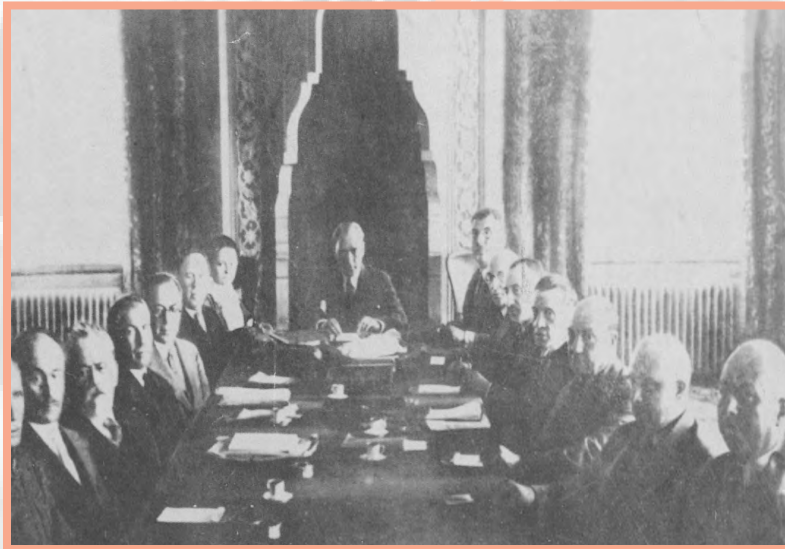
lışmaları ve gelişen basımevi için burası yetersiz kalmış, 12 Kasım 1967 günü yeni binasına taşınmıştır.

Atatürk'ün kurucusu ve koruyucusu olduğu Türk Tarih Kurumunun amacı; Türk tarihi ile Türkiye tarihini ve bunlarla ilgili konuları incelemek, elde edilen sonuçları her türlü yolla yaymaktır.

Kurum, yeni buluşları ve bilimsel konuları tartışmak üzere, geleneksel duruma gelen ve çeşitli aralıklarla toplanan Türk tarih kongreleri düzenlemektedir. İlk iki kongre, Atatürk'ün koruyucu başkanlığında yapılmış, kongreleri kendileri izlemişlerdir.

Yapılan kongreler, Türk tarihinin açıklanması ve belgelenmesi amacını gütmüştür. Ayrıca, kongreler dolayısıyla tarih öncesinden Cumhuriyet Dönemine dek yurdumuzda ve Orta Doğu'da doğup gelişen büyük uygarlıkları maketler, resimler ve grafiklerle canlandıran bir sergi düzenlenmiş ve bu sergi, Ata'mızın ölümüne dek Dolmabahçe'de kalmıştır. Kurum, Atatürk'ün direktifleriyle Anadolu kültürünün eskiliğini, bu kültürü Orta Asya'ya bağlayan yolları ve belge-

leri ortaya çıkarmak amacıyla kazılar yaptırmaktadır. Ayrıca, daha yeni ve klasik uygarlıkların Anadolu'daki kalıntılarını araştırarak yurdumuzun tarih öncesi çağlardan bugüne kadar olan geçmişi aydınlatmak için de kazılar yapılmaktadır. 22 Ağustos 1935'te, kurumun kendi parası ve elemanlarıyla başlattığı ilk kazı, Alacahöyük kazısıdır. Bunu, Trakya ve Anadolu'nun çeşitli

Atatürk, Türk Tarih Kurumu toplantılarından birinde

bölgelerinde yapılan kazılar ve arkeolojik araştırmalar izlemiştir. Bu kazılardan çıkan eserler, pek çok müzemizde sergilenmektedir.

Türk Tarih Kurumunun en başarılı çalışmalarından biri de bir ihtisas kütüphanesi kurmuş olmasıdır. Tarih ve arkeoloji alanında yurdumuzun en büyük kütüphanesi olan Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, araştırmacıların en büyük yardımcısıdır. Mevcut kitaplar; armağan, yayınlarımızla değişim ve satın alma yoluyla sağlanmaktadır. Kurum, ayrıca yakın tarihimizi içeren zengin bir arşive de sahiptir.

Türk Tarih Kurumu binası

TÜRK DİL KURUMU

Türk Dil Kurumu, Türk Dili Tetkik Cemiyeti adıyla 12 Temmuz 1932'de Atatürk'ün talimatıyla kurulmuştur.

Türk Dili Tetkik Cemiyetinin amacı, "Türk dilinin öz güzelliğini ve zenginliğini meydana çıkarmak, onu yeryüzü dilleri arasında değerine yaraşır yüksekliğe erdirmek" olarak tespit edilmiştir.

Türk Dil Kurumu, başlangıçtan beri çalışmaları- nı iki ana amaç doğrultusunda yürütmüştür:

1. Türk dili üzerinde araştırmalar yapmak, yaptırmak.
2. Türk dilinin güncel sorunlarıyla ilgilenecek çözüm yolları bulmak.

Atatürk, Türk Dil Kurumu toplantılarından birinde

Atatürk'ün kendisi de Türk dili üzerindeki yerli ve yabancı araştırmaları bizzat inceleyerek dönemindeki bilginleri Türk dili üzerinde araştırmalar yapmaya yönlendirmiştir. Nitekim, Türk dilinin en eski anıtları olan Kök Türk (Runik) yazılı metinlerinin ilk iki cildi onun sağlığında yayımlanmıştır. Ayrıca, 1940'lar- da yayımlanabilen *Divân-ü Lûgâti't-Türk*, *Kutadgu Bilig* gibi eserler üzerinde de yine onun sağlığında çalışılmaya başlan- mıştır. Sonradan birçok cilt hâlinde ortaya çıkacak olan *Tarama ve Derleme Sözlüğü*yle ilgili çalışmalar da Atatürk'ün sağlığında başlamıştır. *Tarama Sözlüğü*, 13. yüzyılda başlayan Batı Türkçesinin eski eserlerinin taranmasıyla; *Derleme Sözlüğü*, Anadolu ağızlarında kullanılan sözcüklerin derlenmesiyle oluşturulmuş büyük sözlüklere dir. Çağdaş Türkçenin grameri, sözlü- ğü, imlası ve terimleriyle ilgili çalışmalar da Atatürk tarafından ilgiyle izlenmiştir.

Türk Dil Kurumunun kuruluşuyla birlikte, çağdaş Türkçede çok hızlı bir arılaşırma akımı başlamıştır. Bizzat Atatürk'ün öncülük ettiği, Türk dilinin yabancı kökenli sözlerden temizlenmesi akımı 1935 sonbaharına kadar sürmüştür; halkın diline yerleşmiş sözcüklerin dilden atılması işleminden bu tarihte vazgeçilmiştir. Atatürk'ün ölümünden sonra, öz Türkçe akımı Türk aydınları arasında sürekli tartışılan bir konu olmuştur. Özellikle 1960'tan sonra Türk Dil Kurumu bu akımın öncülüğünü yapmaya devam etmiştir. 1980'den sonra tartışmalar durulmuş, bilimsel çalışmalar hız kazanmıştır.

TÜRK DİL KURUMU
TÜRK DİLİ ARAŞTIRMA KURUMU
TÜRK DİLİ TETKİK CEMİYETİ
12 TEMMUZ 1932

Atatürk'ün kendisi de Türk dili üzerindeki yerli ve yabancı araştırmaları bizzat inceleyerek dönemindeki bilginleri Türk dili üzerinde araştırmalar yapmaya yönlendirmiştir. Nitekim, Türk dilinin en eski anıtları olan Kök Türk (Runik) yazılı metinlerinin ilk iki cildi onun sağlığında yayımlanmıştır. Ayrıca, 1940'lar- da yayımlanabilen *Divân-ü Lûgâti't-Türk*, *Kutadgu Bilig* gibi eserler üzerinde de yine onun sağlığında çalışılmaya başlan-

Türk Dil Kurumunun yapısıyla ilgili ilk önemli değişiklik, 1951 yılındaki olağanüstü kurultayda yapılmıştır. Atatürk'ün sağlığında millî eğitim bakanının kurum başkanı olmasını sağlayan tüzük maddesi 1951'de değiştirilmiş; böylece kurumun devletle bağlantısı kesilmiştir. İkinci önemli yapı değişikliği ise 1982-1983 yıllarında gerçekleştirilmiştir. 1982'de kabul edilen ve şu anda da yürürlükte olan anayasa ile Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu çatısı altında birleştirilmiştir. Böylece devletle olan bağlar, yeniden ve daha güçlü bir şekilde kurulmuştur.

Atatürk, 1 Kasım 1936'da, Türkiye Büyük Millet Meclisinin V. dönem II. yasama yılını açış konuşmasında Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumunun geleceği ile ilgili dileklerini şu sözlerle dile getirmişti:

“Başlarında değerli eğitim bakanımız bulunan, Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumunun her gün yeni gerçek ufuklar açan, ciddi ve aralıksız çalışmalarını övgü ile anmak isterim. Bu iki ulusal kurumun, tarihimizin ve dilimizin, karanlıklar içinde unutulmuş derinliklerini, dünya kültüründe başlangıcı temsil ettiklerini, kabul edilebilir bilimsel belgelerle ortaya koydukça yalnız Türk ulusunun değil, bütün bilim dünyasının ilgisini ve uyanmasını sağlayan, kutsal bir görev yapmakta olduklarını güvenle söyleyebilirim. Tarih Kurumunun Alacahöyük'te yaptığı kazılar sonucunda, ortaya çıkardığı beş bin beş yüz yıllık maddi Türk tarih belgeleri, dünya kültür tarihinin yeni baştan incelenmesini ve derinleştirilmesini gerektirecektir. Birçok Avrupalı bilim adamının katılımı ile toplanan son dil kurultayının aydınlık sonuçlarını görmekle çok mutluyum. Bu ulusal kurumların az zaman içinde ulusal akademilere dönüşmesini dilerim. Bunun için çalışkan tarih, dil ve bilim adamlarımızın, bilim dünyasınca tanınacak orijinal eserlerini görmekle mutlu olmanızı dilerim.”

www.tdk.gov.tr

Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu kurulmasaydı Türkiye'de ne gibi sorunlar yaşanırdı?

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A Aşağıdaki cümlelerden doğru olana (D), yanlış olana (Y) koyunuz.

1. Bir olayın birden çok nedeni olduğu gibi birden çok sonucu da vardır. ()
2. Olaylar, bütün insanları ya olumlu yönde ya da olumsuz yönde etkiler. ()
3. Seçim, bir olaydır. ()
4. Sosyal bilgiler dersinin en önemli amacı, etkin vatandaş yetiştirmektir. ()
5. Atatürk'ün sosyal bilimlerin gelişmesine yönelik çalışmaları azdır. ()

B Aşağıdaki cümleleri kutucuklardaki kavramlarla eşleştiriniz.

1. Komşumuzun kızı trafik kazası yaptı.
2. Vatandaş olarak birçok hakkımız vardır.
3. Bilimsel araştırma yapmak için birçok kitabı incelemeliyiz.
4. Atatürk, Türk tarihine büyük önem vermiştir.

Dilekçe

Olay

Kütüphane

Türk Tarih Kurumu

C Aşağıdaki sorularda doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Herkes tarafından kabul edilen ve farklı görüşlerle ifade edilmeyen genel gerçeklere olgu denir. Buna göre aşağıdaki cümlelerden hangisi bir olgu cümlesidir?

- A) Güneş bugün çok güzel parlıyor.
- B) Güneş doğudan doğar.
- C) Hava bugün çok güneşli.
- D) Güneşli havaları çok severim.

2. İlgi çeken veya çekebilecek nitelikte olan, pek çok kişiyi etkileyen her türlü işe olay denir. Bu ifadeye göre aşağıdaki cümlelerden hangisi bir olay cümlesidir?

- A) Türkiye'nin başkenti Ankara'dır.
- B) Türkiye'nin en güzel şehri İstanbul'dur.
- C) Malatya'da seçimler iptal edildi.
- D) Erciyes Dağı, Kayseri'dedir.

3. "Türkiye'nin en iyi futbol takımı Beşiktaş'tır." cümlesi, aşağıdaki seçeneklerden hangisine uyar?

- A) Olgu
- B) Olay
- C) Genelleme
- D) Görüş

4. Kütüphanelerde kullanılan kitap fişlerinde kitapla ilgili birçok bilgi yer alır. Bu bilgiler âdeta kitabın kimliğidir. Aşağıdakilerden hangisi, bu bilgilerden biri **değildir**?

- A) Kitabın özeti
- B) Kitabın adı
- C) Kitabın yazarı
- D) Kitabın kütüphane kayıt bilgileri

5. Her dersin farklı amaçları olsa da hepsi iyi vatandaş olarak yetişmemizi hedefler. Sizce, aşağıdaki derslerden hangisi bu amaca en çok hizmet etmektedir?

- A) Fen bilgisi
- B) Sosyal bilgiler
- C) Matematik
- D) Türkçe

6. Herhangi bir sorun karşısında yerine getirmemiz gereken görevler vardır. Aşağıdakilerden hangisi bunlardan biri **değildir**?

- A) Yaşanan sorun karşısında sorumluluk duymak
- B) Bazılarının haklarını çiğnemek pahasına da olsa sorunu çözmek
- C) Sorunu çözerken başkalarının özgürlüğünü kısıtlamamak
- D) Sorunun zararını herkes için en aza indirmek

7. Sizce, bilimsel kitaplarda bulunan kaynakça bölümünün amacı, aşağıdakilerden hangisinde **doğru** olarak verilmiştir?

- A) Kitapta aranılan konunun daha kolay bulunması için
- B) Kitabın hangi kaynaklar kullanılarak yazıldığını göstermek için
- C) Kitabı süslemek için
- D) Kitapta aranılan önemli kavramların kolay bulunabilmesi için

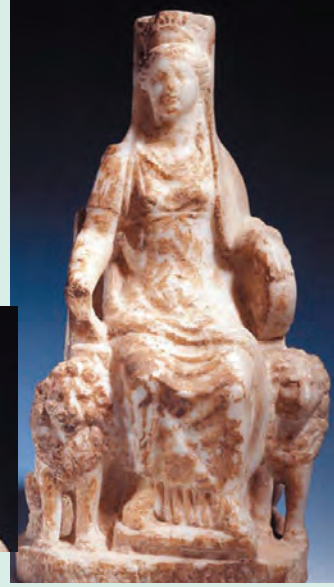
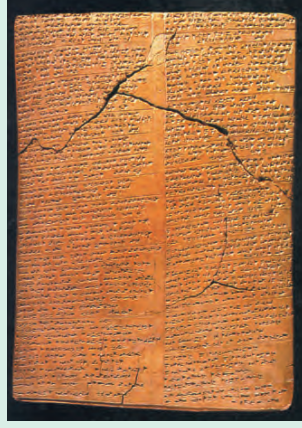
8. Aşağıdakilerden hangisi Atatürk'ün sosyal bilimlerin gelişmesi konusunda yaptığı faaliyetlerden biri **değildir**?

- A) Türk Tarih Kurumunu kurması
- B) Türk Dil Kurumunu kurması
- C) Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesini açması
- D) İlk tayyare fabrikasını kurması

Ç Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Herhangi bir olay, niçin birçok kişiyi etkiler?
2. Bir olaydan kimileri olumlu yönde etkilenirken kimileri de olumsuz yönde etkilenir. Neden?
3. Olgü ve görüşü birbirinden ayıran özellikler nelerdir?
4. Bir araştırmanın bilimsel olabilmesi için neler gereklidir?
5. Yapılan herhangi bir çalışmanın bilimsel sayılabilmesi için neler gerekir?
6. Başkalarının hak ve özgürlüklerine zarar vermeden çözüme nasıl ulaşabiliriz?
7. Sosyal bilgiler dersini almamış olsaydınız ne tür sorunlarla karşılaşırđınız?
8. Sosyal bilgiler dersinden yeterince yararlanabiliyor musunuz? Neden?
9. Atatürk'ün sosyal bilimlerin gelişmesine yönelik faaliyetleri nelerdir?
10. Atatürk, neden sosyal bilimlerin gelişmesine büyük önem vermiştir?

İFTİHİN Sİ

YERYÜZÜNDE YAŞAM

BİRAZ DÜŞÜNELİM

1. Dünya üzerindeki bir yeri nasıl belirleriz?
2. Farklı iklim tipleri insan yaşamını nasıl etkileyebilir?
3. Türkiye’de hangi iklim tipleri görülmektedir?
4. Bir yerde yerleşim yeri kurulmasını etkileyen faktörler nelerdir?
5. Anadolu’da yaşayan ilk uygarlıklar hangileridir?
6. Doğal çevremizi niçin kirletmemeliyiz?

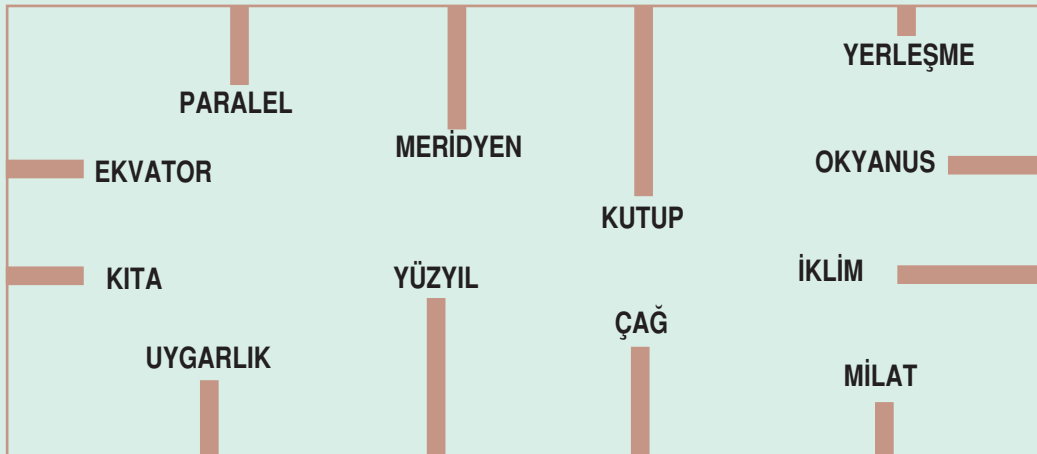

ÜNİTEDE YER ALAN KONULARIMIZ

- HARİTALARI ANLAMAK
- KOORDİNATLAR DÜNYASI
- KUTUPLARDAN ÇÖLLERE DEĞİŞEN İKLİM
- TÜRKİYE’DE İKLİM BÖLGELERİ
- TARİHTE YOLCULUK
- UYGARLIKLAR BEŞİĞİ ANADOLU
- ORMANLARIMIZ DEĞİL, GELECEĞİMİZ YOK OLUYOR
- ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

KAVRAMLARIMIZ

HARİTALARI ANLAMAK

1. Ölçekler haritalarda ne işe yarar?
2. Harita üzerinde bir yerin konumunu nasıl tarif edebiliriz?

Oğuz'un babası harita mühendisiydi. Ülkemizin pek çok yerinin haritasını yapmıştı. Oğuz, babasının haritalarını incelerken şunu merak ediyordu: Acaba babası koskaca bir ili, bölgeyi veya ülkeyi nasıl oluyordu da küçücük bir kâğıda çizebiliyordu?

Oğuz: Söyler misin baba, nasıl oluyor da koskaca bir ili, bölgeyi veya ülkeyi küçücük bir kâğıt parçasına sığdırabiliyorsun?

Baba: Oğlum, bunu yapmak için tabi ki bu alanları belirli ölçülerde küçültmemiz gerekiyor.

Oğuz: Nasıl yani?

Baba: Şimdi düşün. Bir ili, bir bölgeyi veya ülkeyi karış karış kâğıda sığdırabilir misin?

Oğuz: Elbette ki hayır, öyle bir durumda, bize o büyüklükte bir kâğıt gerekir. O da çok büyük bir yer kaplar.

Baba: İşte, bunun için haritasını çizmek istediğin yerleri belirli oranlarda küçültmen gereklidir. Haritalardaki bu küçültme oranına **ölçek** denir. Haritaların ölçekleri, harita üzerindeki uzunluğun arazi üzerindeki uzunluğa oranıdır.

$$\text{Yani, ölçek} = \frac{\text{Harita üzerindeki uzunluk}}{\text{Arazi üzerindeki uzunluk}}$$

Oğuz: O zaman bir harita üzerindeki ölçek, bize o haritanın kaç defa küçültüldüğünü gösteriyor, değil mi?

Baba: Evet, örneğin, 1/100.000 ölçekli bir haritada, gerçekteki bir uzunluk 100.000 defa küçültülmüştür.

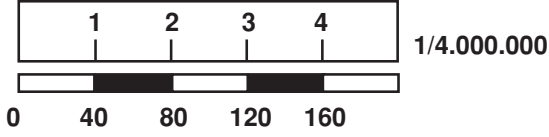
Oğuz: Öyleyse haritalardaki ölçeğin paydası büyüdükçe harita üzerindeki gerçek uzunluklar daha fazla küçültülmüş olur, değil mi baba?

Baba: Çok haklısın. Şimdi, şu iki Türkiye haritasına bakalım. Birinin ölçeği 1/24.000.000 iken diğeri 1/12.000.000. Gördüğün gibi bir yerin farklı ölçeklerle haritasını yaptığımızda, ölçek paydası küçük olan, yani küçültme oranı daha az olan daha fazla yer kaplamaktadır.

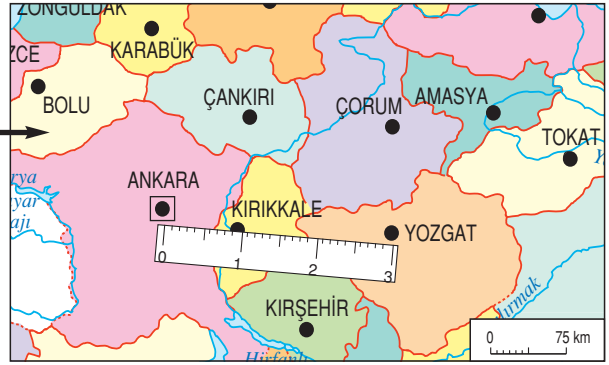
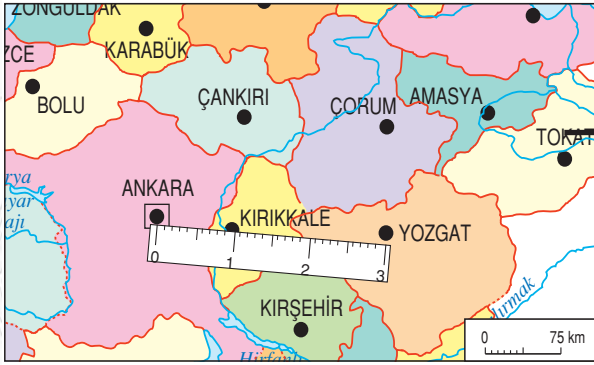

Oğuz: Peki, harita ölçeğini nasıl gösterebiliriz baba?

Baba: Haritalarda ölçek iki farklı şekilde gösterilir. Birincisi kesir ölçek. Kesir ölçek, küçültme oranının kesirli sayılarla ifade edildiği ölçeklerdir. Örneğin, 1/10.000, 1/100.000, 1/1.000.000 gibi. İkincisi ise çizgi ölçek. Çizgi ölçekler, harita üzerindeki uzunlukların, gerçekte ne kadar olduklarını gösteren bir doğru üzerinde işaretlenerek oluşturulur.

Çizgi ölçeğin sonuna, çizgi ölçekte belirtilen gerçek uzunluğun birimi (km, m) konur. Böylece, çizgi ölçek yardımıyla iki nokta arasındaki kuş uçuşu gerçek uzunluğu rahatlıkla bulabiliriz.

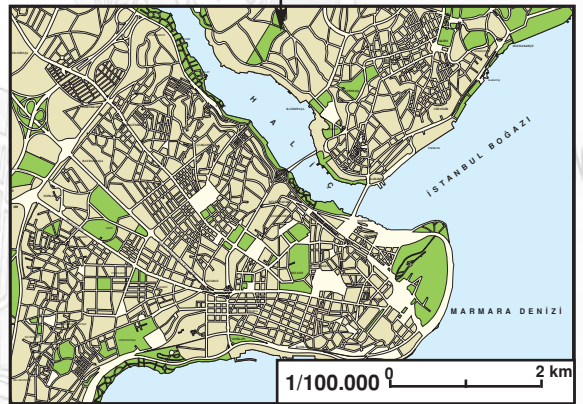

Ankara 0 1 2 3 225 km Yozgat

Bilgi Notu

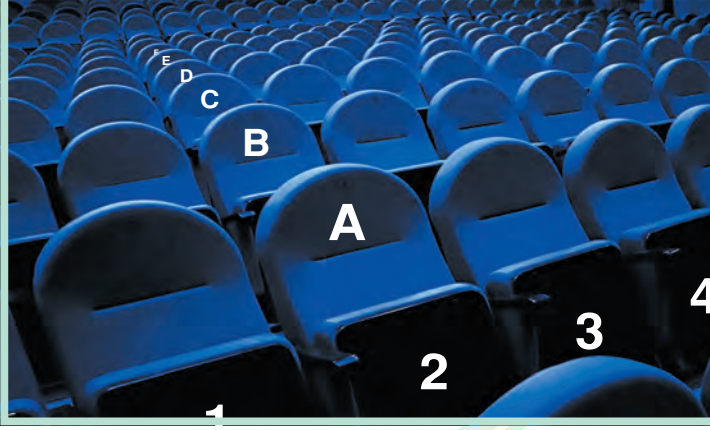
Haritalarda, ölçek paydası küçüldükçe, yani ölçek büyüdükçe haritanın gösterdiği ayrıntı artmaktadır.

Herhangi bir kitapta aynı boyutta çizilmiş olan Türkiye ve dünya haritalarından hangisinin ölçeği daha büyüktür? Neden?

KOORDİNATLAR
DÜNYASI

Haritalardaki dikey ve yatay çizgilerin ne anlama geldiğini biliyor musunuz? Açıklayınız.

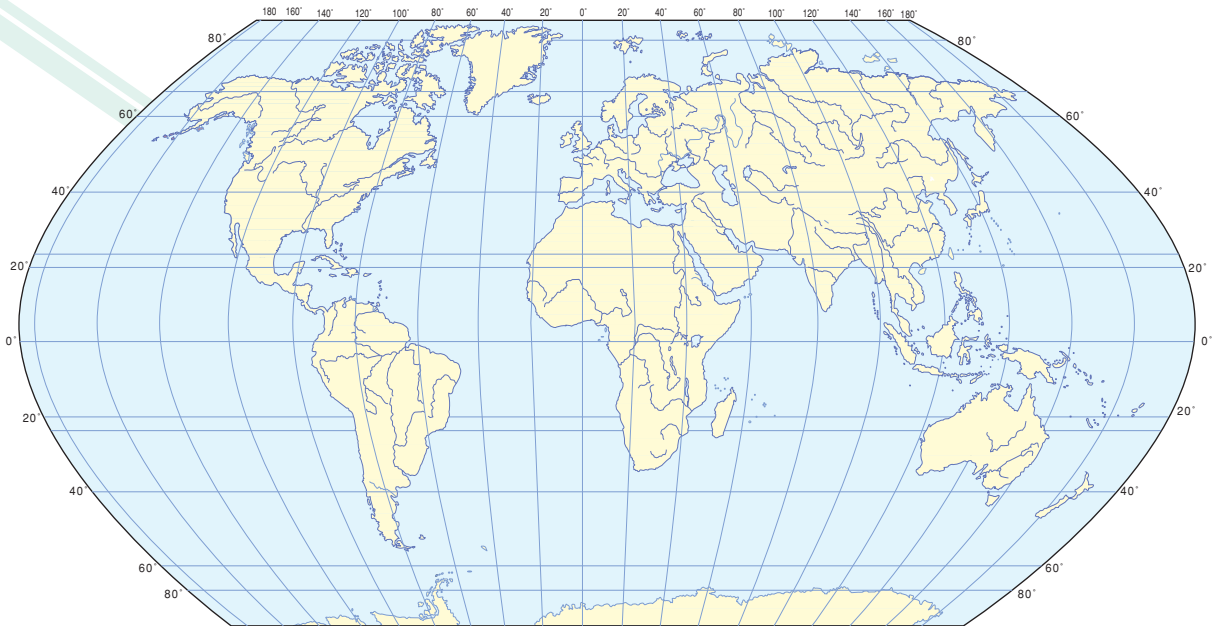
Elif ve arkadaşları, uzun zamandır bekledikleri filmin vizyona girmesiyle sinemaya gittiler. Sinemaya geldiklerinde filmin başlamasına on dakika vardı. Hemen biletlerini alarak filmin oynadığı salona girdiler. Ama nereye oturacaklarını bilmiyorlardı. Bunun üzerine, sinemadaki görevliden yardım istediler. Sinema görevlisi, biletlerine baktı. Biletlerinde C3, C4 ve C5 yazıyordu. Onlara,

hemen yerlerini gösterdi. Elif, merak ederek sordu: “Biz yerimizi bir türlü bulamadık, siz nasıl bu kadar kolay buluyorsunuz?”

Sinema görevlisi, “Sinemalarda oturaklar dikey olarak A, B, C şeklinde harflendirilir. Ardından, her harf sırası yatay olarak 1, 2, 3 şeklinde numaralandırılır. Böylece sinemaya gelen herkes yerini rahatlıkla bulabilir.” dedi.

Peki, dünya üzerindeki herhangi bir yeri kolaylıkla nasıl bulabiliriz? Yaşadığımız şehri, yaşadığımız ülkeyi veya dünya üzerindeki herhangi bir yeri kolaylıkla nasıl bulabileceğimizi hiç düşündünüz mü?

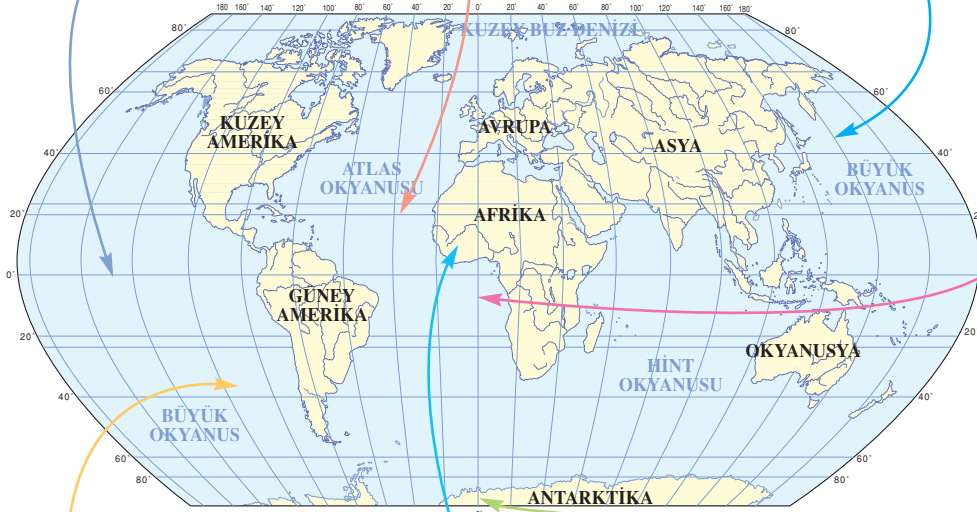
Bunun da kolay yolu, orayı koordinatları ile tarif etmektir. İşte, dünya üzerinde bir yeri rahatlıkla bulabilmek, uzunluk ve alan hesaplamak için haritalar üzerine çeşitli çizgiler çizilmektedir. Bu çizgiler, o yerin bulunduğu koordinatları rahat bulmamıza yardım eder. İsterseniz, bu çizgilerin neler olduklarına bir göz atalım:

Ekvator: Yerküreyi iki eşit parçaya bölen, kutuplara eşit uzaklıktaki dairedir. Ekvator, yaklaşık 40.000 km'dir. Ekvator'un kuzeyinde kalan yerlere **kuzey yarım küre**, güneyinde kalan yerlere **güney yarım küre** denir.

Paralel: Ekvator'a paralel olarak çizilen dairelere **paralel** denir. Ekvator'un kuzeyindekilere **kuzey paralelleri**, güneyindekilere **güney paralelleri** denir.

Meridyen: Bir kutuptan diğer kutba ulaşan ve paralelleri dik kesen yarım çemberlere **meridyen** denir. Başlangıç meridyeninin doğusunda kalanlara **doğu meridyenleri**, batısında kalanlara **batı meridyenleri** denir.

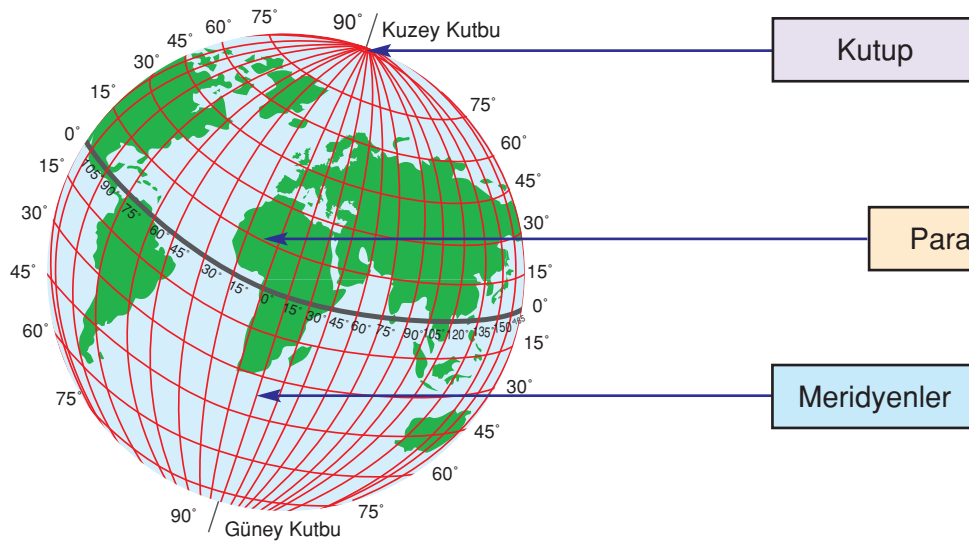
Başlangıç meridyeni: Başlangıç meridyeninin doğusunda kalan yerlere **doğu yarı küre**, batısında kalan yerlere **batı yarı küre** denir.

Okyanus: Kıtaları birbirinden ayıran çok büyük su kütlelerine **okyanus** denir. Dünyada 3 okyanus vardır: Büyük (Pasifik) Okyanus, Atlas Okyanusu ve Hint Okyanusu.

Kıta: Yeryüzündeki büyük kara parçalarına **kıta** denir. Dünyada 7 kıta vardır: Asya, Avrupa, Afrika, Kuzey Amerika, Güney Amerika, Okyanusya, Antarktika.

Kutup: Kendisinin ve bu arada dünyanın ekseninin etrafında dönen bir cismin her bir ucuna **kutup** denir. Kuzeydekine **Kuzey Kutbu**, güneydekine **Güney Kutbu** denir.

Reşat İZBIRAK
Coğrafya Terimleri
Sözlüğü

Bilgi Notu

Türkiye 36°- 42° kuzey paralelleri, 26°- 45° doğu meridyenleri arasındadır. Türkiye ayrıca, Asya ve Avrupa kıtalarının birleştiği bir yerde, bölgesinin en güçlü devletlerinden biridir.

Dünya üzerindeki bir kıtanın matematik konumunu tarif ediniz.

KUTUPLARDAN ÇÖLLERE
DEĞİŞEN İKLİM

İklimler insan hayatını nasıl etkilemektedir? Örnek veriniz.

Hakan'ın öğretmeni, dünyanın farklı iklim bölgelerinde yaşayan insanların hayatlarını araştırmalarını ve bunları sınıf panosuna asmalarını istemişti. Bunun için öğrencilerden dörderli gruplara ayrılarak çalışmalarını ve araştırmalarını fotoğraflarla desteklemelerini istemişti. Öğrenciler, söylendiği gibi dörderli gruplara ayrıldı ve herkes araştırma konusunu belirleyerek işe koyuldu. Araştırmalarda, iki kişi bilgileri toplarken iki kişi de *İnternet*, gazete ve dergilerden konuyla ilgili fotoğraflar buldu. Bu araştırmaların üçüne göz atmaya ne dersiniz?

SELLERİN ÜLKESİ: BANGLADEŞ

Bangladeş, Güneydoğu Asya'da, 143,998 kilometre kare büyüklüğünde bir ülkedir (Türkiye'nin yaklaşık 1/5'i kadar). Ülke, geniş bir delta ovası üzerinde yer alır. Bu ova üzerinde, Ganj ve Brahmaputra Nehirleri kollara ayrılarak akar. Bangladeş, çok yağış alan bir bölgede bulunduğu için nehirleri bol su taşır. İnsanların en büyük geçim kaynağı, bu nehir boylarında yetişen pirinçtir. Nehirler, her mevsim gür aktıkları için ülkedeki taşımacılıkta da önemli yer tutar. Ülkedeki iç ticaret ve taşımacılığın % 60'ı nehirlerden sağlanır. Bu yüzden nehir kenarları birer otobüs terminali gibi giden gelen yolcularla doludur.

Ülkemizdeki nehirlerden taşımacılıkta yararlanılıyor mu? Neden?

Bangladeş'teki nehirler, özellikle bahar ve yaz aylarında dağlardaki karların erimesi ve yağışların artması nedeniyle sık sık taşar. Zaman zaman çok şiddetli yağışlar nedeniyle ne-

hirler, etraflarındaki yerleşim yerlerini sular altında bırakarak onlarca insanın ölmesine ve binlerce insanın evsiz kalmasına neden olur.

Ülkemizde Bangladeş kadar sık sel olayı yaşanıyor mu? Neden?

Bangladeş'te yıl boyunca hava sıcaklığı 20°C ile 35°C civarında olduğu için insanlar çok ince kıyafetler giyerler. Özellikle yaz aylarında sıcaklıkla beraber bunaltıcı nemin de artması nedeniyle bazı erkekler yarı çıplak gezerler.

Bangladeş'teki insanların evinde soba, kalorifer gibi ısıtıcılar bulunuyor mudur? Neden?

ESKİMOLAR

Eskimolar, Kanada'dan Alaska'ya, Grönland'dan Kuzey Asya'ya, Kuzey Kutbu'nun dört bir yanına yayılmış yerli bir halkın genel adıdır. Eskimolar kendilerine "İnuit" derler. Onların bu bölgelerde 4000-5000 yıldır yaşadığını gösteren izler vardır. Eskimoların yaşadığı bu coğrafyada yazlar çok kısa, kışlarsa çok uzundur. Kışın sıcaklıkların -60 dereceye düştüğü görülürken yazın sıcaklıklar -10 dereceyi pek geçmez. Bu nedenle Eskimolar, kürkten yaptıkları kat kat giysileri giyerler. Eskimoların yaşadıkları bölgede, yaz kış toprak donduğu veya bataklık olduğu için tarım yapılmaz. Bu yüzden avcılık ve balıkçılıkla geçinirler.

Eskimo erkekleri, geçim için avcılık ve balıkçılıkla uğraşırken kadınları ise çocuk bakımı, yemek hazırlama, giysi dikimi gibi ev işlerini yaparlar.

Siz Eskimolar kadar kalın kıyafetler giyiniyor musunuz? Neden?

Eskimoların yaşadıkları bölgede tarım yapılabilmesi için ikliminin nasıl olması gerekirdi?

Eskimoların temel avları; ayı, fok balığı ve balınadır. Ayrıca buz tutmuş göl ve denizlerden, daha küçük balıkları da avlarlar. Onlar avladıkları hayvanlardan sadece beslenmek için yararlanmazlar. Kıyafet, çadır ve tekne yapımı için bu hayvanların derilerinden; aydınlatma için yağlarından; zıpkın için dişlerinden yararlanırlar. Eskimolar, avlanmak için bir kamp yeri belirler ve o av bölgesinde birkaç hafta kalırlar. Yeterince avlandıktan sonra, eti kurutup köpeklerin çektikleri kızaklarıyla konak yerine taşırlar.

Eskimolar için ulaşımını sağlayan köpekleri bu yüzden çok önemlidir. Köpeklerini, avladıkları balıkların etleriyle beslediklerinden köpekler oldukça saldırgandır. Eskimolar, kamp bölgelerindeki buz tutmuş göl ve denizlerde avlanmak için buzları kırıp bir delik açarlar. Soluk almaya gelen fok, ayı balığı gibi balıkları zıpkınlarıyla avlarken küçük balıklar için ağ kullanırlar.

Yaşadığınız bölgede köpeklerle taşımacılık yapılabilir mi? Neden?

Eskimolar geçmiş yıllarda, yazın çadırlarda, kışın ise donmuş kar bloklarından yaptıkları ve "İgloo" adını verdikleri buz evlerde yaşarlardı. Fakat günümüzde bu geleneksel yaşam tarzı yok olmaya başlamıştır. Eskimolar, günümüzde bölgelerinde kurulan fabrika veya tesislerde çalışmaya başlamış ve büyük köylerde yaşamayı tercih eder olmuşlardır. Haftada birkaç kez bölgelerine gelen yük uçaklarından çeşitli mallar alarak sofralarında sebze ve meyveye de yer vermeye başlamışlardır. Ama hâlâ geleneksel yaşamı sürdürmede ısrarlı olan Eskimolar da vardır. Onlar, ataları gibi sadece avcılık yapıp buzdan evlerde ve çadırlarda yaşamlarını sürdürmektedirler.

BEDEVİLER

Bedevi, Arapça bir kelime olup “çölde yaşayan insanlar” anlamına gelmektedir. Bedeviler, uçsuz bucaksız Arap çöllerinde (Sina, Necef, Rubül Hali) yaşayan ve hayvancılık yapan bir topluluktur. Bugün, bu topraklar üzerindeki Suudi Arabistan, Suriye, Ürdün, Mısır, İsrail ve Filistin’de bedevilere rastlamak mümkündür.

Bedeviler, zorlu çöl yaşamına uyum sağlamış bir topluluktur. Bedeviler, çölde daha rahat hareket etmek için uzun ve rahat elbiseler giyerler. Erkekler beyaz, uzun bir giysi giyerek başlarına daha çok kırmızı veya beyaz bir örtü sararlar. Kadınlar ise daha çok siyah ve süslü kıyafetler giyerler. Bedevi kadınlarının yüzlerini örtmek için kullandıkları süslü örtülere burka denir. Bedevi erkeklerinin ve kadınlarının yüzlerini ve başlarını örtmelerinin temel nedeni, başlarını çöl sıcağından ve çöldeki kum fırtınalarından korumaktır.

Bedevilerin yaşadıkları bölge, yılın hiçbir ayında yeterli yağış almayan çöl alanlarıdır. Buralar tarıma elverişli olmadığından, bedevilerin temel geçim kaynağı göçebe hayvancılıktır. En çok besledikleri hayvan, çöle uyum sağlamış develerdir. Koyun ve at besleyen bedevi toplulukları da vardır. Bedeviler, sürüler halinde hayvanlarını çölde az olan vahalar arasında gezdirirler. Kendilerinin ve hayvanlarının su ihtiyaçlarını ise çölde açılmış su kuyularından karşılamaya çalışırlar.

Yaşadığınız bölgede su ihtiyacı nasıl karşılanıyor? Niçin?

Bedeviler, çöldeki yaşamlarını geleneksel bedevi çadırlarında sürdürürler. Bunlar, doku ma çadırlar olup genelde aradaki bir perdeyle iki kısma ayrılır. Birinci kısım, ailenin yaşamını sürdürdüğü, erkeklerin oturup misafir ağırladığı bölümdür. İkinci kısım ise kadınların mutfak olarak kullandıkları ve kadın misafirleri ağırladıkları bölümdür. Bedevilerin özel yemeği ise “mensaf” adını verdikleri kuzu kızartmasının, fıstıklı pilavın üstünde ikram edildiği bir yemektir. Ayrıca un, su ve tuzla hazırladıkları ekmekleri de yemeklerinin yanında yerler. Bedeviler oldukça misafirperver bir topluluktur. Misafirlerine özellikle kahve ikram ederler. Bedeviler, günümüzde, yaşadıkları ülkelerdeki hükümetlerin de isteğiyle yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır.

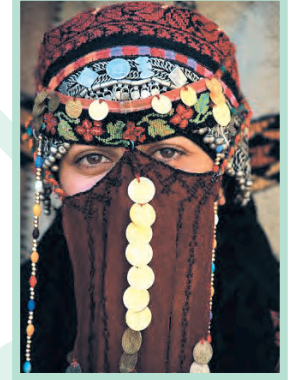
Yaşadığınız bölgede çadırda yaşanabilir mi? Niçin?

1. Çok yağışlı, çok soğuk veya çok sıcak bir bölgede yaşasaydınız, hayatınızda neler değişirdi? Niçin?

2. Bangladeş’te, kutuplarda ve çöllerde yaşayan insanlar, bu bölgelerin iklimine uymak için neler yapmışlardır?

1. Çok yağışlı, çok soğuk veya çok sıcak bir bölgede yaşasaydınız, hayatınızda neler değişirdi? Niçin?

2. Bangladeş’te, kutuplarda ve çöllerde yaşayan insanlar, bu bölgelerin iklimine uymak için neler yapmışlardır?

Türkiye’de, Antalya’da denize girilirken aynı anda niçin Erzurum’a kar yağabilmektedir?

Mehtap ile Yusuf’un öğretmenini derse girer girmez, “Bugün çok üşüdüm. Havalarda iyice soğudu.” dedi. “Aslında, bu sınıfta Ankara’ya başka illerden gelen pek çok arkadaş var. Onların geldikleri yerde kışın havalar bu kadar soğuk oluyor mu? Ahmet, sen Adanalıydın değil mi? Adana’da kışın nasıl bir iklim görülüyor?”

Ahmet, “Öğretmenim, Adana’da kışlar bu kadar soğuk olmaz. Orada, kışlar ılık ve yağışlı geçer.”

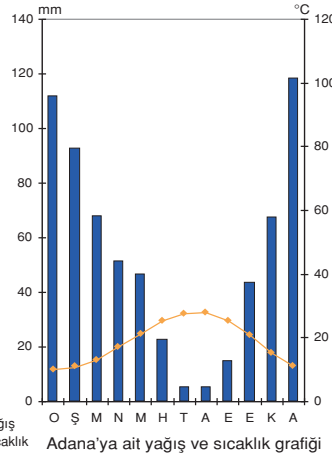
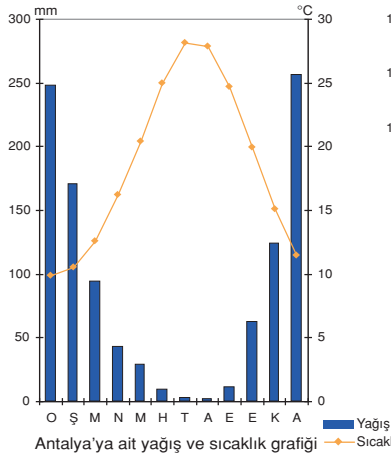
Öğretmen, “Ya yazın Ahmet?”

Ahmet, “Yazlar sıcak ve kuraktır öğretmenim. Yazın yağmur yağmaz.”

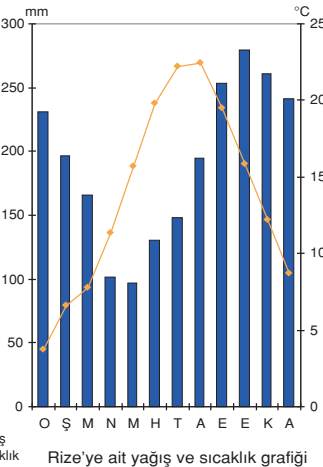
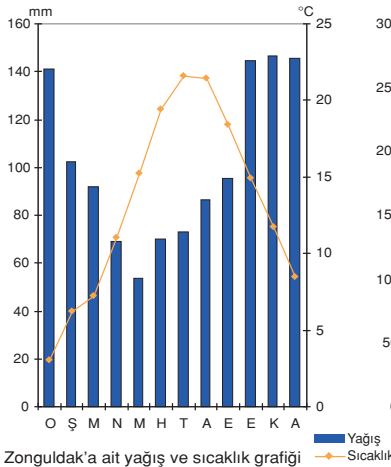
Öğretmen, “Peki, Ahmet’in memleketi olan Adana’da görülen iklim tipini, kendi memleketinde de yaşayan başka arkadaşlar var mı?”

Sevil, “Evet öğretmenim. Ben İzmirliyim ve bizim memlekette de bu iklim yaşanıyor.”

Serkan, “Ben de Antalyalıyım öğretmenim. Bizde de aynı iklim görülüyor.”

Akdeniz ikliminin yaz ve kış aylarındaki özellikleri nelerdir?

Karadeniz ikliminin yaz ve kış aylarındaki özellikleri nelerdir?

Öğretmen, “Demek ki arkadaşlar, Türkiye’de Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgelerinin kıyı kesimlerinde aynı tip iklim görülüyormuş. Bu iklime **Akdeniz iklimi** denir. Akdeniz ikliminin karakteristik bitki örtüsü, **maki** adı verilen ve her mevsim yeşil kalan kısa boylu ağaççık ve ot topluluğudur.”

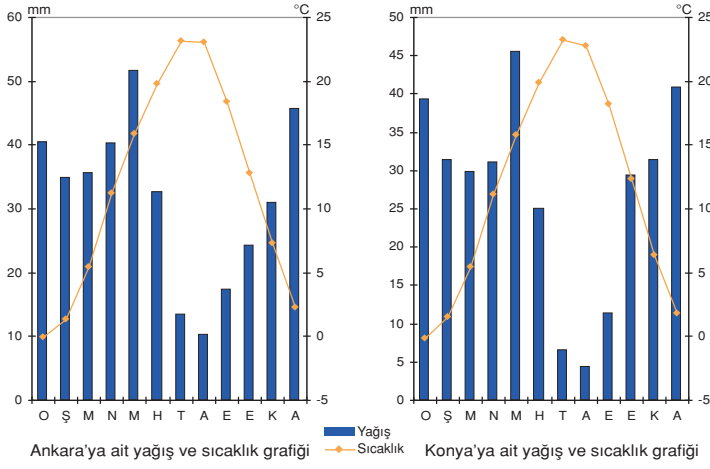
Ayşe, “Öğretmenim, ben Rizeliyim. Bizde her mevsim yağış görülür. Her mevsim ılık bir hava vardır. Yazlar, kışlara göre nispeten daha sıcak olur.”

Öğretmen, “Peki, Rize’de görülen iklim tipini kendi memleketinde yaşayan başka arkadaşlar var mı?”

Yusuf, “Evet öğretmenim, ben Samsunluyum. Bizim orada da aynı iklim yaşanıyor.”

Selim, “Ben de Zonguldaklıyım öğretmenim. Zonguldak’ta da bu iklim tipi görülüyor.”

Öğretmen, “Arkadaşlar, gördüğümüz gibi Karadeniz kıyısı boyunca Türkiye’de aynı tip iklim yaşanıyor. Bu iklime biz **Karadeniz iklimi** diyoruz. Karadeniz ikliminde her mevsim yağış görüldüğü için karakteristik bitki örtüsü **ormanlardır**.”

Eylül, “Öğretmenim, ben Konyalıyım. Konya’da da Ankara’daki gibi kışlar soğuk ve yağışlı, yazlar ise sıcak ve kurak geçer. Özellikle bizim oralarda kışın sıcaklıklar çok fazla eksi değerlere düşer ve kar yağışları görülür.”

Sibel, “Öğretmenim, ben Malatyalıyım. Malatya’da da Ankara ve Konya’daki gibi bir iklim görülür.”

Öğretmen, “Arkadaşlar, yurdumuzun iç kesimlerinde, denizden uzak yerlerde görülen bu iklime

karasal iklim denir. Karasal iklimde genel olarak yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır.

Ülkemizde karasal iklimin görüldüğü Erzurum-Kars’ta ise yazlar serin ve yağışlı geçmektedir. Karasal iklimin bitki örtüsü ise ilkbahar yağışları ile yeşerip yaz kuraklığı ile kuruyan otsu bitkilerden oluşan **bozkırlardır.**”

Karasal iklimin yaz ve kış aylarındaki özellikleri nelerdir?

Öğretmen, “Arkadaşlar, ülkemizde birbirinden farklı üç iklim tipinin bulunduğunu gördük. Peki, ülkemizde üç farklı iklim tipinin bulunmasının başlıca etkenleri neler olabilir?”

Gökhan, “Öğretmenim, bence bunun birinci nedeni coğrafi konum. Çünkü, Türkiye’de güneyden kuzeye gidildikçe genel olarak ortalama sıcaklıklar düşmektedir.”

İbrahim, “Öğretmenim, ikinci neden ise denize göre konumdur. Çünkü ülkemizin kıyı kesimlerinde kışlar ılık ve yağışlı geçerken kıyılardan iç kesimlere doğru gidildikçe kış sıcaklıkları düşüp yağışlar azalmaktadır.”

Dilek, “Öğretmenim, üçüncü neden, dağların uzanış şeklidir. Çünkü, Akdeniz ve Karadeniz Bölgelerinde dağlar kıyıya paralel uzandığı için denizel etki kıyı kesimlerde görülür. Ama Ege Bölgesi’nde dağlar kıyıya dik uzandığı için denizel etki iç kesimlere kadar ulaşabilmektedir.”

Pınar, “Öğretmenim, dördüncü neden yükseltilerdir. Çünkü, Türkiye’de bir yerin yükseltisi arttıkça yıllık ortalama sıcaklığı düşmekte, kışlar daha soğuk geçmektedir.”

Türkiye’de farklı iklim özelliklerine sahip bölgelerin oluşmasındaki başlıca etkenleri sayınız.

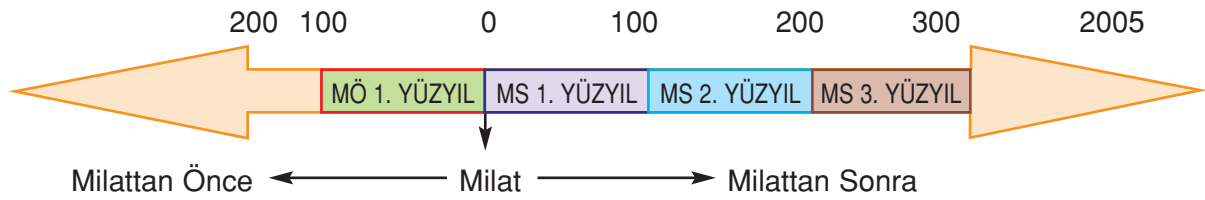
İnsanlar, tarih boyunca yerleşim yeri seçiminde nelere dikkat etmiş olabilirler?

Can'a, arkadaşları Mucit Can diyordu. Çünkü o, günlerinin çoğunu icat yapmaya ve bilinmeyenleri araştırmaya ayırıyordu. Üstünde en çok durduğu projesi ise zaman makinesiydi. Bununla ilgili birçok roman ve bilim kurgu hikâye okumuştur. Özellikle Herbert George Wells (Herbirt Corç Vels)'in *Zaman Makinesi* adlı romanından çok etkilenmişti. Bu makinenin şu anda yapılmasının imkânsız olduğunu biliyordu. Ama düşlerinde hep böyle bir makineyle geçmişe yolculuk etme düşüncesi vardı.

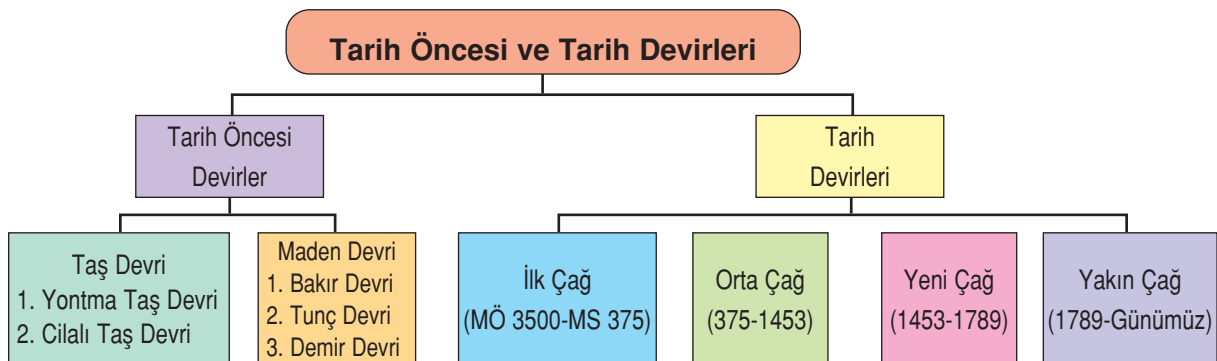
Mucit Can, yine bir gün geçmişe yolculuk ettiğini düşünmeye başladı. "Acaba geçmişte insanlar nerelerde yaşar ve neler yaparlardı?" sorularına cevap bulmak istiyordu.

Mucit Can, yolculuğa başlamadan önce sizlere, tarihin hangi zaman dilimlerine ayrıldığını göstermek istiyor. Çünkü buna yolculuğunuz sırasında ihtiyacınız olacak.

Arkadaşlar, Hz. İsa'nın doğduğu gün **milat** olarak adlandırılır. Bu tarihten daha önce gerçekleşen olaylar Milattan Önce (MÖ), bu tarihten sonra gerçekleşen olaylar Milattan Sonra (MS) olarak adlandırılır.

Milat başlangıç alınarak 1-100, 101-200, 201-300 vb. olarak sayılan yüz yıllık dönemlere ise **yüzyıl** denir. Tarihi daha kolay inceleyebilmek için insanlar, tarihin belli başlı zamanlarında meydana gelen olayları esas almışlardır. Bu yüzden, insanların var oluşundan yazının icadına kadar olan döneme tarih öncesi devirler denir. Yazının bulunmasından sonraki zaman dilimine ise tarih devirleri (çağları) denir. Tarih devirlerinde, insanları etkileyen önemli toplumsal ve ekonomik olayların başlangıç ve bitim tarihleri arasındaki zaman dilimine ise **çağ** denir.

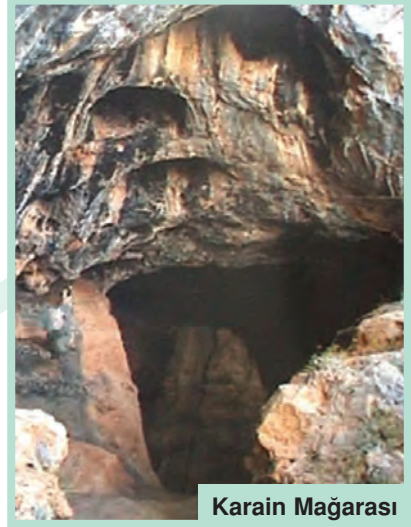
Tarih öncesi devirlerin sınıflandırılmasında hangi faktör etkili olmuştur?

- İlk Çağ** : Yazının bulunmasıyla (MÖ 3500) başlar, Kavimler Göçüne (375) kadar sürer.
Orta Çağ : Kavimler Göçüyle (375) başlar, İstanbul'un fethine (1453) kadar sürer.
Yeni Çağ : İstanbul'un fethiyle (1453) başlar, Fransız İhtilaline (1789) kadar sürer.
Yakın Çağ : Fransız İhtilaliyle (1789) başlar, günümüze kadar sürer.

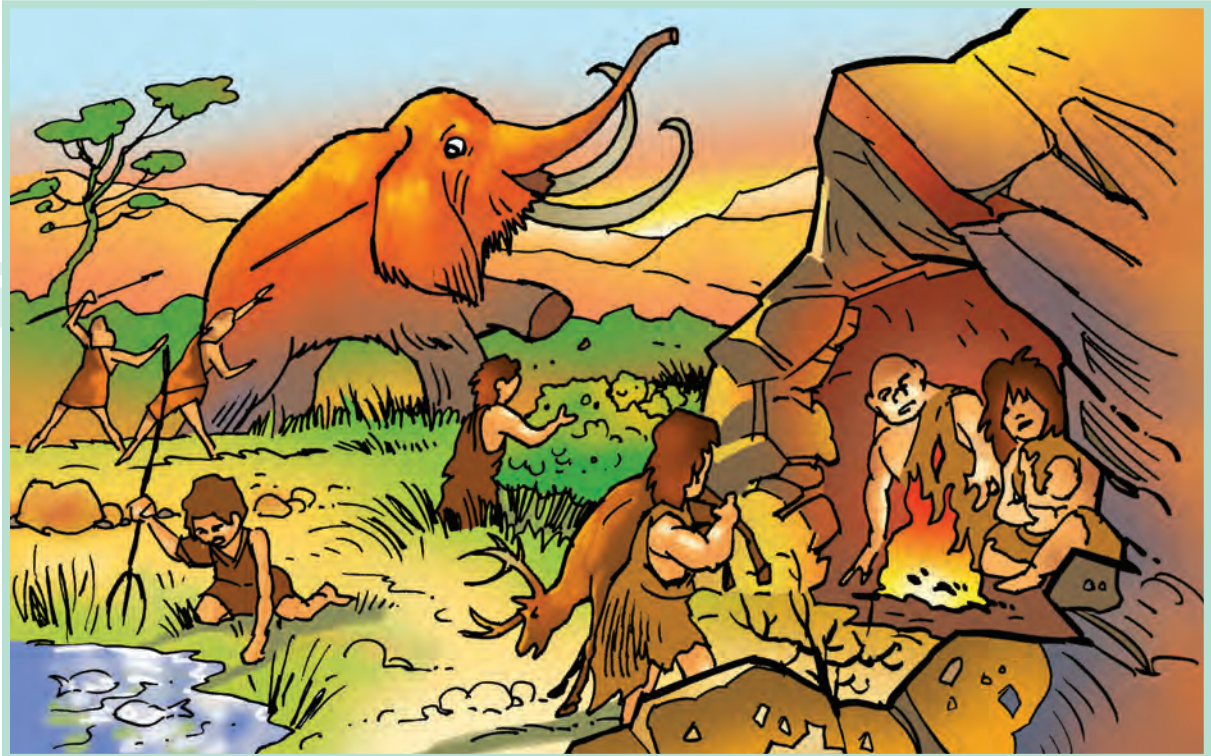

Arkadaşlar, tarihin nasıl ve niçin sınıflandırıldığını öğrendik. Şimdi, zamanda yolculuk yapmaya başlayabiliriz. Birinci durağımız, İlk Çağ. Bakalım, o dönemde insanlar nerede yaşıyor ve neler yapıyorlarmış?

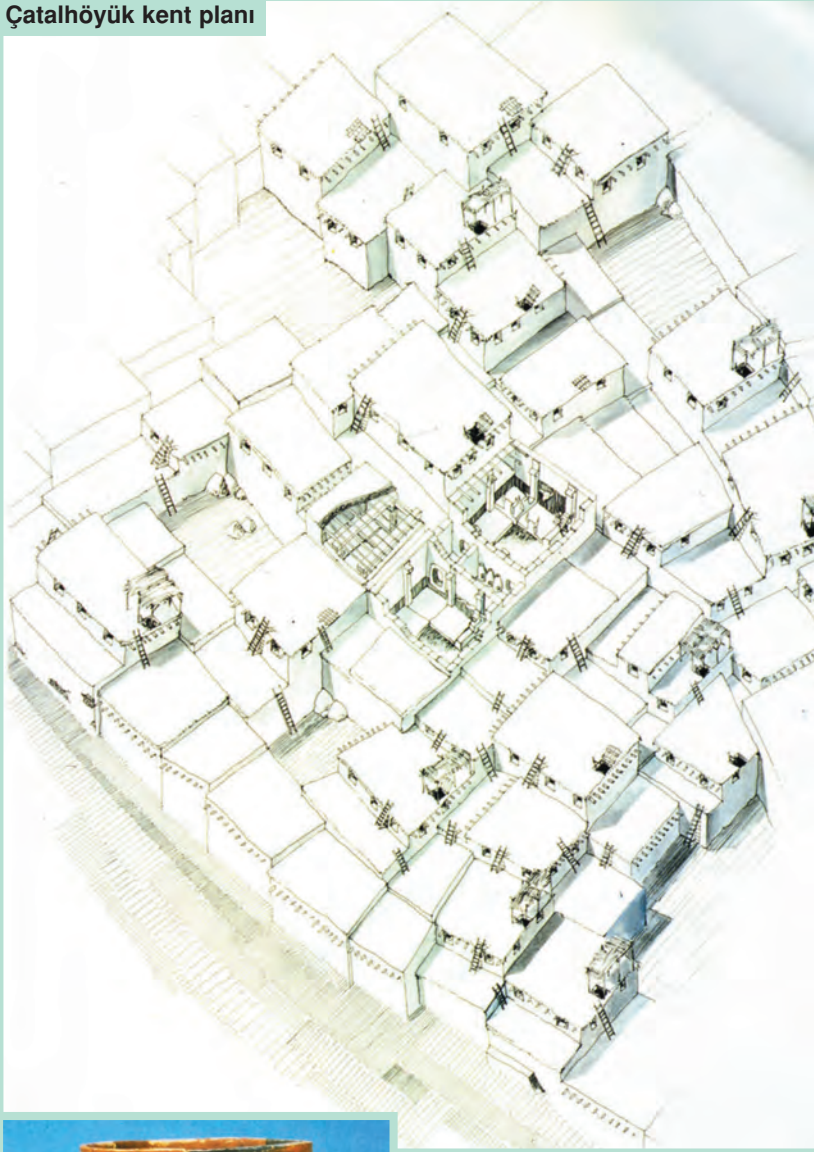
İlk insanlar, tarım yapmayı bilmediklerinden avcılık ve toplayıcılıkla geçiniyorlardı. Başlangıçta dağınık ve birbirlerinden uzak hâlde yaşıyorlar, göçebe bir yaşam sürdürüyorlardı. Barınakları ise mağaralar veya yuvarlak biçimli kulübelardı. Bu kulübeleri, avladıkları hayvanların derilerinden, çevredeki bitkilerden elde ettikleri dallardan ve çamurla yapıyorlardı. İnsanların mağara veya kulübe yeri seçiminde, uygun iklim koşulları, av hayvanlarının çokluğu ve yenilebilir bitkilerin bol olması önemli rol oynuyordu. Bir bölgedeki av hayvanlarının ve bitkilerin azalması ya da iklimdeki değişiklikler, insanların başka yerlere göç etmesine neden oluyordu. Anadolu'da tarih öncesi döneme ait en önemli yerleşme Antalya yakınlarındaki Karain Mağarası'dır.

Karain Mağarası

Çatalhöyük kent planı

İkinci durak, MÖ 6000'li yıllar. Bakalım, insanlar ne yapıyor ve nerede yaşıyorlarmış?

İnsanlar, toprağı işle-meyi ve hayvanları evcil-leştirmeyi öğrenince yerle-şik hayata geçmeye baş-ladılar. Tarımı yapılan ilk tahıllar; buğday, arpa, mercimek ve baklagillerdi. Evcilleştirilen ilk hayvanlar ise; koyun, keçi ve sığırdı. İnsanlar, tarımdan ve hay-vanlardan elde ettikleri ürünleri saklamak için düz damlı, içinde avlu ve de-poları olan damdan girişli, birbirine bitişik kerpiç evler yaptılar. Böylece, evlerinin dış duvarları onların vahşi hayvanlardan korunmalarına yardımcı oluyordu. Ay-rıca mağaralarda olduğu gibi evlerinin duvarlarına da resimler çiziyorlardı.

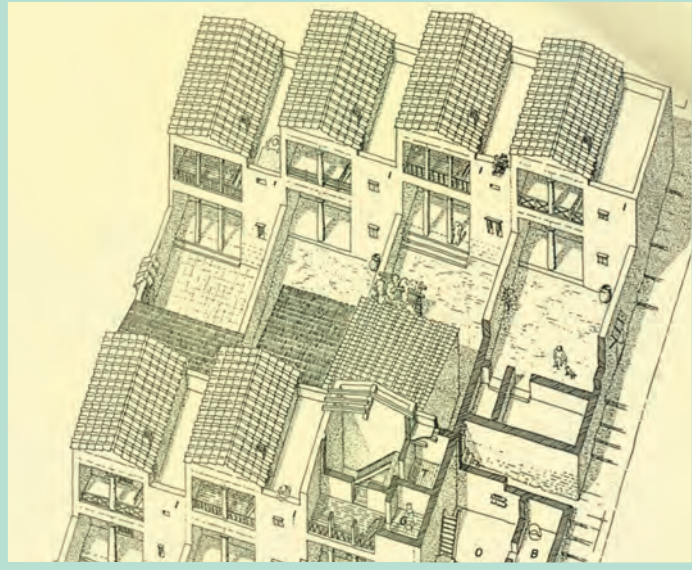

Çatalhöyük çanak çömleği

Çatalhöyük duvar resmi

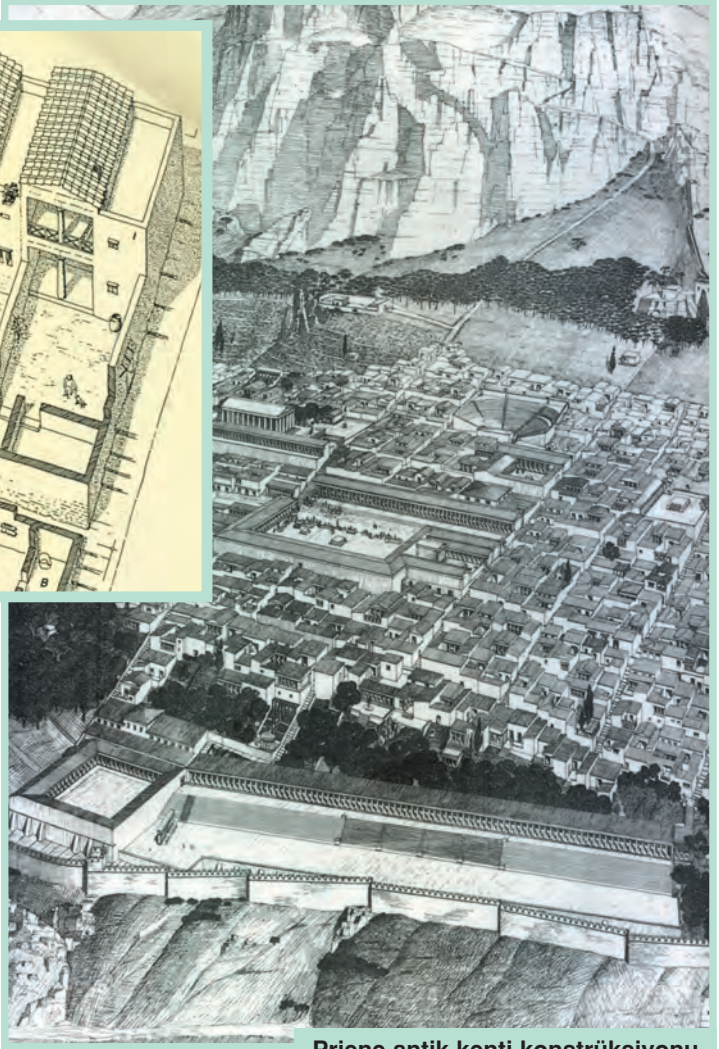
İnsanlar, bu devirde topraktan kap ve çömlekler yapmış, ilk dokumacılık faaliyetlerine başlamışlardır. Bu devirde Anadolu'da yerleşme görülen en önemli yerler; Konya-Çatalhöyük, Kayseri-Hacılar ve Çorum-Alacahöyük'tür.

Priene antik kenti yerleşiminden bir kesit

Şimdiki durağımız antik çağ, yani MÖ 3000-2000 yılları arası.

Bu devirde, Anadolu'da artık belirgin bir şehircilik anlayışı gelişmişti. Şehirler, ticaret yollarına yakın veya ticaret yolları üstünde kuruluyordu. Böylece ticaretle zenginleşen şehirli, şehirlerini; anıtsal tapınaklar, tiyatrolar, çeşmeler, okullar ve kitaplıklarla süslüyorlardı. İnsanlar evlerini bu devirde avlulu yapıyorlar ve evlerin ana girişleri de doğrudan avluya açılıyordu. Üstü açık olan avlular, evin bölümlerini birbirine bağlayan, giriş çıkışı sağlayan önemli alanlardı. Pek çok ev işi avluda yapılıyordu. Avlular aynı zamanda hayvanların barınması için kullanılıyor-

Priene antik kenti konstrüksiyonu

Truva kent planı

du. Bu devirde kentlerin bir kısmı, dış saldırılardan korunmak için etrafı surlarla çevrili birer kale kent görünümü de almaya başlamıştı. Bu devirde Anadolu'da görülen en önemli kentler; Çanakkale'deki Truva ve Söke yakınlarındaki Priene'dir.

Priene kentinin kurulmasını etkileyen olumlu ve olumsuz doğal koşullar neler olabilir?

Şimdi, günümüze doğru şehirlerin ve insanların serüvenine bir göz atalım:

İnsanlar, zamanla içinde yaşadıkları şehirleri ve köyleri yönetmek için devletler kurmaya başladılar. Devletlerin ortaya çıkmasıyla şehirler daha çok, ticaretle uğraşanların ve yöneticilerin yaşadığı yerler oldu. Tarım ise köylerde yapılmaya devam etti. Avrupa'da 19. yüzyılda başlayan Sanayi Devrimi, dünyanın ve şehirlerin hızla değişmesine neden oldu. Sanayi Devrimiyle şehirlerde, büyük miktarda üretimin yapıldığı fabrikalar kuruldu. Bu devirde, özellikle ham madde ve ticaret yollarına yakın şehirler hızla büyüdü. Kırsal alanda insan gücüne duyulan ihtiyacın da azalmasıyla şehirlere büyük göçler yaşanmaya başlandı. Böylece, şehirlerdeki tek veya iki katlı konutlar insanlara yetmez oldu. Kırsal kesimden gelen insanlar, şehirlerde ya birbirine bitişik çok katlı konutlarda ya da şehrin dışında derme çatma yapılan gecekondularda yaşamaya başladılar. Bu da şehirlerin büyük bir köy gibi görünmesine neden oldu. Günümüzde insanlar, şehirlerini daha düzenli ve modern hâle getirmek için gecekonduları yıkmaya başladılar. Buraları gökdelenler, büyük alışveriş merkezleri ve parklarla güzelleştirmeye çalışıyorlar.

Arkadaşlar, tarihteki yolculuğumuz burada bitti. Umarım, sizler de bu yolculukta benim kadar öğrenip bilgilerinizi artırmışsınızdır.

İlk yerleşim yerlerinden günümüze kadar, yerleşim biçimini etkileyen faktörleri sıralar mısınız?

Anadolu'ya niçin Uygarlıklar Beşiği denmektedir?

Tülin, o gün çok heyecanlıydı. Çünkü, okullarına gelecek olan arkeologlar, Anadolu ve Mezopotamya (Fırat ve Dicle Nehirleri arası)'da binlerce yıl önce yaşamış uygarlıkları tanıtan bir konferans vereceklerdi. Bu konferansta, uzmanlar hem uygarlıklar hakkında bilgi verecek hem de onlardan miras kalan tarihî eserleri göstereceklerdi. Tüm sınıf, bunun için öğretmenlerinden, öncelikle bu konferansı nasıl izleyecekleri konusunda bilgi aldı. Sonra öğrenciler, not tutmak için yanlarına birer kalem ve kâğıt alarak konferansın yapılacağı yere gittiler. Konferans, bütün öğrenciler açısından çok yararlı geçmişti. İsterseniz Tülin'in, konferansın geçtiği günü anlattığı günlüğüne ve konferansta tuttuğu notlara bir göz atalım.

Tülin'in günlüğü sizi de heyecandırdı mı? Öyleyse bu medeniyetler hakkında Tülin hangi notları tutmuş bir de buna bakmaya ne dersiniz?

HİTİTLER

Hititler, Anadolu'nun ilk büyük devletidir. Bugünkü İç Anadolu Bölgesi sınırlarında kurulmuştur. Başkenti, Çorum ili **Boğazköy** (Hattuşaş)'dür. Hititler, krallıkla yönetiliyordu. Hitit kralları hem başkomutan hem başyargıç hem de başrahipti. Ülkede kraldan sonra en yetkili kişi **Tavananna** adı verilen kraliçelerdi. Hititlerde asillerden oluşan **Pankuş** adı verilen bir meclis vardı. Bu meclis, kralın yetkilerini kısıtlıyordu.

Hititlerin yaşadıkları bölge, onların yerleşim biçimlerini ve ekonomik faaliyetlerini etkilemiştir. Yaşadıkları bölgenin stratejik konumundan ötürü çevrelerine hâkim olmuşlardır. Siyasi ve sosyal yapıları yerleştikleri coğrafyadan etkilenmiştir.

Hititler çok tanrılı bir dine inanıyorlardı. Hititlerin toplam tanrı ve tanrıça sayısı bilinmemekle birlikte "bin tanrılı toplum" olarak tanınmaktadırlar. Hititler, inandıkları tanrıların ve krallarının resimlerini kaya üzerine kabartma şeklinde yapmışlardır. Bu da taş işçiliğinde ileri olduklarının bir göstergesidir. Hititler, resimli yazı (hiyeroglif) ve çivi yazısı olmak üzere iki türlü yazı kullanmışlardır. Yaptıkları kabartmalarda daha çok hiyeroglifi kullanırken çeşitli belgelerde ve krallarının hayatlarını anlattıkları **AnaI** adlı yıllıklarda ise çivi yazısını kullanmışlardır. Anallar, tarafsız tarih yazıcılığının başladığı ilk metinlerdir.

Ivriz kabartması

25.05.2009

Sevdiğim günlüğü, bugün geçekten çok güzel geçti. Çünkü, okulumuzca gelen uzmanlardan Anadolu ve Mezopotamya'da binlerce yıl önce yaşamış uygarlıklar hakkındaki bilgi edindik. Ayrıca onların bıraktığı tarihî mîsallere gördük. İnsan, kendinden binlerce yıl önce bu topraklarda yaşamış toplumların böyle büyük uygarlıklar kurmasını hem düşünür hem de hayran oluyor. Bu uygarlıklardan bize kalan eserlerin bugün sadece fotoğraflarını görüyoruz. Bu tarihî eserlerin çoğu Ankaradaki Anadolu Müzesi'nde. Müzesi'ne gittim. Babamla konuştum. Yaz tatilinde beni Ankara'ya götürecek. Böylece hem tarihî eserleri hem de 'Ata'mızın yattığı Anıtkabir'i görebileceğim. Simdiden o günü sabırsızlıkla bekliyorum.

Hititlerin ekonomileri tarım ve hayvancılığa dayanıyordu. Yaşadıkları toprakların doğal koşulları tarım yapmayı zorlaştırdığından topraklarını sulamak için küçük kanallar açmayı öğrenmişlerdi. Özellikle buğday, arpa gibi hububat ve çeşitli meyveler başlıca ürünleriydi. Dağlardaki otlaklarda ise koyun ve at yetiştiriciliği yapıyorlardı. Yaşadıkları bölge maden bakımından

zengin olduğundan bakır, altın ve gümüşten çeşitli eşyalar yapmışlardı.

Hititler, gelişmiş bir orduya sahiptiler. Günümüz Suriye topraklarını almak için Mısır ile yaptıkları savaş sonrasında **Kadeş Antlaşması**'nı imzalamışlardı. Kadeş Antlaşması tarihin bilinen ilk yazılı antlaşmasıdır.

Hititlerden, günümüze birçok eser kalmıştır. Özellikle pişmiş topraktan çeşitli kap, kacak ve heykeller yapmışlardır. Ayrıca Hititler, süs eşyası ve takı yapımında da oldukça ustaydılar.

Kadeş Antlaşması

Kral mühür baskısı

FRİGLER

Frigler, İç Anadolu Bölgesi'nde Sakarya Nehri çevresinde kurulan bir uygarlıktır. Ülkenin başkenti, Ankara'nın batısında Polatlı yakınlarındaki **Yassıhöyük** (Gordion)'tür. Friglerin efsanevi kralları **Midas**'tır. Midas'ın tek bir kişinin adı mı yoksa hükümdarlara verilen bir ad mı olduğu bilinmemektedir. Midas'ın dokunduğu her şeyi altına dönüştürdüğü ya da eşek kulaklı olduğu yönündeki efsaneler günümüzde bile anlatılmaktadır.

Coğrafi konumlarından ötürü bir yandan Yunan, öbür yandan Hitit etkisi altında kalmış olsalar da özgün ve Anadolu'ya bir kültür oluşturmuşlardır. Friglerin tamamen kendilerine özgü bir yazı sistemi vardır. Frig yazısı, henüz tümüyle çözülememiş olmasına karşın okunabilmektedir. Bu dilde Yunan, Slav ve Hitit diline ait kelimeler bulunmaktadır.

Tunç içki kadehi

Sakarya Nehri civarında yerleştikleri için tarım ve hayvancılıkla uğraşmışlardır. Yaşadıkları bölgenin coğrafi konumundan ötürü Friglerin siyasi ve sosyal yapıları diğer topluluklardan farklı olmuştur.

Frigler, özellikle maden işçiliğinde çok ileri gitmişlerdi. Mimari yapılarda kullanılan kaya ve taş işlemek için madenden çeşitli aletler yapıyorlardı. Taş işçiliğinde özellikle Hititlerden etkilenmişlerdi. Bronz tabaklar, kazanlar, **fibula** denen çengelli iğneler, madenden giysi kemerleri ve tokalar yapmışlardı. Frigler, dokumacılıkta da ilerlemişlerdi. **Tapetes** adı verilen halı ve kilimleri ile ünlüdürler.

Frigler, dinî bakımdan özellikle Hititlerden etkilenmişlerdi ve çok tanrılı bir dine inanıyorlardı. Fakat inançları içinde en tanınmış kuşkusuz **Kibele** adı verilen ana tanrıça inancıdır. Bu inanç, Anadolu'da daha önce başka kavimlerce inanılan ve Kubaba olarak bilinen ana tanrıçanın Friglere geçmiş hâlidir. Frigler, Kibele'ye ait kutsal yerlerin dağlarda ya da kayalıklarda olduğuna inanmaktaydılar. Anadolu'da bu amaçla yapılmış birçok tapınak kalıntısına rastlanmıştır.

Frigler, özellikle kralları ve soylu kişileri tepe görünümündeki tümülüsler veya kaya mezarlarına gömmüşlerdi. Frigya tümülüslerindeki mezar odalarının ahşap yapısı ve burada ölümlerle beraber gömdükleri ahşap masalar, Friglerin mobilyacılık ve ağaç işçiliğinde ileri olduklarının göstergesidir. Friglere ait en ünlü tümülüs, Kral Midas'a ait olan büyük tümülüstür. Friglerin kaya mezarları ve buradaki geometrik desenler, onların taş işçiliğindeki ustalıklarını gösterir.

Frig din adamı

Kaz biçimli kap

URARTULAR

Eski Van Kalesi üzerindeki başkent Tuşpa

Urartular, Doğu Anadolu Bölgesi'nde, Van ve çevresinde kurulmuş bir uygarlıktır. Başkentleri **Tuşpa**'dır. Urartular dinî bakımdan özellikle Hititlerin etkisinde kalmışlardı. Onlar da Hititler gibi çok tanrılı bir dine inanıyorlardı. Kral, ülkeyi Savaş Tanrısı **Haldi** adına yönetirdi.

Urartular, dağlık ve kayalık bir bölgede hüküm sürmüşlerdi. Özellikle taş işçiliğinde ve taştan kale yapımında çok ustalaşmışlardı. Şehirleri arasındaki bağlantıyı ise kurdukları düzenli yollarla sağlamışlardı.

Yaşadıkları coğrafyanın özellikleri, Urartuların siyasi ve sosyal yapılarını etkilemiştir. Yerleştikleri bölgelerde sulama kanalları açarak tarımsal faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Urartular, başlıca geçim kaynaklarından birisi olan tarımı geliştirmek için Doğu Anadolu'da sulama amaçlı ilk göletleri kurmuşlar, suları, gelişmiş kanallarla tarlalarına taşımışlardı. Ayrıca, Urartularda hayvancılık da önemli bir ekonomik faaliyetti.

Urartular, çevrelerinde bulunan madenleri çok iyi işlemişler ve maden işçiliğinde çok ileri düzeye ulaşmışlardı. İnsan ve hayvan kulplu kazanları ve madenî araç-gereçleri diğer Anadolu uygarlıklarına ve Batı dünyasına satmışlardı. Friglerin tümülüslerinde Urartulara ait pek çok madenî eşya bulunmuştur.

Resimli kemer parçaları

Urartularda, yönetici kesim ile aileleri, büyük kale ve merkezin yakınındaki çok odalı kaya mezarlarına gömülürken sıradan halk, sosyal statülerine göre toprak altına inşa edilen oda mezarlara veya basit toprak mezarlara gömülürdü. Urartular da Hititler gibi hiyeroglif ve çivi yazısı kullanmışlardır.

Lidya hazinelerinden bir örnek

Lidyalıların dinî inançları ağırlıklı olarak diğer Anadolu uygarlıklarının özellikle de Friglerin etkisinde kalmış ve onlarda çok tanrılı bir inanış hâkim olmuştur. Lidyalılar da Frigler gibi krallarını ve zenginlerini tümülüs tipi mezarlara gömmüşlerdir. Ayrıca Lidyalılar, giyim ve silah başta olmak üzere pek çok konuda Yunan (Hellen) uygarlığının etkisinde kalmışlardır.

LİDYALILAR

Lidya, Gediz ve Menderes ırmakları arasındaki bölgede kurulmuştur. Bu bölgenin coğrafi özellikleri Lidyalıların siyasi, sosyal ve ekonomik yapılarını etkilemiştir. Başkentleri Manisa'daki **Sard**'dır. Lidyalılar, ticaret sayesinde zenginleşmişlerdi. Özellikle Doğu ve Batı arasındaki ticareti geliştirmek için Efes'ten başlayıp Sard'dan geçen ve Mezopotamya'ya kadar uzanan **Kral Yolu**'nun açılmasında etkili oldular. Böylece, kısa sürede oldukça zenginleştiler. Lidyalıların tarihteki en büyük başarısı **parayı ilk bulan uygarlık** olmalarıdır.

Lidyalılar kısa sürede yıkılarak Pers egemenliğine girmiştir. Bunun da en büyük nedeni, ordularının çeşitli kavimlerden toplanan ücretli askerlerden oluşmasıdır.

Lidya parası

İYONLAR

Hipokrat

Eski çağlarda İzmir Körfezi'nden, Güllük Körfezi'ne kadar olan bölgeye **İyonya** denirdi. İyonlar bu bölgede şehir devletleri hâlinde yaşamışlar, dış tehditlere karşı devlet yönetimini **Tiran** adı verilen güçlü devlet adamlarına bırakmışlardı. İyonlar, yaşadıkları bölgenin coğrafi konumundan ötürü deniz ticaretinde çok gelişmişlerdi. Özellikle Batı Anadolu'nun ticaret yollarının sonunda yer aldıkları için oldukça zenginleşmişlerdi. Bu durum, İyonların siyasi ve sosyal yapılarını etkilemiştir.

İyonlar, bilim ve sanatta oldukça gelişmiş bir toplumdur. İyonların bilimde ilerlemelerinin nedeni, kendilerinden önceki uygarlıkların, dünyanın oluşumuna ait efsanelere dayanan bilgilerini reddetmeleri ve doğanın oluşumuna bilimsel bir açıklama getirmeye çalışmalarıdır. Matematikte Tales ve Pisagor, tarihte Herodot, tıpta Hipokrat, felsefede Diojen (Diyojen) önemli İonyalı bilim adamlarıdır. İyon edebiyatının en önemli eseri Homeros'un "İlyada ve Odysseia (Odiseya) Destanı"dır. İyonlar, çeşitli insani özellikleri olduğuna inandıkları tanrılara tapmışlardır.

Tülin, konferansın sonunda Anadolu'da bu uygarlıklardan sonra Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi büyük uygarlıkların da yaşadığını öğrendi. Bunlar, Anadolu'da tıpkı diğerleri gibi birçok tarihî miras bırakmışlardı.

Günümüzden binlerce yıl önce yaşamış uygarlıklardan bizlere neler kalmış olabilir?
Bu sorunun cevabını öğrenmek için aşağıdaki metinleri inceleyiniz.

SÜMERLER

Sümerler hakkında neler biliyorsunuz?

Sümerlere ait herhangi bir eşyanın resmini ya da fotoğrafını gördünüz mü? Gördüyseniz bu eşyayı günümüzle nasıl ilişkilendirirsiniz?

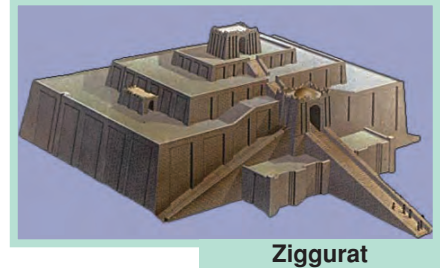

Bir Sümer kral heykeli

Sümerler, MÖ 3500-2000 yılları arasında Mezopotamya'da kurulan ilk uygarlıktır. Sümerlerin oluşturduğu uygarlık ve yaptıkları icatlar birçok uygarlığı etkilemiştir. Sümerler **site** denilen şehir devletlerinden oluşuyordu. En önemli şehirleri; Ur, Uruk ve Nippur'du. Bu şehir devletleri, **Patesi** denilen rahip-kralar tarafından yönetiliyordu. Sümer Devleti'nin tamamını yöneten krala ise **Lugal Kalma** denirdi. Kraldan sonra yetkili kişi ise kraliçeydi. Sümerlerde halk; özgürler ve esirler olarak iki gruba ayrılırdı.

Sümer kralları adaleti sağlamak için bazı yasalar koymuşlardı. Bu yasalar; daha sonraki kavimler tarafından da geliştirilerek kullanılmıştır.

Sümerler, çok tanrılı bir dine inanıyorlardı. Sümerlerin tapınaklarına **ziggurat** denirdi. Zigguratlar, yedi kattan ve üç ana bölümden oluşuyordu. İlk katlar erzak deposu, orta katlar okul ve tapınak, son katlar ise rasathane olarak kullanılıyordu. Gelişmiş bir yapı tekniğine sahip olan Sümerler; evlerini, güneşte veya fırında kurdukları kil tuğlalardan yapıyorlardı.

Ziggurat

Sümerlerde halkın önemli geçim kaynağı tarımdı. Sümerler, tarımda bilimsel yöntemleri ilk uygulayan toplumlardan biridir. Mevsimlere göre ekim yapmışlar, tarımı geliştirmek için barajlar ve su kanalları inşa etmişlerdi. Çoğunlukla arpa yetiştiren Sümerliler bunun yanı sıra buğday, mercimek, bakla, üzüm gibi ürünler yetiştiriyorlar; koyun ve keçi besliyorlardı. Tekerleği de icat eden Sümerler, bu sayede hem ulaşımı kolaylaştırmış hem de tarlaları öküzlerin çektığı sabanlarla sürmüşlerdi.

Sümer çivi yazısı

Sümerler, kötülüklerden korunmak için sihir ve büyü yapımları gerektiğine inanmışlar, bu yüzden insanlar üzerinde etkili olduklarını düşündükleri yıldızları ve gök cisimlerini incelemişlerdir. Bu da başta astronomi olmak üzere matematik ve geometri bilimlerinin doğmasına yol açmıştır. Sümerler; ayı 30, yılı da 360 güne ayırarak günümüzde kullanılan takvime yakın bir hesaplama yapmışlardır. Ay ve Güneş tutulmasını hesaplamışlardır. Çarpma ve bölme cetvelleri yapmışlar, dairenin çevresinin 360° olduğunu bulmuşlardır.

Dünyada bilinen ilk yazıyı MÖ 3200 yılında Sümerler bulmuşlardır. Başlangıçta her varlık ve olay için bir şekil kullanarak resim yazısını oluşturan Sümerler, zamanla bunu geliştirerek çivi yazısını oluşturmuşlardır. Sümerlerin çivi yazısını, başta Mezopotamya uygarlıkları olmak üzere pek çok uygarlık değişik biçimlerde kullanmıştır. Sümerlerden günümüze birçok yazılı tablet ulaşmıştır. Bunların başlıca konuları ilahîler ve destanlardır. Sümerlerin **Tufan Menkıbesi** ve **Gılgamış Destanı** günümüze ulaşmış en ünlü eserleridir.

Sümerler, Akadlar tarafından yıkılmıştır.

Bir Asur kralı kabartması

ASURLULAR

Asurlularla Anadolu'da kurulmuş uygarlıklar arasında nasıl bir ilişki olmuştur?

Asurlular, Dicle Nehri kıyısında kurulmuş bir uygarlıktır. MÖ 2000-620 yılları arasında hüküm süren Asurluların başkenti **Ninova**'dır. Asurlular, MÖ 2000 yılının başından itibaren Ürgüp-Göreme yöresine kadar gelerek ticaret yapmışlar ve Anadolu'da ticaret kolonileri kurmuşlardı. Böylece Mezopotamya ve Anadolu uygarlıkları arasında kültürel etkileşimi sağlamışlardı. Sümerlerden öğrendikleri çivi yazısını da Anadolu uygarlıklarına öğretmişlerdi. Asurlular, ticaret dışında tarım, hayvancılık, avcılık ve balıkçılıkla geçimlerini sağlamışlardı. Çevrelerindeki uygarlıklarla sürekli mücadele eden Asurlular, ordularına çok önem vermişlerdi. Geliştirdikleri hızlı savaş arabaları ve iyi yetişmiş okçularıyla pek çok savaşta galip gelmişlerdi.

Aslan avı kabartması

Asurlular, tarihteki ilk kütüphaneyi Ninova'da kurmuşlardı. Kütüphanelerinde; matematik, astronomi, tıp, din ve tarih gibi bölümler vardı. Ele geçirdikleri yerlerdeki kitaplıkları da koruyan Asurlular, buradaki önemli eserleri Asur diline çevirmişlerdi.

Çok tanrılı bir dine inanan Asurlular, büyük ölçüde Sümerlerin ve Babillerin etkisinde kalmışlardı. Hititlerden öğrendikleri heykelciliği geliştirerek tapınaklarının ve saraylarının kapılarını insan başlı aslan ya da boğa heykelleri ile koruyorlardı.

Asurlularda şehir planlamacılığı gelişmişti. Planlı biçimde kurmuş oldukları kentlerde geniş caddeler vardı. Su gereksinimlerini inşa ettikleri büyük su kanallarından karşılıyorlardı.

Asurluları, Medler ve Babiller ortadan kaldırmıştır.

Babil Kulesi

BABİLLER

Babillerle Anadolu'da kurulmuş uygarlıklar arasında nasıl bir ilişki olmuştur?

Babiller, Fırat ve Dicle Nehirlerinin yaklaştığı bir alanda Fırat Nehri kenarında kurulmuş bir uygarlıktır. Merkezî krallıkla idare edilen Babillerde halk; soylu, orta sınıf, alt sınıf ve kölelerden oluşuyordu. Babil'in en ünlü kralı **Hammurabi**'dir. Devletini bir imparatorluk hâline getiren Hammurabi, Sümerlerin yasalarını geliştirerek kendi adını verdiği yasalar çıkarmıştır.

Çok tanrılı bir dine inanan Babiller, Sümerler ve Asurlular gibi ziggurat adı verilen çok katlı tapınaklar inşa etmişlerdi. Sümerler gibi astronomi üzerine çalışmalar yapmış, Güneş ve Ay tutulmalarını kaydetmişlerdi. Sümerlerin çivi yazısını kullanan Babiller, onların Gılgamış Destanı'ndan etkilenerek Yaratılış Destanı'nı yazmışlardı.

Babiller, özellikle sanat ve mimaride çok gelişmişlerdi. Şehirlerin içinde bahçeli, duvarları kabartma resimlerle süslü saraylar yapmışlardı. Dünyanın yedi harikasından biri sayılan Babil'in Asma Bahçeleri; kemerli yapılar üzerine oturtulmuş, basamaklı piramit şeklinde yapılmıştır. Yine bir tapınak olduğu düşünülen Babil Kulesi devrinin en ünlü mimari eserlerinden birisidir.

1. Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının benzer ve farklı yönleri nelerdir?
2. Sizce, bu uygarlıkların dünya medeniyetine katkıları neler olmuştur?

ORMANLARIMIZ DEĞİL GELECEĞİMİZ YOK OLUYOR

Ormanların olmadığı bir dünyada yaşamak ister miydiniz? Niçin?

Sizce, ormanları korumak için neler yapmalıyız?

AMAZON ORMANLARI ALARM VERİYOR!

Brezilya'daki, dünyanın en büyük yeşil alanı olan Amazon Ormanları hızla yok oluyor. İstatistikler dünyanın akciğeri sayılan bölgenin 2003 yılında rekor düzeyde ormanlık alan yitirdiğini gösteriyor.

Soya ve diğer tarımsal ürünler, Brezilya ekonomisinde önemli bir gelir kaynağı durumundadır. Brezilyalı çiftçiler, ormanlık alanları yok edip tarlalar açıyorlar. Bilim adamları, Amazon Ormanları'nın yitirilmesinin, küresel iklime doğrudan etkisi olacağını vurguluyorlar. Küresel yağış rejiminin bozulmasının yanı sıra, bölgeye özgü bitki ve hayvanların da yok olması Güney Amerika'daki ekolojik dengeleri altüst edebilecek düzeyde.

DÜNYANIN İLAÇ DEPOSU

Avrupa kıtasına yakın büyüklükteki Amazon Ormanları, ürettiği oksijen miktarıyla dünyanın akciğerleri olarak nitelendiriliyor. Bölge, dünyanın tüm bitki ve hayvanlarının yaklaşık % 30'una ev sahipliği yapıyor. Bitki zenginliği sayesinde, Amazon Ormanları birçok ilacın ham maddesini içeriyor. Tedavisi bulunmamış bir hastalığın ilacı, Amazon Ormanları'ndaki bir bitkinin çiçeklerinde saklı olabiliyor. Ancak, bu bölgenin yok olması tıbbi değeri yüksek birçok ilacın ham maddesinin de yok olması anlamına gelecek.

Amazon Ormanları'na niçin dünyanın akciğerleri deniyor?

Amazon Ormanları'nın yok olması insan ve hayvanların geleceğini nasıl etkileyebilir?

AFRİKA, YAĞMUR ORMANLARINI KAYBEDİYOR

Afrika'daki yağmur ormanları, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Son yıllarda Afrika'da doğal yaşamın kaynağı sayılan bu ormanlar ya çiftçiler tarafından yakılıyor ya da ağaçları kesilerek yok ediliyor.

Son yıllarda, özellikle Afrika'daki ormanların yakılarak yok edilmesi ya da ağaçların kesilmesi yüzünden çok sayıda canlı yok olma tehlikesiyle karşı karşıya. Çevre örgütü Greenpeace (Girin Piis=Yeşil Barış) son otuz yılda Afrika kıtasının ormanlık alanının üçte ikisini yitirdiğine dikkat çekiyor.

YAĞIŞLAR AZALIYOR

Uzmanların tahminleri doğru çıkarsa Afrika kıtası, önümüzdeki yirmi yıl içinde şu anda olduğundan daha az yağış alacak. Ormanlar ve yeşillik alanların bu hızla yok olmasıyla kuraklık yaşanan bölgelerdeki su sıkıntısı daha da artacak.

Yeşil alanlara düşen yağmur suları, bitkilerce toplanıp buharlaşmayla yükseliyor. Bu da yeni yağışlara neden oluyor ve böylece su döngüsü sağlanıyor. Bitki miktarının azalması, bu etkiyi ortadan kaldırdığı için çölleşmeyi de beraberinde getiriyor.

Afrika ormanlarının yok olması insanların geleceğini nasıl etkileyebilir?

Ramazan ÖZEY

Günümüz Dünya Sorunları, s.33

Borneo sırlarıyla birlikte yok oluyor

Endonezya'da meydana gelen yıllık orman tahribatı Hollanda topraklarının yarısı kadar.

Doğal Hayatı Koruma Vakfı, yarısı Endonezya, yarısı Malezya'ya ait Borneo Adası'nda, son on yılda 361 yeni canlı türü keşfedildiğini açıkladı.

Bunların arasında, yeni kedi balığı ve boyu on santimetreye ulaşan dev hamam böceği, ayrıca 259 böcek, 50 bitki, 30 balık, 7 kurbağa, 6 kertenkele, 5 yengeç, 2 yılan ve bir kara kurbağası türü var. **Borneo'nun Kayıp Dünyası** isimli yeni rapora göre, adanın tam kalbinde yer alan sık ormanlarla kaplı bölgede daha pek çok tür bulunabilir. Ancak, adadaki orman örtüsü tahrip edildiği için keşfedilmemiş bu türler tehdit altında! Çünkü ada, dünyanın artan kereste, palmiye yağı, kauçuk ve kâğıt ihtiyacını karşılayan en önemli kaynaklardan biri. **1996 yılından bu yana Endonezya'daki orman tahribatı yıllık iki milyon hektara çıktı ki bu da Hollanda topraklarının yarısı demek.** Doğal Hayatı Koruma Vakfı, dünya yüzünde orangutan, fil ve gergedanın bir arada yaşadığı iki yerden biri olan 220 bin kilometre karelik yağmur ormanının korunması için çalışmalarını sürdürüyor.

Bir *Internet* haberi, 01/05/2005

Borneo'daki ormanların yok olmasının hayvanların yaşamına etkisi nasıl olacaktır?

Bunları Biliyor musunuz?

- Rusya Federasyonu, 850 milyon hektar (2.1 milyar dönüm) ile dünyanın en büyük ormanlık alanına sahip ülkedir. Ülke yüz ölçümünün % 45'i ormanlarla kaplıdır.
- Tropik ormanlar, dünyadaki diğer ormanların yarısından fazlasına denk gelmektedir.
- Sekiz binden fazla ağaç türü (dünyadaki türlerin % 10'u) yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.
- Ormanlar, üç yüz milyon insana ev sahipliği yapmaktadır. Yaklaşık bir milyar altı yüz milyon insan da besinlerini ve geçimlerini ormanlardan sağlamaktadır.
- Dünyadaki tüm canlı türlerinin yaklaşık üçte ikisinin yaşam alanı ormanlardır.
- Dünyada kullanılan enerjinin % 7-9'unu ormanlar karşılıyor. 2 milyardan fazla insan, ısınma ve mutfak işleri için ağaçları kullanıyor.

1. Orman alanlarının hızla yok olması dünyada nelerin değişmesine neden olur? Niçin?
2. Ülkemizdeki ve dünyadaki orman alanlarına sahip çıkmak niçin önemlidir?

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A Aşağıdaki cümlelerden doğru olana (D), yanlış olana (Y) koyunuz.

1. Frigler, Doğu Anadolu'da kurulmuştur. ()
2. Haritalardaki küçültme oranına ölçek denir. ()
3. Avustralya kuzey yarım kürededir. ()
4. Ankara'da Akdeniz iklimi görülür. ()
5. İlk insanlar, avcılık ve toplayıcılıkla geçiniyordu. ()
6. Kıtaları birbirinden ayıran çok büyük su kütlelerine okyanus denir. ()
7. Eskimolar, Güney Kutbu'na yakın yerlerde yaşarlar. ()
8. Çatalhöyük, Anadolu'nun tarih öncesinin önemli bir şehridir. ()
9. Yaşadığımız yıl 21. yüzyıl içindedir. ()
10. Parayı bulan uygarlık İyonyalılardır. ()
11. Yazıyı bulan uygarlık Asurlulardır. ()
12. Hammurabi, Babil uygarlığının bir kralıdır. ()

B Aşağıdaki cümleleri kutucuklardaki kavramlarla eşleştiriniz.

1. Başkentleri Hattuşaş'tır.
2. Başkentleri Tuşpa'dır.
3. Karakteristik bitki örtüsü ormandır.
4. Karakteristik bitki örtüsü bozkırdır.
5. Yer yuvarlığının, Ekvator'dan en uzak olan ve yer ekseninin geçtiği varsayılan iki noktasından her birine denir.
6. Ekvator'a paralel olarak çizilen dairelere denir.

Kutup

Karasal iklim

Urartular

Hititler

Paralel

Karadeniz iklimi

C Aşağıdaki sorularda doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerin hangisinde, bir kutuptan diğer bir kutba ulaşan ve paralelleri dik kesen yarım çemberlere verilen ad yer almaktadır?

- A) Meridyen B) Paralel C) Ekvator D) Kutup

2. Aşağıdaki ölçeklerden hangisi ile yapılacak bir dünya haritası daha ayrıntılı olacaktır?

- A) 1/5.000.000 B) 1/8.000.000 C) 1/10.000.000 D) 1/15.000.000

3. Aşağıdakilerden hangisi, yazların sıcak ve kurak, kışların ılıman ve yağışlı geçtiği Akdeniz ikliminin görüldüğü bir ilimiz **değildir**?

- A) Kilis B) Çanakkale C) Antalya D) Burdur

4. Aşağıdaki tarihlerden hangisi Orta Çağ'ı kapsamaktadır?

- A) MÖ 3500-375 B) 1453-1789 C) 375-1453 D) 1789-Günümüz

5. 1899 hangi yüzyıla girmektedir?

- A) 17 B) 18 C) 19 D) 20

6. Aşağıdakilerin hangisinde, taş işçiliği ve taştan kale yapımında usta olan Anadolu uygarlığı verilmiştir?

- A) Hititler B) Lidyalılar C) Urartular D) Frigler

7. Hititler tanrılarına hesap vermek için her yıl, yaptıklarını yazıya aktarmışlardır. Hititlerin tarafsız tarih yazıcılığını başlattığı, krallara ait yıllıklara verilen ad aşağıdakilerden hangisinde yer almaktadır?

- A) Anal B) Tavananna C) Hiyeroglif D) Pankuş

8. I. Parayı kullanma

II. Merkezî krallıkla yönetilme

III. Çok tanrılı dinî inanış

Yukarıda verilen özelliklerden hangisi veya hangileri İlk Çağ Anadolu uygarlıklarının tümünde görülen bir özelliktir?

- A) I-II B) II-III C) Sadece II D) Sadece III

9. Anadolu'da tarih öncesi dönemlere ait farklı özellikte yerleşim alanları bulunmuştur. Aşağıdakilerden hangisi, Anadolu'daki tarih öncesi mağara yerleşmesine örnek gösterilebilecek önemli bir merkezdir?

- A) Boğazköy B) Alacahöyük C) Çatalhöyük D) Karain

10. Karadeniz ikliminin dar bir kıyı şeridinde görülmesinin temel nedeni nedir?

- A) Bitki örtüsü B) Toprak örtüsü
C) Dağların uzanış yönü D) Matematik konum

11. Şehir devletleri hâlinde yaşamışlardır.

Tekerleği icat etmişlerdir.

Yukarıda özellikleri verilen uygarlık aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İyonlar B) Hititler C) Asurlular D) Sümerler

12. Ninova hangi uygarlığın başkentidir?

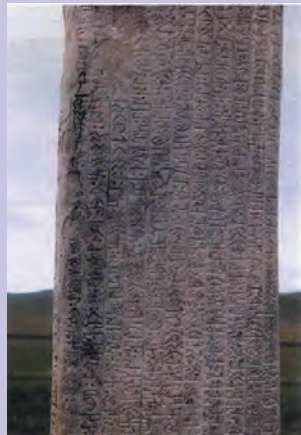
- A) Asurlular B) Sümerler C) Hititler D) Urartular

Ç Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Ölçeksiz bir harita çizilebilir mi? Neden?
- Kıtaları büyükten küçüğe doğru sıralayınız.
- Dünya üzerindeki iklimler insan yaşamını nasıl etkiler? Örneklerle açıklayınız.
- Dünya üzerindeki bazı alanlarda tarım yapılamamasının nedenleri nelerdir?
- Ülkemizin matematik konumunu yazınız.
- Ülkemizde birbirinden farklı iklim tiplerinin görülmesinin nedenleri nelerdir?
- Tarihte meydana gelen olayları zaman dilimlerine bölmeseydik karşılaştığımız sorunlar neler olabilirdi?
- Anadolu'nun, tarihin ilk devirlerinden bu yana çeşitli toplumların merkezi olmasının nedenleri neler olabilir?
- Anadolu'da yaşamış ilk uygarlıklardan hangisinde yaşamak isterdiniz? Niçin?
- Anadolu'da yaşayan ilk uygarlıkların din, yazı ve kültür bakımından birbirine benzer özellikler göstermesinin nedenleri neler olabilir?

3. ÜNİTE

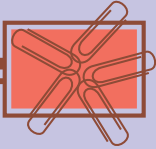
İPEK YOLU'NDA TÜRKLER

BİRAZ DÜŞÜNELİM

1. Türk Silahlı Kuvvetlerinin tarihi ve önemi hakkında neler biliyorsunuz? Anlatınız.
2. Türklerin İslamiyet'i kabulü ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda ne tür değişiklikler meydana gelmiş olabilir?
3. Türk büyüklerinin hayatlarından yararlanarak ilk Türk-İslam devletlerinin siyasi, sosyal ve kültürel özelliklerine ilişkin hangi çıkarımlarda bulunuyorsunuz?
4. Kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürel hayatımızdaki yeri nedir?

ÜNİTEDE YER ALAN KONULARIMIZ

- DESTAN YAZANLAR
- ASKER MİLLET
- İPEK YOLU
- ÇÖLE İNEN NUR
- TÜRK BÜYÜKLERİ KENDİLERİNİ ANLATIYOR
- YILLARDIR SÜREN TATLI GELENEK
- ÇİZGİLERİN DİLİ
- MOĞOLİSTAN'DAKİ TÜRK ANITLARI PROJESİ
- ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

KAVRAMLARIMIZ

Bildiğiniz bir destan var mı? Destanlar bize geçmişle ilgili nasıl bilgiler verebilir?

OĞUZ KAĞAN DESTANI

Günlerden bir gün, Ay Kağan bir erkek çocuk doğurdu. Çocuk kara saçlı, kara kaşlı, ela gözlü, kırmızı ağızlı idi. Perilerden daha güzeldi. Çocuk, anasından yalnızca bir defa süt emdi. Bir daha emmedi. Konuşmaya başladı. Kırk günden sonra büyüdü. Yürüdü. Oynadı. Ata bindi. Geyik avına başladı. Günlerden sonra, gecelerden sonra bir yiğit oldu. Bahadır oldu.

Oğuz Kağan'ın hayatında normal insan hayatından farklı hangi durumlar gerçekleşmiştir?

Oğuz Kağan denen bu bahadır, bir gün Tanrı'ya yakarmakta idi. Birdenbire etraf karanlık kesildi. Gökten bir ışık düştü. Bu ışık aydan da güneşten de parlaktı. Oğuz Kağan gördü ki bu ışığın içinde bir kız var. Bu kız çok güzeldi. Yüzünde ateşli, ışık saçan bir beni vardı. Kutup Yıldızı gibiydi. Gülse, mavi gök de gülerdi. Ağlasa, mavi gök de ağlardı. Oğuz Kağan bu kıızı görünce aklı başından gitti. Kıızı sevdi, aldı. Kız, Oğuz Kağan'a üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine **Gün**, ikincisine **Ay**, üçüncüsüne **Yıldız** adını koydular.

Oğuz Kağan yine bir gün ava gitti. Gördü ki gölün yanında bir ağaç var. Bu ağacın kovuğunda bir kız oturuyor. Çok güzel bir kız. Saçları bir ırmağın akışı gibi. Dişleri inciye benziyor. Gözleri gökten de mavi. Oğuz Kağan'ın aklı başından gitti. Yüreğine ateş düştü. Onu sevdi, aldı. Bu kız da Oğuz Kağan'a üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine **Gök**, ikincisine **Dağ**, üçüncüsüne de **Deniz** adını verdiler.

Oğuz Kağan'ın çocuklarına bu adların verilmesi ile Türklerin dinî inanışları arasında nasıl bir bağlantı kurulabilir?

Bu çağda, sağ yönde Altın Kağan denen bir kağan vardı. Altın Kağan, Oğuz Kağan'a elçi gönderdi. Pek çok altın, gümüş yolladı. Oğuz Kağan'a saygı gösterdi. İtaat etti. Oğuz Kağan, Altın Kağan'ın itaatini kabul etti. Sonra kırk gün yürüdü. Buz Dağı denen dağa geldi. Çok soğuktu. Çadırını kurdurdu. Tan yeri ağardığı zaman Oğuz Kağan'ın çadırına güneş gibi bir ışık girdi. O ışıktan; gök tüylü, gök yeleli, büyük bir erkek kurt çıktı. Kurt, Oğuz Kağan'a dedi ki: "Ey Oğuz, artık ben önünde yürüyeceğim."

Bundan sonra Oğuz Kağan çadırları toplattı. Yola koyuldu. Ordusunun önünde gök tüylü, gök yeleli, büyük erkek kurt yürüyordu. Ordu, kurdu takip ediyordu. Nice günlerden sonra kurt durdu. Oğuz Kağan da ordusunu durdurdu. Burada İtil denen bir ırmak vardı. Oğuz Kağan düşmanla karşılaştı. Savaş çok çetin oldu. Okla, kılıçla vuruşuldu. İtil'in suyu düşman kanından kıpkızıl oldu ve Oğuz Kağan üstün geldi.

Gök tüylü, gök yeveli kurt yine öne düştü. Oğuz Kağan'ı Sind (Hind) Ülkesi'ne götürdü. Oğuz Kağan burada da çok düşmanla vuruştı. Düşmanı yendi. Bu ülkeyi de yurduna ekledi. Geri döndü.

Asya ve Avrupa'da Hunlar

1. Oğuz Kağan Destanı'ndaki olayların geçtiği yeri, yukarıdaki harita üzerinde gösteriniz.
2. Bu bölgenin coğrafi özellikleri hakkında neler biliyorsunuz? Bu özellikler insan hayatını nasıl etkilemiş olabilir?
3. Bölgede şu an hangi ülkeler yer almaktadır?

Oğuz Kağan'ın yanında ak sakallı, boz saçlı, çok akıllı ihtiyar bir kişi vardı. Anlayışlı, doğru bir adamdı. Oğuz Kağan'ın veziri idi. Adı Uluğ Türk idi. Uluğ Türk günlerden bir gün uyku da bir altın yay ve üç gümüş ok gördü. Bu bir altın yay, gün doğusundan gün batısına kadar uzanmıştı. Üç gümüş ok da kuzeye doğru gidiyordu. Uluğ Türk uyandıktan sonra, düşte gördüklerini Oğuz Kağan'a anlattı:

– Ey Kağan'ım, dedi. Hayat sana hayırlı olsun. Gök Tanrı, düşümde gördüğümü yerine getirsin. Dilediği yeri sana versin.

Oğuz Kağan, Uluğ Türk'ün sözlerini beğendi. Öğüdünü dinledi. Oğullarını topladı. Şöyle dedi:

– Gönülüm av diliyor. Yaşlandım. Kuvvetim kalmadı. Gün, Ay ve Yıldız, siz doğu tarafına varın. Gök, Dağ ve Deniz, siz de batı tarafına varın.

Bunun üzerine Oğuz Kağan'ın oğullarının üçü doğu tarafına, üçü de batı tarafına gitti. Gün, Ay ve Yıldız çok geyikler, çok kuşlar avladıktan sonra yolda bir altın yay buldular. Yayı aldılar. Babaları Oğuz Kağan'a verdiler. Oğuz Kağan sevindi. Yayı üç parça etti ve dedi ki:

– Ey büyük kardeşler, yay sizin olsun...

Gök, Dağ ve Deniz de çok geyikler, çok kuşlar avladıktan sonra yolda üç gümüş ok buldular. Okları aldılar. Babaları Oğuz Kağan'a verdiler. Oğuz Kağan sevindi. Okları küçük oğullarına pay etti ve dedi ki:

– Ey küçük kardeşler, bu oklar sizin olsun...

Oğuz Kağan bundan sonra ulu kurultayı toplantıya çağırıldı. Halkı da davet etti. Büyük meşveret edildi. Oğuz Kağan yurdunu oğullarına pay etti. Onlara verdi. Dedi ki:

– Ey oğullar, ben çok yaşadım. Çok savaşlar gördüm. Çok ok attım. Çok ata bindim. Düşmanlarımı ağlattım. Dostlarımı güldürdüm. Gök Tanrı'ya borcumu eda ettim. Sizlere de yurdumu veriyorum...

Okuduğunuz bu destana göre aşağıdaki soruları cevaplandırarak Türk tarihi hakkında çıkarımlarda bulununuz.

Minyatür sanatında Türk destanı

1. Oğuz Kağan'ın, çocuklarıyla bu şekilde konuşması ve davranışı, eski Türk devletlerinin yönetimiyle ilgili olarak nasıl bir bilgi vermektedir?

2. Destana göre Türk devletinin komşularıyla ilişkileri nasıldır?

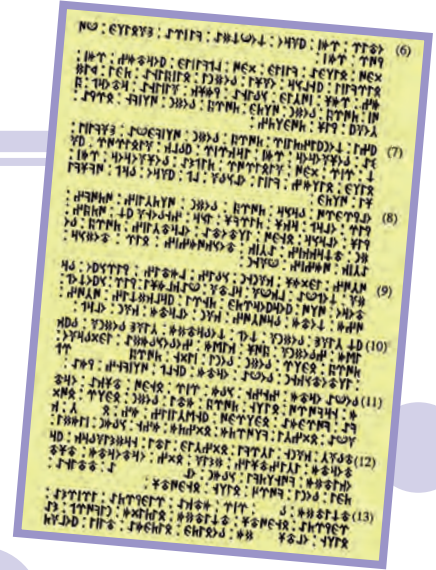
3. Destana göre Türk halkının hayatında yer tutan önemli öğeler nelerdir?

Avrupa kıtasında yaşayan toplulukların nasıl oluştuğunu aşağıdaki bilgi notunu okuyarak öğrenebilirsiniz.

Bilgi Notu

Kavimler Göçü: Asya Hun Devleti'nin yıkılmasından sonra Hunlar dağıldı. Hunlar'ın bir bölümü Balkaş Gölü ile Aral Gölü arasındaki topraklarda yaşamaya devam etti. Bir süre sonra buradaki Hunlar, diğer Türk boylarının da onlara katılmasıyla yeniden güçlendi. Balamir zamanında Türkler Hazar Gölü'nün kuzeyinden batıya doğru ilerlemeye başladılar. O tarihlerde Karadeniz'in kuzeyindeki düzlüklerde Germen kavimlerinden olan Gotlar, Burgondlar, Franklar, Alamanlar, Vizigotlar, Ostrogotlar yaşıyordu. Bunlar çok iyi savaşçılardı, ancak kabileler hâlinde yaşıyorlar ve kaynakları yetersiz, yoksul topraklardan geçimlerini sağlamaya çalışıyorlardı. 375 yılında Hunlar, Germen kavimlerinin yaşadıkları bu bölgeye girdi. Türklerin bölgeye girmesiyle bu topraklarda daha fazla yaşayamayan bu kavimler, batıya doğru göç ederek Roma topraklarına girdiler. Böylece Kavimler Göçü olarak adlandırılan ve yıllarca sürececek bir insan göçü başladı. Kavimler Göçünün sonuçları şunlardır:

- Roma İmparatorluğu önce Doğu Roma ve Batı Roma olarak ikiye ayrıldı. Daha sonra Batı Roma, bu kavimler tarafından ortadan kaldırıldı (476).
- Avrupa'da günümüzde yaşayan milletler oluştu.
- Bu göçlerin sonunda Tuna Nehri boylarına kadar gelen Hunlar, burada Avrupa Hun Devleti (Batı Hun Devleti)'ni kurdular.
- Avrupa'da feodalite (derebeylik) ortaya çıktı.
- Türk kültürü Avrupa'da yayıldı (Ordularda at kullanılmaya başlandı. Pantolon ve ceket Avrupa'da da giyilmeye başlandı.).
- İlk Çağ sona erdi, Orta Çağ başladı.

KÜL TİĞİN YAZITI'NİN DOĞUYÜZÜ ÇEVİRİSİ

[1] Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insanoğlu kılınmış. İnsanoğlunun üzerine ecdadım Bumin Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini töresini tutuvermiş, düzenleyivermiş.

[2] Dört taraf hep düşman imiş. Ordu sevk ederek dört taraftaki milleti hep almış, hep tabi kılmış. Başlıya baş eğdirmiş, dizliye diz çöktürmüş. Doğuda Kadirkan ormanına kadar, batıda Demir Kapı'ya kadar kondurmuş. İkisi arasında

[3] pek teşkilatsız Kök Türk öylece oturuyormuş. Bilgili kağan imiş, cesur kağan imiş. Buyruku yine bilgili imiş tabi, cesur imiş tabi. Beyleri de milleti de doğru imiş. Onun için ili öylece tutmuş tabi. İli tutup töreyi düzenlemiş. Kendisi öylece

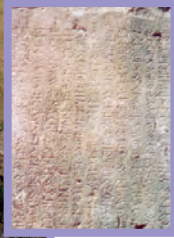
[4] vefat etmiş. Yasçı, ağlayıcı, doğuda gün doğusundan Bökli Cöllü halk, Çin, Tibet, Avar, Bizans, Kırgız, Üç Kurikan, Otuz Tatar, Kitay, Tatabi bunca millet gelip ağlamış, yas tutmuş. Öyle ünlü kağan imiş. Ondan sonra, küçük kardeşi kağan

[5] olmuş tabi, oğulları kağan olmuş tabi. Ondan sonra küçük kardeşi, büyük kardeşi gibi kılınmamış olacak. Bilgisiz kağan oturmuştur, kötü kağan oturmuştur. Buyruku da bilgisizmiş tabi, kötü imiş tabi.

[6] Beyleri, milleti ahenksiz olduğu için, Çin milleti hilekâr ve sahtekâr olduğu için, aldatıcı olduğu için, küçük kardeş ve büyük kardeşi birbirine düşürdüğü için, bey ve milleti karşılıklı çekiştirdiği için, Türk milleti il yaptığı ilini elden çıkarmış,

[7] kağan yaptığı kağanını kaybedivermiş. Çin milletine beylik erkek evladı kul oldu, hanımlık kız evladı cariyeye oldu. Türk beyler Türk adını bıraktı. Çinli beyler Çin adını tutup, Çin kağanına

[8] itaat etmiş. Elli yıl işi gücü vermiş. Doğuda gün doğusunda Bökli Kağan'a kadar ordu sevk edivermiş. Batıda Demir Kapı'ya kadar ordu sevk edivermiş. Çin kağanına ilini, töresini alivermiş. Türk halk

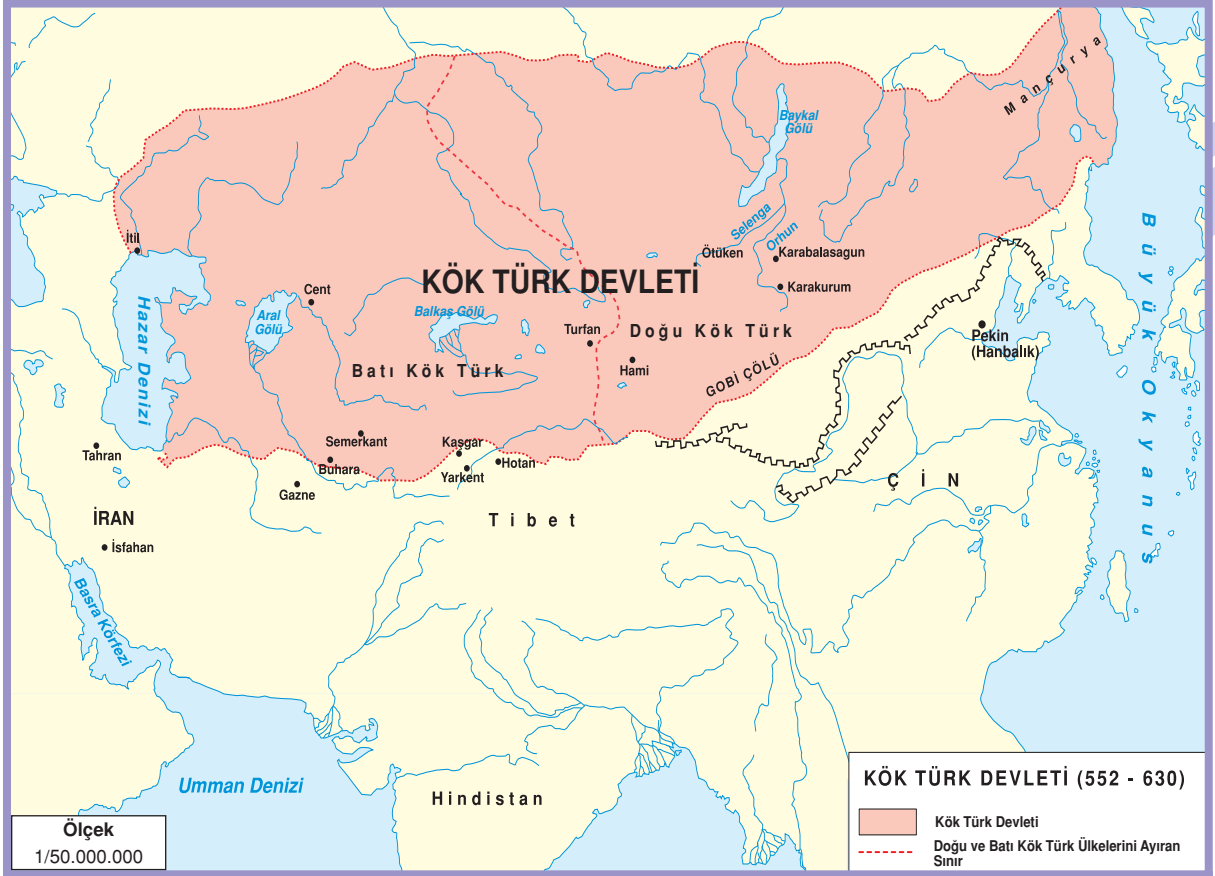
[9] kitlesi şöyle demiş: İlli millet idim, ilim şimdi hani, kime ili kazanıyorum der imiş. Kağanlı millet idim, kağanım hani, ne kağana işi gücü veriyorum der imiş. Öyle deyip Çin kağanına düşman olmuş.

[10] Düşman olup kendisini tanzim ve tertip edemediğinden yine teslim olmuş. Bunca işi gücü verdiğini düşünmeden Türk milletini öldüreyim, kökünü kurutayım der imiş. Yok olmaya gidiyormuş.

Muharrem ERGİN
Orhun Abideleri, s.4-6

Kül Tigin Anıtı'nın yukarıdaki tercümesine göre aşağıdaki soruları cevaplandırarak ilk Türk toplumlarının siyasi özellikleri hakkında çıkarımlarda bulununuz.

1. İnsanoğlunun yönetimi kimlere verilmiştir?
2. Bu yöneticilerin özellikleri nelerdir?
3. Adı geçen devletin ilk yöneticilerinden sonra gelen çocuklarının devlet yönetimi nasıldır?
4. Adı geçen devletin komşularıyla ilişkileri nasıldır?

6 ve 7. yüzyıllarda Kök Türk Devleti

Yukarıdaki harita ile günümüz Asya siyasi haritasını karşılaştırarak Kök Türk topraklarında şu an hangi devletlerin bulunduğunu araştırınız.

7 ve 8. yüzyıllarda Kutluk Devleti

1. Sizce, Kutluk Devleti, hangi Türk devletinin devamı olabilir?
2. Yukarıdaki harita ile günümüz Asya siyasi haritasını karşılaştırarak Kutluk Devleti'nin topraklarında şu an hangi devletlerin hüküm sürdüğünü araştırınız.

Aşağıdaki soruları cevaplandırarak ilk Türk topluluklarının siyasi, ekonomik ve kültürel özellikleri hakkında çıkarımlarda bulununuz.

1. Orhun Anıtları'nın Türk tarihi ve dili açısından önemi ne olabilir?
2. Anıtlarda yazılanlara göre;
 - a) Türk devletlerinin yönetimiyle ilgili neler söyleyebiliriz?
 - b) Türk halkının toplumsal yaşamı ve kültürü ile ilgili neler söyleyebiliriz?
 - c) Türk halkının ekonomik yaşamı ve geçim kaynakları ile ilgili neler söyleyebiliriz?

GÖÇ DESTANI

Uygurların yurdunda **Hulin** isimli bir dağ vardı. Bu dağdan Tuğla ve Selenga adında iki ırmak çıkardı. Bir gece oradaki bir ağacın üzerine gökten ilahî bir ışık indi. İki ırmak arasında yaşayan halk bunu dikkatle izledi. Ağacın gövdesinde şişkinlik oluştu, ilahî ışık dokuz ay on gün şişkinlik üzerinde durdu. Ağacın gövdesi yarıldı ve içinden beş çocuk çıktı. Bu ülkenin halkı bu çocukları büyüttü. En küçükleri olan Bugu Han büyüyünce hükümdar oldu. Ülke zengin, halk mutlu oldu. Çok zaman geçti. Yulug Tigin isimli bir prens hükümdar oldu. Çinlilerle çok savaştı. Bu savaşlara son vermek için oğlu Galı Tigin'i bir Çin prensesi ile evlendirmeye karar verdi. Çinliler, prensese karşılık hükümdardan Tanrı Dağı'nın eteğindeki Kutlu Dağ adını taşı-

yan kayayı istediler. Gali Tigin kayayı verdi. Çinliler kayayı götürmek için kayanın etrafında ateş yaktılar, kaya kızınca üzerine sirke döktüler. Ufak parçalara ayrılan kayayı arabalara koyarak Çin'e taşıdılar. Memleketteki bütün kuşlar, hayvanlar kendi dilleriyle bu kayanın gidişine ağladılar. Bundan yedi gün sonra da Gali Tigin öldü. Kıtık ve kuraklık oldu. Nihayet Bugu Han'ın çocuklarından bir başkası yurda hakan seçildi. Onun zamanında memleketteki ehli, vahşi bütün hayvanların, bütün çocukların, hatta bütün cansızların, "Göç! Göç!" diye derin üzüntüyle bağırdıkları duyuldu. Uygurlar bu manevi işarete uyarak toplandılar. Yurtlarını bırakıp göçmeye başladılar. Nerede durmak istedilerse bu sesleri duydular. Nihayet Beş Balığ'ın bulunduğu yere geldiler. Orada sesler kesildi. Uygurlar da burada durup beş mahalle (beş şehir) yaptılar. Adını Beş Balık koydular. Burada yaşayıp çoğaldılar.

8 ve 9. yüzyıllarda Uygur Devleti

1. Uygur Devleti'nin sınırları içerisinde hangi toplulukların yaşadığını harita yardımıyla bulunuz.
2. Uygurların komşuları hangi devletlerdir?
3. Göç Destanı'na göre Çin'in Uygurlar üzerindeki etkileri nasıldır?
4. Uygurların diğer Türk devletlerinden farklı özellikleri nelerdir?

Bilgi Notu

Uygurlar Türk milleti içinde ilk defa yerleşik hayata geçen bir topluluktur. Mani dinini benimsedikleri için savaşçılık özelliklerini kaybetmişler, ama kültür ve medeniyet alanında ilerlemeler sağlamışlardır.

“Türkler, on beş asır evvel Asya'nın göbeğinde muazzam devletler teşkil etmiş ve insanlığın her türlü kabiliyetlerine belirti olmuş birer unsurdur. Sefirlerini Çin'e gönderen ve Bizans'ın sefirlerini kabul eden bir Türk devleti, ecdadımız olan Türk milletinin teşkil eylediği bir devlet idi.”

M. Kemal ATATÜRK

Mustafa Kemal Atatürk'ün yukarıdaki sözüyle Türk tarihinin önemi arasında nasıl bir bağlantı kurabiliriz?

1. Türk tarihinin ilk dönemlerine tanıklık eden kaynaklar nelerdir?
2. Bu kaynakların bugünkü kültürel hayatımıza katkıları nelerdir?

Ordumuzun, ülkemiz için önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Ben, Hun İmparatoru Mete Han. Yaklaşık 2200 yıllık Türk kara ordusunun kuruluşu, benim imparatorluğum döneminde olmuştur. Bizim yaşadığımız Orta Asya bozkırları, halkının tümünün aynı zamanda asker olmasını da zorunlu kılıyordu. Komutanların yönetiminde erkeği, kadını, yaşlısı ve genciyle tüm halk askerî bir yapının içindeydi. Askerlik özel bir meslek değildi. Halkın tümü her an savaşmaya hazır durumdaydı. Bu nedenle ordu-millet geleneği halkımızın genel karakteriydi.

Ben, Türk ordusunu onlu sisteme göre düzenleyerek idaresinin daha kolay olmasını sağladım. En büyük askerî birliğimiz on bin kişiden oluşan tümenlerdi. Orduyu onlu sisteme göre düzenleyerek devlet güçlerinin tümünü merkezden tayin ettiğim kumandanlar sayesinde idare ettim. Aynı zamanda askerî disiplinin idari yapıya da yansıtılmasını sağladım.

Yukarıdaki resmi inceleyiniz. Bu resimde yer alan unsurları dikkate alarak ordumuz hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Askerler mert olur. Türk askeri ise mertlerden mert ve pek civanmert olur.

Bilirsiniz ki Türk milleti, ne vakit yükselmek için adım atmak istemişse, bu adımların önünde daima lider olarak, daima yüksek millî ideali gerçekleştiren hareketlerin önderi olarak, kendi kahraman çocuklarından kurulu ordusunu görmüştür.

Türk ordusunu; onun faziletini, kıymetini ve bu ordu ile neler yapılabileceğini benim kadar anlayan az olmuştur.”

M. Kemal ATATÜRK

Mustafa Kemal Atatürk'ün yukarıdaki sözlerinden, Türk Silahlı Kuvvetlerinin önemiyle ilgili nasıl bir çıkarımda bulunursunuz?

Ağustos ayının son haftasının ülkemizde niçin “Zafer Haftası” olarak kutlandığını araştırınız. Sizce, Türk ordusuna niçin “Mehmetçik” diye hitap edilmektedir? Araştırınız.

Türk ordusunun tarihi, Türk milletinin tarihi ile yaşıttır. Toplumumuzda genel olarak çocuklar, büyükleri örnek seçerek büyür. Onlar günlük hayatlarında spor, eğlence ve benzeri faaliyetleri askerî becerilerini geliştirmek için gerçekleştirirler. Tarihte, Türk devletlerinde hemen her Türk savaşa hazır durumdaydı ve askerliğe özel bir meslek gözüyle bakmazdı.

Türklerin tarih boyunca “ordu-millet” olarak adlandırılmasının sebepleri neler olabilir?

Türk ordusu; cesareti, kahramanlığı ve azmi ile dünyadaki diğer ordulara örnek olmuş bir ordudur. Türk ordusu tarih boyunca katıldığı savaşlarda hiçbir zorluktan yılmamış, düşmanına göz açtırmamış, ama kendisinden af ve yardım dileyen taraf düşmanı da olsa hoşgörü göstererek tüm insanlığa örnek olmuştur. Tüm dünya, Türk ordusuna Çanakkale Savaşları'nda, Kurtuluş Savaşı'nda ve tarihteki birçok savaşta sergilediği bu üstün nitelikleri nedeniyle saygı duymuştur.

“Yavuz'un ordusu Memlûkların Şam şehrine girerken şehri çepeçevre kuşatan olağanüstü meyve bahçelerine el bile değdirmemişti. Türk ordusu o derece disiplinli idi.” diyerek Mehmetçik'imizi övmüştür.

Bu değerlendirmelerin yanında daha birçok devlet adamının Mehmetçik'i aynı niteliklerle değerlendirmesi bizim için millî gurur, onur ve sevinç kaynağıdır. Günümüzde de bu tarihî görevini devam ettiren Türk Silahlı Kuvvetleri, sahip olduğu kara, hava ve deniz güçleri ile milletimizin güvenliğini sağlamak, ülkemizin bağımsızlığını korumak ve geleceğimizi güvence altına almak için her zaman görevi başındadır.

“Ulus ve kahraman evlatlarından oluşan ordu öylesine birbiriyle birleşmiştir ki dünyada ve tarihte bunun örnekleri çok azdır. Bu ulusal gerçeğe her zaman övünebiliriz.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

Bilgi Notu

Türk ordusunun savaş taktikleri, düşmanın gücüne ve arazinin şartlarına göre değişirdi. Türk ordusunun en önemli özelliği hızlı hareket etmesiydi. Bir bölgeyi ele geçirmek isteyen Türkler, önce keşif seferleri, ardından da yıpratma savaşları yaparlardı. Düşmanı şaşkınlığa uğratan ani baskınlar, Türklerin sık başvurduğu bir yoldu. Türklerin uyguladıkları en önemli savaş tarzı Hilal ya da Kurtkapanı gibi isimlerin verildiği Turan taktiği idi. Savaş sırasında süvari birlikleri saldırdıktan sonra kaçıyormuş gibi yaparak düşmanı üzerlerine çekerlerdi. Giderek yarım ay şeklini alan atlı kuvvetler, düşmanı çember içine alarak yok ederlerdi. Bu savaş taktiği, başta Malazgirt Meydan Savaşı olmak üzere pek çok savaşta başarıyla uygulanmıştır.

Turan taktiğinin gerçekleşme aşamalarını resim veya şekille çizerek gösteriniz.

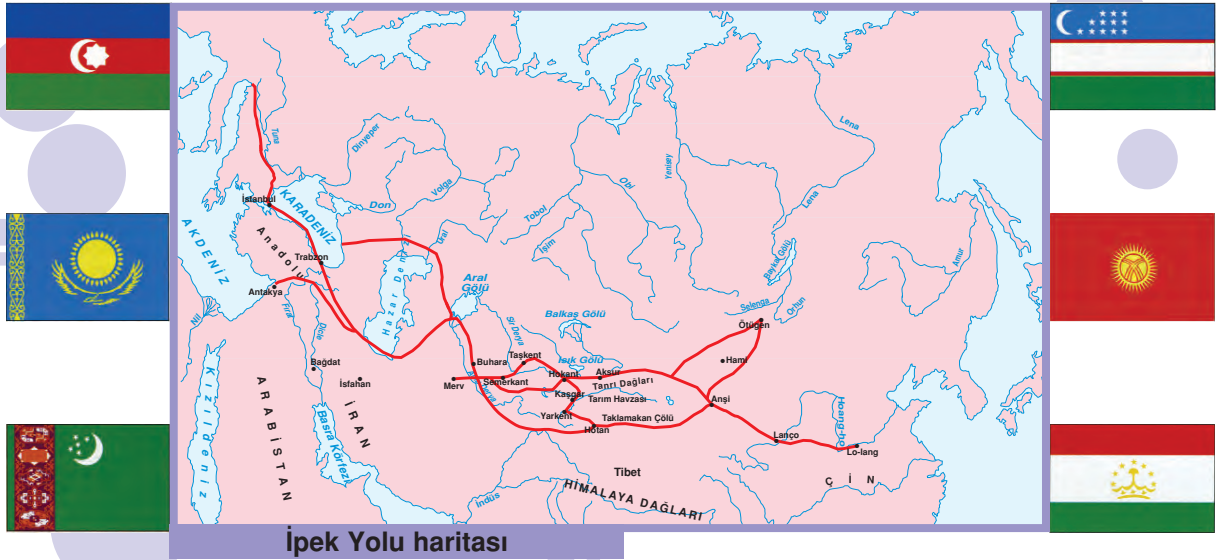

İPEK YOLU

1. Şimdiye kadar, bulunduğunuz yerden başka bir ülkeye, şehre veya ilçeye yolculuk yaptınız mı? Yaptıysanız gördüğünüz yerlerle ilgili, sizi etkileyen ve dikkatinizi çeken olayları ve yerleri yazınız.
2. Sizce, günümüzden iki bin yıl önce ticaret hangi araçlarla ve hangi yöntemlerle yapılmış olabilir?

Aşağıdaki İpek Yolu haritasının çevresinde yer alan bayrakların hangi Türk devletlerine ait olduğunu bulunuz.

Aşağıdaki haritayı inceleyerek İpek Yolu'nun Türk milleti için önemini düşününüz?

İnsanlar, tarih boyunca uluslararası öneme sahip olan ticaret yollarını kullanmışlardır. Bunlardan en önemlileri Kral Yolu, Baharat Yolu ve İpek Yolu'dur. Sizce, bu yollara Kral, Baharat, İpek gibi isimlerin verilmesi onların hangi özelliklerini ifade etmektedir?

İpek Yolu, tarihî bir ticaret yolu olup Doğu ile Batı'nın sosyal ve ekonomik alanlarda birbirlerinden etkilenmelerini sağlamıştır. Doğu'daki ipek ve buna benzer ürünler Batı'da İstanbul, Bursa gibi pazarlarda satılırken aynı zamanda Doğu'nun kültürü, sanatı ve edebiyatı da buralara kervanlar aracılığıyla ulaştırılmıştır.

Kök Türk kağanı İpek Yolu'nun kontrolünü elinde tutabilmek için Bizans İmparatorluğu'yla anlaşma yapmıştı. Anlaşmanın amacı Bizans İmparatorluğu ile Kök Türkler arasında bulunan Sasani Devleti'nin İpek Yolu üzerindeki hâkimiyetini kırmaktı. Öte yandan Hunlar ve Kök Türkler, Çin ile İpek Yolu'nun kontrolü için mücadele içindeydiler. Orhun Abideleri'nde belirtildiği gibi "Çin'in ipeklisi ve tatlı sözü" Türkler için tehlike anlamına gelmekteydi. Ticaret yollarını etkin kılan önemli özelliklerden birisi de bu yolların güvenliğinin sağlanmasıydı.

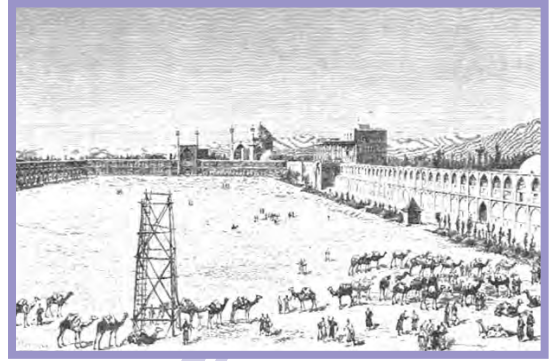
Bir kervan sahibinin canını ve malını riske atarak sürekli ticaret yapabilmesi sizce mümkün müdür?

İpek Yolu'nda ticaretin her zaman güvenli bir ortamda yapılabilmesi için Kök Türkler, Uygurlar ve diğer devletler emniyeti sağlamak için uğraşmışlardı.

Kâğıt, matbaa ve buna benzer pek çok ürün Uygurlar tarafından Batı'ya aktarılırken İpek Yolu kullanılmıştır. Aynı şekilde Batı pazarlarına giden deve kervanları da o bölgelerin ürünlerini döndüklerinde kendi ülkelerinde pazarlamışlardı.

Yandaki resimde ticaretle ilgili hangi ana unsurların yer aldığını söyleyiniz.

Geçmişten günümüze değin ticaret, toplumlar için pek çok şey ifade etmiştir. Özellikle günümüzün iletişim araçlarıyla kıyaslandığında geçmişte çok daha yavaş bir iletişim imkânı vardı. Teknolojinin gelişmesi en fazla iletişim alanına katkılar sağlamıştır. İnsanlar geçmişte dünyanın pek çok yerinde olup biteni öğrenemiyordu. Özellikle seyahatler, tüccarlar, macera düşkünleri, elçiler ve bilimin peşinde giden alimler, gezdikleri yerler hakkında pek çok şeyi kendi ülkelerindeki insanlarla paylaşmışlardı. Bütün bu kişiler, amaçlarını gerçekleştirmek için deve kervanlarına katılıp İpek Yolu'nun geçtiği ülkeleri keşfediyorlardı. Bu tür geziler yoluyla da toplumlar arasında etkileşim sağlanmış oluyordu.

Kök Türk Devleti Döneminde İpek Yolu

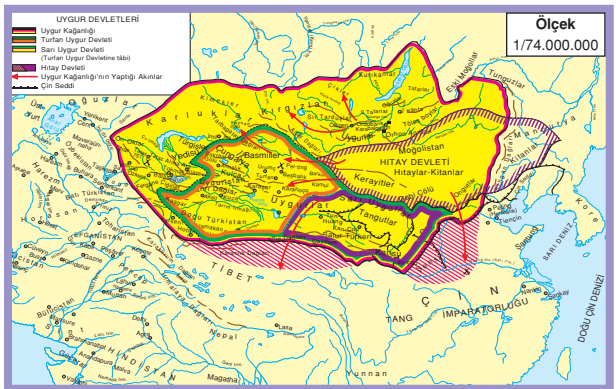

Kök Türk Devleti haritası

1. Yukarıdaki haritalara göre Kök Türkler Döneminde İpek Yolu'nun kontrolünü hangi ülkeler ellerinde tutmaktaydı?
2. Kök Türk Devleti haritasında İpek Yolu'nun geçtiği şehirleri belirleyin.
3. Ticaretin Kök Türk Devleti'nin ekonomisine nasıl bir etkisi olmuştur?

Uygur Devleti Döneminde İpek Yolu

Uygur Devletleri haritası

1. Yukarıdaki haritalara göre Uygurlar Döneminde İpek Yolu'nun kontrolünü hangi ülkeler ellerinde tutmaktaydı?
2. Kök Türkler ve Uygurlar Dönemi İpek Yolu güzergâhının gösterildiği her iki haritada da İpek Yolu üzerinde bazı resim ve şekiller gösterilmiştir. Bunların ne anlama geldiği hakkında düşüncelerinizi belirtiniz.

Uygur kültürünün Batı'ya aktarılmasına örnekler

Müslüman Araplara ve Avrupalılara kâğıt yapmayı Uygur Türkleri öğretti. Uygurlar, Avrupalılardan yüzlerce yıl önce matbaayı biliyor, kitap basıyorlardı. Uygur Türkleri her bakımdan yüksek bir medeniyet kurmuş, zamanımıza çok değerli eserler bırakmışlardı. Bilim, sanat, yönetim açısından bütün Asya'yı etkilemiş, Araplara ve Batılılara birçok konuda örnek olmuş, bilgi ve teknik aktarmışlardı.

Yukarıdaki resme göre kervan tüccarlarının konakladığı yer hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Bilgi Notu

Doğudan batıya doğru gelişen ticari harekette, daha önceki çağlardan beri kullanılmakta olan bir yol şebekesinden yararlanılmıştır. Yoğun bir şekilde ipek, porselen kâğıt, baharat ve değerli taşların taşınmasının yanında, kıtalar arasındaki kültür alışverişine de imkân sağlayan bu binlerce kilometre uzunluğundaki kervan yolları, zaman içinde "İpek Yolu" olarak adlandırılmıştır.

İpek Yolu, Asya'yı Avrupa'ya bağlayan bir ticaret yolu olmasının ötesinde, 2000 yıldan beri bu bölgelerde yaşayan kültürlerin, dinlerin, ırkların da izlerini taşımaktadır. Ayrıca olağanüstü bir tarihî ve kültürel zenginlik sunmaktadır. Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarından sonra, İpek Yolu'nun hem bir ticaret yolu hem de tarihî ve kültürel değer olarak yeniden canlandırılması gündeme gelmiştir. Bu amaçla yol boyunca inşa edilmiş ve artık kullanılmayan yapıların, yeni işlevler kazandırılarak korunması ve yaşatılması için çalışmalar başlatılmıştır.

<http://www.kultur.gov.tr>

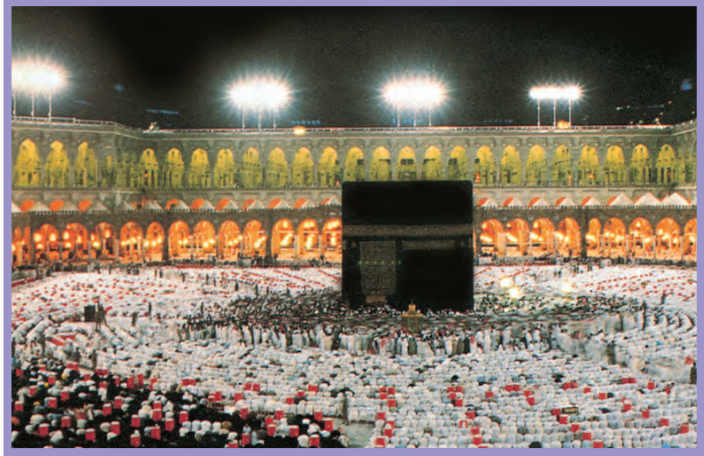
1. İpek Yolu toplumların gelişmesine nasıl katkı sağlamıştır?
2. Kendinizi tarih içinde Uygurlu genç bir tüccarın yerine koyunuz. Yola çıkış noktanız ise Kaşgar olsun. İstanbul'a kadar sürecek olan yolculuğunuz esnasında yanınıza alacağınız beş aracı belirleyiniz. Yolculuk süresince neler yapmak isterdiniz?

Sizce, insanlar neden farklı dinlere inanmaktadırlar? Tartışınız.

Arkadaşlar, İslamiyet'in doğuşu ve yayılışı hakkında bilgilerinizi artırmak için hazırlamış olduğum aşağıdaki çalışmayı inceleyebilirsiniz.

İslamiyet bir din olarak Arap Yarımadası'nda ortaya çıktı. Arap Yarımadası'ndaki toplumlar yaşamlarını tarım, hayvancılık, ticaret ve benzeri alanlarda sürdürmekteydiler. İslamiyet öncesinde Arap Yarımadası'nda "Cahiliye Devri" yaşanmaktaydı. Sanat alanında ise edebiyata büyük bir ilgi vardı. Şiir yazmak önemli bir uğraştı. Özellikle en güzel şiirler Mekke şehrinde Kâbe'nin duvarlarına asılırdı. Kâbe, İslamiyet'in doğmasından önce de Arap toplumları için önemli bir yere sahipti. Kendi yaptıkları putlara tapan Araplar, putların en büyüklerini Kâbe'nin içerisine koyarlardı. İslamiyet öncesinde Araplarda özellikle kız çocukları değersiz kabul edilirdi. Kız çocuğuna sahip kişiler utanç duyarlardı.

İslamiyet, 610 yılında doğduğunda Arap Yarımadası'nda toplumsal yaşam bu durumdaydı. Hz. Muhammed insanları İslam dinine davet ederek İslamiyet'in yayılmasını sağladı.

1. Ticarete ve sanatta ilerlemiş olan Arapların yaşadığı İslam öncesi döneme niçin "Cahiliye Devri" denmiş olabilir?
2. Hz. Muhammed Döneminde İslamiyet'i yaymak için hangi savaşların yapıldığını haritaya bakarak tarihleriyle belirleyiniz.
3. Kâbe'nin yer aldığı şehri haritada gösteriniz.

Hz. Muhammed zamanında İslamiyet yayılmaya devam ederken Kur'an-ı Kerim 23 yılda tamamlandı.

Hz. Muhammed'den sonra Dört Halife Devri başlamıştır. Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali Dönemleri İslam tarihinde halifelerin seçimle işbaşına geldikleri dönemdir.

Halifelerin seçimle yönetime gelmesi hangi yönetim şeklinin bir özelliğidir?

İslam dini kısa sürede Arap Yarımadası'nın dışına çıkarak Kuzey Afrika'ya, Anadolu'nun güneyine, bugünkü İran coğrafyasına ve Orta Asya'ya kadar yayıldı.

İslamiyet'in hızla yayılması sadece savaşlara ve güçlü ordulara bağlanabilir mi? Sizce, diğer sebepler neler olabilir? Düşüncelerinizi belirtiniz.

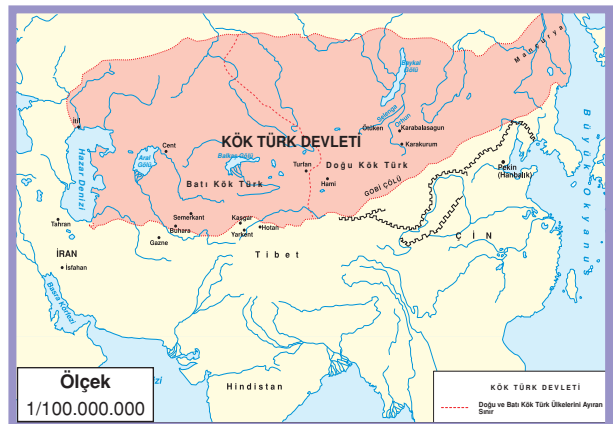
İslam dini Kuzey Afrika'da Atlas Okyanusu kıyılarına kadar gelince hangi tarafa yönelmiştir? Aşağıdaki haritaya bakarak belirtiniz.

İspanya'da Müslümanlar, Endülüs Devleti'ni kurmuşlar, buradaki pek çok mimari yapıya ve sanat eserine imza atmışlardır. Bunlardan biri olan El-Hamra Sarayı, adını üzerine güneşin son ışıkları düşerken aldığı nar renginden almıştır. İslamiyet bir su uygarlığıdır. Endülüs'te rengârenk gülleri, havuzları ve tatlı sesli fiskiyeleriyle bahçeler başlı başına bir dünyadır. Endülüs İslam dünyası, İslam uygarlığının yeni bir hamle, yeni bir güç kazandığı yerdir. Bu dönemde tıpta, eczacılıkta, astronomide, fizik ve matematikte dünya çapında bilginler yetişmiştir. Bu ilmi ortamda fikir hayatı gelişmiş, büyük fikir adamları ve filozoflar yetişmiştir.

Bilim alanında hizmet etmiş Endülüslü Müslüman alimler hakkında araştırma yaparak bilime olan katkılarını belirtiniz.

1. İslamiyet'in yayılışı haritasına göre Müslüman Araplar, Türklerle nerelerde karşılaşmışlardır?
2. Göktürkler zamanında Müslümanlar, Orta Asya'da hangi sınırlara ulaşmışlardır?
3. Müslümanların Orta Asya coğrafyasına doğru yayılmak istemelerinin sebeplerinin neler olabileceğini düşününüz.

Emevilerin siyasi tutumlarının katı olması nedeniyle bu dönemde Türklerin İslamiyet'e geçişlerinde bazı sıkıntılar olmuştur. Ama Emevilerden sonra Abbasilerin ılımlı yaklaşımı Türklerin hızla İslamiyet'i kabul etmelerini sağlamıştır. Bu nedenle Türklerin İslamiyet'e geçişleri daha çok Abbasiler Döneminde olmuştur.

Abbasiler Devrinde Türklerin Abbasi orduları içinde önemli görevlere ve komutanlık kademelerine geldikleri görülmüştür. Bunun sebeplerinin neler olabileceğini belirtiniz.

Abbasi Halifesi Memun'un annesinin Türk olması, orduda Türklere daha da fazla görev verilmesini sağlamıştı. Abbasi halifeleri Bağdat yakınlarında sadece Türklerin yaşaması için ve Türk yaşantısına uygun olarak Samarra şehrini kurmuştu.

Samarra şehrinin kuruluş amacı ne olabilir? Ayrıca halife niçin Türklere özel bir şehir kurdu muştur?

Böylece Abbasiler zamanında Türklerin Müslümanlara bakışı değişmiş ve İslamiyet'i yakından tanımaya başlamışlardı. Abbasilerin 751 yılında Çinliler ile yaptıkları Talas Savaşı'nda Türkler Çinlilere karşı Müslümanların tarafına geçmişler ve savaşı kazanmalarında etkili olmuşlardı. Artık kılıç zoruyla Müslüman yapılamayan Türkler, kendi istekleriyle Müslüman olmuşlardı. Türkler, obalar hâlinde İslamiyet'i kabul etmişlerdir. Gök tanrı inancıyla benzer tarafların fazla olması İslamiyet'i benimsemeye kolaylaştırıcı olmuştur.

Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra İslam dini Türkler sayesinde daha geniş bölgelere yayılmıştır. Türkler, İslam dininin hem yayılmasını hem de korunmasını sağlamışlardır. İslam dini sayesinde de Türk milleti millî özelliklerini korumuştur. Yani İslamiyet ve Türklük birleşmiştir. Türk milleti sosyal ve kültürel yaşantısında İslami esasları uygulayarak geniş coğrafyalara yayılmışlardır. İslamiyet'le Türklüğün birleşmesi sonucunda hem siyasi hem de sosyal ve kültürel alanlarda büyük gelişmeler ve değişimler olmuştur. Türk-İslam anlayışı, mimarisi ve kültürü ortaya çıkmıştır. Türk sanatına İslami motifler eklenmiştir.

Türklerin gök tanrı inancıyla İslam dininin benzer taraflarının neler olabileceğini araştırınız. İslamiyet'in Türk yaşayış ve kültüründe ne gibi değişiklikler yaptığını belirtiniz.

TARİH	ORTA ASYA	ARABİSTAN
550	552 yılında Kök Türk Devleti kuruldu.	571 yılında Hz. Muhammed, Mekke'de doğdu.
600	630 yılında Kök Türklerin doğu kanadı Çin hâkimiyetine girdi.	610 yılında Hz. Muhammed'e ilk vahiy geldi. Hz. Muhammed peygamber oldu. 622 yılında Hicret gerçekleşti. 624 yılında Mekkelilerle Medineli Müslümanlar arasında Bedir Savaşı yapıldı. 625 yılında Mekkelilerle Medineli Müslümanlar arasında Uhud Savaşı yapıldı. 627 yılında Mekkelilerle Medineli Müslümanlar arasında Hendek Savaşı yapıldı. 628 yılında Mekkelilerle Müslümanlar arasında Hudeybiye Antlaşması yapıldı. 630 yılında Müslümanlar Mekke'yi fethetti. 632 yılında Hz. Muhammed vefat etti. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra Hz. Ebu Bekir'in halife seçilmesi ile Dört Halife Devri başladı.
650	682 yılında Kök Türkler tekrar bağımsızlıklarını elde ettiler.	661 yılında Emevi Devleti kurulduktan sonra Dört Halife Devri sona erdi.
700	745 yılında Kök Türk Devleti'nin yıkılmasından sonra Orta Asya'da Uygur Devleti kuruldu.	Emeviler; Semerkant, Buhara gibi Orta Asya'daki bazı şehirleri aldılar.
750	751 yılında Abbasiler ile Çin arasında yapılan Talas Savaşı'nda Türkler, Abbasilerin yanında yer aldılar.	750 yılında Abbasi Devleti kuruldu. İslamiyet, Abbasiler Devrinde de Orta Asya'da yayılmaya devam etti.
800	840 yılında Uygurların yıkılmasından bir süre sonra ilk Türk-İslam devletlerinden olan Karahanlı Devleti kuruldu.	

TÜRK BÜYÜKLERİ
KENDİLERİNİ ANLATIYOR

1. Türk tarihinde liderlerin ve bilim adamlarının nasıl bir rolü vardır?
2. Tarih boyunca bilim adamları insanlara ne gibi katkılar sağlamış olabilirler?

Yusuf Has Hacib

Ben, Yusuf Has Hacib, 11. yüzyılın başlarında Balasagun'da doğdum. Balasagun'da yazmaya başladığım *Kutadgu Bilig* (Mutluluk Bilgisi) adlı eserimi 1069 yılında Kaşgar'da tamamladım. Daha sonra bu çalışmamı, Karahanlı hakanlarından Ebû Ali Hasan ibn Süleyman Arslan Hakan'a sundum.

Kutadgu Bilig'i, her iki dünyada da mutluluğa kavuşmak için gidilmesi gereken yolu göstermek amacıyla yazdım. Bana göre, öteki dünyayı kazan-

mak için bu dünyadan el etek çekerek yalnızca ibadetle vakit geçirmek doğru değildir. Çünkü, böyle bir insanın ne kendisine ne de topluma bir yararı vardır; başkalarına yararlı olmayanlar ölümlere benzerler. Bir insanın erdemi, ancak başka insanlar arasındayken belli olur. Asıl din yolu, kötülere iyileştirmek, cefaya karşı vefa göstermek ve yanlışları bağışlamaktan geçer. İnsanlara hizmet etmek suretiyle faydalı olmak, bir kimseyi hem bu dünyada hem de öteki dünyada mutlu kılacaktır.

Bana göre, âlimlerin ilmi, halkın yolunu aydınlatır. İlim, bir meşale gibidir; geceleri yanar ve insanlığa doğru yolu gösterir. Bu nedenle âlimlere hürmet göstermek ve ilimlerinden yararlanmaya çalışmak gerekir. Eğer dikkat edilirse bir âlimin ilminin değerinin ilminden farklı olduğu görülür. Örneğin, hekimler hastaları tedavi ederler; astronomlar ise yılların, ayların ve günlerin hesabını tutarlar. Bu ilimlerin hepsi de halk için faydalıdır. Âlimler, koyun sürüsünün önündeki koç gibidirler; başa geçip sürüyü doğru yola sürerler.

9 ve 13. yüzyıllarda Karahanlı Devleti

Kaşgarlı Mahmut

Ben, Kaşgarlı Mahmut, Karahanlı Devleti'ne mensubum. 11. yüzyılda yaşadım. İpek Yolu'nun çok önemli olduğu o devirlerde bir Türk dili bilginiydim. Orta Asya'yı gezdim. Ünlü eserim *Divan-ı Lügati't-Türk*, benim ilk sözlük kitabımdır. Bu kitap aynı zamanda Türkçemizin de ilk sözlüğüdür. Ben bu sözlüğü, Türkçe sözcüklerin karşısına Arapça anlamlarını yazarak Türkçenin Arapçadan daha güçlü ve kapsamlı bir dil olduğunu anlatmak için hazırladım. Yani bir anlamda, bu Türkçeden Arapçaya bir sözlüktür. Sözlükte 7500'ün üzerinde Türkçe sözcük vardır.

Karahanlı Devleti Hükümdarı Satuk Buğra Han, 924 yılında Müslümanlığı seçmiştir. Böylece ilk defa bir Türk hükümdarı, halkıyla birlikte İslamiyet'i kabul etmiştir. İslam dini çok kısa zamanda obalar hâlinde Karahanlı ülkesinde yayılmaya başlamıştır. Karahanlı ülkesi, İpek Yolu üzerinde olduğu için şehirleri kültür ve sanat alanlarında da gelişmiştir. Özellikle Gazneliler ve Samanoğullarıyla mücadele etmişlerdir. Türk-İslam kültürünün oluşmaya başlaması Karahanlılar zamanında gerçekleşmiştir. Bilindiği üzere, 11. yüzyıl hemen bütün İslam ülkelerinde Türklerin egemen olduğu bir dönemdir. Karahanlılar Devleti'nin, özellikle Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun askerî ve kültürel anlamda en parlak zamanı bu dönemi kapsar.

O tarihlerde Türklerin egemenliğindeki milletler Türk dilini öğrenmek ihtiyacını duyuyorlardı. *Divan-ı Lügati't-Türk*, yabancılarla Türkçeyi öğretmek amacıyla 1073-1077 tarihleri arasında Bağdat'ta yazılmış bir sözlüktür. Eser, Türk dilini Araplara tanıtmak amacıyla yazıldığından, Arapça olarak kaleme alınmıştır. İçinde pek çok Türkçe deyim, şiir, atasözü yer almaktadır. Türk sözcüğünün kuvvet, güç, kudret anlamı taşıdığını bize ilk bildiren Kaşgarlı Mahmut'tur. Eserin ön sözünde, *cihan devletinin Türklerin elinde bulunduğu, Türklere yaklaşabilmek için Türkçe öğrenmek gerektiği* yazılıdır.

Kaşgarlı Mahmut, eserinde Oğuz Türklerinin 24 boyu ile ilgili şemayı da vermiştir.

Kaşgarlı Mahmut, çalışmalarında Türkçeyi resmî dil olarak kabul eden Karahanlı Devleti'nden de büyük destek gördü.

11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut'un çizdiği dünya haritası Türklerin bulunduğu bölgeleri göstermek amacıyla çizilmiştir.

Sizce, Kaşgarlı Mahmut'un eseri hangi bilim dallarına ait önemli belgeleri toplayan bir kaynaktır?

Karahanlılar Dönemine ait bilim ve kültür faaliyetleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Gazneli Mahmut

14 Kasım 970'te Buhara'da doğdum. Babam Horasan Valisi Sebüktekin'dir. Benim yetişmemde babamın büyük bir rolü vardır. Arapça, Farsça öğrenmemi ve iyi bir eğitim almamı sağlamıştır.

Savaşlara katılıp 994 yılında Horasan valiliğine atandıktan sonra, 998 yılında Gazne hükümdarı oldum. Bağlı bulunduğumuz Samanoğulları Devleti, 999 yılında yıkılınca bağımsızlığımızı ilan ettik. Karahanlıları ve Harezmlileri egemenliğim altına aldım. 1001 yılından 1027

yılına kadar Afganistan, Hindistan ve Pakistan'a on yedi sefer yaptım. İslamiyet'in bu topraklarda yayılmasını sağladım. Bağdat'taki İslam halifesi, İslamiyet'i yaydığım için bir ferman yayınlıyarak bana sultanlık unvanı verdi. Bu unvanı halife dışında ilk defa kullanan ben oldum.

Sarayımda âlim ve şairlerle sohbet etmeyi sever, bilime ve sa-

10 ve 12. yüzyıllarda Gazneli Devleti

nata önem verirdim. Bîrûnî ve Firdevsî gibi birçok ünlü bilgine destek oldum. Firdevsî meşhur eseri *Şahnameyi* bana sundu. Gazneli Devleti, benim ömrümüm son yılı olan 1030'da Kuzey Hindistan, Horasan, İran, Maveraünnehr ve Harezmi topraklarına kadar yayılmıştı.

Tuğrul Bey

Ben, Selçuk Bey'in torunu Tuğrul Bey'im. Babam Mikail, bir savaşta şehit düştüğü için 1025'te Selçuklu Hanedanlığı'nın başına geçtim.

Hükümdarlığımın ilk yılları yurt aramakla geçti. 1040 yılında Gazne Hükümdarı Mesut'a karşı Dandanakan Savaşı'nı kazanarak büyük bir zafer elde ettim. Bu zaferle Selçuklu Devleti'ni kurdum. Nişabur şehrini başkent yaparak ilk kez kendi adıma hutbe okuttum.

Ağabeyim Çağrı Bey'i ordu komutanı olarak görevlendirdim. Anadolu'yu Türk vatanı yapabilmek için ağabeyim Çağrı Bey'le Anadolu'ya akınlar düzenledik. Yaptığımız bu akınlarla Anadolu'yu tanımak, keşfetmek istedik. Bu keşif akınları sayesinde Anadolu'yu tanıdık ve Anadolu'nun fethini kolaylaştırdık.

Yaptığımız siyasi, askerî ve sosyal çalışmalar sayesinde Büyük Selçuklu Devleti'nin temelini oluşturduk. Devlet yönetiminde kendimize ilk Türk-İslam devleti olan Karahanlı Devleti'ni örnek aldık. Bu sayede en büyük Türk-İslam devletleri arasında yer aldık.

Alparslan

Ben, Çağrı Bey'in oğlu, Malazgirt Savaşı'nın fatihi Sultan Alparslan'ım. Amcam Tuğrul Bey'in erkek çocuğu olmadığı için onun vefatından sonra Selçuklu tahtına ben oturdum.

Amcam Sultan Tuğrul ve babam Çağrı Bey'in hedeflerini gerçekleştirmek için onların kaldıkları yerden ben devam ettim. Anadolu'yu İslamlaştırarak bir Türk vatanı hâline getirmek için büyük mücadeleler verdik.

26 Ağustos 1071 yılında Bizans'a karşı yaptığımız Malazgirt Savaşı'nda Türk milleti adına büyük bir zafer kazandık. 26 Ağustos Cuma günü askerlerimi topladım. Atımdan inerek secdeye vardım ve şu duayı ettim: "Ya Rabbi! Seni kendime vekil yapıyor, azametinin karşısında yüzümü yere sürüyor ve senin uğrunda savaşıyorum. Ya Rabbi! Niyetim halistir, bana yardım et; sözlerimde hilaf varsa beni kahret!" Sonra tekrar atıma binerek askerlerime döndüm ve: "Ey askerlerim! Eğer şehit düşersem bu beyaz elbise kefenim olsun. O zaman ruhum göklere çıkacaktır. Benden sonra Melikşah'ı tahta çıkarınız ve ona bağlı kalınız. Zaferi kazanırsak istikbal bizimdir." Bu sözlerimle de askerlerim coşup ileri atıldılar. Savaş sırasında hilal taktiğini uyguladım. Hilal şeklinde yaydığım ordu, akşama kadar Malazgirt Meydanı'nda savaştı. Şaşkına dönen Bizans ordusu, hilalin içine düştü. Böylece çok kalabalık olan Bizans ordusu mağlup edildi.

Malazgirt Zaferi'yle Anadolu'nun kapılarını milletimize açmış olduk. Bu zaferden kısa bir süre sonra ebedî vatanımız olan Anadolu'yu fethettik. Anadolu'nun isminin Türkiye olarak değişmesini sağladık.

Nizamülmülk

Ben, Nizamülmülk. Büyük Selçuklu Devleti'nin en büyük vezirlerinden biriyim. Büyük Selçuklu Hükümdarı Sultan Alparslan ve Sultan Melikşah'ın Döneminde aralıksız 29 yıl vezir olarak görev yaptım.

İlim ve sanata çok önem verdim. Çevremde ilim ve sanat adamlarını topladım. Ayrıca birçok cami, mescit ve vakıf gibi eserler yaptırdım.

Büyük Selçuklu Devleti'ne idari, adli, askerî, mali, sosyal ve kültürel alanlarda pek çok yenilikler ve değişiklikler getirdim. Gerçekleştirdiğim yeni sistemler bazı değişiklikler yapılarak birçok Türk-İslam devletinde uygulandı.

Benim zamanımda yayılmaya ve kuvvetlenmeye çalışan Hasan Sabbah gibi kişilerin önderliğindeki yanlış inançları engellemeye çalıştım. Ehlisünnet bilgilerinin sistemli bir şekilde öğretilmesi sağlamak için Bağdat, Belh, Nişabur, Herat, İsfahan, Basra ve Musul gibi çeşitli şehirlerde Nizamiye Medreselerini geliştirdim. Bu medreselerin en ünlülerinden birisi de Bağdat'taki Nizamiye Medresesi olup asrın büyük âlimleri burada ders vermekle görevli idi.

Devlet adamlığı ve devlet tecrübemi gelecek nesillere aktarmak amacıyla *Siyasetname* isimli eserimi yazdım. Bu eserim yüzyıllar boyu siyaset ilmiyle uğraşanların el kitapları arasında sayıldı. Bu eserimde kısa hikâyeler anlatarak devlet adamlarına öğütler verdim.

Melikşah

1052 yılında Belh'te doğdum. Alparslan'ın oğluyum. Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun en geniş sınırlarına ulaşmasını sağladım. 1072'ye kadar **melik** sıfatıyla Harezm ve Fars'ta yöneticilik yaptım. Babam öldürülünce 25 Ekim 1072'de sultan ilan edildim. İç karışıklıkları önledikten sonra Türkistan'a sefer yapıp Gaznelileri ve Karahanlıları, Selçuklu Devleti'ne bağladım. Ardından, Kafkasya'ya yöneldim. Gürcistan'a iki sefer yaptım. Gürcistan'ı aldım. Buhara ve Semerkant'ı ele geçirdim. Suriye ve Arabistan'a seferler yaptım.

Hasan Sabbah'ı ortadan kaldırmaya ve Mısır'a da bir sefer düzenleyerek Fatimiler Devleti'ne son vermeye karar verdim. Başvezirim Nizamülmülk, bu işlerle uğraştığı sırada Hassan Sabbah'ın bir adamı Bağdat'a geldi ve büyük devlet adamı Nizamülmülk'ü öldürdü. Vezirimin katline çok üzüldüm. Bu yüzden Hasan Sabbah'a saldırmak için ordu hazırlığına başladım. Ancak, Nizamülmülk'ün ölümünden bir ay sonra, 37 yaşımıdayken zehirlenerek öldürüldüm (1092). Cenazem başkentim olan İsfahan'a götürülerek kendi yaptırdığım türbeme gömüldü.

Yirmi yıllık devlet hayatıma sığdırdığım zaferler ne kadar önemli ise bu yirmi yıllık sürede yaptığım eserler de o kadar önemlidir. Nehirlere kanallar açılarak toprakların sulanması, ziraat ileri bir metotla geliştirilmesi, imparatorluğu baştan başa geçen büyük yolların yapılması, medreselerin açılması, büyük kervan yollarının güven altına alınması gibi pek çok hizmet benim hükümdarlığında gerçekleştirilmiştir.

Bağdat'ta bir rasathane kurdum. Şairleri, sanatkârları, bilim adamlarını sarayımda topladım; onlara fikir ve eser üretmeleri için destek oldum. Dünyaca ünlü İran şairi Ömer Hayyam da sarayımda ağırlanmış ve yazdığı rubailer meclislerimde okunmuştur.

Büyük Selçuklu Devleti haritası

1. Türklerin tarih boyunca pek çok devlet kurmasında, Türk kültürünün hangi özellikleri etkili olmuştur?

2. Türklerin tarih boyunca pek çok devlet kurmasında, tarihin her devrinde lider şahsiyetler yetiştirmesine hangi örnekleri verirsiniz?

1. Bayramlar, törenler ve kutlamaların Türk kültüründeki yeri nedir?
2. Dinî ve millî bayramlarımızın sizin için anlamı nedir?

MESİR MACUNU ŞENLİKLERİ

Osmanlı Devleti zamanında, nevrüz gününe özel bir önem verilmiştir. Padişahlara nevrüz günleri **nevruziye** adı verilen kasideler sunulurdu. Bu kasidelerde ağaçların yeşermesi, çiçeklerin açması, havanın ısınması gibi konulara yer verilirdi. Nevruz günü Hz. Âdem'in yaratıldığı, Nuh'un gemisinin karayı bulduğu, Hz. Ali'nin doğduğu ve halife olduğu anlatılırdı. Nevruz gecesi bütün yaratıkların Allah'a secde ettiği, dileklerin yerine getirildiği belirtilirdi. Nevruz günlerinde müneccimbaşı, yeni takvimi padişaha sunar, bahşişini alırdı. Buna da nevruziye bahşışı adı verilirdi. Saray hekimbaşlıları tarafından hazırlanan ve nevruziye denen çeşitli baharatlardan yapılmış macunlar, padişah ailelerine ve büyüklere sunulurdu. Bugün için yapılmış macunlar, porselen kapaklı kâseler içinde sunulur ve günün hangi saatinde yenmesi gerektiğini yazan bir kâğıt da kâselere iliştilirdi.

Nevruziye adı verilen macunun kökeni, kimi araştırmacılara göre Persler Dönemine kadar uzamaktadır. Persler zamanında, nevrüz günlerinde hekimler ve eczacılar toplanarak bu özel macunu hazırlamışlardır. Bu macundan yiyenin bütün yıl boyunca hastalıklardan korunacağına inanılmıştır. Zamanla bu gelenek değişime uğramış ve nevruziye, nevrüz günlerinde yenen özel bir tatlının adı olmuştur. Son zamanlarda, bu geleneğin bir uzantısı olarak 21 Mart günü Manisa'da mesir macunu halka dağıtılmaktadır.

Manisa Mesir Macunu Şenliklerinin tarihçesi Kanuni Sultan Süleyman Dönemine kadar uzanmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman'ın annesi Ayşe Hafsa Valide Sultan, 1522 yılında Ma-

nisa'da bir cami yaptırmıştı. Caminin kitabesi Hicri 929 / Miladi 1524-1525 yıllarına tarihlidir. Kanuni Sultan Süleyman, annesi Hafsa Sultan'ın 19 Mart 1534 tarihinde vefatından sonra, bu camiye bimarhane, hamam ve bir de imaret ekletti. Bu külliye 1539 yılında tamamlandı. Kanuni, külliye görevlendirilmek üzere İstanbul'da oturmakta olan Şeyh Sümbül Efendi'den, ehliyetli bir kişi istedi. Şeyh Efendi, sultana Merkez Efendi'yi (Musa b. Muslihiddin b. Kılıç) tavsiye etmişti.

Merkez Efendi, bu külliyyede göreve başladıktan dört yıl sonra, şeyhinin ölümü üzerine 1529'da tekrar İstanbul'a dönmüştür. Merkez Efendi'nin darüşşifada hekimlik yapması bu bakımdan mümkün görülmemektedir. Ancak halkta var olan bu geleneğin, bu şöhretli şeyhe sonradan verilmiş olması ihtimali yüksektir. Bu nedenle mesir geleneğinin daha eski tarihlerde yerleşmiş olması gerekmektedir.

Darüşşifanın kuruluşundan sonra buradaki görevli hekimler, şehir-bölge halkının sağlık ve sosyal işleriyle de ilgilenmeye başladılar. Bu durum, şehirde mesir geleneğinin yerleşmesini sağlamıştır. Önceleri darüşşifada iyileşmeye yüz tutan hastalara kür hâlinde uygulanan tedavi şeklinin faydalı olması üzerine, bu gelenek halk arasında da yaygınlaştırılmıştır. Zamanla bir bayram hâline dönüşerek gelen gelenek günümüze kadar devam etmiştir.

M. Abdulhalûk ÇAY

Türk Ergenekon Bayramı Nevruz
(Düzenlenmiştir.)

Mesir Macununun Özellikleri

Mesir macununun genel özelliği, hoş ve lezzetli kokusudur. Diğer özellikleri arasında ağrılara, sancılara, soğuk algınlıklarına, hazımsızlığa, iştahsızlığa ve ağız kokusuna iyi gelmesi sayılabilir. Macunun yapılışında kullanılan 41 çeşit baharat şunlardır:

Anason	Karabiber	Şamlı
Çivit	Karanfil	Şeker
Çam sakızı	Kebabiyeye	Tarçın
Çiçek otu	Kimyon	Tarçın çiçeği
Çöpçini	Kişniş	Tekemercini tohumu
Darı fülül	Kremartar	Tiryak
Eksir	Kakule	Üdül kahr
Gün balı	Limon kabuğu	Vanilya
Hardal	Limon tuzu	Yeni bahar
Havlican	Meyanbalı	Zağfran
Hindistan cevizi	Portakal kabuğu	Zencefil
Hindistan çiçeği	Ravend	Zerdeçal
Hiyerşambe	Raziyane	Zulunba
Kalanga	Sarı helile	

Geniş halk kitleleri tarafından rağbet gören mesir macununun, halkın inançlarına göre şu faydaları olduğuna inanılır: Macundan yiyen bir kimseyi, bir yıl boyunca zehirli hayvanlar sokmaz. Nevruz günü macundan en ağır hastalar bile yese iyi olurlar. Macunu yiyen gelinlik çağındaki kızlar o yıl evlenirler. Çocuğu olmayanlar, bu macundan yerlerse çocukları olur. Macun, çocuk hastalıkları için de oldukça faydalıdır.

_ □ ×
← → × ↺ ↻ 🔍 ☆ ↻ 📧 🖨

Adres
>>

Şemsiyesiz Mesir Şenliği

Manisa'da bu yıl 465'incisi düzenlenen Mesir Şenliklerinde iki ton mesir macunu halka saçıldı.

Etkinlikte Manisalı sanatçılardan Selda Alkor, Hafsa Sultan'ı; İlhan Şeşen de Merkez Efendi'yi canlandırdı. Yirmi bin kişinin katıldığı, izdiham yaşanan şenlikte, başına mesir macunu düşen 1. Er Eğitim Tugay Komutanı hafif bir şekilde yaralandı. TBMM Başkanı, 41 tane mesir macunu kapma başarısı gösterdi. Mesir macunu kapmak için şemsiyeyi ters açmak ise yasaklandı.

Manisa'da daha önce nisan ayında yapılan Mesir Şenlikleri bu yıl ilk kez Nevruz Bayramı'yla birlikte kutlandı. Şenlik kapsamında yürüyüş yapıldı, ardından macunlar halka saçıldı. Saat 12.30'da valilik önünde başlayan kortej yürüyüşü, Mustafa Kemalpaşa Bulvarı'ndan Sultan Camii'ne kadar sürdü.

Etkinliğe Katılanlara Türk Bayrağı

Yol kenarından ve balkonlardan Türk bayrakları sallandı, evlerden kortejdekinlerin üzerine karanfiller atıldı. Çeşitli kurumlar, Mersin'de yaşanan bayrağa saldırı olayına tepki olarak etkinliğe katılanlara bayrak dağıttı.

Şenlik yürüyüşü ve mesir macunu saçılması sırasında Manisa Emniyet Müdürlüğü ekiplerinin yanı sıra, çevre il ve ilçelerden yaklaşık iki bin polis, aldıkları önlemlerle güvenliği sağladı. Manisalı sanatçı Selda Alkor'un Hafsa Sultan'ı, İlhan Şeşen'in de Merkez Efendi'yi canlandırdığı gösteride Alkor, bir atın çektiği tahtirevanla camiye kadar geldi. Merkez Efendi'yi canlandıran İlhan Şeşen de yol boyunca müritleriyle yürüdü.

Manisalı sanatçılar, etkinlikte çocukluklarındaki mesir macunu kapışmasını hâlâ anımsadıklarını söylediler. Öğle namazından sonra temsili Hafsa Sultan Selda Alkor, temsili Merkez Efendi İlhan Şeşen'e nişan verip, "Şifa için halkıma saçıla." dedi. Ardından yaklaşık iki ton mesir macunu halka ve protokole saçıldı. Tarihî Sultan Camii ve külliyelerinde dağıtılan mesir macununu, bu kez TBMM Başkanı ve milletvekilleriyle kentin ileri gelenlerinin de bulunduğu kalabalık kapıştı. Bu yılki şenliklerde halkın yanı sıra, kardeş kentlerin belediye başkanlarının da aralarında bulunduğu 20 bin kişi mesir macunu kapmak için âdeta yarıştı.

Bu Yıl Şemsiye Yasaktı

Bu yıl Mesir Şenliklerinde ters çevrilmiş şemsiye ile mesir macunu kapmak yasaklandı.

Sanatçı İlhan Şeşen de çocukluğunda mesir macunu kapıştığını, Tarzan'ı tanıdığını belirterek, "Ellerimizde şemsiye, mesir kapmaya giderdik." dedi. Şeşen, bu yıl şemsiyenin yasaklandığının anımsatılması üzerine, "İyi olmuş. Zaten mesirde herkes çabalamak yerine önüne düşeni alırsa daha güzel olur." karşılığını verdi.

TBMM Başkanı ve protokol üyeleri de mesir macunu kapma yarışına girdi. Yerde mesir paketi arayıp kapıştığı macunların yanında bir de kalem olduğunu gören TBMM Başkanı, "41 mesir, bir de kalem kapmışım. Miras değil alın teri." diye espri yaptı.

Bir *İnternet* haberi, 27/03/2005

Internet

Bilgi Notu

Kültür bir ağaca benzer. Görünmeyen kökleri sayesinde derinlere uzanır, toplumu besler ve toplumun sürekliliğini sağlar. Görünen dalları, yaprakları, çiçekleri ve meyveleriyle de köklerinde barındırdığı bu zenginliği âdeta diğer toplumları kışkandırırca-sına sergiler. Bayramlar, nevruz kutlamaları, düğünler ve Mesir Macunu Şenlikleri gibi kutlamamız kültürümüzün zenginliğinin birer göstergesidir. Bunlar dil, din, müzik, edebiyat vb. kanallarla kültürümüzü oluşturan, yaşatan ve geliştiren değerlerimizdir.

1. Kökü yıllar öncesine dayanan kutlamalar ve özel günlere, yaşadığınız bölgeden ne tür örnekler verebilirsiniz?
2. Tören ve kutlamalar, toplumun kaynaşmasında nasıl bir rol oynamaktadır?

1. Sanat ve estetik kavramlarını nasıl açıklayabilirsiniz?
2. Türk sanatının oluşumunda, ilk Türk devletlerinin ve Türk-İslam devletlerinin rolü nedir?

Arkadaşlar, biliyorsunuz ki sanat, edebiyat her millet için çok önemlidir. Ben de bu önemin farkındayım. Bu yüzden tarihten günümüze milletimize ait olan sanat ürünlerini araştırdım. Yapmış olduğum bu araştırmayı sizlerle paylaşmak istiyorum.

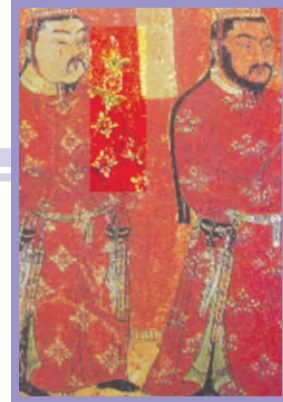
Öncelikle bu sayfada yer alan resimleri inceleyiniz.

Uygur duvar resimlerinde asil ve rahipler

Uygur duvar resimlerinde saz topluluğu

Uygur resim ve fresklerinde çok rastlanan çiçek tutan rahip ve kadınlar

Orta Asya'da yapılan kazı ve araştırmalar, Uygur-Türk şehirlerinde bulunmuş fresk, resimli ve minyatürlü kitaplar, 8 ve 9. yüzyılda bu sanatın Uygur Türklerinde ne derecede ilerlemiş olduğunu açıkça gösterir. Örneğin, Orta Asya'da, özellikle Turfan Bölgesi'nde 8. yüzyıldan kalma Uygur duvar resimleri ve başka minyatürler bulunmuştur.

Büyük Selçuklu Devleti Döneminde, minyatürlü yazmaların hazırlanışının hız kazanması, klasik bir minyatür sanatının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Büyük Selçukluların dağılması üzerine Mezopotamya çevresinde ortaya çıkan bölgesel devletlerde ve Anadolu Selçuklularının egemen olduğu yörelerde de minyatürlü el yazmaları hazırlandı. Konya, Diyarbakır, Musul ve Bağdat gibi kentler, bu dönem minyatür sanatının korunduğu önemli sanat merkezleri oldu.

Anadolu Selçuklu minyatürlerinin bir bölümü, Abbasiler Dönemi kaynaklarından derlenmiş ya da doğrudan Arapçaya çevrilmiş tıp, botanik, astronomi gibi bilimsel konulu yapıtlarda yer alıyordu. Bunların yanı sıra mesnevi ve öykü kitapları gibi edebî yapıtlarda da minyatür kullanılıyordu. Bu dönem minyatürüne, genellikle İslam düşüncesine uygun soyut bir üslup egemendi. Anadolu Selçukluları zamanında ortaya konan eserler günümüze kadar gelememiştir.

Varka ve Gülşah'ta bulunan nevrüz motifleri

Anadolu Selçuklu minyatür sanatının en ilgi çekici ve tipik örnekleri, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde korunan *Varka vü Gülşah* adlı mesnevide yer alır. Ufak boyda 71 minyatürden oluşan *Varka vü Gülşah*, 13. yüzyılın başından günümüze kalan Selçuklu okulunun en eski ve tek örneği olup özgün kıyafetleriyle Türk tiplerini yansıtmaktadır. Eser, bir aşk hikâyesini anlatmaktadır. Bu Farsça mesnevi, aslen Azerbaycan'ın Hay şehrinden gelen Nakkaş Mehmed İbn Abdülmümin tarafından Konya'da 13. yüzyılın ilk yarısında minyatürlenmiştir. Bu minyatürlerdeki çizgiler ve renk-

ler, İslam minyatür sanatının ilk dönemlerine benzer bir biçimde kullanılmıştır. Figürlerin bulunduğu mekânlar ve doğa, simgesel olarak betimlenmiştir. Zeminde kırmızı ve mavi renkler kullanılmış, Selçuklu yapıtlarında da görülen öğelerle bezenmiştir.

Anadolu Selçuklu minyatür okulunun son örnekleri, yine Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde bulunan ve 13. yüzyıl sonlarına doğru hazırlandığı sanılan *Kelile ve Dimne* adlı yapıtta yer alır.

Osmanlı İmparatorluğu Döneminde minyatür, Fatih ile kendini göstermeye başlar. Fatih'in İstanbul'u fethinden sonra, Osmanlı İmparatorluğu pek çok alanda olduğu gibi sanat alanında da yükselme dönemine girmiştir. Minyatürün, Osmanlı İmparatorluğu içinde gelişmesi de bu dönemde başlamıştır.

Fatih Döneminin nakış esaslarını belirten kitaplar oldukça fazladır. Fatih Sultan Mehmet, eski ve iyi düzeltilmiş nüshaların en önemlilerini kendi hattatlarına yazdırıyordu. Ardından bu nüshaları yaldızlı süsleme ustalarına ve ciltçilerine yaptırdıktan sonra, asıllarını Fatih Camii Kütüphanesi'ne, medreselere, özellikle de Semaniye medreselerine veriyordu.

Osmanlı Dönemi Türk minyatüründe, Fatih'le başlayan gelişme Kanuni zamanında tam bir olgunluğa ulaşmıştır. II. Bayezid Döneminde ise önemli gelişmeler olmuştur. Sultan II. Bayezid zamanında etkisi daha da kuvvetlenmiş olan Türkmen üslubu, Türk zevkine uygun olarak devam etmiştir.

Edebî konular dışında tarihî konular ve sultan için hayatını, saltanatını anlatan minyatürlü yazmalar ilk defa görülür. II. Bayezid zamanında, Uzun Firdevsî diye tanınan Bursalı Şerafettin'in yazdığı iki tam sayfa başlık minyatürlü **Süleymanname**, 16. yüzyılda gelişmekte olan Osmanlı minyatüründe bir dönüm noktası olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman Döneminde başlayan gelişmelerle, klasik Osmanlı minyatürcülüğü en parlak devrini yaşamış ve bol sayıda eser meydana getirilmiştir.

Diyarbakir kent planı

Eskişehir kent planı

Yukarıda örnekleri verilen Matrakçı Nasuh'un çizdiği kent planları, haritacılık mesleği ve şehir planlaması için nasıl bir örnek teşkil etmiş olabilir?

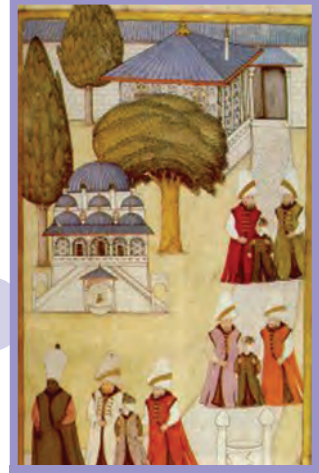
Bilgi Notu

Matrakçı Nasuh tarihçi, silahşor, hattat ve bir ressam olarak 16. yüzyılın en ilginç kişilerinden birisiydi. 15. yüzyıl sonlarına doğru Bosna'da doğan Nasuh, devşirme olarak küçük yaşta Osmanlı sarayına alınmış ve Sultan II. Bayezid Döneminin son yıllarında Enderun'da eğitim görmüştür. Kendi buluşu olduğu söylenen matrak adlı sopa ile oynanan spor oyununda üstün başarı gösterip üstat olması nedeni ile Matrakçı lakabı ile tanınmıştır. Anadolu, Irak ve İran'ın batısında bulunan kentlerin ve yolların gösterildiği çok değerli bir kara atlası, Matrakçı Nasuh'un *Beyan-ı Menazil-i Sefer-i Irak-ı Keyn-i Sultan Süleyman Han* adlı eseridir. Kent planları atlası özelliği ile karşımıza çıkan Matrakçı'nın bu en ünlü eseri, 88 sayfa metin, 107 sayfa minyatür, 25 minyatürlü metinden oluşur ve 218 sayfadır.

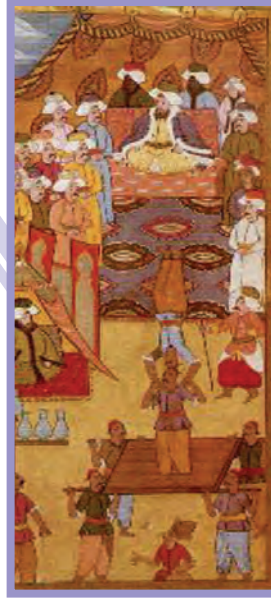
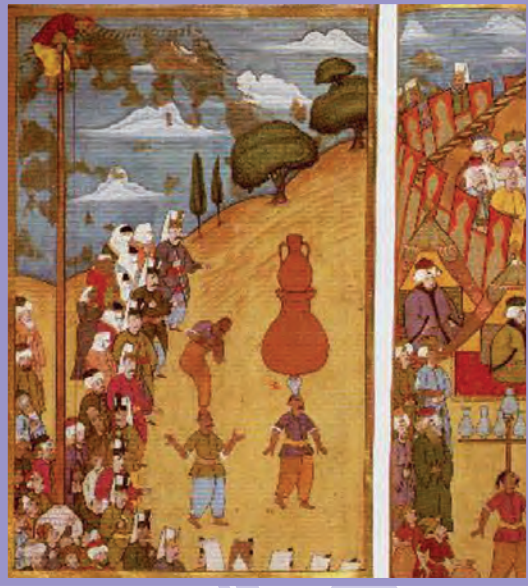
Sultan III. Murat'ın oğlu Şehzade III. Mehmed'in sünnet düğününü, dönemin ünlü nakkaşısı Osman Usta idaresindeki bir ekip minyatürlerle anlatmıştır. Devrin sosyal hayatı hakkında detaylı bilgi veren ve 16. yüzyılda hazırlanmış olan *Surname-i Hümayun*'da 472 adet minyatür yer almaktadır. Birbirinden güzel minyatürler, o dönemin toplumsal yapısını bütün güzelliğiyle yansıtmaktadır.

Şehzadelerin sünnet hazırlığını tasvir eden aşağıdaki minyatürden, Osmanlıların toplum yapısıyla ilgili nasıl bir çıkarımda bulunabiliriz?

Osmanlıların ikinci dönem minyatürleri ise 16. yüzyılın ikinci yarısından Sultan III. Ahmet saltanatının, yani 1730'lu yılların bitişine kadarki zaman diliminde ortaya çıkmıştır. Bu eserlerde, Osmanlıların kültür dokusunu, ilim seviyesini, hatta ilerleme hızını rahatlıkla görebiliriz. Bu dönemdeki nakkaşların en önemlisi Levnî'dir.

Şehzadelerin sünnet hazırlığı
Surname-i Hümayun'dan

1. Levnî'nin yukarıdaki minyatüründe hangi olay tasvir edilmiş olabilir?
2. Minyatürle resim arasındaki farklar nelerdir? Sıralar mısınız?

1. Türk kültüründe önemli bir yeri olan, fakat günümüzde yok olmaya yüz tutan sanatlar hangileridir?
2. Yok olmaya yüz tutmuş bu sanatları yaşatmakla Türk kültürünü yaşatmak arasında nasıl bir etkileşim vardır?

MOĞOLİSTAN'DAKİ TÜRK ANITLARI PROJESİ

1992 senesinde Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) kurulduktan sonra eğitim ve kültür alanlarında bir dizi çalışmalar yapıldı. Bu yıllarda TİKA'nın gerçekleştirmek için hazırladığı bir proje de Moğolistan ve çevre bölgelerdeki Türk eserlerinin kurtarılmasıyla ilgiliydi. Bu projenin temelinde Moğolistan'da, özellikle Orkun (Koşo Çaydam)'daki ve Nalayh havali-sindeki Türk anıtlarının restorasyonu ve korunması yer alıyordu. Koşo Çaydam'da bulunan Bilge Kağan ve Kül Tigin Anıt Mezarlıklarında kazılar yapılacak, yılların tahribatına uğrayan bu yapılar onarılacak, gerekirse yerinde veya bir müzede korunmaya alınacaktı. Hatta bölgede araştırmacıların yararlanabilmesi ve konaklamaları için merkezler inşa edilecekti. Bunlar, hem Kül Tigin ve Bilge Kağan Anıt Mezarlıklarında hem de Tonyukuk Anıt Alanı'nda yapılacaktı. Ayrıca, bu büyük anıtların kopyaları alınacak, her biri Türk Cumhuriyetlerinin başkentlerine dikilecekti. Nitekim, 1993 yılında tamamlanan bu projeden Türkiye Cumhuriyeti'nin ilgili kurumları haberdar edildi. 1995'te zamanın Türkiye Cumhuriyeti cumhurbaşkanının Moğolistan'ı ziyaret etmesi ve burada iki ülke arasında imzalanan bir sözleşme ile proje uygulamaya geçmişti.

1997 senesinde bir bilim heyeti, bölgede ilk çalışmaları yaptı. 1998'de de kazı alanlarına Türkiye tarafından birer depo kazı evi inşa edildi. Arkasından 2000 yılına kadar bu işe ara verildi. 2000 yılında yeniden kazı ve restorasyon faaliyetlerine girişildi. Bu ekibin içerisinde konularında uzman pek çok ilim adamı yer aldı. Ekip, Moğolistan'da bulunduğu süre boyunca anıtların restorasyonu, depo evlere taşınması, harita ve jeofizik çalışmaları başta olmak üzere, pek çok önemli iş gerçekleştirdi. 2000 yılında olduğu gibi, 2001 kazı dönemi için de bir çalışma grubu tespit edilmiş, bunların faaliyet planları hazırlanmış ve grup Moğolistan'a gönderilmişti. Ulanbator'a ulaşan Türk bilim heyeti, ilk önce restorasyon ve harita ekibiyle beraber, daha sonra da 2001'de ilk defa çalışma grubu içerisinde yer alan bir uzman müzeciyle birlikte Tonyukuk Anıtı'nda çalışmalarını yürüttü. Bu müze uzmanı daha sonra Orhun Bölgesi'ne geldi.

Depo binalarını, anıtları ve diğer eserleri yerinde inceledi. Gözlemlerini değerlendiren müzeci, yazıtların bulunduğu alanları esas alarak bir plan çizdi ve depo olarak inşa edilen binaların müzeye dönüştürülmesi için çalışmalarını tamamladı.

2001 yılı çalışmalarının en önemli ayaklarından birini oluşturan, daha önceden üç parça hâlinde ve yatık durumda bulunan Bilge Kağan Yazıtı'nın

ayağa kaldırılması ve birleştirilmesi için bir dizi hazırlık yapıldı. Restorasyon ekibinin isteği doğrultusunda, taş bir kaide bulunmadığından, Bilge Kağan Yazıtı çelik bir ayak yaptırılarak dik konuma getirilmeye çalışıldı. Yazıtın önce alt tarafındaki ana parça yerleştirildi. Daha sonra ikinci parça onun üzerine yerleştirildi. Böylece Bilge Kağan Yazıtı, dikilişinden 1266 yıl sonra yeniden bütün ihtişamıyla ayağa kaldırıldı. Bilge Kağan Yazıtı'nın artık dağılmaya yüz tutmuş olan kaplumbağası ikiye parçalanmış durumdayken müzeye taşınarak üzerinde koruma önlemleri uygulandı. Ayrıca, Kül Tigin Yazıtı'nın ikiye bölünmüş kaplumbağa kaidesinin birleştirilmesi için müze evine getirildi. Bilge Kağan Anıt Mezarlığı'nda 2001 yılı kazı çalışmaları bittikten sonra kazı için açılan yerler kapatıldı ve tüm alan dikenli tellerle çevrildi.

Kül Tigin'in heykel başı

Bir diğer önemli buluntu da Bilge Kağan Yazıtı'ndan 31 metre doğuda, ikinci ya da üçüncü balbal olduğu sanılan taşın üzerindeki iki tamgadır ki bundan, daha önce hiçbir eserde söz edilmemektedir. Yazıtın önünden geçen yolun altındaki jeofizik çalışmaları sırasında tesadüfen görülmüştür. Bu tamgalı balbalın üzerindeki işaretler, muhtemelen bölgeye Kök Türklerden sonra hâkim olan Uygurlar tarafından kazanmış olmalıdır. Anıt mezarlığa en büyük zararı Uygur ve Kırgız Türkleri vermiş olsalar da onların bu kutsal mekâna hiç sahip olmadıklarını söylemek haksızlık olur.

Bununla beraber, Kül Tigin Yazıtı'nın 23 km kuzeyinde bir sembolik mezar tespit edildi ve burada da ekip elemanları incelemeler yaptı. Lahit parçalarının üç adet olduğu belirlendi. Maalesef taşlardan birisi kayıp, diğerleri de kırılmış durumdadır. Bu desenli mezar taşlarının kâğıt kopyaları alınarak müzeye taşınmış ve önümüzdeki yıllarda bunların kâğıtları çıkartılarak kopyaların yerine konulmasına karar verilmiştir.

2001 yılı faaliyetlerinin kazı ayağının bir diğer önemli buluntusu da Bilge Kağan'a ait olduğunu sandığımız bir gümüş kutu içindeki eşyalardır ki bunlar bir hazine kıymetindedir. Mezar yapılırken buraya geyik heykelcikleri, taş kaplar, gümüş ve diğer madenlerden yapılmış parçalar da konmuştur. Bu hazine, sunak ile sunak taşının kuzeyindeki sembolik mezar arasında ve en alt zeminde gömülmüş bir şekilde keşfedilmiştir. Daha önceden sanduka mezarın etrafında kanunsuz bir kazı yapıldığı hâlde, bu parçaların çalınmaması veya görülmemesi bizim için bir şanstır. Bilge Kağan veya onun bir yakınına ait bu hazine yüzlerce parçadan meydana gelmektedir. Özellikle sandık olduğu tahmin edilen nesnenin üzerindeki gümüş süsler binlerce adettir. Moğol bilim adamlarının bildirdiğine göre, bunlar Moğolistan'da rastlanan en önemli buluntulardır. Bu parçanın bir eşinin daha ortaya çıkarılma-

diği söylenmektedir. Türk tarihinde şimdiye kadar ele geçirilen en önemli buluntuların başında gelmektedir. Altın Elbiseli Adam kalıntılarının ardından, böyle bir arkeolojik malzemenin varlığı göz ardı edilemeyecek bir keşiftir. Kağanın tacı ve kemeri de dâhil olmak üzere içerisinde çeşitli süs ve ziynet eşyalarının bulunduğu bu eserlerin kıymeti hiçbir şeyle ölçülememektedir. Buluntular iki taraf temsilcilerinin hazırladığı bir tutanak ile Moğolistan Millî Tarih Müzesi'ne teslim edilmiştir.

Balbal

Altın elbiseli adam

2001 yılı Moğolistan Türk Anıtları Projesi ekibi, âdeta Türk tarihini ve kültürünü yeniden yazdı. Bu buluntular ve yapılan çalışmalar hakkında daha pek çok şeyin söylenebileceği bir gerçektir. Ayrıca daha evvel Radloff'un da söz ettiği üzere, anıt mezarlığın yazıt kısmına varmadan önceki giriş alanında, sağda ve solda koç heykelleri de ortaya çıkarıldı. Ancak, her iki koçun da başları tahrip edilmişti. Barka doğru giden yolun solunda ise yine baş kısmı ve bel-den aşağısı kırılmış bir erkek heykeline de rastlanıldı. Bunlar, 2001 kazı çalışmaları sona erdiği zaman müzeye taşındı.

<http://www.tika.gov.tr>

1. Söz konusu projenin Türk tarihi ve kültürü açısından önemi nedir?
2. Kültürel mirasa duyarlılık devletlerin devamında ve bütünlüğünde nasıl bir rol oynar?

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A Aşağıdaki cümlelerden doğru olana (D), yanlış olana (Y) koyunuz.

1. Düşün törenleri Türk kültürünün zenginliğiyle ilgili önemli bir göstergedir. ()
2. Türk Silahlı Kuvvetlerinin komutası genelkurmay başkanlığı tarafından yapılmaktadır. ()
3. İslamiyet, Emeviler Döneminde Türkler arasında kabul görmüştür. ()
4. İpek Yolu, Asya kültürünün Avrupa'ya taşınmasında önemli bir yer tutmaktadır. ()
5. Divân-ü Lûgâti't Türk ilk Türkçe sözlüktür. ()

B Aşağıdaki cümleleri kutucuklardaki kavramlarla eşleştiriniz.

1. Türk tarihinin yazılı ilk kaynaklarıdır.
2. Yerleşik hayata geçen ve Budizmi kabul eden Türk devletidir.
3. Türklerin bahar bayramıdır.
4. Hz. Muhammed'in, Mekke'den Medine'ye göçüdür.
5. Türk ordusunun yönetim birimidir.

Uygur Devleti

Nevruz

Kök Türk Yazıtları

Genelkurmay Başkanlığı

Hicret

C Aşağıdaki sorularda doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi, Uygurların kendilerinden önceki Türk devletlerine göre uygarlıkta daha ilerlemiş olduklarını gösteren bir kanıt **değildir**?

A) Matbaayı geliştirmeleri	B) Tarımda gelişmeleri
C) İlk Türk alfabesini kullanmaları	D) Sanatta ve mimaride ilerlemeleri

2. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Muhammed Döneminde yapılan savaşlardan **değildir**?

A) Talas	B) Hendek	C) Uhud	D) Bedir

3. Aşağıdakilerden hangisi Türk-İslam devletlerinden **değildir**?

A) Abbasi Devleti	B) Gazneli Devleti
C) Karahanlı Devleti	D) Selçuklu Devleti

4. Gazneliler, özellikle Sultan Mahmut zamanında Hindistan'a pek çok sefer düzenlemişlerdir. Böylece devletin bir Hindistan politikası oluşmuştur. Hindistan'a yapılan seferlerin amaçları arasında aşağıdakilerden hangisi yer **almamıştır**?

- A) İslamiyet'i yaymak
- B) Hindistan'ın zenginliklerine sahip olmak
- C) Hindistan'dan Gazneli ülkesine yapılan akınlara karşılık vermek
- D) Baharat Yolu'nu kontrol etmek

5. Yusuf Has Hacib tarafından Karahanlı sarayında kaleme alınan *Kutadgu Bilig* adlı eser anlam olarak esenlik, mutluluk veren bilgi demektir. Bu eserin içeriği için aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?

- A) Devlet adamlarına öğüt vermek
- B) Hükümdarın töreye uyması gerektiğini belirtmek
- C) Yabancılara Türkçeyi öğretmek
- D) Devlet geleneği hakkında bilgi vermek

6. Türk ordusunun temelleri aşağıdaki hükümdarlardan hangisi tarafından atılmıştır?

- A) Alparslan
- B) Tuğrul Bey
- C) İltiş Kağan
- D) Mete Han

7. Türk minyatür sanatının gelişiminde aşağıdakilerden hangisinin önemli bir rolü vardır?

- A) Büyük Hun Devleti
- B) Kök Türk Devleti
- C) Gazneli Devleti
- D) Uygur Devleti

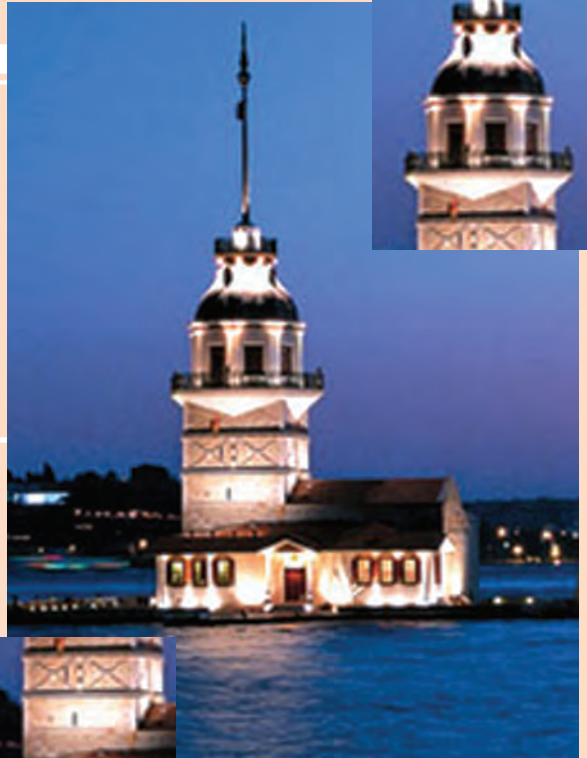
8. Türklerin, İslam dinini benimsemelerinin ve kitleler hâlinde kabul etmelerinin sebepleri arasında aşağıdakilerin hangisinin etkisi **olmamıştır**?

- A) İslamiyet'in tüm inananlara eşit ve adil yaklaşması
- B) Türklerin kültürlerini ve millî benliklerini devam ettirebilmesi
- C) Müslüman Arapların kılıç ve baskıcı politikalarla zorlaması
- D) Türklerin millî dinlerinin İslamiyet'e yakın izler taşıması

C Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Destanlardan ve yazıtlardan Türk tarihinin ilk dönemlerine ait hangi bilgilere ulaşabilmekteyiz?
2. Coğrafya, insan hayatını nasıl etkilemektedir?
3. Ülkemizin bulunduğu yer, Türk Silahlı Kuvvetlerinin önemini nasıl etkilemektedir?
4. İpek Yolu'nun, toplumların sosyal ve kültürel hayatındaki rolü nedir?
5. Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinin, dünya siyasi tarihi ve kültür hayatı üzerindeki etkileri nelerdir?
6. İlk Türk-İslam devletlerinin devlet yapısı nasıl oluşmuştur?
7. Kutlamalar, törenlerdeki uygulamalar Türk kültürünün zenginliğiyle ilgili hangi bilgileri vermektedir?
8. Türk kültür ve sanat anlayışının gelişiminde Uygur ve Selçuklu devletlerinin rolü nedir?
9. Ulusal tarihimizi öğrenmek, geleceğe güvenle bakabilmemizde nasıl bir rol oynayabilir?
10. Vatandaşlık görevlerimizi yerine getirmek, ülkemizin güçlü bir dünya devleti olmasında nasıl bir rol oynayabilir?

4. ÜNİTE

ÜLKEMİZİN KAYNAKLARI

BİRAZ DÜŞÜNELİM

1. Ülkemizin sahip olduğu kaynaklar, ekonomik faaliyetleri nasıl etkilemektedir?
2. Bir iş adamı olsaydınız nasıl bir yatırım ve pazarlama projesi hazırlardınız?
3. Vergi vermenin faydaları nelerdir?
4. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi sonucu neler yaşanabilir?
5. Nitelikli insan gücünün, Türkiye ekonomisinin gelişmesine ne gibi katkıları olur?
6. İlgilendiğiniz mesleklerin gerektirdiği eğitim, beceri ve kişilik özellikleri nelerdir?

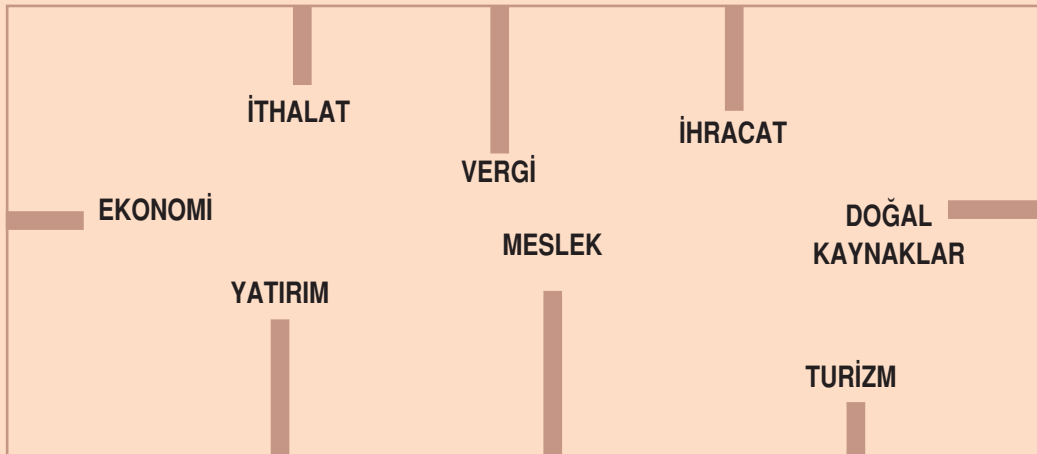

ÜNİTEDE YER ALAN KONULARIMIZ

- ÜLKEMİZDE EKONOMİK FAALİYETLER
- YATIRIM VE PAZARLAMA
- VERGİ VEREREK KAZANIYORUZ
- DOĞAL KAYNAKLARIMIZ TÜKENMESİN
- HANGİ MESLEK?
- NİTELİKLİ İNSAN GÜCÜ VE GİRİŞİMCİLİK
- ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

KAVRAMLARIMIZ

ÜLKEMİZDE EKONOMİK FAALİYETLER

Bir ülkedeki ekonomik faaliyetler neler olabilir?

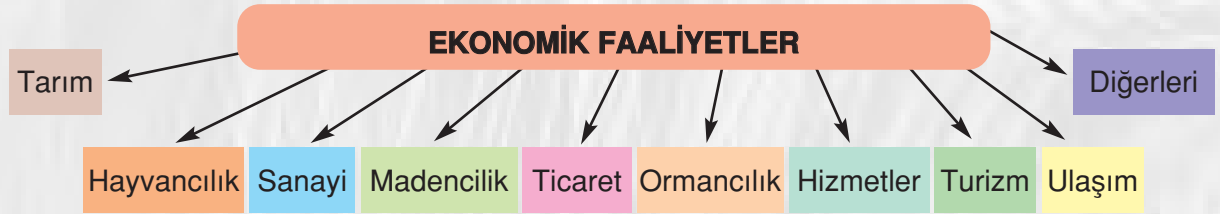

Öğretmenimiz, hafta sonu araştırmamız için her gruba bir ödev vermişti. Ayşe ile iki kişilik bir grup oluşturduk. Bize, ülkemizdeki ekonomik faaliyetleri tanıtmaya görevi düşmüştü. Başlangıçta öğretmenimizden, ödevi nasıl hazırlamamız gerektiğine ilişkin yardım istedik. Öğretmenimiz bize, öncelikle ekonominin anlamını ve ekonomik faaliyetleri kısaca tanıtmamızı, daha sonra ekonomik faaliyetlerin nelerden etkilendiğini belirtmemizi ve bunları birbirleriyle ilişkilendirmemizi söyledi. Bizlere, ödevi hazırlarken gazetelerin ekonomi köşelerinden, Türkiye İstatistik Kurumunun *İnternet* sayfasından ve kütüphaneden yararlanabileceğimizi söyledi.

Ayşe ile birlikte bir plan yaptık. Önce, birlikte ve ayrı yapacağımız işleri belirledik. İşe, ekonominin ne olduğunu, neleri kapsadığını araştırmakla başladık. Ulaştığımız tüm kaynaklarda ekonominin, insanların yaşayabilmesi için yaptığı üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetlerinin bütününe kapsadığı anlatılıyordu. Ekonomik faaliyetleri ise tarım, hayvancılık, ormancılık, ulaşım madencilik, turizm, sanayi, ticaret, hizmetler ve diğerleri başlığı altında toplayabileceğimiz faaliyet alanları oluşturmaktaydı. Biz görev dağılımını ekonomik faaliyetlerin tanıtımına göre belirledik.

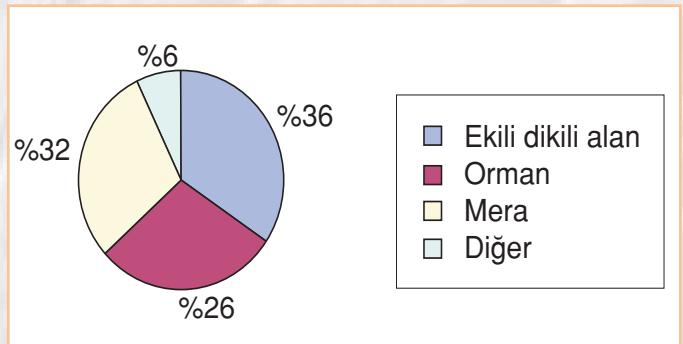
Ayşe; hayvancılık, sanayi, hizmetler ve ticaret faaliyetlerini tanıtacaktı. Ben ise; tarım, madencilik, turizm ve ormancılık faaliyetlerini tanıtacaktım. Şimdi, hazırladığımız ödevin bana düşen bölümlerini sizlerle paylaşacağım. Umarım güzel olmuştur.

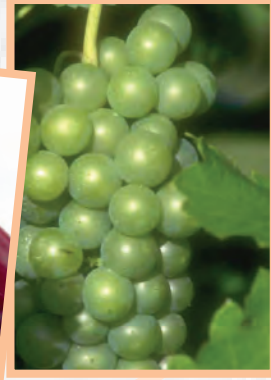

ÜLKEMİZ TOPRAKLARINDA TARIM

Ülkemiz topraklarının kullanış alanları incelendiğinde yandaki grafikte yer alan bilgilere ulaşmaktayız.

Grafikten de anlaşılacağı gibi ülkemiz topraklarının %36'sında verimli bir biçimde tarım faaliyetleri yürütülmektedir. Ancak tarım faaliyetlerini etkileyen birtakım faktörler vardır. Bu faktörler; toprağın durumu, sulama, gübreleme, tohum ıslahı, makineleşme, pazarlama vb. olarak gösterilebilir.

Ülkemizde dört mevsimin yaşanması ve farklı toprak koşulları nedeniyle çok zengin tarım ürünleri yetiştirilmektedir. Akdeniz Bölgesi'nde genel olarak; portakal, mandalina, muz, pamuk, yer fıstığı, soya fasulyesi ve mısır yetiştirilmektedir. Karadeniz Bölgesi'nde; çay, fındık, mısır, tütün ve pirinç yetiştirilmektedir. Marmara Bölgesi'nde ise daha

çok; ayçiçeği, pirinç, fındık, zeytin, mısır ve buğday yetiştirilmektedir. Ege Bölgesi'nde genellikle; tütün, incir, zeytin, haşhaş, pamuk ve üzüm yetiştirilmektedir. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yetiştirilen tarım ürünlerine baktığımızda ise; Antep fıstığı, üzüm, pamuk, susam ve ünü yurt dışına taşımış dev gibi karpuzların yetiştirildiğini görmekteyiz. Doğu Anadolu Bölgesi'nde; buğday, arpa, şeker pancarı, pamuk ve baklagiller yetiştirilmektedir. İç Anadolu Bölgesi'nde ise toprak ve iklimin etkisiyle tahıl ürünlerinin yoğun bir şekilde yetiştirildiğini görmekteyiz. Bölgede daha çok; buğday, arpa, çavdar, patates, şeker pancarı ve fasulye yetiştirilmektedir.

Toprak şartları ve iklimin de etkisiyle tarım ürünleri, yetiştirildikleri yerdeki ekonomik faaliyetleri etkilemektedir. Örneğin, Akdeniz Bölgesi'nde yetiştirilen pamuk, o bölgede dokuma sanayinin

gelişmesine, tekstil atölyeleri ve fabrikalarının kurulmasına olanak sağlamıştır. Yine, ayçiçeğinin Marmara Bölgesi'nde daha çok yetiştirilmesi, bu bölgemizde sıvı yağ fabrikalarının faaliyet göstermesinde etkili olmuştur. Tarım ürünleri, sadece tarımla uğraşanları değil, aynı zamanda ticaret ve sanayi kollarında çalışan binlerce kişiyi de etkileyerek farklı iş imkânları sağlamaktadır.

Ülkemiz su bakımından oldukça zengindir. İnsanlarımız akarsular, göller ve denizlerden su ürünleri elde ederek faydalanmaktadırlar. Bu yolla ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

BOR

MADENCİLİK

Geleceğin enerji kaynağı olan bor madenleri ülkemizde Kütahya, Eskişehir ve Balıkesir'de bulunmaktadır. Uzay teknolojileri ve otomotiv sanayinde kullanılan bor madenlerinin dünyadaki en yüksek rezervli ülkesiyiz. Ülkemizde, bor madeninin yanı sıra; demir, bakır, krom, boksit, kükürt, linyit, taş kömürü, manganez, lüle taşı ve cıva çıkarılmaktadır.

LİNYİT

Linyit yataklarımız

- Beypazarı (Ankara)
- Tunçbilek (Kütahya)
- Soma (Manisa)
- Elbistan (Kahramanmaraş)
- Menteşler (Bolu)
- Dodurga (Çorum)
- Çeltek (Amasya)

BAKIR

Bakır yataklarımız

- Murgul (Artvin)
- Küre (Kastamonu)
- Maden (Elâzığ)
- Madenköy (Rize)
- Asarcık (Giresun)

KROM

Krom yataklarımız

- Guleman (Elâzığ)
- Fethiye (Köyceğiz)
- Denizli
- Bursa
- Eskişehir
- Kop Dağı (Doğu Karadeniz)
- Kayseri
- İskenderun
- Kahramanmaraş

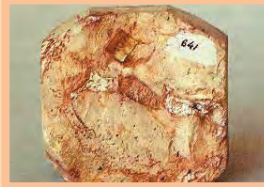
DEMİR

Demir yataklarımız

- Sivas ve Malatya (Divriği, Hekimhan, Hasançelebi)
- Kahramanmaraş
- Sakarya
- Bitlis

BOKSİT

Boksit yataklarımız

- Seydişehir (Konya)
- Akseki (Antalya)
- İslâhiye (Gaziantep)
- Milas (Muğla)

KÜKÜRT

Kükürt yatağımız

- Keçiözümlü (Isparta)

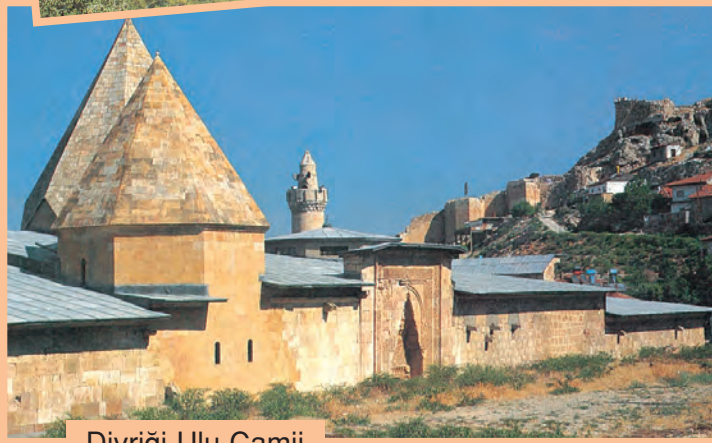
Tarım ürünlerimizde olduğu gibi, maden kaynaklarımız da çıkarıldığı yerdeki ekonomik faaliyetleri etkilemektedir. Ayrıca, yer altı zenginliklerimizi etkili kullanmanın ülke ekonomisine sağlayacağı katkılar düşünüldüğünde madencilik faaliyetlerinin önemi daha da artmaktadır. Tarımda olduğu gibi, bir örnekle madencilik faaliyetlerini de bölge ve ülke ekonomisine katkıları açısından değerlendirelim: Divriği ve Hekimhan'da çıkarılan demir, ham cevher olarak demir yolu ile Samsun'a, oradan da gemilerle Ereğli'ye, demir çelik sanayinin merkezine taşınmaktadır. Sadece demir madeninin çıkarılması, taşınması, işlenmesi ve sanayide kullanılması gibi aşamalar düşünüldüğünde bu alanda binlerce kişinin çalıştığı görülmektedir. Ayrıca, ülkemizin en büyük sanayi kuruluşları arasında olan Ereğli Demir Çelik İşletmelerinin ülke ekonomisine sağladığı katkılar da son derece önemlidir.

TURİZM

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, dört farklı mevsimin yaşandığı, benzersiz doğal güzelliklere sahip olan ülkemiz, turizm açısından zengin bir ülkedir. Deniz turizminin yanında kış sporları, tarihî ve kültürel zenginlikleriyle ülkemiz her mevsim birçok turist çekmektedir. Bu yüzden, ülkemiz ekonomisinin önemli kaynaklarından biri de turizm faaliyetleridir.

Fethiye

Divriği Ulu Camii

Ilgaz

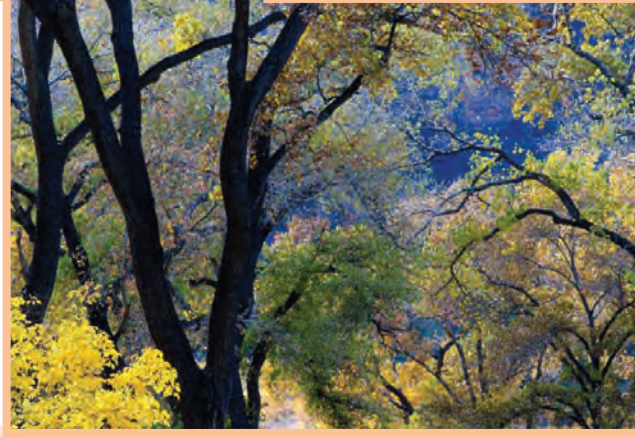
Pamukkale

Antalya, Muğla, Aydın ve İzmir illeri, yazları deniz turizminin merkezleridir. Kışları ise; Uludağ, Palandöken, Erciyes, Ilgaz yerli ve yabancı pek çok turistin önemli uğrak yerleridir. Birçok medeniyetin yerleşip barındığı ülkemizde; Kapadokya bölgesi (Aksaray, Nevşehir ve Niğde), İzmir, Çanakkale, Trabzon, Şanlıurfa, Mardin önemli turizm merkezlerimizdir. Ayrıca, ülkemizde birçok şifalı su kaynağı vardır. Yerli ve yabancı pek çok turistin şifa için geldiği bu merkezler; Afyon, Sivas, Pamukkale, Bursa, İzmir ve Yalova'dır.

Kapadokya

ORMANCILIK

Orman varlığı, bir ülke için en büyük zenginlik kaynaklarından biridir. Ülkemizdeki ormanlık alanlar, yüz ölçümümüzün % 26'sını oluşturmaktadır. Daha çok Karadeniz Bölgesi'nde yer alan ormanlar, yağış ve neme bağlı olarak uzun yıllarda oluşan doğal zenginliğimizdir. Temiz hava kaynağı olan ormanlar, aynı zamanda erozyonun karşısındaki en doğal savaşçıdır. Ülkemizdeki ormanlardan, yakacağın yanı sıra mobilya ve inşaat sektöründe de faydalanılmaktadır.

1. Bir ülkenin sahip olduğu kaynaklar ekonomik faaliyetleri nasıl etkilemektedir? Örneklerle açıklayınız.
2. Tarım ürünleri diğer ekonomik faaliyetleri nasıl etkilemektedir? Örnekler veriniz.
3. Madencilik, diğer ekonomik faaliyetleri nasıl etkilemektedir? Etkilediği diğer ekonomik faaliyetlere örnekler veriniz.
4. Ülkemizde sağlık, kültür ve kış turizminin yapıldığı mekânlara örnekler veriniz.
5. Ham maddesi ormancılığa dayanan ürünlere örnekler veriniz.

1. Niçin tüm fabrikalar aynı yere kurulmaz?
2. Her bölgede değişik sanayi ve ticari faaliyetlerin yapılmasının nedenleri nelerdir?

Aşağıdaki haritada ülkemiz bölgelere, hatta bölümlere ayrılmıştır. Her bölgede ve bölümde değişik sanayi ve ticari faaliyetler yapılmaktadır. Yer şekilleri, iklim, ulaşım, nüfus ve yerleşme gibi özellikler sanayi ve ticari faaliyetlerin gelişimini etkilemektedir. Ticari faaliyetlerle uğraşanlar, yatırım yaparken bu özellikleri göz önünde bulundurmalarıdır. Özellikle yatırım yapacakları yerin tespitini iyi ve planlı bir şekilde yapmak zorundadırlar. Ayrıca ham madde ve ulaşım, bu özellikler arasında en önemli unsurlardandır.

Ülkemizin coğrafik yapısı, her bölgede birbirinden çok farklı ticari faaliyetlerin gelişmesine neden olmuştur. Örneğin, Doğu Anadolu Bölgesi'nde iklim yapısına ve bitki örtüsüne bağlı olarak hayvancılık faaliyetleri gelişmiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak da bu bölgede süt ve süt ürünlerine dayalı yatırım faaliyetleri görülür. Aynı zamanda, Konya ve civarında, un ve makarna fabrikalarının yoğun bir şekilde görülmesi de o bölgede yetiştirilen tarım ürünlerinin bir sonucudur.

Yatırım yapan girişimciler, aynı zamanda ürettikleri ürünlerin pazarlama sürecini de düşünürler. Ürünleri en ucuz ve en hızlı yolla tüketicilere ulaştırmak ekonominin önemli şartlarından biridir. Bu yüzden yatırımın yapılacağı yerin kara yolu, demir yolu, deniz yolu ya da hava yoluna yakın olması, para ve emek açısından çok önemlidir.

Gelecekte ticaret yapmak ister misiniz? Neden?

Aşağıdaki örnekte, Ankara Şereflikoçhisar'da tuz fabrikası bulunan Mehmet Bey'in niçin böyle bir yatırım yaptığına ve bu yatırımı nasıl pazarladığına ilişkin kısa bir söyleşi yer almaktadır:

Ben, Ankara Şereflikoçhisarlıyım. Üniversitede işletme okudum. Ticaret yapmak benim en büyük hayalimdi. Okuldan mezun olunca bölümümle ilgili yapabileceğim işleri gözden geçirdim.

Neden yanı başımdaki doğal kaynağımızdan faydalanmıyorum ki diye düşündüm. Böylece, bu bölgede ticaret yaparak kendi hemşehrilerime de kazanç sağlamış olacaktım. Üstelik, tuzu yerinden toplayıp aynı bölgede kuracağım fabrikada işlemek, başka bir yerden getirip işlemekten daha kârlı bir iş olacaktı. Böylelikle bu işe başlamış oldum. Hem yeri gelmişken şu bilgiyi de bir Şereflikoçhisarlı olarak veririm: Türkiye'nin tuz ihtiyacının % 53'ü Şereflikoçhisar'dan karşılanmaktadır.

Tuz Gölü, dünyadaki en önemli tuz göllerinden biridir. Yaz aylarında, özellikle temmuz ayının ikinci haftasından sonra sular buharlaşır ve yaklaşık 10 cm kalınlığında bir tuz tabakası ortaya çıkar. Daha sonra biz, gölden toplanan tuzları yıkar, nemden arındırıp temizler, ardından da fırınlara vererek son işlemlerini yaparız.

Tuz Gölü

Ankara'da ticaret yapıyor olmamın kolaylıklarından birkaçı da ham maddeyi yerinden almam, yurt içi ve yurt dışı pazarlara kolayca ulaşabilmemdir. Ankara'da demir yolu ve havaalanının bulunması, ürünlerimi gerek yurt içine, gerekse yurt dışına kolayca ulaştırabilme mi sağlıyor. Aynı zamanda şunu da belirteyim ki; dünya standartlarında ürettiğimiz ürünlerimizi, yine dünyayla buluşturuyoruz. Biz, üretimimizin %60'ını yurt dışına pazarlıyoruz. Mersin Limanı'na kadar demir yolu ile ulaştırdığımız ürünlerimizi, deniz yolu ile Orta Doğu ve Uzak Doğu ülkelerine pazarlıyoruz.

1. Siz bir yatırım projesi hazırlayacak olsaydınız, bu ne olurdu?
2. Hazırladığınız yatırım projesine uygun olarak nasıl bir reklam verirdiniz?
3. Ürettiğiniz ürünleri hangi yollarla ve nasıl pazarlardınız?

VERGİ VEREREK
KAZANIYORUZ

1. Niçin vergi vermeliyiz?
2. Vergi vermekle neler kazanabiliriz?
3. Aldığınız ürünlerde ödediğiniz vergilere dikkat ediyor musunuz? Niçin?

Bu bölüm de Karadeniz'imizin bilge insanı Temel'den.

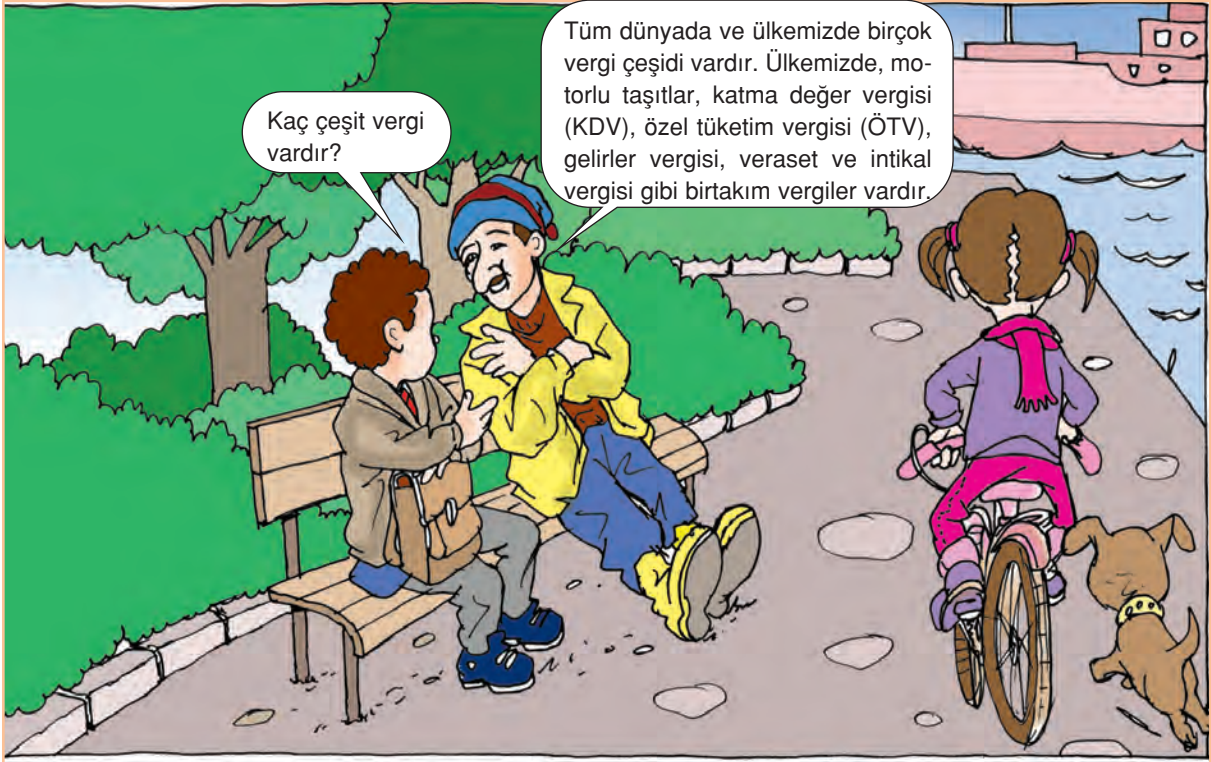
- Verginin ne olduğunu,
- Vatandaşlık sorumluluklarından biri olan vergi vermenin önemini,
- Vergi çeşitlerini,
- Vergi vermenin ülke ekonomisine katkılarını, çizgi roman hâlinde, kahramanımız Ercan ile birlikte anlamaya çalışacağız.

BİLGE TEMEL İLE ERCAN

DİKKAT!
BİLİNÇLİ VATANDAŞ HER ALIŞVERİŞTEN SONRA FİŞİNİ ALIR.
FİŞ ALMAZSAK NE Mİ OLUR?

- İyi niyetli olmayan iş yeri sahipleri gelir vergilerini ödemezler.
- Devlete vergi için ayrılan para, iş yeri sahibine kalır. Böylece devletimizin bize hizmet getirmesi için verdiğimiz paraları, iş yeri sahipleri kendileri için kullanırlar.

Devletimizin bize sunduğu hizmetlere karşılık vatandaş olarak bizim de devletimize karşı sorumluluklarımız vardır. Atatürk'ün bu konu ile ilgili aşağıdaki sözlerini hiçbir zaman unutmalıyız.

“Vatanını en çok seven görevini iyi yapandır.”

“En iyi kişi kendinden çok, ait olduğu toplumu düşünen, onun varlığının ve mutluluğunun korunmasına kendini adayan insandır.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

1. Vergilerimizi zamanında ödemenin önemi nelerdir?
2. Vergi konusunda vatandaşları bilinçlendirmek için neler yapılabilir?

DOĞAL KAYNAKLARIMIZ
TÜKENMESİN

1. Doğal kaynaklar tükenir mi? Neden?
2. Doğal kaynaklarımızı korumak için neler yapmalıyız?

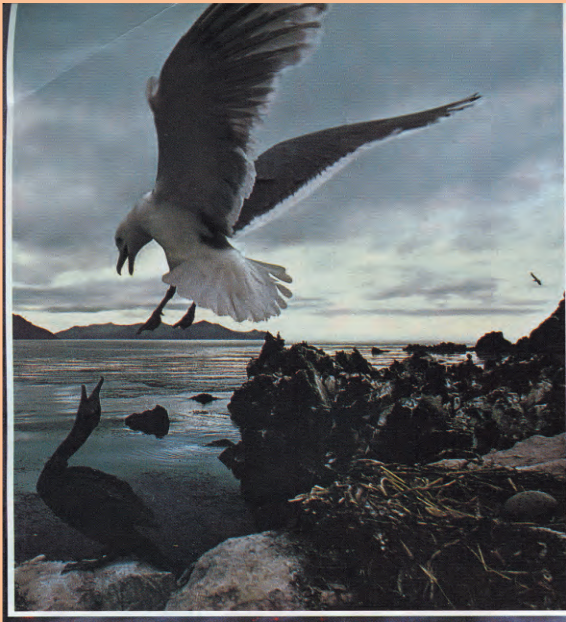

Doğal kaynakları, ormanlar, dağlar, sular (denizler, akarsular, göller), kaplıcalar, millî parklar vb. şeklinde sıralayabiliriz. İnsan yaşamında çok önemli yeri olan doğal kaynakların bilinçsiz bir şekilde tüketilmesi, canlı yaşamını olumsuz etkilemektedir. Örnek olarak fabrika atıklarını düşünelim. Bilinçsizce akarsu, göl ve denizlere bırakılan bu atıklar, akarsuda yaşayan canlılara zarar verebilir. Bu su ile sulanan topraklarda yetişen bitkilere zarar verebilir. Kirli suların döküldüğü göl ve denizler bu sularla etkilenebilir. İçme suyuna karışan zararlı maddeler ise insan sağlığını olumsuz etkileyebilir.

Yukarıda, bir orman yangını sonrasında yaşanan olayların fotoğrafları verilmiştir. Orman yangınları sadece ağaçlara zarar vermemekte, aynı zamanda ormandaki binlerce bitki ve hayvan türünü de yok etmektedir.

Ormanların yok edilmesi biz insanları nasıl etkiler? Tartışınız.

Beklenen Kazanın Getirdiği

Ekolojik Sorunlar

RUSYA'DAN yüklediği ham petrolü İtalya'ya götürmek üzere Karadeniz'den İstanbul Boğazı'na giriş yapan Kıbrıs Rum bandıralı Nassia adlı tanker, kuru yük gemisi Ship Broker (Şip Brokır) ile çarpıştı. Ship Broker kısa sürede tamamen yandı ve Anadolu Kavağı'nda karaya oturdu. Ama Nassia (Nasya) adlı tanker aralıksız süren patlamalarla günlerce yandı. 24 insan yaşamını yitirdi. Ya deniz kuşları, balıklar! Kısaca denizi mesken edinen canlılara ne oldu? Onlar hakkında kesin rakamlar belirlenemiyor. Ancak, alınan bir habere göre kazadan iki gün sonra, vücutları petrole bulanmış altı yunus balığının Karaburun'da karaya vurduğu belirtiliyor. Peki, dumanı bulut

zannedip dalış yapan ve zehirli dumanla birlikte aşırı ISI ile karşı karşıya gelen kuşlar, bir anda ölümü yaşayan canlılar, martılarımız, balıkların yumurtlama alanları. Uzun zamandır hasret kaldığımız balıklarımız ne olduğunu anlayamadıkları yağlı bir siyahla boğuşuyorlar. Deniz suyu çoktandır kaybettiği saflığının hayalini kurarken bir darbe daha yedi. Petrol ise âdeta keyif edersine denize yayılırken havadaki oksijen suya geçemiyor ve zaten zorla soludukları oksijeni bulamayan canlılar, gururla ama sitemle ölümü yeğliyorlar. Böylece kaza sonucu denize yayılan petrol, yoğun bir çevre kirliliğine yol açıyor. Bu kaza, insanları, hayvanları, bitkileri kısaca canlıları ve doğayı bütün gücüyle sabote ediyor.

(Bir dergi haberi, Sayı: 318, s.91, 1994)

Yukarıdaki fotoğrafı incelediğimizde, dikkatsizlik sonucunda yanarak batan bir geminin neden olduğu sonuçları görebiliriz. Batan gemi, ham petrol yüklü olduğu için denize karışan petrol, denizdeki yaşamı olumsuz etkilemektedir.

Denizlerin kirlenmesi insan sağlığını nasıl etkilemektedir? Tartışınız.

Ayrıca fotoğrafta, bir martının, gemiden denize akan petrole bulaşarak suda mahsur kalışı görülmektedir. Başka bir martının, arkadaşına yardıma gelmesi ve diğer martının içinde bulunduğu durum, çevremize ve doğal kaynaklara olan yaklaşımımızı yeniden gözden geçirmemizi gerektirmektedir.

1. Yukarıdaki dergi haberini okuduktan sonra, siz de televizyondan izlediğiniz ya da gazeteden okuduğunuz bu türden haberleri sınıfla paylaşınız.
2. Doğal kaynakları korumak ve daha dikkatli olmak için neler yapabiliriz?

HANGİ MESLEK?

1. Hangi mesleğe ilgi duyuyorsunuz? Neden?
2. İlgi duyduğunuz mesleğin, beceri ve kişilik özellikleri nelerdir?
3. İlgi duyduğunuz meslek için nasıl bir eğitim almak gerektiğini biliyor musunuz?

Nitelikli insan, işini profesyonelce yapan ve üretime katkı sağlayan insandır. Nitelikli insan gücüne bir oto tamircisini, bir kuaförü ya da bir inşaat mühendisini örnek verebiliriz. Ayrıca, ülkemizi dünyaya tanıtan Eurovision (Örovizyon) birincisi Sertab Erener ve ABD'deki basketbolcumuz Hidayet Türkoğlu da bu durum için örnek verilebilecek isimlerdir. Bazen okulda iyi bir eğitim alıp meslek sahibi olan kişiler, bazen de usta çırak ilişkisi ile kendini yetiştiren kişiler nitelikli insan gücünü oluştururlar. Ülkemiz ekonomisine katkı sağlayan insan gücünü kimi zaman girişimciliği ile ön plana çıkararak çıraklıktan iş adamlığına yükselmiş biri, kimi zaman da iyi eğitim almış bir bilim insanı olarak görebilirsiniz.

Yukarıdaki fotoğrafta sırasıyla Nazlı, Kerem, Burcu, Semih yer almaktadır. Şimdi sizlerle onların ilgi duydukları meslekleri öğreneceğiz. Sonra da bu meslekler için gereken kişilik özelliklerinin, becerilerin ve alınması gereken eğitimin neler olduğuna ilişkin yorumlarını okuyacağız. Siz de onların ilgi duydukları meslekleri ve bu mesleklerin özelliklerini öğrenirken kendi ilgi duyduğunuz mesleğin özelliklerini düşünmeye çalışın.

Ben, işletmeci olmak istiyorum. Çünkü, insanlarla iletişime çok çabuk geçebiliyorum. Kişiler arası iletişimim çok güçlü, ayrıca sosyal faaliyetleri de çok seviyorum. Derslerdeki sayısal başarımlarım ve sosyal özelliklerimi birleştirerek ilgi duyduğum ekonomik faaliyetlerde başarılı olabileceğimi düşünüyorum. Bu amaçla ileride işletme okumak istiyorum. Hayalimdeki üniversite ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Dört yıllık üniversite eğitimimi burada tamamladıktan sonra ticaretle uğraşmak istiyorum. Nitelikli insan gücünün girişimcilikle başaramayacağı bir şey olmayacağını biliyorum. Bu yüzden ülkeme kazandıracığım çok şey olduğunu düşünüyorum.

Ben, bilim insanı olmak istiyorum. Hayalimde büyük bir bilim insanı olmak, teknoloji alanında buluşlar yaparak ölkeme ve tüm dünyaya faydalı işler yapmak var. Çok küçük yaşlardan beri elektrikli ve elektronik aletlerle uğraşmayı çok seviyorum. Onlarla oynamak ve bozulan bir şeyi tamir etmek beni çok heyecanlandırıyor. Ayrıca, derslerimden öğrendiğim en önemli bilgi de şu: Bir toplumun ilerlemesine en büyük katkıları bilim insanları ve buluşları sağlamaktadır. Bu nedenle Boğaziçi Üniversitesi Elektrik - Elektronik Mühendisliği Bölümünü kazanıp oradan mezun olmayı amaçlıyorum. İleride bu alanda araştırmalar yapan bir bilim insanı olmak istiyorum.

Benim en büyük hayalim doktor olmak. Çünkü, insanlara yardım etmeyi çok seviyorum. İnsanlara yardım etmek, özellikle hasta insanların hastalıklarına çareler bularak onları tedavi etmek dünyanın en güzel mesleğidir, diye düşünüyorum. Doktor olabilmek için uzun bir eğitim almam gerektiğini biliyorum. Liseden sonra, tıp eğitimi veren bir üniversiteyi kazanarak 6 yıllık bir eğitim almam gerekiyor. Ama tüm zorluklarına karşın, insanlara yardım etmek için doktor olmayı çok istiyorum.

Ben, avukat olmak istiyorum. İnsanların sorunlarını çözmek ve adalet için çalışmak istiyorum. Özellikle haksızlığa uğramış insanlara yardım etmek istiyorum. Sözel derslerde oldukça başarılıyım. Özellikle Türkçe dersinde çok başarılı olmam ve çok kitap okumam, sanırım benim bu mesleğe daha uygun olduğumun da bir göstergesi. Ben de üniversite seçme sınavında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini kazanarak avukat olmak istiyorum.

Sececeğiniz mesleğin getirdiği eğitim, kişilik ve beceri özellikleri nelerdir?

Aşağıda, bir gazete haberi yer almaktadır. Bu haberde, girişimciliğin, nitelikli insan gücünün başarının en önemli şartı olduğu ve bunun ekonomiye olan katkıları anlatılmaktadır. Aşağıdaki haberi dikkatle okuyarak soruları cevaplayınız.

Almanlara fabrika kapattıran beşli

Adapazarı'nda beş gencin 1998'de açtıkları 25 metre karelik alüminyum filtre atölyesi, Almanlara fabrika kapattırıp 500 kişilik bir tesise dönüştü.

Adapazarı'nda beş gencin, 1988'de başlayan alüminyum filtre öyküsünden bir mucize çıktı. Büyük bir firmanın 13 Alman markasına ithal ettiği alüminyum filtreyi 5 marka üretip Almanları dize getiren beş ortak, 2003'te üç fabrika ve 18.5 milyon TL'lik ihracata ulaştı. Dördüncü fabrika da yolda. Sanayileşmede yan sanayinin önemini hem büyükler hem de küçükler için kanıtlayan bir başarı öyküsü var Adapazarı'nda. Üstelik bu öyküde üreten fabrika sayısı, bu fabrikaların iş yaptığı fabrika sayısı, çalışan sayısı, ciro, ihracat sürekli artıyor ve konu gerilimsiz bir pembe dizi gibi uzun bir öyküye dönüşerek geleceğe uzanıyor.

Adapazarı'nın ünlü Çark Caddesi'nde büyüyen, hepsi 1964 doğumlu ve hepsi aynı ilkokulda okumuş beş genç, 1988'de yirmi beş metre karelik üç işçili bir atölye ile başladıkları "girişimcilik macerasında" geçen yıl 26 milyon TL ciroya ulaştılar. Üstelik bu cironun 18.5 milyon TL'sini ihracattan sağladılar. Hikâyenin başkahramanlarından A. Akgün Altuğ şöyle başlıyor anlatmaya:

"Şirketi, beş arkadaş kurduk. Hepimiz Adapazarlıyız. Hatta aynı caddede, Çark Caddesi'nde büyüdük ve ilkokulu da aynı okulda, bazılarımız aynı sınıfta okuduk. Ortağım olan Erdoğan Kaya, makine mühendisliğinde; ben ise işletme bölümünde oku-

duk. Üniversiteyi bitirdikten sonra Erdoğan Kaya ile bir firmada işe başladık. Firma, pişirici ve ısıtıcı cihazları ürettiyordu. İstanbul'daki ofiste çalışıyorduk. Firma, mutfak aspiratörü üretiminde (her aspiratöre) bir filtre kullanıyordu ve bu filtre de Almanya'dan 13 mark bedelle ithal ediliyordu. Satın alma müdürümüz, bunun Türkiye'den de temin edilip edilemeyeceğini araştırmamızı istedi. Araştırdık, üretilmiyordu ama üretilebilirdi."

Akgün Altuğ, arkadaşı Erdoğan Kaya ile bu parçayı üretme kararı aldıktan sonra, sermaye ve makine sorununu çözmek için izledikleri yolu da şöyle anlatıyor:

“Biz iki arkadaş maaşla çalışan iki gençtik ve sermayemiz yoktu. Bunun üzerine diğer üç arkadaşımıza gittik ve ‘Gelin sermaye koyalım bunu üretelim, ortak olalım.’ dedik. Erdoğan Kaya, ben (Akgün Altuğ), Selçuk Arın, Atila Aykın, Coşkun Demircioğlu ile beş ortaklı bir girişime yöneldik. Firmamızı kurduk. Ürün, bulaşık teli gibi bir yapıya sahipti ve tamamı aspiratörlerde kullanılıyordu. Bunu yapacak makineyi de orijinalinin fotoğraflarına bakarak ve yerli makine imalatçılarıyla konuşarak kendimiz yaptık. İlk önce yirmi beş metre karelik bir atölyede üç işçiyle biz de zaman zaman üretime katılarak imalata 1987’de başladık.”

13 Mark yerine 5 Mark

Akgün Altuğ ve arkadaşlarının ürettikleri çelik filtre, bu alanda sadece Türkiye’deki değil dünyadaki bütün dengeleri değiştirir. Çünkü ürün fiyatı çok yüksek oranda düşer. Altuğ şöyle devam ediyor:

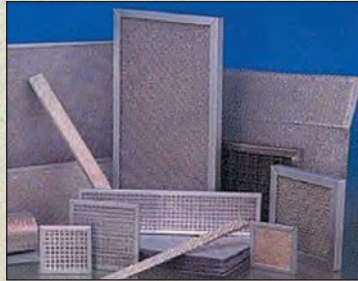
“Ürünümüzü önce yurt içine satmaya başladık. Yurt

içinde sattığımız firma, o dönemde yılda 100 bin adet aspiratör üretiyordu ve hepsinde bu ürün kullanılıyordu. Yüksek bedelle ithal ediyordu. Bir tanesinin fiyatı 13 marktı. Biz bunu çok ucuza mal ettik ve o firmaya 5 marka satmaya başladık. Bu durum o firmaya çok büyük bir kâr sağladı. Ama Alman satıcı için de tersi oldu.”

500 işçiyle 26 milyon TL ciro yapıyoruz

Akgün Altuğ gelişmeleri şöyle özetliyor:

“Ürünü, başka bir firma almaya, yurt dışına da satmaya başlayınca kapasitemizi artırdık, yeni bir yer tuttuk. Sonra, ürün yelpazesini genişletmeye başladık. Aspiratör filtresi, örgüden genişletilmiş metale dönüştü, biz de ona göre yatırım yaptık.

Yaklaşık 26 milyon TL ciromuz var ve bunun da yüzde 70’ini (18.5 milyon TL) ihracattan elde ediyoruz. Bu arada, beyaz eşya sanayinde üretimi gerekli diğer ürünleri tespit ettik. Son üç senedir de fırın, buzdolabı kapı kolları ve beyaz eşya ürünlerinde kullanılan diğer alüminyum profil parçaları yapıyoruz.

Cirolar ve yatırımlar zincirleme artıyor. Yirmi iki bin metre karelik kapalı alana ulaştık. Önümüzdeki yaz itibariyle sekiz bin metre karelik bir fabrikamız daha devreye girecek. Bu yıl yeni fabrikanın da devreye girmesiyle 25 milyon TL bekliyoruz. 2005’te 40, 2006’da 60-80 milyon TL arası ihracat yapabileceğimizi düşünüyoruz. Yeni fabrikamızda otomotiv üreticilerine, yan sanayi üretimi yapacağız.

Bir gazete haberi
4 Haziran 2005
(Düzenlenmiştir.)

Nitelikli insan gücünün ve toplumda her bireyin yetişmesinde öğretmenler büyük rol oynamaktadırlar. Bizleri yetiştiren öğretmenlerimize sonsuz saygılar sunuyoruz. Bu konuda Atatürk’ün eğitime ve öğretmenlere verdiği önemi hatırlatmadan geçemeyiz.

“Öğretmenler, yeni nesil sizlerin eseriniz olacaktır.”

“Milletleri kurtaranlar, yalnız ve ancak öğretmenlerdir.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

1. Ekonomik faaliyetlerde girişimcilik niçin önemlidir?
2. Sanayi ve ticaret faaliyetlerinde uğraşılıyor olsaydınız nasıl bir yatırım yapardınız?
3. Yukarıdaki haberden de yola çıkarak, sizce yatırım ve pazarlamada en önemli üç şey nedir?

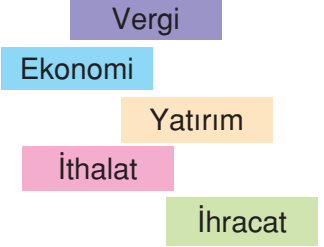
ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A Aşağıdaki cümlelerden doğru olana (D), yanlış olana (Y) koyunuz.

1. Coğrafi özellikler ekonomik faaliyetleri etkilemez. ()
2. Madencilik birçok ticari faaliyeti etkileyerek geniş bir ekonomik faaliyet olanağı sunar. ()
3. Yatırım için ulaşım kolaylığı önemli değildir. ()
4. Katma değer vergisini satıcılar devlet adına biriktirerek devlete sonra öderler. ()

B Aşağıdaki cümleleri kavramlarla eşleştiriniz.

1. En önemli vatandaşlık sorumluluklarımızdan biridir.
2. Ulaşım, ham madde ve insan gücü en önemli etkidir.
3. İnsanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için yapılan her türlü faaliyettir.
4. Bir ülkenin, ürettiği malları başka ülkelere satmasıdır.
5. Bir ülkenin, başka ülkelerin ürettiği malları almasıdır.

C Aşağıdaki sorularda doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Sizce, aşağıdakilerden hangisi, yatırım için zorunlu olmayan faktörlerden biri **değildir**?

- A) Ulaşım B) Ham madde C) İnsan gücü D) Tarım ürünleri

2. Aşağıdakilerden hangisi daha çok Ege Bölgesi'nde üretilen tarım ürünleri arasındadır?

- A) Çay B) Fındık C) İncir D) Çavdar

3. Aşağıdakilerden hangisi orman yangınlarında arayacağımız acil telefon numarasıdır?

- A) ALO 118 B) ALO 155 C) ALO 177 D) ALO 188

4. Kültürel turizmin daha çok tarihî, dinî ve sosyal yapıların ağırlık kazandığı yerler için geçerli olduğu söylenebilir. Buna göre aşağıdaki turizm merkezlerinden hangisinde kültürel turizm ağırlıktadır?

- A) Kayseri-Erciyes B) Antalya-Alanya
C) Trabzon-Sümela D) Ankara-Kızılcahamam

5. Sizce, bir meslek seçerken aşağıdaki özelliklerden hangisine dikkat **edilmez**?

- A) Kişisel özelliklere uygunluğa B) Beceriye
C) Eğitim durumuna D) Çevre baskısına

6. Doğal kaynaklarımızı etkili kullanmak için aşağıdakilerden hangisini **yapamayız**?

- A) Atık suları tekrar arıtabiliriz.
- B) Kâğıt ve camları geri dönüştürebiliriz.
- C) Kaplıca sularını ısınma amaçlı kullanabiliriz.
- D) Fabrikaları şehir dışında yeşil alanlara kurabiliriz.

7. Türkiye'de nüfus artışının ve yoğunluğunun en fazla olduğu ilimiz İstanbul'dur. Aşağıdakilerden hangisi, İstanbul'daki nüfus yoğunluğunun nedenleri arasında **gösterilemez**?

- A) Sanayi faaliyetlerinin gelişmiş olması
- B) Ticari faaliyetlerin gelişmiş olması
- C) Turizmin gelişmiş olması
- D) Yüz ölçümünün küçük olması

8. Arazi yapısı engebeli ve dağlık olduğu için Doğu Anadolu Bölgesi'nde hayvancılık faaliyetleri sanayi ve tarıma göre oldukça yaygındır. Bu duruma bağlı olarak aşağıdakilerden hangisi **söylenemez**?

- A) Süt ve süt ürünleri ticareti yapılır.
- B) Otlak alanları geniş bir yer tutar.
- C) Ulaşım kolaydır.
- D) Et ve et ürünlerine dayalı sanayi faaliyetleri vardır.

Ç Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Ülkemizdeki ekonomik faaliyetler nelerdir? Söyleyiniz.
2. Ülkemizdeki kaynaklar ekonomik faaliyetleri nasıl etkilemektedir? Açıklayınız.
3. Bir bölgeye yapılacak yatırım için gerekli olan şartlar nelerdir? Açıklayınız.
4. Niçin vergi veririz?
5. Vergi vermenin önemini kısaca açıklayınız?
6. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin sonucunda olabilecekleri anlatınız.
7. Nitelikli insan gücünün ülke ekonomisine katkıları neler olabilir? Açıklayınız.
8. Hangi mesleğe ilgi duyuyorsunuz?
9. İlgi duyduğunuz mesleğin eğitim, beceri ve kişilik özellikleri nelerdir?

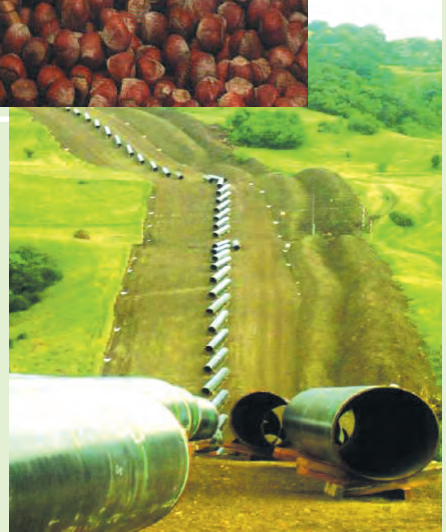
ULKE

ÜLKEMİZ VE DÜNYA

“Biz, ‘Barış istiyoruz.’ dediğimiz zaman, ‘Tam bağımsızlık istiyoruz.’ dediğimizi herkesin bilmesi lazımdır. Bunu istemeye hakkımız ve kudretimiz vardır. On sene, yirmi sene sonra aşağı görülmek üzere, şimdiden şeref ve haysiyetle ölmeyi üstün tutmalıyız.”

Mustafa Kemal ATATÜRK, 1923

BİRAZ DÜŞÜNELİM

1. İnsanların daha çok dünyanın hangi bölgelerinde yaşadıkları ve geçimlerini nasıl sağladıkları konusunda fikirleriniz nelerdir?
2. İhtiyaçlarımız için diğer ülkelerden aldığımız ve onlara sattığımız ürünler nelerdir?
3. Ulusal dış politikamız doğrultusunda başka ülkelerle kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerimizi nasıl yürütmekteyiz?
4. Doğal afet ve çevre sorunu gibi zor durumlarda diğer toplumlarla dayanışma içinde olmak için önemlidir?
5. Kültürel, sanatsal, ekonomik ve sportif faaliyetler toplumlar arası etkileşimi nasıl etkiler?

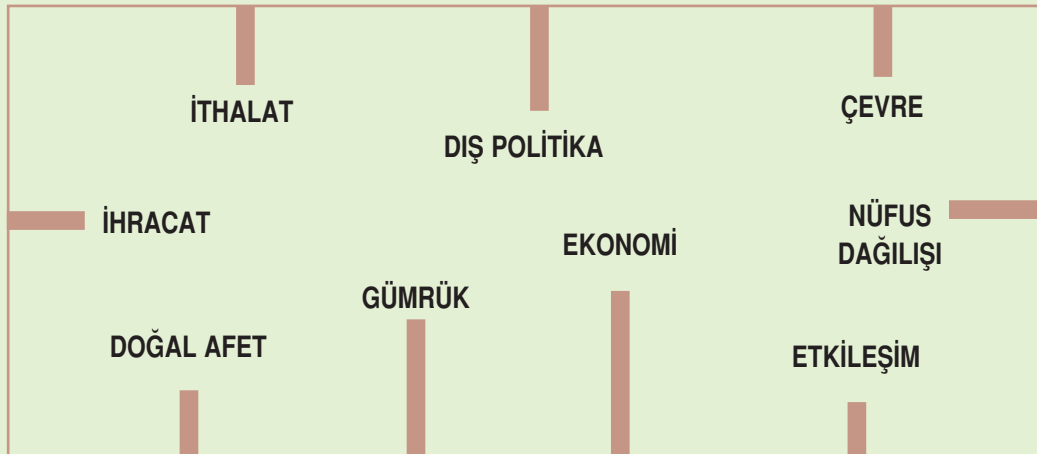

ÜNİTEDE YER ALAN KONULARIMIZ

- DÜNYADA NÜFUS DAĞILIŞI VE EKONOMİK FAALİYETLER
- İHRACATTAN İTHALATA EKONOMİMİZ
- MİLLÎ DIŞ POLİTİKAMIZ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLERİMİZ
- ZORLUKLAR BİRLİKTE AŞILIR!
- ÜNİVERSİAD 2005
- ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

KAVRAMLARIMIZ

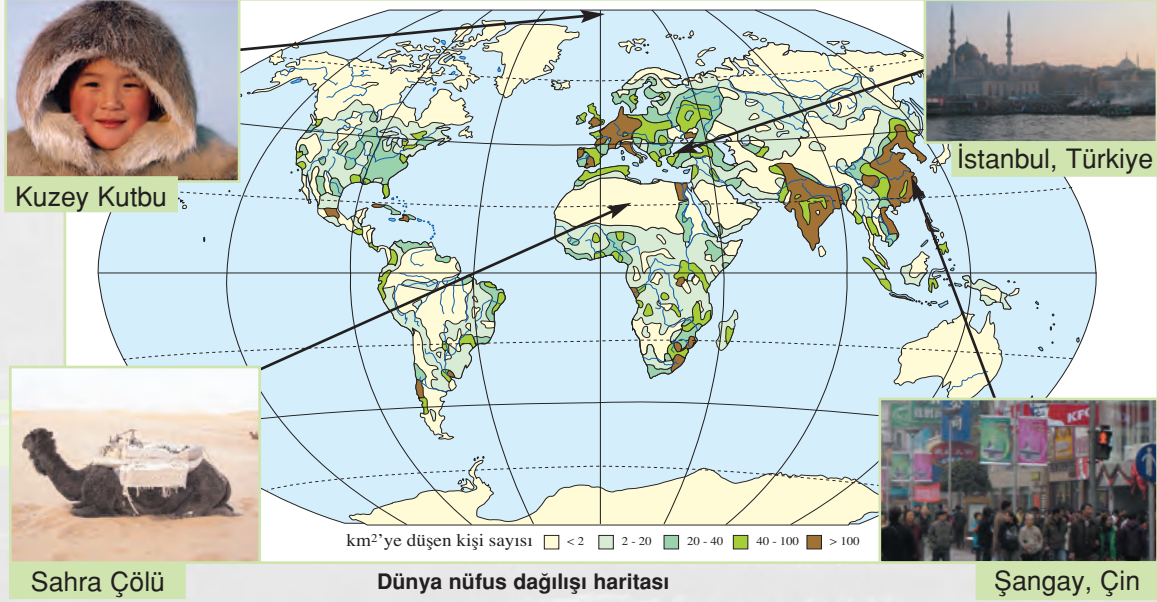
DÜNYADA NÜFUS DAĞILIŞI VE EKONOMİK FAALİYETLER

1. Anadolu, tarih boyunca insanların tercih ettiği bir coğrafya olmuştur. Bunun nedenleri nelerdir?
2. Aşağıdaki dünya haritasında, ülkemizin bulunduğu yeri gösteriniz. Ülkemizin konumunu önemli hâle getiren unsurlar nelerdir?
3. Genç ve dinamik bir nüfusa sahip olmamızın ülkemize getirdiği avantaj ve dezavantajlar nelerdir?

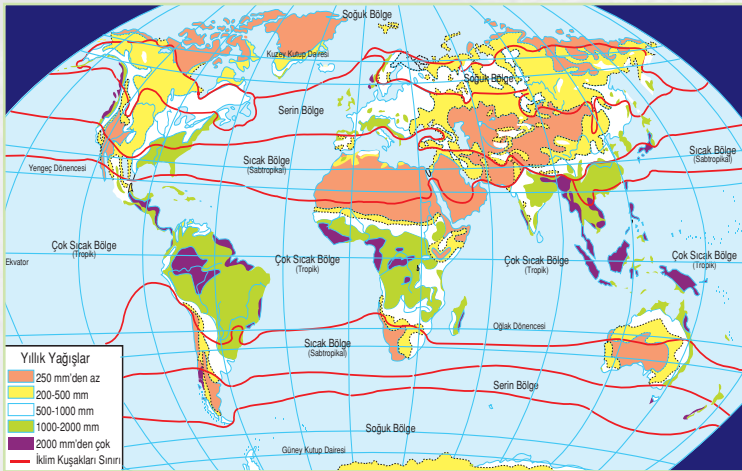
Bilgi Notu

DÜNYADA NÜFUS DAĞILIŞI

Güzel yurdumuz Türkiye, Asya ile Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan bir geçiş noktasındadır. Akdeniz ve Karadeniz arasında geçişi sağlayan boğazlara sahiptir. Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemiz, petrol kaynaklarına sahip ülkelerle komşudur. Aynı zamanda Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler, diğer denizlere açılabilmek için İstanbul ve Çanakkale boğazlarını kullanmak zorundadırlar. Kayda değer yer altı ve yer üstü zenginliklerine sahip olan ülkemiz, büyük bir tarımsal potansiyele de sahiptir. Ülkemiz şu anki konumuyla gerek Orta Doğu'da, gerekse Balkanlarda söz sahibi durumundadır. Zengin tarihi geçmişimiz, yaşadığımız coğrafya olan Anadolu'nun bir Türk vatani olduğunu da göstermektedir.

Dünya nüfus dağılışı haritası

Dünya iklim kuşakları haritası

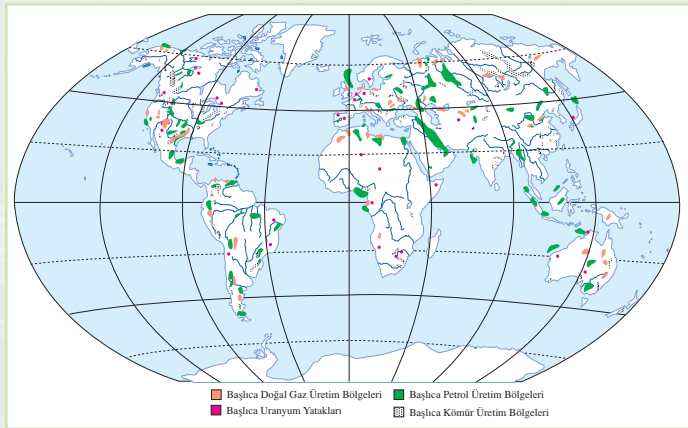
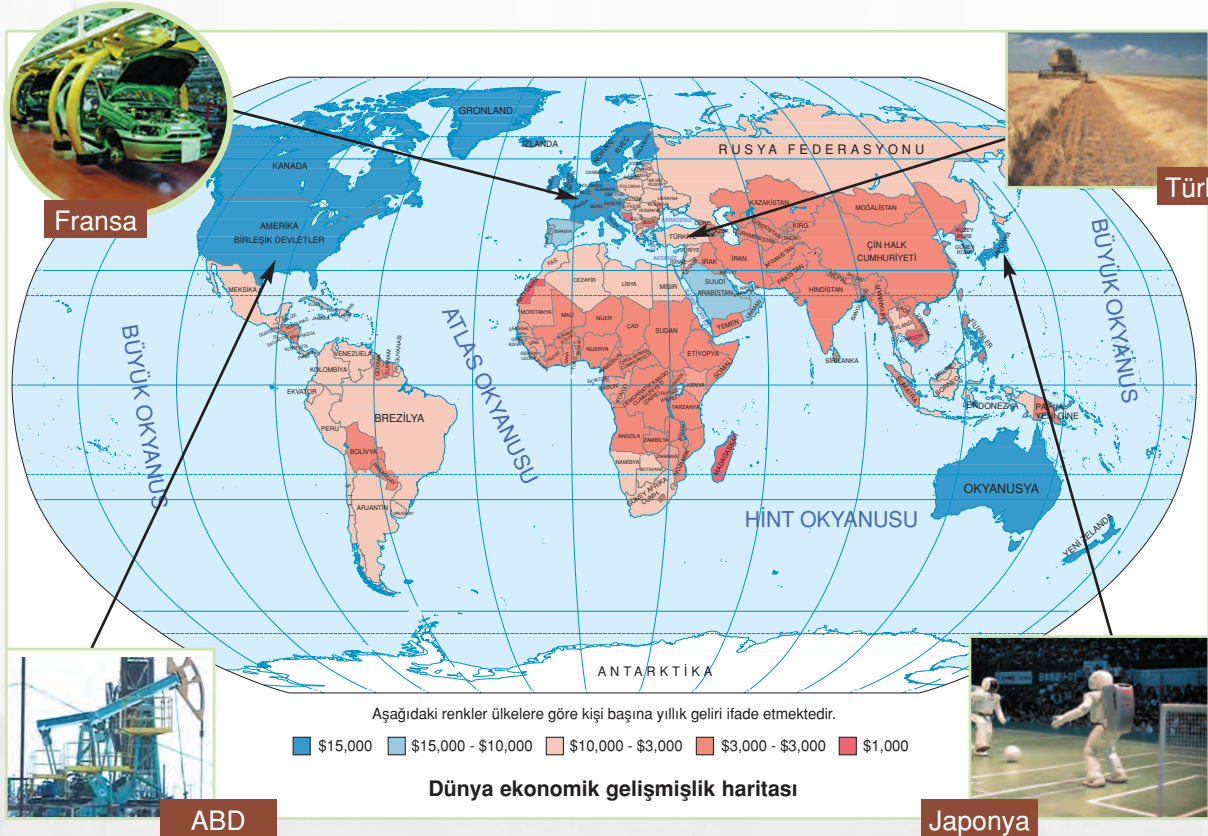
"5N 1K" SORULARI

- **NEREDE:** İnsanlar dünyanın nelerinde yoğun olarak yaşamaktadırlar?
- **NE:** Dünyada nüfus dağılışının bölgeden bölgeye farklılık göstermesinin nedenleri nelerdir?
- **NASIL:** İklim, su kaynakları, toprak, yeryüzü şekilleri ve maden gibi doğal özellikler nüfus dağılışını nasıl etkiler?
- **NE ZAMAN:** Türkler, nüfus dağılışını değiştirecek şekilde, ne zaman Anadolu'ya göç etmeye başlamışlardır?
- **NEDEN:** Kutup, çöl, dağ ve orman bölgelerinde neden nüfus dağılışı azdır?
- **KİM:** Kutuplarda kimler yaşamaktadırlar?

İklim kuşakları, nüfus dağılışı üzerinde nasıl bir etki yapmıştır?

DÜNYADA EKONOMİK FAALİYETLER

Dünyada, ekonomik faaliyetlerin dağılımındaki farklılıkların nedenleri nelerdir?

Dünyanın en zengin petrol yatakları Orta Doğu'da, özellikle Basra Körfezi çevresinde; Irak, İran, Kuveyt, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suudi Arabistan'da yer almaktadır. Dünya petrol rezervinin % 66'sı bu bölgededir.

Bu bölgeye yakın bir coğrafi konuma sahip olması, Türkiye'ye ne gibi faydalar sağlayabilir?

“5N 1K” SORULARI

- **NE:** Günümüzde insanlar, yaşamlarını sürdürebilmek için ne tür ekonomik faaliyetlerle meşgul olmaktadır?
- **NEDEN:** Günümüzde dünya ülkeleri neden; gelişmiş, gelişmekte olan ya da geri kalmış şeklinde nitelendirilmektedir?
- **NEREDE:** Gelişmiş, gelişmekte olan ve geri kalmış şeklinde nitelendirilen bölgeler dünyanın nerelerinde yer alıyor? Bu bölgelerin yerini yukarıdaki haritadan yararlanarak tespit ediniz.
- **NASIL:** Dünyadaki yer altı zenginlikleri, ekonomik faaliyetleri nasıl etkilemiştir?
- **NE ZAMAN:** Türkiye'nin AB ile müzakereleri ne zaman başlamıştır?
- **KİM:** Günümüzde geri kalmış olarak nitelendirilen ve önemli derecede açlık ve sağlık sorunlarının yaşandığı bölgeler nerelerdir, bu bölgelerde kimler yaşamaktadır?

Dünyadaki ekonomik faaliyetler ile nüfus dağılışı arasında nasıl bir ilişki vardır?

IHRACATTAN İTHALATA EKONOMİMİZ

1. Ülkemizde ihtiyacımızdan fazla ürettiğimiz ürünleri nasıl değerlendirebiliriz?
2. Mevcut kaynaklarımızla karşılayamadığımız ihtiyaçlarımızı nasıl giderebiliriz?
3. Ülkeler, ihtiyaçlarından fazla olan ürünleri diğer ülkelere satarken ihtiyaçları olan ürünleri de çeşitli ülkelere satın alırlar. Peki, sizce ülkemiz hangi ürünleri diğer ülkelere satmaktadır?

İhraç Ettiğimiz Ürünler

- Fındık üretiminde olduğu gibi, ihracatında da ülkemiz dünyada ilk sıradadır. Ordu, Giresun, Trabzon, Düzce, Sakarya, Rize, Artvin ve Zonguldak gibi illerimizde fındık yetiştirilir.
- Ülkemiz, son yıllarda otomotiv sanayinde önemli atılımlar yapmıştır. Bunun bir göstergesi de ihracatımızın yaklaşık % 15'ini nakil araçlarının oluşturmasıdır.
- Türkiye bor kaynaklarında dünyada birinci durumdadır. Dünya toplam rezervinin % 63'ü Türkiye'dedir. Bor mineralleri, Türkiye'nin ihraç ettiği ürünler arasında önemli bir yer tutmaktadır.
- Tekstil ürünleri, ihracatımızın en önemli kısmını oluşturmaktadır. Toplam ihracatımızın % 28'ini oluşturan tekstil sektörü, ülkemizin ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır.

İthal Ettiğimiz Ürünler

- Makineler, cihazlar örneğin; elektrik malzemesi, ses ve görüntü kaydediciler, bunlara ait aksam ve parçalar gibi daha çok teknolojik ürünler ithal ettiğimiz ürünler arasında en önde gelenlerdir.
- Ülkemizin diğer ülkelere ithal ettiği ürünler arasında nakil araçları da önemli bir yer tutmaktadır.
- Ülkemiz başta ilaç ürünleri olmak üzere, kimya endüstrisine ait ürünleri de ithal etmektedir. İthalatımızın yaklaşık olarak %10'unu bu ürünler oluşturmaktadır.
- Ülkemizdeki petrol kaynakları, ihtiyacımızdan ancak 1/10'unu karşılamaktadır. Bu yüzden ihtiyaçlarımızın kalan kısmını diğer ülkelere petrol ithal ederek karşılayabiliyoruz.

Türkiye'de İhracatın Sektörel Dağılımı (milyon \$) 1963 % pay		Türkiye'de İhracatın Sektörel Dağılımı (milyon \$) Değer 2004 % pay		
Tarım ve hayvan ürünleri	77,2	Tarım	2,541	4
Sanayi malları	19,9	Madencilik	648	1
Madenler	2,9	İmalat sanayi	59,489	94,4
		Diğer	397	0,6

TÜİK

TÜİK

1. İhraç ya da ithal edilen ürünlerin kontrolü nerede ve nasıl yapılmaktadır?

2. Yukarıdaki tabloda, 1963 yılına ait ihracat oranlarımız verilmiştir. 2004 yılına ait verilerle karşılaştırıldığında Türkiye nasıl bir değişim geçirmiştir?

EKONOMİK İLİŞKİLERİMİZİN YOĞUN OLDUĞU ÜLKELER

Ülkemizin ihracat ve ithalat yaptığı ülkeler eşit paya sahip değildir. Sizce, en fazla ihracat ve ithalat yaptığımız ülkeler hangileri olabilir? Niçin?

İhracat ve ithalatımızın en fazla olduğu ülkeleri incelemeye ne dersiniz?

Nuri Şahin (17), Almanya Birinci Futbol Ligi'nde oynayan en genç futbolcudur.

Almanya ile ekonomik ilişkilerimizin yoğun olmasında orada yaşayan Türklerin nasıl bir etkisi olabilir?

Almanya

Ticaret hacmi yönünden dünyanın en önemli ülkeleri arasında yer alan Almanya, aynı zamanda AB'nin en güçlü üyesidir. Türkiye ile Almanya arasındaki ekonomik ve kültürel ilişkiler, uzun yıllardan beri yoğun bir biçimde devam etmektedir. İhracat ve ithalatımızın yaklaşık % 20'sini bu ülke ile yapmaktayız.

İhraç Ettiğimiz Ürünler

- Çeşitli tekstil ürünleri
- Renkli TV alıcıları
- Fındık ve kabuksuz çerezler
- Motorlu taşıtlar
- Dizel motorlu taşıtlar
- Motor aksam ve parçaları

İthal Ettiğimiz Ürünler

- Çeşitli motorlu taşıtlar
- Dizel motorlu taşıtlar
- Taşıtların aksam ve parçaları
- Kendine özgü fonksiyonu olan makineler
- Verici cihazlar
- Renkli TV tüpleri
- İlaç
- Plastikten eşya

TÜİK, 2004

Bilgi Notu

Almanya'daki Türkler: Almanya'da 1 milyondan fazlası işçi olmak üzere, 2 milyonu aşkın Türk yaşamaktadır. Türklerin önemli sorunları vardır. Türkiye'nin kırsal kesimlerinden göç ederek Almanya'ya giden Türklerin bir kısmı Türkiye'deki yaşama alışkanlıklarını orada da devam ettirmek istemekte ve topluma uyumsuzluk göstermektedir. Bu tür ailelerin çocukları da iki farklı kültür arasında bocalamakta ve önemli sosyal uyumsuzluklar, psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar.

Amerika Birleşik Devletleri

Yüz ölçümü ve alan olarak Türkiye'nin on iki katı, nüfus olarak da dört katı olan ABD, ekonomik ilişkilerimizin en yoğun olduğu ülkelerden biridir.

New York - ABD

"Türkiye, değişen med-cezir olaylarının olduğu bir bölgede, bir istikrar feneridir."

Eski ABD Başkanı Bush

Bu söz ile Türkiye'nin hangi özelliği vurgulanmıştır? Bu özellik, Türkiye için neden önemlidir?

İhraç Ettiğimiz Ürünler

- Tekstil ve konfeksiyon ürünleri
- Tütün
- Demir-çelik ürünleri
- Gıda maddeleri (zeytinyağı, fındık, kayısı vb.)
- Madenler
- Mücevherat
- El dokuması yünlü halı, çimento vb. ürünler

İthal Ettiğimiz Ürünler

- Hava taşıtları ve uçak parçaları
- Makine ve teçhizat
- Kimyasallar
- Silah ve mühimmat
- Telekomünikasyon cihazları
- Hurda demir-çelik
- Sigara ve tütün
- Hububat (buğday, mısır, soya)
- Pamuk, gübre, kömür vb. ürünler

TÜİK, 2004

Yukarıdaki tabloyu incelediğinizde, Türkiye ve ABD'nin ekonomik özellikleriyle ilgili olarak neler söyleyebilirsiniz?

Pizza Kulesi - İtalya

İtalya

Ekonomik ilişkilerimizin yoğun olduğu bir diğer ülke de İtalya'dır. İtalya da Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden biridir. Türkiye ve İtalya arasındaki ekonomik ilişkiler özellikle 2001 yılından itibaren önemli artış göstermiştir. Türkiye, özellikle fındık, kuru üzüm ve incirde İtalya'nın en büyük tedarikçisi konumundadır.

İhraç Ettiğimiz Ürünler

- Otomotiv ürünleri
- Elektrikli makine ve cihazlar
- Demir-çelik ürünleri
- Pamuk ve tekstil ürünleri
- Çimento
- Fındık, zeytinyağı ve incir

İthal Ettiğimiz Ürünler

- Otomotiv ürünleri
- Elektronik parçalar
- Telekomünikasyon ürünleri
- Tekstil ve dokuma makineleri
- Tıbbi makine gibi ürünler

TÜİK, 2004

İtalya'nın simgelerinden biri olan Pizza Kulesi'nin özelliği nedir? Bunun sebebi ne olabilir?

Fransa

Fransa, Avrupa Birliği'nin en önemli üye ülkelerinden biridir. Tarihsel olarak Türkiye ve Fransa ilişkilerinin geçmişi oldukça eskilere dayanır. Günümüzde de ekonomik ilişkilerimiz oldukça gelişmiştir.

Eyfel Kulesi - Fransa

İhraç Ettiğimiz Ürünler

- Otomotiv ve yan sanayi
- Tekstil ürünleri
- Elektrikli makine ve cihazlar
- Kazanlar ve makineler
- Çeşitli meyve ve sebzeler
- Demir-çelik ürünleri vb.

İthal Ettiğimiz Ürünler

- Otomotiv ve yan sanayi
- Kazanlar ve makineler
- Elektrikli makine ve cihazlar
- Hava taşıtları ve parçaları
- Plastik sanayi ürünleri
- Eczacılık ürünleri
- Demir-çelik ürünleri vb.

TÜİK, 2004

Fransa'nın simgesi olarak nitelendirilen Eyfel Kulesi ne amaçla yapılmıştır?

Big Ben Saat Kulesi - İngiltere

İngiltere

İngiltere ekonomisi, Almanya'nın yaklaşık 3/4 katı olup dünyanın en büyük dördüncü ekonomisi olma yolunda Fransa ile yarışmaktadır. İngiltere, Türkiye'nin toplam ithalatından aldığı % 4,4'lük payla Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı yedinci ülkedir.

İhraç Ettiğimiz Ürünler

- Tekstil ürünleri
- Elektrikli makine ve cihazlar
- Kazanlar ve makineler
- Meyve ve sebzeler
- Demir-çelik ürünleri vb.

İthal Ettiğimiz Ürünler

- Otomotiv ürünleri
- Elektrikli makine ve cihazlar
- Hava taşıtları ve parçaları
- Plastik sanayi ürünleri
- Eczacılık ürünleri
- Demir-çelik ürünleri vb.

TÜİK, 2004

İngiltere'de taşıtların direksiyonları neden sağda yer almaktadır?

Çin ve Rusya, en fazla ihracat yaptığımız ülkeler arasında olmadığı hâlde, neden en fazla ithalat yaptığımız ülkeler arasında yer almaktadır?

Devletler arası ilişkilerde ülkemizin öncelikleri neler olabilir?

Ülkemizin dış politikasının temelleri, ulu önder Atatürk tarafından atılmıştır. Bu nedenle dış politikamızı daha iyi anlamak için Atatürk'e kulak verelim!

Atatürk'ü Dinliyorum...

"Milletimizin, güçlü, mutlu ve güvenlik içinde yaşayabilmesi için, devletin tamamen millî bir siyaset izlemesi ve bu siyasetin, iç kuruluşlarımıza tamamen uygun ve dayalı olması lazımdır. Millî siyaset dediğim zaman, kastettiğim mana ve anlam şudur: Millî sınırlarımız içinde, her şeyden evvel kendi kuvvetimize dayanıp varlığımızı koruyarak millet ve memleketin gerçek mutluluğuna ve bayındırlığına çalışmak... Genel olarak erişilemeyecek hayalî emeller peşinde milleti uğraştırmamak ve zarara sokmamak... Medeni dünyadan, medeni ve insani davranış ve karşılıklı dostluk beklemektir."

Mustafa Kemal ATATÜRK, 1920

Atatürk, dış politika için neden "millî dış politika" nitelendirmesinde bulunmuş olabilir?
Dış politikamızın millî olması neden önemlidir?

"Tam bağımsızlık denildiği zaman, elbette siyasi, mali, iktisadi, adli, askerî, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan mahrumiyet, millet ve memleketin gerçek manasıyla bütün bağımsızlığından mahrumiyeti demektir. Biz, bunu temin etmeden barış ve sükuna erişeceğimiz inancında değiliz."

Mustafa Kemal ATATÜRK, 1921

Atatürk, tam bağımsızlığın hangi faaliyet alanlarını kapsaması gerektiğini söylemiştir?

Tam bağımsız olan bir ülke ile tam bağımsız olmayan bir ülkenin dış politikaları karşılaştırıldığında ne gibi farklardan söz edilebilir?

"Biz, milletlerarası münasebetlerde karşılıklı güven ve saygıyı hedef tutan açık ve samimi politikanın en ateşli taraftarıyız. Hassasiyetimiz, bu yolda kendisini gösteren hazırlıklara ve uğraşılara karşı, bunların bizim için de fiili ve gerçek bir güven oluşturup oluşturmayacağı noktasındadır."

Mustafa Kemal ATATÜRK, 1926

Atatürk'ün belirttiği karşılıklılık ilkesi, dış politika açısından neden önemlidir?

"Türk Cumhuriyeti'nin en esaslı ilkelerinden biri olan 'Yurtta barış, dünyada barış.' gayesi, insanîyetin ve medenîyetin refah ve ilerlemesinde en esaslı etken olsa gerektir. Buna elimizden geldiği kadar hizmet etmiş ve etmekte bulunmuş olmak, bizim için övünülecek bir harekettir."

Mustafa Kemal ATATÜRK, 1933

Tüm milletlerin örf ve âdetlerini hoşgörüyüyle karşılamalıyız. Atatürk, diğer milletlerin örf, âdet ve geleneklerine daima hoşgörüyüyle yaklaşmıştır.

Sizce, günümüz dünyasında neden hâlâ savaşlar oluyor?

Atatürk'ün "Yurtta barış, dünyada barış." sözü ülkemiz ve dünya için neden önemlidir?

TÜRK CUMHURİYETLERİYLE İLİŞKİLERİMİZ

Türk Cumhuriyetleri, ülkemizin dış politikasında neden bir önceliktir?

“Siyasi varlığımızın dışında, başka ellerde, başka siyasi zümrelerle, isteyerek veya istemeyerek mukadderat birliği yapmış, bizimle dil, ırk, menşe birliğine sahip ve hatta yakın uzak tarih ve ahlak yakınlığı görülen Türk toplulukları vardır. Tarihin bir hadisesinin neticesi olan bu hâl, Türk milleti için elim bir hatıradır; fakat Türk milletinin tarihen ve ilmen teşekkülündeki saaleti, dayanışmayı asla bozamaz.”

M. Kemal ATATÜRK, 1931

TÜRK DÜNYASININ BAYRAMI

Tüm Türk dünyasında ortak kutlanan bayramlar hangileri olabilir? Niçin?

Tüm Türk dünyasında baharın müjdecisi olarak kutlanan bayramdır nevrüz. Nevruz, gece ve gündüzün eşit olduğu Miladi 21 Mart, Rumi 9 Mart gününe rastlamaktadır. Nevruz Bayramı'nın, Orta Asya'da daha milat öncesinden konargöçer bir toplum olarak hayatlarını sürdüregelen Türklerin kullandığı 12 hayvanlı takvim ile bağlantılı olduğu bilinmektedir. Farklı isimlerle anılsa da

nevrüz, tüm Türk topluluklarında coşku içinde kutlanılır. Nevruz gününde ateş yakılır, nevrüz yemekleri hazırlanır, nevrüz mânileri okunur.

Bazı Türk Topluluklarında Nevruz İsimleri

Azerbaycan'da	Novruz-Noruz
Kırgızistan'da	Nooruz
Özbekistan'da	Navruz
İran Türklerinde	Nevruz-Novruz
Gagavuz Türklerinde	İlk Yaz Yortusu
Afganistan'da	Yengi Kün (Yeni Yıl)
Anadolu'da	Sultan-ı Nevruz, Nevruz Sultan, Mart Dokuzu, Mart Bozumu, Nevruz
Saka (Yakut) Türklerinde	Isiakh Bayramı

Nevruz Bayramı'nda Söylenen Bir Türk Mânisi

Uygur Türkçesi

Keldi Noruz yılbaşı, ketti köñçirini,
Noruz diban kelurler hatunlarning türkünü,
Güller kısır kız, oğul eğri koyar borkünü,
Meclis kulup oynaşır, acur köngül mülkini,
Kaygu-mihnetler ketip oynaşur kündür bu kün

Türkiye Türkçesi

Geldi Nevruz yılbaşı gitti gönül çirkini,
Nevruz diyerek gelirler hanımların bütünü.
Güller takışır kız, oğul eğri koyar borkünü,
Toplaşıp oynaşırılar, açıp gönül mülkünü,
Kaygı mihnetler gider şenlik günüdür bugün

M. Öcal OĞUZ, Türk Dünyası Nevruz Şiirleri Antolojisi, s.154

Gurur Hattı
Bakü-Ceyhan petrol boru hattına ilk petrol dün pompalandı. *Independent* gazetesi "Dünyayı Değiştirecek Hat" manşetini attı.

Bakü'de dün tarihî bir gün yaşandı. Hazar Denizi petrollerini Türkiye üzerinden dünyaya ulaştıracak Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının vanası cumhurbaşkanımızın da katıldığı törenle açıldı... Projeye ilk imza "Asrın Protokolü" diye 1994'te atılmıştı.

İki Yeni Proje Müjdesi
 Üç milyar dolara mal olan 1774 kilometrelik hattın günde bir milyon varil petrol geçecek, Türkiye yılda 250 milyon dolar kazanacak. Cumhurbaşkanımız törende iki müjde daha verdi: ABD'ye doğalgaz satma, Kars-Bakü tren hattı...

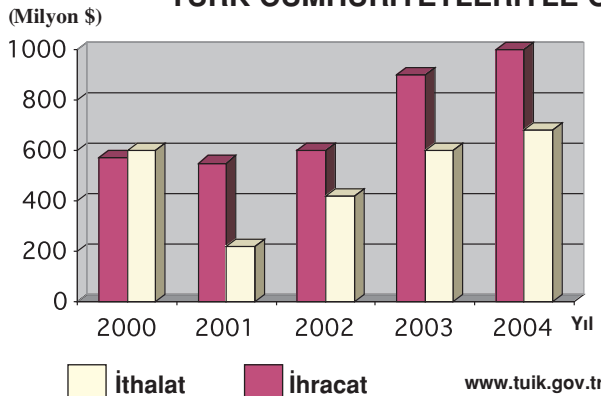
Gündeme geldiği dönemde "inanılmaz" olarak nitelendirilen Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) petrol boru hattı, on bir yıllık serüvenin ardından "düşten" gerçeğe dönüştü. Yaklaşık dört milyar dolarlık yatırımla gerçekleştirilen 1774 kilometrelik hatta ilk petrol, Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de; Türkiye, Azerbaycan, Gürcistan ve Kazakistan devlet başkanlarının katıldığı bir törenle verildi.

Boğazların Yükü Azalacak
 Cumhurbaşkanımız, petrolün Hazar Havzası'ndan batıya erişimini sağlayacak BTC'nin, günde 1 milyon varil, yılda elli milyon ton kapasite ile dünya enerji arz güvenliğinin geliştirilmesine önemli katkısını anlattı. Cumhurbaşkanımız, hattın aynı zamanda Türk boğazlarından taşınan tehlikeli madde yükünü de azaltacağını anımsatarak, "Bu tasarının yaşama geçirilmesi, Kafkasya'da bugün gereksinim duyulan güçlü ve kapsamlı iş birliği ağının gerçekleştirilebileceğini göstermiştir." dedi. BTC'nin, Türkiye'nin enerji politikasına da hizmet edeceğini kaydeden cumhurbaşkanımız, Türkiye'nin bu kapsamda enerji kaynaklarını çeşitlendirmeyi, güvenilir bir enerji koridoru oluşturmayı ve Ceyhan Terminali'ni bir enerji ihracat ve ticaret merkezi hâline dönüştürmeyi amaçladığını söyledi. Doğu batı enerji koridorunun ikinci ayağını oluşturan Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) arasındaki Şahdeniz Doğalgaz Boru Hattı Projesi'nin öngörüldüğü biçimde 2006 yılı sonunda yaşama geçirilmesini isteyen cumhurbaşkanımız, Türkiye'nin söz konusu projenin Hazar Geçişli Türkmen Doğalgazı Projesi'nin gerçekleşmesiyle kapsamlı hâle getirilmesine önem verdiğini söyledi.

Bir *Internet* haberi, 26/05/2005

1. Bakü-Ceyhan ham petrol boru hattına niçin "Gurur Hattı" denilmiş olabilir?
2. Bu hattın Türkiye'ye ekonomik ve siyasi getirileri neler olabilir?
3. Bu hattın kardeş Türk Cumhuriyetlerimize ve diğer komşularımıza ekonomik ve siyasi getirileri neler olabilir?
4. Bu hatta bağlı olarak başka hangi projelerin yapılması düşünülmektedir? Bu projelerin de hayata geçirilmesi, Türkiye ile diğer bölge ülkelerini ekonomik ve siyasi açıdan nasıl etkiler?

TÜRK CUMHURİYETLERİYLE OLAN İHRACAT VE İTHALATIMIZ

Son beş yılın ortalaması dikkate alındığında Türk Cumhuriyetleriyle yapılan ticari faaliyetler toplam ihracatımızın % 2'sini, toplam ithalatımızın ise % 1'ini oluşturmaktadır.

Ülke kaynaklarımızı ve ülke ihtiyaçlarımızı göz önünde bulundurarak Türk Cumhuriyetleriyle yaptığımız ihracat ve ithalatı nasıl arttırabileceğimizi araştırınız.

ZORLUKLAR BİRLİKTE AŞILIR!

Merhaba arkadaşlar, benim adım Ömer. Bolu'da yaşıyorum.

Bildiğiniz gibi 2009 yılında Sumatra Adası'nda bir deprem ve ardından tsunami felaketi meydana geldi. Biz de bunun üzerine okulumuzda, müdürümüz ve öğretmenlerimizin öncülüğünde bir yardım kampanyası düzenledik. Sanırım, sizler de okulunuzda böyle bir yardım kampanyası düzenlemişsinizdir.

Zor durumda olan insanlara yardım etmek gerçekten çok önemli. Bunun ne demek olduğunu iyi biliyor ve yardım etmeyi çok önemsiyorum. Bunun en önemli sebebi, ilk olarak 17 Ağustos 1999, sonra 12 Kasım 1999 tarihlerinde aile fertlerimin iki deprem yaşamış olmasıdır. Bana anlatılan bu olaylar, ülkemizde ve dünyada birçok yardımsever insanın olduğunu gösterdi.

Böylesine zor bir durumdayken ülkemizin dört bir yanından; İstanbul, Sinop, Muğla, Adana, Erzincan, Diyarbakır, Artvin, Hakkâri gibi yerlerden bizlere yardımsever eller uzanmış.

Aynı ülkede yaşayan vatandaşlarımızın yardımları ailele birlikte herkesi öyle mutlu etmiş ki bunların sözcüklere dökülmesi gerçekten çok zor. En şaşırtıcı ve bir o kadar da mutluluk verici bir diğer olay ise o güne kadar hiç görmedikleri, hatta ismini bile duymadıkları ülkelerdeki yardımseverlerin bizleri düşünüp yardım etmişliği. Bunun ne kadar mutluluk verici bir duygu olduğunu düşünün bir kere.

Benim yaşadığım yerde özellikle 12 Kasım depremi etkili olmuş. Deprem sonrasında yaşanan en önemli sorun, barınmamış. Kış yaklaşıyor ve hasarlı olduğu için evlere girilemiyor. Ülkemizde başta Kızılay olmak üzere, bu sorunu çözmek için büyük çabalar sarf edilmiş. Ama bilindiği gibi bu depremler ülke nüfusunun yoğun olarak yaşadığı; İstanbul, Yalova, İzmit, Adapazarı, Düzce, Bolu gibi birçok ilimizi etkilemiş ve bu sorunun bir an önce çözümlenmesi gerekiyordu. Ülke olarak böylesine büyük bir yükün altından belki kalkılabilmiş ama bunun pek de kolay olduğu söylenemez. Bu zor durum, Kızılayın, vatandaşlarımızın ve birçok yabancı devletin yardımıyla yapılan prefabrik ve çadır kentlerle aşılmış. Tabii ki sağlık sorunlarının giderilmesi için yapılan hastaneleri de unutmamak gerekir. Deprem kış mevsiminde olduğu için birçok kişi bu nedenler yüzünden hastalanmış.

O depremde yaşanan en önemli sorun, gidilecek bir okulun olmamasıydı. Okulların çoğu hasarlıydı. Öğrenciler uzun süre okula devam edememişler. Neyse ki bu durum uzun sürmemiş ve yapılan prefabrik sınıflarda tüm öğrenciler, öğretmenlerine, arkadaşlarına ve derslerine kavuşabilmişler.

Deprem sonrasında daha pek çok sorunla karşılaşmış, ama ülkemizin ve yabancı ülkelerdeki yardımseverlerin desteğiyle bunların da üstesinden gelinmiş.

Ülkemizde bir felaket olduğunda tek yürek olup yaralarımızı sarabiliyoruz. Kendi kendime, ülkemizin tamamını etkileyecek bir doğal afetle ya da çevre sorunuyla karşı karşıya kalırsak ne olacak, diye soruyorum. Depremle ilgili gerçekleri öğrenmeden önce bu soruya cevap veremeyebilirdim, ama artık bu sorunun cevabını biliyorum: Ülkemizde ve dünyada o kadar çok yardımsever insan var ki...

Sizce, çocuklar bunca zorluklara rağmen neden okula gitmekte ısrar ediyorlar?

Bu üzücü olayları dinlediğim gün kendi kendime bir söz verdim. Dünyanın neresinde olursa olsun, herhangi bir doğal afetle ya da çevre sorunuyla karşı karşıya kalanlara elimden gelen yardımı yapacaktım. Büyüklerimden öğrendiğim kadarıyla tüm Türk halkı 2005 yılındaki Pakistan depreminde de büyük yardım kampanyaları düzenleyerek Pakistan'a dost elini uzatmışlar. O günden bugüne dünyanın daha pek çok bölgesinde depremler oldu. Bu felaketler olduğunda büyüklerimizin öncülüğünde yardım kampanyaları düzenledik. Ben bu yardımları çok önemsiyorum. Çünkü felaketle karşı karşıya kalan insanların ve özellikle benimle yaşıt arkadaşlarımda

şunu düşünmesini istiyorum: Dünyada gerçekten yardımsever insanlar var ve hep beraber zorlukların üstesinden gelinebilir. Zaten gerçek dostlar zor günlerde belli olmaz mı?

Pakistan felaketinde Türklerin Gözyaşları

Pakistan'da yaşanan korkunç deprem felaketine en çok üzülen ve olaydan en çok etkilenen, kendi ülkesinin vatandaşları dışında, Türkler olmuştur. Türklerin duyduğu üzüntüyü, ben hayatım boyunca herhangi bir ulusun Pakistan halkı için duyduğuna şahit olmadım.

Pakistan Büyükelçiliğindeki manzaralar inanılacak gibi değildi. Bir Türk vatandaşı, Pakistan Büyükelçiliğine gelip şöyle dedi: 'Sayın büyükelçi, zengin bir insan değilim. Ben sıradan bir Türk vatandaşım ve yanımda sadece eşimin altın bileziği var. Kötü günler için sakladığım bu bileziği Pakistanlı kardeşlerime göndermek istiyorum. Tıpkı Kurtuluş

Savaşı'mızda Atatürk'e gönderilen altınlar gibi.' İşte bu yürekli Türk vatandaşı, Pakistanlı kardeşlerine olan birlik beraberlik duygularını ortaya koyarak bütün Türkleri temsil etmiş oldu.

Öte yandan Türk Millî Eğitim Bakanlığı da Pakistan için büyük bir kampanya açmıştır. Bu kampanya sırasında birçok duygulu olay gözlerimizi yaşartmaya neden oldu. Mesela bir kapıcı çocuğu, annesinden Kurtuluş Savaşı'nda Türkiye'yi yalnız bırakmayan ve yardıma koşan Pakistanlılar hakkında duyduğu hikâyelerden etkilenerek bir şeyler yapmak ister. Ancak, parası olmadığı için öğretmeninden borç alır, babası maaşını aldığı anda geri ve-

receği sözüyle. Böylelikle Pakistanlı depremedeler için zarf içine bu parayı koyarak gönderir. İşte bu olaylar, Türk ulusunun ne kadar vicdanlı olduğunu gösterir.

Türkler büyük bir sevgi, coşku ve azimle bunu başardılar. Türkiye'nin dünyada eşi ve benzeri olmayan bu kardeş ve dostça davranışı, Pakistan için gurur kaynağı olmuştur.

“CİVE (Yaşasın) Pakistan Türkiye dostluğu”

(Bu yazı Pakistanlı gazeteci Dr. Furkan Hamid tarafından 21 Ekim 2005 tarihinde Daily Jang (Deyli Jang) gazetesinde yazılan bir makaleden özetlenmiştir.)

Doğal afetler ve çevre sorunları karşısında uluslararası iş birliği ve dayanışma neden önemlidir?

1. Sizce, ülkemizin tanıtımı için yapılabilecek en önemli etkinlik nedir?
2. Yaşadığımız çevrede ülkemizin tanıtımına katkı sağlayacak neler var? Araştıralım?

ÜNİVERSİAD 2005 (23. Dünya Üniversite Spor Oyunları)

Açılış Töreni

23. Dünya Üniversite Yaz Oyunları (Universiade), dün akşam İzmir’de muhteşem bir törenle başladı. Atatürk Stadı, 142 ülkeden 6 bin sporcuyla “Güneşin Doğduğu Yer: Anadolu”da buluştu.

Tribünlerinin dolduğu Atatürk Stadı, renkli görüntülere sahne oldu. Birleşik Arap Emirlikleri kafilesi, üzerinde “Teşekkürler Türkiye” yazılı pankartla seyircileri selamlarken Güney Koreli sporcular geçişlerini, ellerinde Türk bayrakları ile yaptılar. Yeni Zelanda kafilesindeki erkek sporcular, üstlerindeki tişörtleri çıkararak yerel Haka Dansı’nı yaptılar.

İlköğretim okulları arasında da böyle uluslararası spor oyunları düzenlense nasıl olur? Siz olsanız hangi spor branşında katılırdınız? Neden?

Güneşin doğduğu yer: ANADOLU

Üniversiad 2005, “Güneşin Doğduğu Yer: Anadolu” isimli bir gösteri ile başladı. Bu gösteride görev alan İstanbul Devlet Opera ve Balesi sanatçısı Erdal Uğurlu bu projenin önemini şöyle anlattı:

“Projenin adı ‘Güneşin Doğduğu Yer: Anadolu’. Çünkü, bu topraklara, yani Anadolu topraklarına, tarihi belgelerde de, ‘Güneşin Doğduğu Yer’ diyorlar. ‘Ana’ kavramı, bir tek bu ülkedeki topraklarda var: Anadolu... O yüzden de bu projenin adı üzerinde incelemeler yaparken ‘Güneşin Doğduğu Yer: Anadolu’ koyduk. Bu proje tamamen Türkiye coğrafyasındaki tüm kültür ve medeniyetleri anlatıyor. Neden bunu hedefledik? Bu coğrafyada yaşanmış ve yaşanan kültür ve medeniyetlerin, dünyaya naklen yayını yapılacak bir portrede biraz daha altını çizmek, kazımak için yaptık. Bu, elimize geçmiş çok büyük bir şans, çünkü bütün dünyaya yayını yapılacak olan bir proje. Madem bu şans da yakaladık, öyleyse bu değerleri tanıtmak için, Türkiye’nin tanıtımına ve turizmine destek olmak için böyle bir proje oluşturduk.”

Sizce, Üniversiad 2005’in ülkemize katkıları neler olabilir?

Maskot Efe

Universiad 2005’in maskotluğunu İzmir Kuş Cenneti sakinlerinden, Latince adını İzmir’den alan yalıçapkını yapacak. Maskotun adı Efe, ana sponsor tarafından düzenlenen Maskot İsim Yarışması’na gönderilen yaklaşık 25.000 öneri arasından belirlendi. İzmir’de her yer Maskot Efe ile donatıldı.

İlköğretim okulları arasında böyle bir organizasyon olsaydı, siz nasıl bir maskot çizerdiniz?

Ben her güreşte arkamda Türk milletinin bulunduğunu düşünürdüm

Kurtdereli Mehmet Pehlivan,
Seni cihanda büyük ün salmış bir Türk pehlivanı olarak tanıdım. Parlak başarılarının sırrını şu sözlerle izah ettiğini de öğrendim:
“Ben her güreşte, arkamda Türk milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürdüm.”

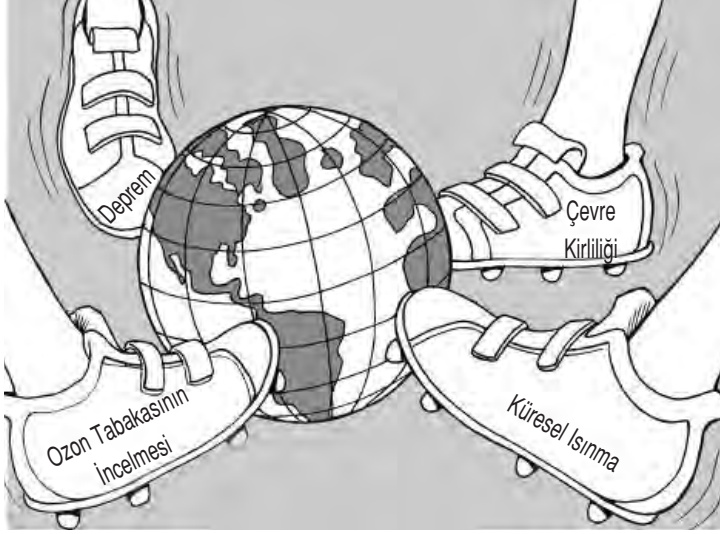
Bu dediğini en az, yaptığın kadar beğendim. Onun için senin değerli sözünü Türk sporcularına bir meslek düsturu olarak kaydediyorum. Bununla senden ve sözlerinden ne kadar memnun olduğumu anlarsın. Çoluk çocuğun için sana ufak bir armağan gönderiyorum. O, bu mektubumla beraberdir.

Pehlivan, ömrünün tam sağlıklı uzun sürmesini dilerim.

Mustafa Kemal ATATÜRK
(Bir dergi haberi, Haziran 2001)

Atatürk, her milletin geleneklerine hoşgörülü olmamızı istemektedir. Her milletin örf ve âdetlerine hoşgörü göstermeliyiz.

BİRAZ GÜLELİM

Karikatürde verilmek istenen mesajı açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ticari Zekâ

İş adamı tıraş olurken bir yandan da berberiyle sohbet etmektedir. Derken kapının önünden ağır ağır geçmekte olan paspal bir çocuk görürler. Berber, iş adamının kulağına fısıldar: "Bu çocuk var ya, dünyanın en aptal çocuklarından biridir! Bak, dikkat et şimdi..." der.

Berber, çocuğa seslenir: "Ali, buraya gel!" Bunun üzerine çocuk sakince dükkâna girer ve yüzündeki aptalca sırıtmayla berberi selamlar.

Berber, iş adamının kulağına sessizce, "Bak şimdi." diye fısıldar ve bir elinde 1 TL, diğer elinde 20 TL'lik bir banknot tutarak çocuğa sorar: "Hangisini istiyorsun?"

Çocuk dalgın dalgın bir, 1 TL'ye bir de 20 TL'ye bakar ve sonunda 1 TL'lik banknotu hızlıca çekerek berberin elinden alır.

Berber iş adamına döner ve gülererek, "Gördün mü? Sana söylemiştim." der. Tıraş bitince iş adamı sokağa çıkar ve az ileride kendi kendine oynayan Ali'yi görür. Yanına giderek neden 20 TL'lik değil de 1 TL'lik banknotu aldığını sorar.

Çocuk hiç de aptalca olmayan bir sırıtmayla yanıt verir: "Hehehe!.. Eğer 20 TL'yi alırsam oyun biter."

Ticari zekâ uluslararası ekonomik ilişkilerde geçerli midir? Türkiye açısından değerlendiriniz.

Karikatürde verilmek istenen mesajı açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

PARAYI SEVGİYE DÖNÜŞTÜREN ADAM: İZZET BAYSAL

İzzet Baysal, 1907 yılında Bolu'nun Karaçayır Mahallesi'nde dünyaya gelmiştir. Babası Rüştüye Mektebi mezunu Memur Ahmet Canip Efendi, annesi de Bolu'nun Alpagut Köyü'nden Hafız Behiye Hanım'dır. İki erkek, ikisi kız dört çocuklu ailenin en küçük çocuğu İzzet Baysal'dır. İzzet Baysal, ilk ve orta öğrenimini Bolu'da yapmıştır. 1926 yılında İstanbul'da Mekteb-i Sultan-i Nefise'ye (bugünkü ismi ile Mimar Sinan Üniversitesi) kaydolur ve 1931 yılında mimar olarak mezun olur.

Dar gelirlili bir ailenin çocuğu olan İzzet Baysal, 1927 yılında babasını da kaybetmiştir. Tatil aylarında ve okurken çeşitli işlerde çalışarak öğrenimini devam ettirmiş ve 411 numaralı diplomayı başarı ile almıştır.

Bolu, Eskişehir ve Ankara'da çeşitli devlet görevlerinde hizmet eden İzzet Baysal, 1943 yılında İstanbul'da ticaret hayatına atılır ve 1950 yılında özel teşebbüsün ilk mekanize döküm fabrikasını kurar. Baysal'ın çok zor şartlarda kurduğu bu fabrika üretime geçer geçmez Avrupa şirketleri (Alti büyük üretici Zürih'te bir kartel oluşturmuşlardır.) Türkiye'nin bu çiçeği burnunda kuruluşunu batırmaya çalışırlar ve Türkiye'ye yaptıkları ihracata % 40 indirim uygulamaya başlarlar. İzzet Baysal, her zaman olduğu gibi azmi, çalışkanlığı ve sabrı ile bazı geceler fabrikada yatarak da olsa, bu işin üstesinden gelir. Hatta, 1970'li yıllarda Avusturya, Almanya, Yunanistan ve Arap ülkelerine ihracata başlar.

İzzet Baysal, gelir vergisinde altın madalya ile ödüllendirilmiş, İstanbul'da kurumlar vergisi verenlerin ön sırasında yer almıştır. Ancak en büyük mutluluğu, altmış yıllık birikimlerini doğup büyüdüğü, ilk kazancını elde ettiği baba toprağına yöneltmekte bulur.

Duyanların inanmadığı müthiş bir erdem örneğidir bu... Hayatı boyunca kazandığı bütün mal varlığını hiçbir karşılık beklemeden hemşehrilerine adayan ikinci bir insan var mıdır şu dünyada? İzzet Baysal, trilyonlarını şehrinin insanların hizmetine harcarken sadece yaşamak için değil, yaşatmak için de var olmanın erdemini bütün insanlığa gösterir âdeta... Yatırımları için de kendisine iki alan seçer: Yarının insanını yetiştirmek için "eğitim", insanların hastalıklarına çare olmak için "sağlık".

Yatırımlarını gerçekleştirmek için kendi adını taşıyan vakfı kurar. Vakfın öz varlığı İzzet Baysal'ın vergisi ödenmiş kazancından oluşur. Yani, vakfa aktarılan paraları vergiden düşmeyen İzzet Baysal'ın bu fedakârlığı, Türkiye'de eşi benzeri görülmemiş bir davranıştır. 1987 yılında kurulan İzzet Baysal Vakfının bugüne kadar Türkiye'ye kazandırdığı 106 eser ve yardımların toplam değeri 2002 yılı rakamlarıyla 72 trilyon liradır.

İzzet Baysal, hayır işlerine, Bolu'nun köylerine birer umut ışığı olarak kurulan otuz beş sağlık ocağı ile başlar... Daha sonra ilkokullar, ortaokullar, liseler, hastaneler, huzurevleri arka arkaya yükselmeye başlar... İzzet Baysal'ın çoğunluğu Bolu'da olan 106 eserini yerinde görmek için birkaç gününüzü ayırmanız gerekir.

Bolu, Abant - İzzet Baysal Üniversitesi Gökçöy Yerleşkesi

İzzet Baysal, en büyük eserini, bir üniversite kurup devletine bağışlayarak gerçekleştirdi. Dünyada hiçbir karşılık beklemeden bir üniversite yaptıran ilk insan olduğu gibi, Türkiye'ye "vakıf destekli devlet üniversitesi" modelini kazandırdı. Onun kurduğu bu ekol, başka şehirlerdeki hayırseverlere de örnek oldu.

İzzet Baysal, 4 Ekim 1994 tarihinde "T.C. Devlet Üstün Hizmet Madalyası" ile onurlandırılmıştır.

Kendisine bunlardan hangisinin daha kıymetli olduğu sorulduğunda verdiği cevap çok anlamlıdır: "Halkımızın ve gençlerimizin bakışlarında hissettiğim sevgi bunların hepsine bedeldir."

Baysal, 05.03.2000 tarihinde sabah saat 07.00'de Hakk'ın rahmetine kavuştuğunda doksan üç yaşındaydı. 08.03.2000 tarihinde muazzam bir kalabalıkla, kendi arzusu ve Bakanlar Kurulu kararı ile Abant İzzet Baysal Üniversitesi Gökçöy Yerleşkesindeki anıt mezarına defnedilmiştir. O, çok sevdiği ve her şeyini adadığı üniversite gençliğinin kalbinde yatmaktadır.

www.bolu-bld.gov.tr

Ona göre saadet, mutluluk ve başarının on altın anahtarı vardır.

1. Düşünmeye vakit ayır; düşünce, güç için kaynaktır.
2. Eğlenmeye vakit ayır; eğlence, gençliğin sırrıdır.
3. Okumaya vakit ayır; okuma, bilginin pınarıdır.
4. Duaya vakit ayır; dua, güç anlarda direnmenin desteğidir.
5. Sevmeye vakit ayır; sevmeye, yaşamı tatlı kılan şeydir.
6. Anlaşmaya vakit ayır; anlaşma, yaşama güzel bir tat verir.
7. Gülmeye vakit ayır; gülme, ruhun güzelliğidir.
8. Vermeye vakit ayır; verme, günün aydınlığıdır.
9. İşini yapmaya vakit ayır; iyi iş, kişiyi kendine saygın yapar.
10. Teşekküre vakit ayır; teşekkür, yaşam pastasının kremasıdır.

1. İzzet Baysal'ın nasıl birisi olduğunu düşünüyorsunuz?
2. Siz de onun gibi güçlüklerle elde edilmiş bir servete sahip olan zengin bir vatandaş olsaydınız, servetinizin tamamını yardım için bağışlar mıydınız? Niçin?
3. Onun yaptırdığı okullardan birinde okusaydınız, ona neler söylemek isterdiniz?

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A Aşağıdaki cümlelerden doğru olana (D), yanlış olana (Y) koyunuz.

1. Nüfus dağılışı, dünya üzerinde dengeli bir yapıya sahiptir. ()
2. Ülkemizin ihraç ettiği en önemli ürünlerden biri petroldür. ()
3. Ekonomik ilişkilerimizin en yoğun olduğu ülke Bulgaristan'dır. ()
4. Tam bağımsızlık, Türk dış politikasının en önemli ilkelerindendir. ()
5. Nevruz, Türk dünyasının ortak kutladığı bayramlardan birisidir. ()

B Aşağıdaki cümleleri kavramlarla eşleştiriniz.

1. Dünyadaki nüfus dağılışını etkileyen faktörlerden biridir. **Kazakistan**
2. Ülkemizin en fazla ithal ettiği ürünler arasında ilk sıralarda yer almaktadır. **Eurovizyon**
3. Türkiye'nin dış politikada önem verdiği bir ilkedir. **Petrol**
4. Türk Cumhuriyetlerinden biridir. **İklim**
5. Türkiye'nin tanıtımına çok büyük katkılar sağlamıştır. **Barış**

C Aşağıdaki sorulardan doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Dünya üzerindeki her ülke aynı nüfus yoğunluğuna sahip değildir. Nüfusun farklı olmasında pek çok faktörün etkisi vardır. Aşağıdakilerden hangisi, nüfus dağılışını etkileyen faktörlerden biri **değildir**?

- A) İklim B) Toprak C) Su kaynakları D) Teknoloji

2. Aşağıdakilerden hangisi, ekonomik ilişkilerimizin yoğun olduğu ülkelerden biri **değildir**?

- A) Almanya B) Letonya C) İtalya D) ABD

3. Aşağıdakilerden hangisi ülkemizin en fazla ithal ettiği ürünlerden biri **değildir**?

- A) Petrol B) Motorlu taşıtlar C) Kimyasal ürünler D) Çay

4. Yer altı ve yer üstü kaynaklarına bakıldığında aşağıdakilerden hangisi ülkemizin en fazla ihraç ettiği ürünlerden biridir?

- A) Elektronik cihazlar B) Muz C) Fındık D) Petrol

5. 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından özellikle Türk nüfusunun yaşadığı yerlerde yeni Türk Cumhuriyetleri kurulmuştur. Aşağıdakilerden hangisi, bu Türk Cumhuriyetlerinden birisi **değildir**?

- A) Afganistan B) Türkmenistan C) Kırgızistan D) Azerbaycan

6. Türklerin çeşitli dönemlerde göç hareketlerinde bulunduğu bilinmektedir. Bunların içinde 20. yüzyılda gerçekleşen göçün diğerlerine göre farklı bir özelliği vardır. Bu göç özelliğine göre aşağıdaki ülkelerden hangisinde daha çok Türk yaşamaktadır?

- A) Moğolistan B) Almanya C) Pakistan D) Fransa

7. Aşağıdakilerden hangisi bir çevre sorunudur?

- A) Ozon tabakasında oluşan delik B) Pakistan'da meydana gelen deprem
C) Uzak Doğu'da meydana gelen tsunami D) Karadeniz Bölgesi'nde olan heyelan

8. Aşağıdakilerden hangisi Türkiye'nin tanıtımına katkı sağlamamıştır?

- A) Antalya Film Festivali
B) Çin Malları Fuarı
C) Universiad 2005
D) İstanbul Park 2005 (Formula 1)

9. "Tam bağımsızlık denildiği zaman, elbette siyasi, mali, iktisadi, adli, askerî, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan mahrumiyet, millet ve memleketin gerçek manasıyla bütün bağımsızlığından mahrumiyeti demektir. Biz, bunu temin etmeden barış ve sükûna erişeceğimiz inancında değiliz."

Mustafa Kemal ATATÜRK, 1921

Yukarıdaki metinde Mustafa Kemal Atatürk, dış politikamıza temel oluşturduğu hangi ilkelere değinmiştir?

- A) Barış – karşılıklılık
B) Saygı – tam bağımsızlık
C) Karşılıklılık – devletlerin eşitliği
D) Tam bağımsızlık – yurttan ve dünyada barış

10. "Biz, milletlerarası münasebetlerde karşılıklı güven ve saygıyı hedef tutan açık ve samimi politikanın en ateşli taraftarıyız. Hassasiyetimiz, bu yolda kendisini gösteren hazırlıklara ve uğraşılara karşı, bunların bizim için de fiili ve gerçek bir güven oluşturup oluşturmayacağı noktasındadır."

Mustafa Kemal ATATÜRK, 1926

Yukarıdaki metinde Mustafa Kemal Atatürk, dış politikamızın hangi temel ilkesini vurgulamıştır?

- A) Yurttan barış, dünyada barış
Devletlerin eşitliği
B) Tam bağımsızlık
D) Karşılıklılık

C Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Dünyada nüfusun neden dengeli bir şekilde dağılmadığını açıklayınız.
- Ülkeler neden; gelişmiş, gelişmekte olan ve geri kalmış olarak sınıflandırılmaktadır?
- Dünyadaki ekonomik faaliyetler ile nüfus dağılışı arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Oran olarak aralarında farklılıklar bulunsa da dünyadaki tüm ülkeler ihracat ve ithalat yaparlar. Bunun nedenlerini tartışınız.
- Ülkemizin en fazla ihraç ettiği ürünler nelerdir? Nedenleriyle açıklayınız.
- Almanya'nın, ekonomik ilişkilerimizin en yoğun olduğu ülke olmasında, orada yaşayan Türklerin nasıl bir etkisi olabilir?
- Türk Cumhuriyetleri, ülkemizin dış politikasında neden bir önceliktir?
- Türkiye ve diğer Türk Cumhuriyetlerinde ortak kültürel değerler nelerdir? Kendi yaşamınızdan örnekler vererek açıklayınız.
- Dünyanın herhangi bir yerinde, bir çevre sorununa ya da doğal afete maruz kalan insanları gördüğünüzde neler hissediyorsunuz? İnsanların böyle sorunlar yaşamasına engel olabilecek bir çözüm üretmeniz istense, nasıl bir çözüm düşünürdünüz?
- Dünya ülkelerine Türkiye'yi daha iyi tanıtmak için bir organizasyonun düzenlenmesi gerekmektedir ve bu projeden de siz sorumlusunuz. Nasıl bir organizasyon yapardınız?

6. ÜNİTE

DEMOKRASİNİN SERÜVENİ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TBMM

BİRAZ DÜŞÜNELİM

1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimleri hangileridir?
2. Geçmiş dönemlerde ve farklı kültürlerde demokratik yönetim anlayışlarında ne gibi gelişmeler olmuştur?
3. Demokratik yönetimlerde yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan özgürlüğü ile düşünce özgürlüğüne nasıl sahip oluruz?
4. İnsan haklarının tarihsel gelişimini analiz etmek için tarihsel belgelerden nasıl yararlanırız?
5. Türk tarihi boyunca kadınların toplumdaki konumları nasıldı?

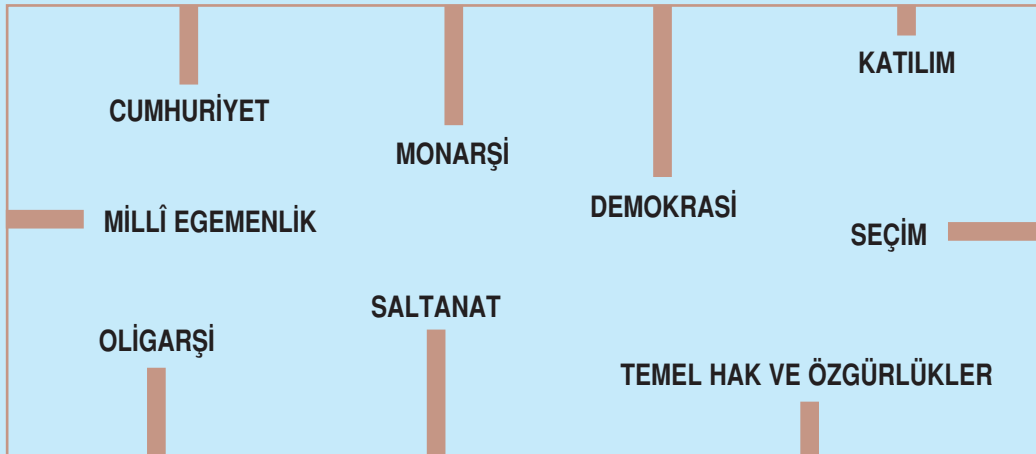

ÜNİTEDE YER ALAN KONULARIMIZ

- DEMOKRASI YOLUNDA AZ GİTTİK, UZ GİTTİK
- DEMOKRATİK TOPLUM OLUŞUYOR
- BAŞLANGICINDAN GÜNÜMÜZE DEMOKRASI YOLCULUĞUMUZ
- MUMU SÖNDÜR, KİTABI AÇ; ÇÜNKÜ KİTAP ALTINA DA IŞIK VERİR
- TEMEL İNSAN HAKLARIMIZI TANIYALIM
- GEÇMİŞTEN BUGÜNE BELGELERLE İNSAN HAKLARI
- HER ZAMAN TÜRK KADINIYLA BİRLİKTEYİZ
- DEĞERLERİMİZE SAHİP ÇIKIYORUZ
- ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

KAVRAMLARIMIZ

Cumhuriyet yönetimini, diğer yönetim şekillerinden ayıran farklılıklar nelerdir?

Meryem: Babam sanat tarihçisidir. Mesleği gereği sürekli resim ve benzeri görsel sanat eserlerini inceliyor. Sayfadaki resimleri babam çekmiş. Bu resimlerde yer alan eserler krallar için yapılmış. Krallar eskiden devleti tek başına yönetirlermiş. Halkın, yönetimde söz hakkı olmadığı yönetim şekillerinden birisi olan monarşide krallık babadan oğula geçmiştir. Ben, dün tarihî bir film izledim. Filmin adı "Gülün Adı" idi. Bu film bir romandan uyarlanmış. Film, Orta Çağda Avrupa'da bir kilisenin etrafında geçiyor. Yani Hristiyanlığın eski dönemlerini anlatıyor.

Hikâyedeki, esas kahraman, kilisenin kütüphanesinde bir kitabı arıyor. Aristo tarafından yazılan bu kitapta, insanların gülmemesinin ve kahkaha atmasının insan yaşamının doğal bir parçası olduğu yazıyor. Filmde, bazı Hristiyan din adamları bu kitaptaki bilgileri kimsenin öğrenmemesini istiyor. Onlara göre papazların gülmemesi yasaklanmalıymış. Hatırladığım kadarıyla filmde en sonunda bir papaz o kitabı yakıyordu.

Kilisenin gücü çok büyük olduğu için halkın üzerinde de etkisi fazlaymış. Dinî kurallarla yönetilen devletlerde, yani teokrasilerde din adamları üst sınıfi oluşturuyorlarmış. Halktan din adına, kilise adına fazla vergi istiyorlarmış. Din kurallarına göre kurulup idare edilen devletlere **teokratik devlet** deniyor. **Teokrasi yönetiminde;**

- Egemenliğin Tanrı'ya ait olduğu kabul edilir. Tanrı'nın üstün gücünün simgesi olan ilahî kurallar insanlara uygulanır.

- Yapılan bütün işler Tanrı adınadır. Onun için yöneticilerin yaptıkları halk tarafından tartışılmaz, eleştirilemez ve değiştirilemez.

- Yönetenler, yönettikleri insanlara değil sadece Tanrı'ya karşı sorumludurlar.

- Yöneticilerin seçiminde halkın ve demokratik kuralların etkisi olmaz.

Ersin: Ben de tarihî filmleri seviyorum. Eski insanları ve savaşları anlatan filmler daha çok ilgimi çekiyor. Robin Hood (Robin Hud) filmini izlemeyen yoktur sanırım. Filmin konusu, Robin Hood isimli bir çete liderinin, etrafına topladığı insanlarla birlikte zalim lorda karşı mücadele etmesidir.

Arkadaşlarıyla birlikte ormanda saklanan Robin, zenginlerden çalıp fakirlere veriyordu. Özellikle kral, ülkesinde olmadığı için zalim lord, fakir halka zulmediyor, ürettiklerine de el koyuyordu. Kimse ona hesap soramıyordu. Çünkü krallar gibi şehir ve kasabaların yöneticileri olan lordlar, seçimle başa gelmediklerinden tekrar seçilememekten korkmuyorlardı. Tek kişinin yönettiği yönetim biçimine **monarşi** deniyor.

Monarşi yönetiminde;

- Yasama, yürütme ve yargı yetkisi tek kişide toplanır. Bu kişi; kral, şeyh, emir, imparator olabilir.
- Yönetici kişi, hep aynı sülaleden gelir.
- Millet meclisine dayalı monarşik devletler olabildiği gibi şeflik sistemine dayalı monarşik devletler de olabilir.

Monarşik yönetimlerde iktidar babadan oğula geçer. Peki, neden babadan kıza geçmez, hiç düşündünüz mü?

Oligarşi yönetiminde;

- Devlet yönetimi bir zümrenin veya bir grubun elinde bulunur ve ülke onlar tarafından yönetilir. Bu zümreler; aristokratlar, zenginler, tüccarlar, çiftlik sahipleri ya da işçi sınıfı olabilir.
- Devleti yönetenler sadece bu sınıflara mensup kişiler tarafından seçilir.
- Bu sistemde, yönetenler halkın egemenliğini, temel hak ve hürriyetleri yeterince tanımazlar.

Cumhuriyet yönetiminde;

- Halkın oylarıyla seçilen kişiler devleti yönetirler.
- Cumhuriyet bir halk rejimidir.
- Meclis kanun yapma gücüne (yasama) sahiptir.
- Cumhuriyet yönetiminde yürütme gücü (hükûmet) meclis içinden oluşturulur.
- Cumhuriyet yönetimi insan haklarına önem verir.

Günümüzden çok önceleri eski çağlarda, ilkel bir kabilenin iki avcısının birlikte avladıklarını düşünelim. Avcılardan her ikisinin de avın tamamını kendi mağarasına götürmek istediğini farz edelim. Bu durumda, avcılarının istekleri birbiriyle çelişecektir. Sizce, iki avcı arasında **çatışma** biçiminde ortaya çıkan ilişki, nasıl **çözüm** bulur ya da düzenlenir?

Doğa yasalarına göre çözüm, kuvvetli avcının diğerini ortadan kaldırması ya da kendi isteğini diğerine zorla kabul ettirmesi ve avın tamamını kendi mağarasına götürmesidir. Buna karşın, avcılarının ait oldukları toplum (kabile) içinde, örneğin, “Şu şu şu şekillerde birlikte avlanan avcılar, avı şu şu şu şekillerde **paylaşırlar.**” diye bir gelenek / kural / **yasa** oluşmuş ise iki avcı, avladıkları hayvanı bölüşecektir. Avdan pay almak, birlikte avlanan iki avcı için haklıdır. Bu **demokratik** bir tutumdur.

Birbirlerine zarar vermeden avı paylaşmaları için bu avcılarının kurallara (**hukuk**) ihtiyacı vardır.

Payına düşen miktar, avcıya hukuk (gelenek / kural / yasa) tarafından tanınmış yetkidir. Ama avcı, bu yetkisini kullanabilmek (bundan sonraki avdan da pay alabilmek) için kurallara uymak (avı şu şu şu koşullarda, diğer avcıyla şu şu şu şekillerde paylaşmak), **yükümlülük** altına girmek durumundadır.

Her ikisi de birbirinden **farklı** (sarı ve siyah derili) olan iki avcı, bu farkı kabile içinde diğerinin zararına kullanmaya kalkışırsa yine düşmanlıklar oluşacaktır. Oysa her ikisi de kendisinden farklı olana **hoşgörü** gösterirse kabile büyük olasılıkla (birisini av sürmede daha gelişkin, diğeri ok atmada daha becerikli olduğu için) daha fazla av, daha iyi yaşam olanaklarına kavuşacaktır. Avcılardan birisinin sarı, diğerinin siyah derili olması herhangi bir fark meydana getirir mi? Getirirse avcılar arasındaki çatışma çözülemez. Buna karşılık, her ikisi de toplumun koyduğu kurallar (yasalar) karşısında **eşit** ise çatışma olmaz.

İcbar GÖZAYDIN, Bilge DİCLELİ

Yurttaş 2000 (Kısaltılmıştır.)

Ankaralı çocukların sesi Çocuk Meclisi, 11. dönem seçimi yapıldı.

Başkan İddialı

15 adayın arasından seçilen Cem Külekçi, "Tüm çocukların sesi olacağız!" dedi.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi Başkanı Cem Külekçi, başkanlığa seçilmekten duyduğu mutluluğu dile getirerek, "Tüm çocukların sesi olacağız! Gelecek bizlerin ellerinde ve biz de projelerimizi gerçekleştirmek için çok çalışacağız." dedi.

Türkan Yaman Türk İlköğretim Okulu 7. sınıf öğrencisi olan Külekçi, hayata geçirmek istediği projeler arasında, "çocuk yetiştirme yurtlarının iyileştirilmesi, cep sinemalarının yaygınlaştırılması, engelli çocuklara yönelik çalışmalar, ağız ve diş sağlığı, çocuk zabıtalara çocuk oyunları ve oyuncakları müzesi" olduğunu ifade etti.

Kararlar meclise

Çocukların problemlerini anketlerle tespit edip çözmek istediğini belirten Külekçi, "Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı, bize yer tahsis edeceğine söz verdi. Kendimize ait bir yerimizin olacak olması bizi çok sevindirdi. Bu arada bizim Çocuk Meclisinde alacağımız kararlar, İl Genel Meclisinde de görüşülecek. Bu da bizim için oldukça olumlu bir gelişme." diye konuştu.

Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi Başkanı Cem Külekçi, "Çocukların sesi olacağız! Gelecek bizlerin ellerinde, biz de projelerimizi gerçekleştirmek için çok çalışacağız." dedi.

Bağımsız ve özgür

Çocuk Meclisi üyeleri çalışmalarında bağımsızdır. Çocuk Meclisi özgür bir ortamda araştırmalar yaparak çocukların problemleri ve çözüm yollarının neler olabileceğini tartışarak somut kararlar alır. Bu konularda büyükşehir belediyesinin imkânlarından yararlanarak alınan kararların etkin bir şekilde uygulanmasını sağlar. Çocuk Meclisinin, çalışmalarını yürüttüğü komisyonlar şunlar: Eğitim Komisyonu, Kültür ve Sanat Komisyonu, Çevre ve Sağlık Komisyonu, Barış ve Kardeşlik Komisyonu, Yardımlaşma Komisyonu, Çocuk Hakları Komisyonu, Basın ve Yayın Komisyonu. Çocuk Meclisi; miting, form, açık-kapalı alan toplantıları, paneller, şölenler kampanyalar, süreli-süresiz yayımlar gibi faaliyetler de düzenler.

lar. Seçimler gizli oy, açık tasnif esasına göre yapılır. Çocuk Platformu üyesi her çocuk, oy pusulasına seçilmesini istediği 4 çocuğun adını yazar. Seçimler sonucu en fazla oy alan 120 çocuk asil üye, daha sonraki 120 çocuk ise yedek üye olur. Ayrıca Çocuk Meclisine özürü, suça eğilimli, korunmaya muhtaç, mahkûm ve çalışan çocuklardan oluşan 30 üye kabul edilir. Seçimle gelen 120 çocuk ile diğer 30 çocuktan oluşan 150 çocuk, Ankara çocukları temsil eder.

(Bir gazete haberi, 28 Kasım 2005)

Meclisin görevleri

Çocuk Meclisi, 23 Nisan 1995'te kuruldu. Çocuk Meclisi, çocukların problemleri ile taleplerini ifade etmelerinde ve bunlara çözüm yolları bulmada aktif rol almalarını sağlamayı amaçlamakta ve bu doğrultuda çalışmalarını sürdürmektedir.

Nasıl seçilir?

Aday çocuklar aynı zamanda Çocuk Meclisini seçen Çocuk Platformunu oluşturur-

1. Yukarıdaki gazete haberinde, demokratik bir yönetim şekli olan cumhuriyetin hangi özelliklerini görmektesiniz?

2. Gazete haberine göre, çocuk meclisine üyeler nasıl seçiliyorlar?

3. Çocuk Meclisinin görevleri nelerdir?

4. Çocuk Meclisinde üyeler ne gibi çalışmalar yapmaktadırlar?

Cumhuriyet ve demokrasi birbirine uyumlu bir elbise gibidir.

"Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün programlarının özü şu iki esastır:

Tam bağımsızlık, kayıtsız şartsız millî egemenlik!.. "

M. Kemal ATATÜRK, 1920

Atatürk'ün millî egemenlikle ilgili sözüyle yandaki resimler arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz?

1. Yukarıdaki parçada, demokratik bir toplumda sorunlar, çatışmalar nasıl çözümlenmiştir?
2. Demokrasiyi diğer yönetim şekillerinden ayıran özelliklerini, parçadaki mavi renkli kelimeleri kullanarak yazmaya çalışınız.

Sizce, demokrasinin bugünkü hâline gelmesi için neden yüzlerce yıl geçmiştir?

Sizinle demokrasinin, tarihten günümüze kadar olan yolculuğunu inceleyelim. Öncelikle aşağıda da göreceğiniz gibi demokrasinin gelişip olgunlaşması uzun ve zor dönemeçlerden sonra gerçekleşmiştir.

Demokrasinin gelişip olgunlaşmasını bir insanın gelişimine benzetebiliriz. Bebek, doğduktan bir süre sonra emekler, konuşur ve yürür. Ardından çocuk, genç ve yetişkin olur. İşte demokrasi de tıpkı bir insanın gelişim aşamalarında olduğu gibi çeşitli aşamalardan geçer. Bir insanın kaza geçirmesi, hastalanması gibi demokrasi de zaman içinde hastalanmış ve çeşitli kazalar geçirmiştir. Önemli olan iyileşip gelişimini sürdürmesidir.

Demokrasinin Doğuşu

- **(MÖ 450)** Atina'da Sokrates, Aristo ve Platon (Eflatun) gibi bilim ve düşünce adamlarının katkılarıyla yeni bir yönetim şekli doğdu. Site devletleri denilen şehir devletlerinde kadınlar ve köleler vatandaş olarak kabul edilmiyordu. Yetişkin erkeklerin ise oy kullanma ve halk meclisinde konuşma yapma hakkı vardı.

- **(MS 212)** Roma İmparatorluğu'nda doğan herkese vatandaş olma hakkı tanındı.

Demokrasinin İlk Adımları

- **(MS 1215)** İngiltere Kralı Küçük John'un imzaladığı Magna Cartha (Magna Karta = Büyük Şart) ile kral ilk kez yetkilerini sınırlamış, halka bazı hak ve özgürlükler tanımıştır.

- **(1689)** İngiliz İnsan Hakları Bildirgesi kabul edildi. Bu bildirme ile seçimlerin serbestçe yapılmasına ve mecliste (parlamento) ifade özgürlüğüne imkân tanındı.

- **(18. yüzyıl)** Avrupa'da Aydınlanma Çağı başladı. Bu çağın düşünürlerinden olan Montesquieu (Monteskü) yasama, yürütme ve yargının ayrı olmasını savundu. J. J. Rousseau (Ruso)

Toplum Sözleşmesi isimli ünlü kitabında "eşitlik, özgürlük ve kardeşliği" savundu. J. Locke (Luk) ise temel hakların başında gelen yaşama hakkını, özel mülkiyet hakkını ve diğer belirli özgürlüklerin yaşama geçmesini savundu.

Demokrasi Büyüyor

- **(1776)** Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi kabul edildi. George Washington (Corç Vaşingtın) başkanlığında Amerika Birleşik Devletleri adında bir devlet kurularak İngiltere Birleşik Krallığı'ndan ayrıldılar.

• **(1789)** Fransız İhtilali gerçekleşti. Bu ihtilalle 16. Louis (Lui) tahttan indirildi. Böylece tek kişilik yönetim sistemi olan monarşiye karşı halk ayaklandı. Sonunda cumhuriyet kuruldu.

• **(1791)** yılında Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi imzalanmıştır. Bu bildirmede egemenliğin özünün ulus olduğu vurgulanmıştır. Egemenliğin ulusa dayanmadığı hiçbir iktidarın kabul olunamayacağı belirtilmiştir.

Demokrasinin Zor Yılları

• **(1945)** İkinci Dünya Savaşı sonucunda diktatörlük, faşizm ve komünizmle yönetilen rejimler yerini demokratik yönetimlere bıraktı. Ancak, ardından soğuk savaşla iki cepheli (kutuplu) bir dünya oluşmaya başladı. Demokrasinin hızı azaldı.

Berlin Duvarı bir ülkenin insanlarını ve bir şehri birbirinden ayırdı.

Demokrasinin Bugünü

• **(1948)** Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kabul edildi.

• **(1989)** Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla insanların ve özgürlüklerin arasına duvarlar örülmesi sona erdi.

• **(1991)** Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla Doğu Avrupa ülkelerinin komünist rejiminin yerini, demokratik yönetimler almaya başladı.

Bugün dünya nüfusunun % 60'ı demokrasiyle yönetilmektedir. Dünyadaki ülkelerin yarısından fazlası (192 ülkenin 120'si) seçimle gelen iktidarlar tarafından demokrasiyle yönetiliyor.

Demokrasinin serüveniyle ilgili olarak tarihsel aşamalardan birinin resmini hayal gücünüzü kullanarak çiziniz.

1. Demokrasinin dünya üzerindeki serüvenine bakınca bunun sadece bir millete veya devlete ait olmadığını söyleyebilir misiniz? Neden?

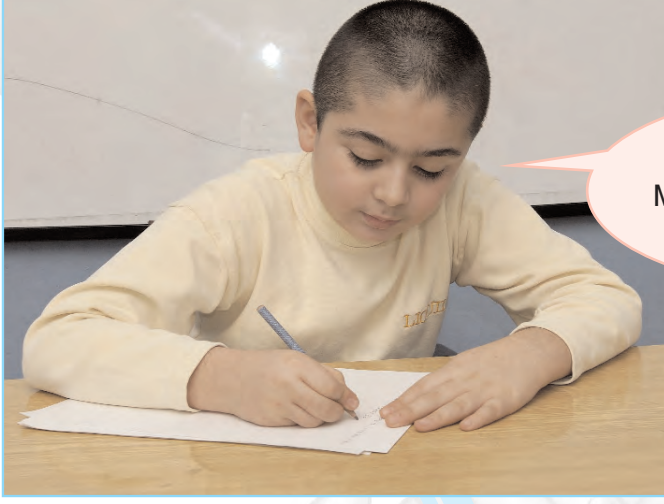
2. Sizce demokrasinin daha da gelişmesi için neler yapılmalıdır?

3. Demokrasinin yolculuğu ile ilgili hangi olayı demokrasiye zarar olarak değerlendirirsiniz?

Türk tarihi boyunca yaşanan demokratik gelişmeleri araştırıp kronolojik olarak sıralayınız. Kurultaydan başlayarak; Sened-i İttifak, Tanzimat Fermanı, I. Meşrutiyet, kanunuesasi, II. Meşrutiyet, TBMM'nin açılması, 1921 Anayasası (Teşvik-i Esasi), cumhuriyetin ilanı, çok partili hayata geçiş denemelerini kapsayan bir tarih şeridi hazırlayınız.

Bilgi Notu

Tarih boyunca Türk devletlerinde, demokratik yönetim özelliklerini görmek mümkündür. Kurultay, Toy, Divan devlet meselelerinin bir arada görüşülüp karara bağlandığı yerlerdi. Hükümdar, halkının görüşlerine başvurur, halkı dinlerdi. Hükümdarın çadırında (otağ) devletin önemli meseleleri, başta hükümdar olmak üzere, hükümdarın eşi (hatun), vezir ve boy beyleri ile görüşülüp karara bağlanırdı.

MUMU SÖNDÜR, KİTABI AÇ;
ÇÜNKÜ KİTAP ALTINA DA IŞIK VERİR

Merhaba, ismim Hamza.

Bir arkadaşım, geçen hafta bana kendi okullarının ihtiyacı için kitap toplama kampanyası düzenlemek istediğini söyledi. Daha önce böyle bir sosyal katılım projesinin içinde olduğumu bildiği için bunu bana sormuştu. Kendisine bir mektup yazarak sosyal katılım projemizi anlattım... Geçen yıl Gaziantep'te Şehit Âdem Yavuz İlköğretim Okulunda 6. sınıf öğrencisiydim. Okulumuz, Gaziantep'in yeni oluşan semtlerinden birindeydi. Hızla göç alan bir yerdi. Barakalarda eğitim ve öğretim yaparken yeni okulumuz da bitmek üzereydi.

Yeni okulumuz modern bir yapıya sahipti. Kütüphanesinden seramik fırınına kadar her şey düşünülmüştü. Üç bölümlü kütüphanede süreli yayın odası, sergi dolapları, katalog kutuları, hatta bilgisayarlı yazılım programları bile düşünülmüştü. Ancak, kitapları olmayan bir kütüphanede nasıl ısınacaklarını bir düşünsenize! Çünkü, kitaplar ruhu ısıtır, düşünceyi alevlendirir. İlk **KÜTÜPHANECİLİK VE KİTAPLIK KULÜBÜ** toplantımızda okulun kütüphanesi için neler yapılacağını

görüştük. Kendimizi, bu soruna az da olsa çözüm bulma konusunda sorumlu hissettik. Ne olursa olsun bir çözüm bulunmalıydı. Bir beyin fırtınası yaptık ve kitap toplama kampanyası yapmaya karar verdik. Kulübün geçen yılki başkanı Meltem, öncelikle organize bir eylem planı oluşturulmasını önerdi. Uyguladığımız bu eylem planını maddeler hâlinde aşağıda sıralıyorum:

1. Bir komisyon kurduk.
2. Lider ve diğer katılımcı üyeleri seçerek hep birlikte görev dağılımı ve iş bölümü yaptık.

3. Kampanyaya katılabilecek okul dışındaki resmî ve sivil toplum kuruluşlarıyla bağlantıya geçtik.

4. Şehirdeki halk, üniversite ve özel kurum kütüphaneleriyle bağlantıya geçtik. Bu iş için kütüphanelerde çalışan arkadaşlarımızın velilerinden yardım istedik. Babalarıyla birlikte çocukları da bize yardım ettiler.

5. Kulübümüzün rehber öğretmeni ve iki arkadaşımız kitap istemek için Türkiye'deki bütün yayınevlerinin, gazetelerin ve sivil toplum kuruluşlarının elektronik-posta, adres ve telefonlarını öğrendi.

6. Müdürümüz bize bu kampanya boyunca sürekli yardımcı oldu. Hatta resmî yollardan da okulumuz için valilikten izin aldı. Kampanya yazımız, Türkiye'deki ilgili tüm okul, resmî kurum ve kuruluşlara ulaştı.

7. Sıra kampanya mektubumuzu ve sloganımızı belirlemeye gelmişti. Türkçe öğretmeni bize duygusal ve edebî yönü ağır basan bir mektup örneği hazırladı, oldukça etkileyiciydi. Sloganımız ve afişimiz ise "MUMU SÖNDÜR, KİTABI AÇ; ÇÜNKÜ KİTAP ALTINA DA IŞIK VERİR"di. Mektuplarımızı, babası postacı olan Murat postaya veriyordu. Artık mektupları adreslerine nasıl gönderdiyse gelecek cevapları da bize kendisi ulaştıracaktı.

8. Ekibimiz âdeta kitap kurtlarından oluşuyordu. İlk meyve, Gaziantep Halk Kütüphanesinden gelmişti. Kulübümüzün üyesi Ahmet'in babası kütüphaneyi tekrar düzenlediklerini ve bazı kitapları bize vereceklerini söyledi. Ekibimiz sabırsızdı. Hiç unutmam, o gün müdürümüz Harun Bey, yeni takım elbisesiyle o tozlu kitapların altına girmiş, kamyonete taşıyordu. Bir çocuk gibi heyecanlıydı. Bu bizleri daha fazla bir şeyler yapmaya sevk etti. Biz öğrenciler ilk kitapların tozunu kendi ellerimizle aldık ve raflara yerleştirdik.

9. Kütüphanecilik Kitaplık Kulübü olarak kampanya ile ilgilenirken diğer yandan da kütüphanenin içini tasarlıyorduk. Bir sabah, 8. sınıf öğrencisi Sedat, elinde Türkiye ile Gaziantep'in tarihî ve turistik yerlerini gösteren resimlerin bulunduğu bir çantayla geldi. Hepsini Kültür ve Turizm Müdürlüğünden almıştı.

10. Bir gün postaneden arayıp okulumuz adına büyük bir kolinin olduğunu söylediler. Bu yüzden Şerafettin Bey'le postaneye gittik. Kolinin üzerinde İzmir'den Millî Piyango Lisesi yazıyordu. Sistem öyle iyi işliyordu ki sanki kitap isteyen çok, göndermek isteyenler daha hevesliydi. Her taraftan kitap geliyordu. Kitaplık Kulübü, kitaplık haftası ile ilgili resimleri de o hafta boyunca kütüphanede sergilemişti. Şehit Âdem Yavuz İlköğretim Okulundan ayrıldığımda okul kütüphanesi 5000 kitaplık küçük bir ilçe kütüphanesi gibi olmuştu. Unutmamalıyız ki demokrasilerin can damarı katılımdır. Anladım ki toplu hâlde demokrasiyi yaşamak için; **sosyal katılım** olmazsa olmaz bir ilkedir.

Siz de sosyal katılım becerilerinizi geliştirmek ve kardeş okulunun ihtiyaçlarını karşılamak için kampanya başlatabilir ya da onlar için bir kitap toplama kampanyası yürütebilirsiniz.

1. Yukarıdaki kampanya ile ilgili hangi stratejiler izlenmiştir? Maddeler hâlinde yazın.
2. Bu parçaya göre yardım kampanyasına katılanlar hangi becerilere sahip olmuşlardır?

TEMEL İNSAN HAKLARIMIZI TANIYALIM

“Haksızlık yapmak, haksızlığa uğramaktan daha acıdır.” Bu söz size ne yapmanızı öneriyor?

Yukarıdaki resimlerde olduğu gibi yeni doğan bir çocuğun yaşama hakkı vardır. Kötürümler, güçsüz yaşlılar, hastalar da bu hakka sahiptirler. Çünkü doğumdan, hatta annemizin hamilelik döneminden itibaren hepimiz bu hakka sahibiz.

1. Sizce, yukarıdaki resimlerde yer alan insanlar, kendi kendilerine bu hakkı elde edebilirler mi? Peki, haklarını aramaya gücü yetmeyen bu insanlar, haklarını nasıl elde edeceklerdir?

2. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda ve uluslararası belgelerde, yaşama hakkının devlet tarafından güvence altına alındığını biliyor muydunuz.

Evimizin yakınlarında küçük yerler var mı? Aslında buralar öylesine küçüktür ki haritada bile görülmez. Ama oralar, biz insanların dünyasını oluşturur. Oturduğumuz mahalle, okuduğumuz okul, derse girdiğimiz sınıf, çalıştığımız fabrika, çiftlik, büro, dükkân... İşte buralarda; her baba, anne, kardeş, nine, dede, öğrenci, kadın ve çocuk, yani biz, insanoğlu eşit haklar ve eşit fırsatlar isteriz. Ayrımcılık yapılmaksızın onurumuzun gözetilmesini isteriz.

Tabi ki bunların, yakın çevremizde önemsenmeden dünya çapında önemsenmesini bekleyemeyiz. Kendi çevremizde bu hakların gözetilmesiyle ilgilenmezsek dünyadaki insanların haklarına önem verilmesini boşu boşuna bekleriz.

Size göre insan hakları nerede başlamaktadır?

EY HALKIM! BÜTÜN İNSANLAR EŞİT VE ÖZGÜR DOĞARLAR

“... Bir rüya görüyorum; bir gün bu ulus ayağa kalkacak ve sorgusuz sualsiz kabullendiği tüm insanların eşit yaratıldığı gerçeğini tam anlamıyla sonuna kadar hayata geçirecek!

Bir rüya görüyorum; bir gün Georgia (Corciya)’nın kıvrıl tepelerinde eski kölelerin ve eski sahiplerinin çocukları bir kardeşlik masasının etrafında birlikte oturabilecekler!

Bir rüya görüyorum; bir çöl şehri olan, adaletsizliğin ve baskının ısıyla yanıp kavrulan Mississippi (Misisipi) eyaleti bile, bir gün bir adalet ve özgürlük vahasına dönüşecek!

Bir rüya görüyorum; bir gün dört ufak çocuğum, derilerinin rengiyle değil, karakterleriyle değerlendirildikleri bir ülkede yaşayacak!

Bugün bir rüya görüyorum!

Bir rüya görüyorum; bir zamanlar ırkçıların ve yasaklamacıların kol gezdiği Alabama’da; küçük siyah erkek çocukları ve küçük siyah kız çocukları ile küçük beyaz erkek çocukları ve küçük beyaz kız çocukları kardeşçe el ele tutuşabilecekler.

... Birakın Mississippi’nin her bir tepesinden, kubbesinden ve her bir dağından çınlansın özgürlük. Birakın çınlansın!”

Martin Luther King (Martin Luter King), (28.09.1963)

Ali ÇİMEN

Tarihi Değiştiren Konuşmalar
(Kısaltılmıştır.)

1. Yukarıdaki konuşmanın hangi amaçla yapıldığını düşünüyorsunuz?
2. Sizce, resimde hitap edilen topluluğun temel haklar ve özgürlüklerle ilgili ortak sorunları neler olabilir?
3. Çocuk haklarıyla ilgili sizin bir rüyanız olsaydı, onu nasıl ifade ederdiniz?
4. Aşağıdaki çocuk haklarının ihlaliyle ilgili konu başlıklarından hangisini seçersiniz?
 - KÜÇÜK ÇOCUKLARIN ÇALIŞTIRILMASI
 - KIZ ÇOCUKLARININ OKULA GÖNDERİLMEMESİ
 - BEDENSEL VE ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARA DİĞER ÇOCUKLARDAN FARKLI DAVRANILMASI

“Kendi ışığının parlamaya devam etmesini sağlamak için başkasının ışığını söndürmek zorunda değilsiniz.”

Bernard BARUCH (Bernar Baruş)

Yukarıdaki sözü, özgürlüklerin sınırı açısından arkadaşlarınızla düşünüp tartışınız.

Fatih Sultan Mehmet, 1463'te Bosna'yı fethinden hemen sonra, Hristiyan halkı dinî inancında özgür bırakan, onlara can ve mal güvenliği sağlayan bir ferman yayınlamıştır.

Aşağıda belirtilen temel insan hakları ve özgürlükleri ile yan taraftaki fermanda geçen ifadeleri karşılaştırınız.

- **Din ve vicdan özgürlüğü**
- **Yaşama hakkı**
- **Kişî dokunulmazlığı hakkı**
- **Düşünce özgürlüğü**

Fermanda belirtilen temel hak ve özgürlükler, 1463 yılında padişahın izniyle gerçekleştiriliyorken bugün ulusal ve uluslararası yasalarla insan hak ve özgürlükleri garanti altına alınmıştır. Günümüzde bir yerin fethedildiğini veya ele geçirildiğini hayal edin. Sonra da ele geçirilen o bölgede yaşayan insanlara ne tür haklar sağlanması gerektiğini düşünün.

Fatih'in fermanını inceleyip aşağıdaki anayasa maddesiyle benzer ve farklı taraflarını belirtiniz.

Aşağıda, farklı görüşlere ait röportaj alıntıları yer almaktadır. Bu alıntılardaki düşüncelerden hangilerine katılıp katılmadığınızı belirtiniz.

- “Ülkenin birlik ve bütünlük içerisinde yaşayabilmesi için vatandaşların farklı düşüncelere ve dinî inanca sahip olmalarında herhangi bir engel yoktur.”
- “Düşünce ve inanç farklılıklarına saygımız sonsuzdur. Fakat farklı düşünce ve inançların açıklanması ülkenin birlik ve bütünlüğünü tehlikeye düşürür.”

Bunları Biliyor musunuz?

“Kimse ibadete, dinî ayin ve törenlere katılmaya, dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dinî inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz.”

T.C. Anayasası

24. madde 3. fıkrası

Ben ki Sultan Mehmet Han'ım!
Halkımın tamamına ve devletimde üst düzeyde bulunanlara malum olsun ki iş bu fermanla Bosna rahiplerine lütfumu artırıp yeri ve göğü yaratan Allah'ın hakkı için, ulu Peygamber hakkı için, yüz yirmi dört bin peygamber hakkı için ve kuşandığım kılıç hakkı için şöyle buyurdum:

Bu kişilerin yaşadıkları yerlere ve kiliselerine kimse mâni olmayacak, sıkıntı vermeyecek ve herkes yerinde kalacaktır. En başta yüce hazretim bulunmak üzere vezirlerimden, kullarımdan ve halkımdan hiç kimse bu kişilere; canlarına, mallarına, kiliselerine taarruz etmeyecektir. Onları incitmeyecek, yabancıların buraya yerleşmek üzere gelmelerine karşı çıkmayacaktır. Yukarıda bahsi geçen kişiler için himmet buyurup lütfettiğim bu fermanımda yazılı olanlara muhalefet etmeyenler bana iyi bir şekilde hizmette bulunmuş ve emirlerime uymuş olacaklardır.

(Milodraz'da 1463'ün 28 Mayıs'ında yazıldı.)

“Fikirler baskı ve şiddetle, top ve tüfekle asla öldürülemez.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

İnsan Hakları Dilek ve Şikâyet Kutusu

Yaşadığınız yerde İnsan Hakları Dilek ve Şikâyet Kutularından hiç gördünüz mü? Görmediyse nerelere konmuş olacağını araştırınız. Bulduğunuz sonuçları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Atatürk'ün sayfanın üst tarafındaki sözüyle karikatürün anlattıkları arasında sizce nasıl bir ilişki vardır?

Düşünceyi Açıklama Özgürlüğünün Kapsamı

Aşağıdaki ifadelerin her birinin, düşünceyi açıklama özgürlüğüne ne derece girdiğini belirleyin. Her bir ifade için o ifadenin numarasını, aşağıdaki çizgi üzerinde uygun olduğunu düşündüğünüz dereceyi temsil eden noktaya yazınız.

Kesin Yasak Noktası

Kesin Özgürlük Noktası

1. Bir belediye başkan adayını desteklemek için düzenlenen toplantıda konuşma yapılması
2. Cumhurbaşkanının kamuya açık bir yerde eleştirilmesi
3. Sokakta hoparlörlü araçlarla propaganda yapılması
4. Bir okula telefon edilerek bomba olduğu yolunda asılsız ihbarda bulunulması
5. Bir grup insanın, kaldırımı işgal ederek yönetimi protesto etmesi
6. İşe almada cinsiyet ayrımı yapan kurumun önünde oturma eylemi yapılması
7. Bir iş merkezindeki otoparkın çocuk parkına dönüştürülmesi kararına karşı çıkan 100 iş adamının, yetkili makama dilekçe ile başvuru yapması
8. Gazetede, özel hayatınız hakkında yalanlar içeren bir yazı yayımlanması
9. Bir ürün hakkında yanlış bilgiler içeren reklam yayımlanması
10. Birinin sizi sözlü olarak tehdit etmesi
11. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki beyaz bir öğrencinin, okul gazetesine suç işleme olasılıkları daha yüksek olduğu için siyahlarla beyazların bir arada eğitim görmemesi gerektiğine ilişkin bir yazı yazması
12. Argo sözcüklerin şarkı sözü olarak kullanılması

İpek GÜRKAYNAK, Dilek GÖZÜTOK ve diğerleri

Yurttaş Olmak İçin Ders Kitabı, s.53

(Kısaltılmıştır.)

“Aklımın estiği her şeyi söylerim.” sözünün ne anlama geldiğini düşünüp tartışınız.

BABİL ÜLKESİNDE ADALETİN KRALI “HAMMURABI”

Okulunuzun İnsan Hakları Kulübü için tarihte yaşamış bir eleman alacağınızı hayal edin. Onun günümüz modern dünyasında yaşaması için fırsat tanındığını düşünün. Size başvuran kişiye aşağıdaki sorular sorulmuştur. Cevaplarını değerlendirerek kulübe alıp almayacağınızı belirtin.

BAŞVURU FORMU

İsminiz: Hammurabi
Doğum tarihiniz: MÖ 1795
Yaşadığınız ülke: Babil İmparatorluğu
Mesleğiniz: Kral
Yaptığınız işler: Siyaset adamlığı,

yöneticilik, kumandanlık; hukuk ve adalet düzeni

İnsan hakları ile ilgili tecrübeleriniz nelerdir? Ülkemin insanları için kanunlar hazırladım. Ben dâhil herkesin kanunlara uyması için kontrolü sağladım. İnsanlara haksızlık yapılmaması için kanunları dişe diş, göze göz şeklinde hazırladım.

Bu deymi açıklar mısınız? Kim, birinin gözünü çıkarmışsa onun da gözü çıkarılacak, kim birinin dişini kırmışsa kırıyanın da dişi kırılacak. Böylece cezalar caydırıcı olacak.

Hazırladığınız kanunlar daha çok kimlerle ilgili? Kadın, erkek, doktor, hasta, işçi, tüccar, çiftçi, çocuk, yaşlı, köle, hür, yargıç, kiracı, mülkiyet sahibi, müteahhit, hatta hayvanların haklarını bile kapsıyor.

Kadın hakları için ne gibi yasalar çıkardınız?

Eğer bir koca evinden ayrılırsa, kaçarsa bu kaçağın karısı kocasına geri dönmeyebilir.

Bir kadın, kocası ile kavga ederse ve ona, “Benim için uygun biri değilsin.” derse bu peşin hükmünün nedenlerini ileri sürmek zorundadır. Eğer kadın suçsuzsa ve onun payına düşen bir hatası yoksa buna karşılık kocası onu terk etmiş ve ihmal etmişse o zaman bu kadına hiçbir suç ithaf edilemez, çeyizini alır ve babasının evine geri döner.

Peki! Hayvan hakları konusunda hangi kanunları uyguladınız?

Herhangi bir kimse, bir öküzü zorla alırsa nakit olarak bir minanın (para birimi) 1/3'ünü öder. Bir kimse, bir öküz kiralar da onun gözünü çıkarırsa sahibine değerinin yarısını öder.

Adaleti sağlayanlar için ne gibi önlemler aldınız? Eğer bir yargıç bir davaya bakar ve bir karara varırsa verdiği hükmü yazılı olarak takdim eder. Daha sonra verdiği kararda bir hata ortaya çıkar ve bu kendi hatasından kaynaklanırsa

o zaman davada onun tarafından kararlaştırılan para cezasının on iki katını öder. Durumu halka ilan edilerek yargıçlık makamından el çektilir ve bir daha asla yargıçlık icra etmek için oraya oturamaz.

İnsanlar arasındaki ilişkiler için ne gibi cezalar uyguladınız? Örneğin, bir kişi seyahate çıkar ve başka birisine gümüş, altın, değerli taşlar ya da herhangi bir taşınır malını emanet eder. Bu kişi emanetini geri almak ister ve emanet edilen kişi de bütün malları belirlenen yere getirmez ve onları kendisi kullanırsa o kişi mahkûm edilir. Kendisine emanet edilen her şeyin beş katını öder.

Eğer bir adam başka bir adamın gözünü çıkarırsa onun da gözü çıkarılır (göze göz). Bir adam kendisi ile eşit olan birinin dişini kırarsa onun da dişi kırılır (dişe diş).

Bir doktor, operatör bıçağı ile derin bir yarık açarsa ve hastayı öldürürse ya da bıçak ile bir tümörü açıp gözü keserse doktorun elleri kesilir.

Bir inşaatçı herhangi bir kişi için bir bina inşa eder ve bu binayı uygun bir şekilde yapmazsa ve onun inşa ettiği bina yıkılıp sahibini öldürürse inşaatı yapan öldürülür.

Bu kulübe katılmak istemenizdeki en önemli neden nedir? Yukarıda anlattığım gibi insan hakları konusunda önceden beri bir tecrübeye sahibim. Hatta çıkardığım bu kanunları, Akad dilinde çiviyle taşın üzerine kazıttım. Böylece, siz dâhil, bizden sonra yaşayanlar kanunlarımızı öğrendiler. Belki de bizim insan haklarıyla ilgili kanunlarımızı örnek alıp geliştirenler oldu.

İnsan Hakları Kulübümüz adına yapabileceğiniz işler neler? Siz sevgili öğrencilere danışmanlık, rehberlik, haklarınızı hukuki yoldan anlatmak ve savunmak.

Kral Hammurabi'nin başvurusunu siz de değerlendirip cevabınızı aşağıya, KABUL / RED olarak yazın. Hangisini tercih ediyorsanız nedenlerinizi belirtiniz.

.....
.....
.....
.....
.....

- İnsan, insana hak ettiği değeri ne zamandan beri vermektedir, hiç düşündünüz mü?
- Bugün sahip olduğumuz haklarımız ne zamandan beri uygulanıyor?

VEDA HUTBESİ (MS 632) MEKKE

HZ. MUHAMMED HACDA MÜSLÜMANLARA SESLENİRKEN

Ey insanoğlu! Beni dinleyin, sonra bu mevkide sizinle bir daha buluşmam.

1. İslamiyet'ten önceki zamana ait bütün cahiliyet âdetlerini ayağımın altına alıp çiğniyorum.

2. Bir Arap'ın, Arap olmayan yabancıya, bir yabancıнын bir Arap'a üstünlüğü yoktur. Çünkü bütün insanlar Âdemoğullarıdır. Âdem de topraktır.

3. Bir kimseye kardeşinin malı helal olmaz, sadece gönül rızasıyla verirse başka. Kendinize zulüm etmeyin.

4. Kölelere gelince; onlara kendi yediklerinizden yedirin ve giydiklerinizden giydirin. Affedemeyeceğiniz bir hata işlerse onlardan ayrılın. Onlar da Allah'ın kullarıdır ve kötü muameleye layık değillerdir.

5. Cahiliye âdetlerini ayağımın altına alıp çiğniyorum. Bütün kan gütme davaları tamamıyla ortadan kaldırılmıştır. Bunlar yalan ve uydurma şeylerdir.

6. Ey halk! Sizin, kadınlarınız üzerinde birtakım haklarınız vardır. Onlar sizin haklarınıza riayet etmelidirler. Onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Onlara karşı iyi davranın. Eşlerinize şefkatle muamele edin.

7. Her birinizin kanı ve malı ötekine haramdır.

8. Nezdinde bir emanet bulunan kimse, bu emanet kime aitse ona vermelidir.

9. Her katil, suçundan kendisi sorumludur. Hiçbir katilin işlediği suç, çocuklarına gelmez. Hiçbir oğlun ve kızın suçu, babayı sorumlu etmez.

MAGNA CARTHA (MS 1215) İNGİLTERE - KRAL YURTSUZ JOHN

Kral John:

1. Hiç kimse, hatta kral bile, yasanın üstünde değildir.

2. Krallığımızda, ülkemizin genel meclisinin izni olmadıkça zorla, askerlik hizmeti karşılığı olarak vergi ya da yardım parası alınamaz.

3. Hiç kimse, asilzadelerin ücreti için ya da diğer

herhangi bir kiralık arazi için gerekli olandan daha fazla hizmet vermeye zorlanamaz.

4. Bundan böyle hiçbir hâkim herhangi bir kimseyi ilgili olayda doğru ve güvenilir deliller ortaya koymadan dava edemez.

5. Kendi zümresinden olanlar ya da ülkenin ilgili yasalarına uygun olarak verilen bir karar olmadıkça hiçbir özgür kişi tutuklanamaz, hapse atılamaz, malı ve mülkü elinden alınmaz, sürgüne yollanamaz ya da herhangi bir biçimde kötü muameleye maruz bırakılamaz.

6. Hak ya da adaleti kimseye satmayacağız, menetmeyeceğiz ya da geciktirmeyeceğiz.

7. İngiliz kilisesinin özgür olacağına karar verdik.

KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'IN KANUNLARI (1520-1546) OSMANLI DEVLETİ

Osmanlı Devleti'nin en güçlü padişahlarından birisi Kanuni Sultan Süleyman'dır. Daha önceki padişahların yapmış olduğu kanunları da bir araya getirerek yeni kanunlar hazırlamıştır. Kanunların birçoğu, önceki dönemlerde uygulananlardan oluşmuş, bunları yazılı hâle getirmiştir. Ona Kanuni unvanının verilmesinin nedeni, bütün işlerini kanunlara uygun yapması ve çok sayıda kanun çıkarmasıdır. Kanuni'nin kanunnamesinde; cinayetler karşılığında belirlenen cezalar konusunda kanun sabittir. Sipahi, köylü, şerif, inkârcı ve suçlu ayrımı yoktur. Her kim ki bu suçlardan birisi ile suçlanırsa karşılığında belirlenen ceza ile cezalandırılır.

İNSAN HAKLARI VE YURTTAŞ BİLDİRİSİ (26 AĞUSTOS 1789) FRANSIZ MİLLÎ MECLİSİ

1. İnsanlar, haklar yönünden özgür ve eşit doğar ve yaşarlar. Sosyal farklılıklar, ancak ortak yarara dayanabilir.
2. Her siyasal toplumun amacı, insanın doğal ve zaman aşımı ile kaybedilmeyen haklarını korumaktır. Bu haklar; özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnmedir.
3. Egemenliğin özü esas olarak ulustadır. Hiçbir kuruluş, hiçbir kimse açıkça ulustan kaynaklanmayan bir iktidarı kullanamaz.
4. Yasa ister koruyucu, ister cezalandırıcı olsun herkes için aynıdır. Tüm yurttaşlar yasa önünde eşit olduklarından, yeteneklerine göre her türlü kamu görevi, rütbe ve mevkiye eşit olarak kabul edilirler. Bu konuda yurttaşlar arasında erdem ve yeteneklerinden başka bir ayırım gözetilmez.
5. Bir kimse, ancak yasanın belirlediği hâllerde ve yasanın öngördüğü şekillere uyularak suçlanabilir, yakalanabilir ve tutuklanabilir.
6. Her insan suçlu olduğuna karar verilinceye kadar masum sayılacağından, tutuklanmasının zorunlu olduğuna karar verildiğinde, yakalanması için zorunlu olmayan her türlü sert davranış yasa tarafından ağır biçimde cezalandırılmalıdır.
7. Hiç kimse inançları nedeniyle -bunlar dinî nitelikteki inançlar olsa bile- tedirgin edilmemelidir.
8. Düşüncelerin ve inançların serbest iletimi insanın en değerli haklarından biridir. Bu nedenle her yurttaş serbestçe konuşabilir, yazabilir ve yayınlabilir, ancak bu özgürlüğün yasa ile belirlenen kötüye kullanılması hâllerinden sorumlu olur.
9. Kamu gücünün devamını sağlamak ve idarenin masraflarını karşılamak için herkesin vergi vermesi kaçınılmazdır. Vergi, tüm yurttaşlar arasından olanakları oranında eşit olarak dağıtılır.
10. Mülkiyet dokunulmaz ve kutsal bir hak olması nedeniyle yasa ile belirlenen kamu ihtiyacı açıkça gerekmiyorsa adil ve peşin bir tazminat ödenmedikçe, kimse bu haktan yoksun bırakılamaz.

KANUNUESASİ (İLK TÜRK VE OSMANLI ANAYASASI) İSTANBUL MEBUSLAR MECLİSİ II. ABDÜLHAMİD (1876)

A. Osmanlı Devleti kişi hürriyetlerine sahip insanların haklarını korumakla sorumludur.

B. Kişi özgürlüğü her türlü baskı ve zorlamaya karşı korunmuştur. Hiç kimse kanunun belirlediği nedenlerin dışında herhangi bir bahane ile cezalandırılmaz.

C. Osmanlı Devleti'nin resmî dini İslam'dır. Genel düzeni ve asayişi bozmamak şartıyla

bütün dinlerin uygulanması serbesttir. Tüm dinlerin güvenliğini devlet sağlayacaktır.

Ç. Eğitim serbesttir. Kanuna uymak şartıyla her Osmanlı vatandaşı özel ve genel eğitim alma hakkına sahiptir.

D. Herkesin mal ve mülk edinme hakkı vardır. Güvence altındadır. Devlet kimsenin malına el koyamaz. Ancak bazı durumlarda bu uygulanabilir.

E. Osmanlı Devleti'nde, herkesin evinde herhangi bir baskıya maruz kalmadan yaşama hakkı vardır. Devlet, kanunun belirlediği durumlar dışında hiç kimsenin evine ve iş yerine zorla ve izinsiz giremez.

F. Kanunların belirlediği şekiller dışında hiç kimse bağlı bulunduğu mahkemeden başka bir mahkemeye götürülemez.

G. Bir kanuna dayalı olmadığı sürece kimseden vergi ve buna benzer para alınamaz.

H. İşkence ve benzeri her türlü eziyet kesinlikle ve tamamen yasaktır.

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRGESİ (10 ARALIK 1948) BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

1. Bütün insanlar özgürdür ve hepimize eşit davranılmalıdır.
2. Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din gibi ayrımlar gözetmeksizin eşittir.
3. Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır. Ne bir kimsenin seni kölelik veya kulluk altında bulundurma hakkı ne de senin bir başkasını kölelik veya kulluk altında bulundurma hakkın vardır.
4. Hiç kimsenin sana işkence yapma ve incitme hakkı yoktur.
5. Herkesin hukuk önünde eşit muamele görme hakkı vardır.
6. Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin herkese eşit uygulanmalıdır.
7. Suçu ispatlanmadıkça herkes suçsuzdur.
8. Birisi tarafından zarar gören herkesin yardım isteme hakkı vardır, fakat iyi bir nedeni olmadan kimse evinize giremez, mektuplarınızı açamaz veya sizi ya da ailenizi rahatsız edemez.
9. Herkesin kendi dinini uygulama, ibadet etme ve isterse dinini değiştirme hakkı vardır.
10. Herkesin düşündüğünü söyleme, bilgi alıp vermeye hakkı vardır.
11. Herkesin ülke yönetimine katılma ve ülke yönetimini seçme hakkı vardır.
12. Herkesin yeterli yaşam standardı ve hasta oldukları zaman tıbbi yardım alma hakkı vardır.

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ (4 KASIM 1950) AVRUPA KONSEYİ

a. Herkesin yaşama hakkı kanunla korunur. Kanunun ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı, hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.

b. Hiç kimseye işkence yapılamaz, insanlık dışı ya da küçültücü ceza veya muamele uygulanamaz.

c. Hiç kimse köle ve kul hâlinde tutulamaz. Hiç kimse zorla çalıştırılmaz ve angaryaya tâbi tutulamaz.

ç. Herkesin özgürlüğe ve kişi güvenliğine hakkı vardır. Belirtilen hâller ve kanunda belirlenen yollar dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.

d. Bulaşıcı hastalık yayabilecek bir kimsenin, bir akıl hastasının, bir alkoliğin, uyuşturucu maddelere bağımlı bir kimsenin veya yersiz yurtsuz kişilerin kanuna uygun olarak gözetilmesine alınması özgürlüğünün kısıtlanacağı durumlardır.

e. Hiç kimse işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç sayılmayan bir fiil veya ihmalden dolayı mahkûm edilemez. Yine hiç kimseye, suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

f. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

g. Herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, din ve inanç değiştirme özgürlüğü ile açık veya özel biçimde ibadet, öğretim, uygulama ve tören yapmak suretiyle tek başına veya toplu olarak dinini ve inancını açıklamak özgürlüğü de içerir.

h. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğünü, kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir alma ve verme özgürlüğünü de içerir.

Dikkat!

Yukarıda, geçmişten günümüze kadarki insan haklarıyla ilgili belgelerin bazı önemli maddelerine yer verildi.

Bu belgeleri tam olarak anlayabilmek için analiz yapmanız gerekir.

Atatürk'ün Türk milleti için yaptıklarının yanında başka ülkelerin halkları adına da çalışmalar yaptığını hiç düşündünüz mü?

Sizce, ne gibi çalışmalar yapmış olabilir?

Atatürk'ün bir milleti tekrar şahlanişe getirişinden söz edeceğiz. O, Türk milletinin, insanlık âleminin şerefli bir üyesi olduğunu dostu düşmana anlatmak istedi. Mücadelesini savaşılarak verdi. Silah yok dediler, bulunur dedi. Cephane yok dediler, bulunur dedi. Umudu, halkına olan inancıydı. Özgürlüğün, egemenliğin ve en önemlisi kalıcı barışın uğruna mücadele etti. Demokrasinin nimetlerini sunarak Türk milletinin haklarına ve onu örnek alan mazlum milletlere sahip çıktı. Atatürk, mücadelesini bu şekilde verdi.

Sizce, kız çocuklarının okutulmaması ile kadınlara verilen değer arasında nasıl bir ilişki vardır?

Okul gazetemiz belirli dönemlerde çocuklarla ilgili gündemdeki gazete haberlerinin taramasını yapıyor. Bu günlerde gündemine MEB'in "HAYDİ KIZLAR OKULA" kampanyasını aldı. Kız çocuklarının okula gönderilmeme nedenlerini araştırırken tarihten bugüne doğru, Türk kadınlarının ve kızlarının toplumdaki konumunu da gazeteye taşıyacaktık.

Kız çocuklarını okutma mücadelesi sonuç veriyor.

En etkili seferberlik

BM ve UNICEF'in "Haydi Kızlar Okula" kampanyasıyla 150 bin çocuk okullu oldu. Özel kuruluşlarla sivil örgütlerin kampanyaları da başarıyla devam ediyor.

Başta Doğu ve Güneydoğu olmak üzere, kız çocuklarını okula yönlendirmek isteyen aileleri ikna çabaları sürüyor.

Kampanyalar ses getiriyor

Türkiye'de özel kuruluşlarla sivil toplum kurumlarının eğitime katkısı artıyor. Gazetemizin 23 Nisan 2005'te başlattığı "Baba Beni Okula Gönder" kampanyası çerçevesinde 17 yurt yandı. 4 bin 12 kızı burs verdi. 20 milyon TL başış toplandı. Beş yıldır yürütülen "Kardelenler" projesiyle de 41 ilde 10 bin kız burs imkanı sağlandı.

(Bir gazete haberi, 13.10.2005)

Muhabir: Merhaba, Dede Korkut. Okulumuzun gazetesi için tarihte kadın haklarıyla ilgili bir yazı hazırlıyoruz. Tarih kitaplarını biraz araştırınca bu konuda sizinle görüşmenin daha yararlı olacağını düşündük. Bu sıralar ne ile uğraşıyorsunuz?

Dede Korkut: Bildiğiniz gibi, isimsiz çocuklara yaşını "Allah versin" diyerek ben veriyorum. Bunun dışında hikâye yazmaya devam ediyorum. Yeni yazdığım hikâye, Oğuz elleriyle ilgili. Toplumsal bir teşkilatta çalışan bir kadının yaşadıklarından yola çıkarak kadınlarımızın hayatı üzerine olacak.

Muhabir: Peki, biraz içeriğinden söz eder misiniz? Eminiz ki okulumuzun öğrencileri bu hikâyeyi bitirmenizi sabırsızlıkla bekleyecekler.

Gazetemizin bu sayısında, sürpriz bir konumuzla söyleşi yapacağız. Kendisi; Türk milletinin tarihteki atası, dedesi ve bilgisi olan DEDE KORKUT. Randevu almak zor oldu, ama kadın hakları gibi ciddi bir konu hakkında konuşacağımızı söyledik. Böyle deyince tarihteki o yoğun işlerinden biraz olsun bize zaman ayırdı. Sorularımıza açık ve net cevaplar verdi. Sizi de sabırsızlandırmadan Dede Korkut'la söyleşimize geçelim:

Dede Korkut: Evvela, benim hikâyelerim gezip gördüklerimden ve duyduklarımın ibaret olup hiçbirinde yanlış yoktur. Hepsi gerçek hayattan alındı. Tarihin ilk zamanlarından itibaren Türklerde kadınla erkek arasında ayırım yapılmıyordu. Göçebe bir yaşam sürdürdükleri için her şeyi paylaşıyorlardı. Yani çocuklar, sizin anlayacağınız hayat ortakları. İslamiyet'ten önceki göçebe Orta Asya Türklerinde kadın kahramandır, gerekirse kocasının yanında savaşır, aile içinde saygıdeğer bir yeri vardır ve hepsinden önemlisi, anadır.

Muhabir: Devlet yönetiminde kadınların konumu nasıldı?

Dede Korkut: Mete Han'dan beri kağanın çadırı olan otağın içindeki Kurultay toplanır, devlet meseleleri görüşülürdü. Kağanın eşi olan hatun da bu toplantılara katılır, düşüncesini belirtirdi. Yani kağan, tek başına karar almaz, mutlaka Kurultayı toplar, devletin ileri gelenlerine sorardı.

Muhabir: Peki dede, hatun da mı devletin ileri gelenlerinden sayılıyordu?

Dede Korkut: Tabi ki! Hatta bazıları biz-zat kağanlık bile yapmışlardı. (Dede Korkut, ak sakalını parmak uçlarıyla biraz kaşıdıktan sonra) Evet, hatırladım, Hindistan'da Raziye Sultan, Mengüceklerden Mama Hatun ilk ak-lıma gelen kadın hükümdarlardır. Büyük Sel-çuklular zamanında hükümdarların eşlerine "Terken" denilmeye başlanmıştı. Bunların bir kısmının devlet içinde önemli bir gücü vardı. Osmanlı Devleti zamanında, sarayda padi-şahın annesinin ve eşinin büyük bir gücü vardı. Küçük yaşta padişah olan sultanların anneleri devlet yönetiminde etkili olmuşlardı. Kösem Sultan değil miydi çocuklar, IV. Mu-rat'ın annesi. Hani IV. Murat daha küçükken devleti yöneten kadın.

Muhabir: Kadınlar toplumda ne tür işler yaparlardı? Örneğin, benim annem hastane-de çalışıyor, sabah birlikte çıkıyoruz. Akşam eve geliyor ve onu çok özleyorum.

Dede Korkut: Şimdiki gibi bir yaşamları yoktu tabi ki. Bugünkü gibi kadınların siyasi ve toplumsal hakları yoktu. Biliyorsunuz, bu hakların çoğu Atatürk tarafından Türk kadını-na verildi. Atatürk sayesinde dünyada birçok ülkede olmayan medeni haklara sahip olunduğunu unutmamalısınız. Daha önceki za-manlarda da kadınlar isimlerini tarihe yazdır-mayı başarmışlardır. Kendi adlarına birçok hayır kurumu yapmışlardır. Hanlar, hamam-lar, darüşşifalar, camiler bunlardan bazılarıdır çocuklar. Osmanlı Devleti'nin kurulduğu es-nada Bacıyan-ı Rum (Anadolu Bacıları) deni-len bir teşkilat vardı. Belki de tarihteki en es-ki kadın sivil toplum kuruluşudur. Bu teşkilat-taki kadınlar silahlı savaşçı kadınlardı. Asker-lerin yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını da bu kadınlar sağlıyordu. Savaşa katıldıkları gibi, bakıma muhtaç ve kimsesiz kadınları da ba-rındırıyorlardı. Benim şu an yazdığım hikâ-yem de bu örgütle ilgili zaten.

Muhabir: Son olarak tüm çocuklara ve öğ-rencilere söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Dede Korkut: Sevgili çocuklar! Duydum ki hâlâ bazı anne babalar kız çocuklarını okula göndermiyormuş. Annelerinize ve ba-balarınıza söyleyin, bizim yaşadığımız çağda bile böyle ayrımcılık yapılmıyordu. 21. yüzyı-la Bilgi Çağı diyorsunuz, öyleyse yavrularını-zı kız-erkek diye ayırmadan bilgisiz kalmala-rına engel olun. Kız çocuklarınızı cahil bırak-maya hakkınız yok. "Haydi kızlar okula!"

**1930 YILINDA İSTANBUL'DA BELEDİYE MECLİS ÜYELİĞİ İÇİN SEÇİM AFİŞİ
BİR KADIN ADAYIN SEÇİM PROGRAMI
“ŞEHİR MECLİSİNE ADAYLIĞIMI NİÇİN KOYUYORUM?”**

1. Genel hizmet kurumlarının belediyeye devredilmesi; su, elektrik, süt, toplu taşıma araçları, hava gazı ve telefon gibi konularda ayrıcalıkların kaldırılması, belediyelere devredilmesi, yabancı şirketlerle mücadele,
2. Halkın toplumsal çıkarlarını ve haklarını korumak. Her şeyden önce işçi çocuklar için bakımevleri, iş bulma daireleri, ucuz aşhaneler, ihtiyar evleri, şikâyet büroları kurulması,
3. Belediyenin her yıl icraatlarını bir broşürle halka bildirmesi, genel sağlık hakkında broşürler yayınlayıp dağıtılması, konferanslar düzenlenmesi,
4. Ev kiralılarının denetlenmesi,
5. Hamile kadınların çalıştırılmaması,
6. Küçük çocukların çalıştırılmasının engellenmesi, çalışacak çocuklara belediyeden yazılı izin verilmesi,
7. Sağlık haklarının korunması için içme sularının bakterilere karşı muayene yapılması, arınık (sütün sağlanması), belli mahallelerde özellikle fakir mahallelerde sağlık istasyonlarının kurulması,
8. Salgın hastalıklara karşı mücadele,
9. Kantarların (terazilerin) denetlenmesi ve mühürlenmesi.

Cemil KOÇAK

Tarih ve Toplum, S.51, s.38

Belge Sorgusu

1. Yukarıda görmüş olduğunuz broşüre ait seçim programını içeren bir afiş çizebilir misiniz?
2. Yukarıdaki programda, çocuk hakları için neler yapılacağından söz ediliyor?
3. Bugünkü belediyelerin vatandaşlara verdiği hizmetlerle, 75 yıl önceki belediyeçilik hizmet anlayışını belgeye göre karşılaştırınız.

Takvim Yaprağının Arkası

“... Türk kadınının siyasi haklarının tanındığı günlerde, Atatürk otomobille İstanbul'a gitmektedir. Köy halkı bu olayı kutlamak üzere bir tören hazırlar. O dönemler Kazan köyü muhtarı olan Satı Kadın da ayran yapar, sandığından çıkarıldığı bindallı elbiselerini giyer

ve elindeki ayran bakracıyla Ata'yı karşılar. Köylülerden hiçbiri cesaret edip de ulu öndere ayranı sunamaz. Satı Kadın, “Ondan insana fenalık mı gelir?” sözleriyle ayran bardağını uzatır. Atatürk, bu cesur ve akıllı kadınla sohbet ederken yaverine Satı Kadın'ın künyesini kaydettirir. Bu olaydan sonra 1934 yılında Atatürk'ün talimatıyla Ankara'ya götürülen Satı Kadın, Türkiye'nin ilk köylü kadın milletvekili olarak seçilip meclise girerek tarihe adını yazmıştır...” Atatürk dünya tarihinde eşi görülmemiş bir yenilik yaparak Türk kadınına gecikmiş hakkı olan seçme ve seçilme hakkını verdi.

• 1930 yılında kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı verildi.

- 1933 yılında kadınlara muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerine katılma hakkı tanındı.
- Türk kadınları için tanınan siyasi hakların en son aşaması ise onlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesiydi (1934).

Bunu Biliyor muydunuz? Günümüze kadar hizmet veren dünyadaki en eski hastane Anadolu Selçuklu sultanının eşi Gevher Nesibe Hatun tarafından yapılan Kayseri'deki Gevher Nesibe Hatun Şifahanesidir. Bu hastanede müzik eşliğinde ruh hastaları tedavi edilirken Avrupa'da o çağda ruh hastalarını, beynine şeytan girmiş diyerek toplumdan soyutluyorlardı.

Bugün doğanlar için kız isimleri: Sabiha, Satı, Türkan

Erkek isimleri: Mustafa Kemal

(Aşağıda, bir tiyatro eserinden bir bölüm okuyacaksınız. Oyundaki karakterler metnin girişinde verilmiştir.)

- 1 - Soğancı Hüsrev Ağa (Topaldır.)
- 2 - Muhtar
- 3 - Karakol kumandanı (iki jandarma)
- 4 - Köylüler

Hüsrev Ağa eşeğine koştuğu araba ile köyün kıyısında görünür. Yoldan gelip geçenleri görünce yüksek sesle şunları söyler:

Hüsrev Ağa —
Haydin ha, haydin ha!
Ucuzcu geldi, ucuzcu geldi!
Dariya, taşa; akşamdan kalmış aşaya vereceğim. Haydin ha! Soğancı gidiyor!

(Eşeğine vura vura soğan yüklü araba ile cami önüne gelir. Köylüler etrafına toplanırlar.)
Hüsrev Ağa — (bağıra bağıra) Soğancı geldi, sudan ucuz soğan! Havadan ucuz soğan! Yelden ucuz soğan. Ucuzcu geldi. Dariya, taşa; akşamdan kalmış aşaya vereceğim. Haydin ha! Soğancı gidiyor.

(Bu sırada karşı yoldan muhtar gelir. Herkes susar.)

Muhtar — (soğancıya) Soğancı hoş geldin.

Hüsrev Ağa — Hoş bulduk ağam.

Muhtar — Kaça satıyorsun?

Hüsrev Ağa — Bir gödük (ölçeğin dörtte biri) arpaya bir okka (kara okka: 400 dirhem); bir gödük buğdaya 2 okka; bir kaymeye (kâğıt bir lira) 4 okka.

Muhtar — İyi, hoş amma ve lakin köyümüz sıkıntılıdır. Bize harman sonu veresiye ver.

Hüsrev Ağa — Ağam bizim çoluk çocuk harmana kadar ne yiyecek?

Muhtar — Ben çoluk çocuk bilmem, vereceksen ver. Vermezsen sür git, köyden.

Hüsrev Ağa — Senin güzel hatırın var. Peki olsun. Geldik bir kere.

(Köylüler arabanın etrafına toplanırlar. Muhtar, kâğıt kalem çıkarır; soğancı tartar, o yazar. Bütün soğanı köylüler veresiye alırlar. Soğancı yavaş yavaş arabası ile köyden uzaklaşır. Harman sonu, sıtmaya yakalanmış olan Hüsrev Ağa köye gelir. Cami önünde muhtarla karşılaşır.)

Hüsrev Ağa — (muhtara) Selamünaleyküm.

Muhtar — Aleyküm selam!

Hüsrev Ağa — Ağa ben geldim. Soğanın hakkını isterim. Ağa, arpayı, buğdayı, paraları topladın mı?

Muhtar — Ne arpası, ne buğdayı, ne parası?

Hüsrev Ağa — Muhtar Ağa, bak sıtma anamı ağlattı. Benimle dalga mı geçiyon?

Muhtar — Ben dalga malga bilmem; arpa, buğday da. Soğanın ne hakkı olurmuş, haydi git buradan.

Hüsrev Ağa — Muhtar, ben hakkımı ararım. Unutma, yırtıcı kuşun ömrü az olur.

Muhtar — Nereye gidersen git.

(Hüsrev Ağa, muhtarın paralarla arpa ve buğdayı vermeyeceğini anlayınca karakola gider. Karakol önünde iki jandarma vardır.)

Hüsrev Ağa — (jandarmalara) Selamünaleyküm.

Jandarmalar — Aleyküm selam.

Hüsrev Ağa — Arkadaşlar, bir derdim var.

Birinci jandarma — Anlat!

Hüsrev Ağa — Yazdan köye soğan sattım. Ben tırtım, muhtar yazdı. Veresiye, harman sonu. İşte geldim. Muhtara soğan hakkı ne oldu dedim. Bana ‘Ne arpası, ne buğdayı, ne parası?’ dedi. Beni köyden kovdu.

(Jandarmalar ayağa kalkarlar.)

İkinci jandarma — (Hüsrev Ağa’ya) Gel muhtara gidelim.

(Üçü birlikte köylülerle konuşan muhtarın yanına giderler.)

Birinci jandarma — (muhtara) Muhtar, uzun etme, bu hasta soğancının parasını ver.

İkinci jandarma — (Hüsrev Ağa’ya) Kim soğan aldı? Adlarını söyle bakayım.

(Hüsrev Ağa, titrek elini koynuna sokup yırtık bir defter çıkarır, jandarmaya uzatır.)

İkinci jandarma — (Okur.) Ali’ye beş gödük arpaya; Hasan’a 10 gödük buğdaya; Recep’e 5 gödük arpaya; Mehmet’e 5 kaymeye 20 okka; muhtara 15 gödük arpaya...

(Jandarma, soğan alanları bir bir okuduktan sonra ayakta duran muhtara yaklaşır. Dudaklarını ayrı ayrı ikişer parmağı ile tutup açar.)

İkinci jandarma — Borcun ne kadar, söyle bakayım, muhtar efendi!

(Dudakları jandarmanın elinde olan muhtar, “pep pep” diye tuhaf sesler çıkarır. Orada olanlar katıla katıla gülerler.)

Muhtar — (jandarmaya) Amanın aman! Verdim gitti. Amanın aman! Verdim gitti!

[Birinci jandarma aynı hareketi Mehmet’e (köylü) yapar. O da, “pep pep” diye sesler çıkarır. Orada olanlar gülerler.]

Muhtar — (köylülere) Davranın arkadaşlar buğday, arpa, para şimdi gelsin!

(Köylüler acele evlerine koşarlar. Torba torba arpa ve buğday getirirler. Hüsrev Ağa’nın boş çuvallarına dökerler. Hüsrev Ağa hakkını alır. Memnundur.)

Hüsrev Ağa — (jandarmalara) Dağda, bayırda hükümet var. Allah sizden razı olsun.

(Seyirciler gülerler. Hüsrev Ağa yavaş yavaş köyden uzaklaşır.)

Şükrü ELÇİN

Türk Dili Edebiyatı 1 Ders Kitabı

(Yeniden düzenlenmiştir.)

Sınıfınızda bu oyunu, dekor ve kostüm kullanmadan oynayabilirsiniz. Köy dışındaki yerlere, örneğin, kasaba veya şehir ortamlarına aktararak da oynayabilirsiniz.

1. Yukarıdaki oyuna, hak ve adaletle ilgili olacak şekilde bir başlık bulunuz. Alternatif başlıkları sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.
2. Oyundaki muhtarın yaptıkları ile gerçek bir muhtarın mahalleli ve köylüye karşı görevlerini karşılaştırınız.
3. Oyunda, Hüsrev Ağa’nın jandarmalar için, “Dağda, bayırda hükümet var.” sözünü söylemekteki düşüncesi ne olabilir?
4. Hüsrev Ağa hakkını nasıl arıyor?

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A Aşağıdaki cümlelerden doğru olana (D), yanlış olana (Y) koyunuz.

1. Demokrasilerde kişi dokunulmazlığı hakkı, yaşama hakkı, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü padişahın ya da hükümdarın isteğine göredir. ()
2. İngiltere Kralı Yurtsuz John'un imzaladığı Magna Cartha ile kral, ilk kez yetkilerini sınırlamış, halka bazı hak ve özgürlükler tanımıştır. ()
3. Sosyal amaçlı yardım kampanyalarına katılmak, oy kullanmak, lider ya da izleyen olarak topluma hizmet etmek, sosyal katılım becerilerini geliştirir. ()
4. "Toplum içinde aklımın estiği her şeyi söylerim." sözü düşünce ve fikir özgürlüğüne uygundur. ()
5. Türkiye, en önemli uluslararası belgelerden olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin maddelerine bağlı kalacağına dair imza atmıştır. ()

B Aşağıdaki cümleleri kutucuklardaki tarihlerle eşleştiriniz.

1. Veda Hutbesi	1950
2. Magna Cartha	1876
3. Fransız İnsan Hakları Bildirgesi	1789
4. Kanunuesasi	1215
5. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi	632
6. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	1948

C Aşağıdaki sorularda doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

1. Sizce, aşağıdakilerden hangisinin etkisini ve gücünü yitirmesi, demokratik yapının bozulduğuna dair önemli bir kanıttır?
A) Padişah B) Halk C) Başbakan D) Meclis başkanı
2. Demokrasinin özellikleri arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?
A) Halk kendini yönetecek kişiyi seçer.
B) Milletvekilleri, halk adına karar veren kişilerdir.
C) Hak ve özgürlükler kanunlarla güvence altına alınmıştır.
D) İnsanlar toplantı yapıp tartışamazlar.
3. Aşağıdakilerden hangisi demokratik rejimlerde var olan bir özellik değildir?
A) Tek partili sistem B) Hürriyet ve eşitlik
C) Muhalefet partileri D) Millet egemenliği

4. Demokrasilerin vazgeçilmezleri arasında siyasi partiler önemli bir yere sahiptir. Siyasi partilerin içerisinde iktidar partisi kadar muhalefet partisi de gereklidir. Muhalefet partisi olmadığı veya görevini tam yapmadığı zaman demokrasi iyi işlemiyor demektir.

Yukarıdaki ifadelere göre muhalefet partisinin görevi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hükûmeti eleştiren parti
B) Seçimlerde en düşük oy alan parti
C) Hükûmeti kuran parti
D) Seçim barajını aşamayan parti

5. Devlet yönetiminde görev yapanları seçilenler ve atanalar olarak iki bölümde değerlendirebiliriz. Aşağıdakilerden hangisi, özellikle millet tarafından seçilerek işbaşına **gelmez**?

- A) Milletvekili
B) Muhtar
C) Kaymakam
D) Belediye başkanı

6. Orta Asya Türk devletlerinde demokratik yönetimin izlerini taşıyan devlet meselelerinin görüşülüp karara bağlandığı meclise ne denirdi?

- A) Parlamento
B) Kurultay
C) Konsey
D) Pankuş

7. Organ ve doku bağıışı veya nakledilmesi insanların temel haklarından hangisini kapsadığı için yasal olarak bazı kurallara bağlanmıştır?

- A) Düşünce özgürlüğü
B) Yaşama hakkı
C) Sağlık hakkı
D) Kişi dokunulmazlığı

8. Aşağıdakilerden hangisi, öncelikle güvenceye alınmazsa diğer hakların korunmasının bir anlamı kalmaz?

- A) Yaşama hakkı
B) Din ve vicdan özgürlüğü
C) Sağlık hakkı
D) Kişi dokunulmazlığı hakkı

9. Aşağıdakilerden hangisi insan haklarını korumada diğerlerine göre daha etkilidir?

- A) Yurt dışına gitmiş olmak
B) Üst düzey yönetici olmak
C) İnsan haklarına saygılı olmak
D) Zengin olmak

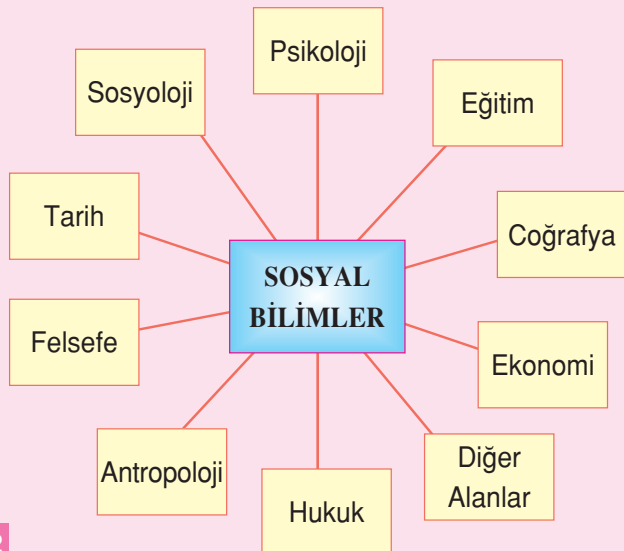
C Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Demokrasinin temel niteliklerini maddeler hâlinde defterinize yazınız.
2. Okulunuzda ve sınıfınızda kuralların olmadığını düşününüz. Bunun sonucunda nasıl bir durum oluşacağını yazınız.
3. Atatürk tarafından kadınlara hangi medeni hakların verildiğini araştırınız. Çevrenizde bu hakların ihlal edilip edilmediğini gözleyiniz.
4. Yaşı küçük olan çocukların ağır şartlarda çalıştırılmasının ne tür sakıncaları olabilir? Tartışınız ve defterinize yazınız.
5. Okulunuzda çocuk meclisi ya da okul meclisi için seçim yapılıyor mu? Yapılıyorsa gördüklerinizi sırasıyla defterinize yazınız.
6. Düşünce özgürlüğünün temel insan hakkı olduğunu belirten bir kompozisyon yazınız. Sınıfınızdan ve çevrenizden örnekler veriniz.

ELEKTRONİK YÜZYIL

ELEKTRONİK YÜZYIL

BİRAZ DÜŞÜNELİM

1. Sosyal bilimlerin neler olduğunu biliyor musunuz? Açıklayınız.
2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşamımız üzerine etkileri neler olabilir?
3. Tıp alanındaki buluşların, insan hayatı ve toplumsal dayanışmamız üzerindeki etkileri nelerdir?
4. Telif ve patent hakkına uymadığımız zaman ne tür sorunlarla karşılaşırız?
5. Atatürk, bilime neden önem vermiştir?

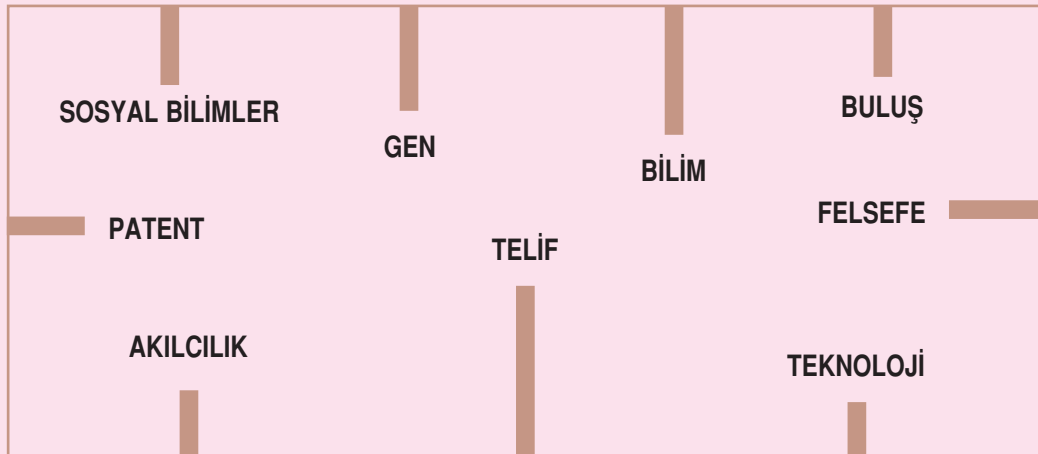

ÜNİTEDE YER ALAN KONULARIMIZ

- HASANKEYF
- HAYATIMIZDA NELER DEĞİŞECEK?
- DOKTORUMUZU DİNLEYELİM
- KORSANLA MÜCADELE
- ATATÜRK VE BİLİM
- ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

KAVRAMLARIMIZ

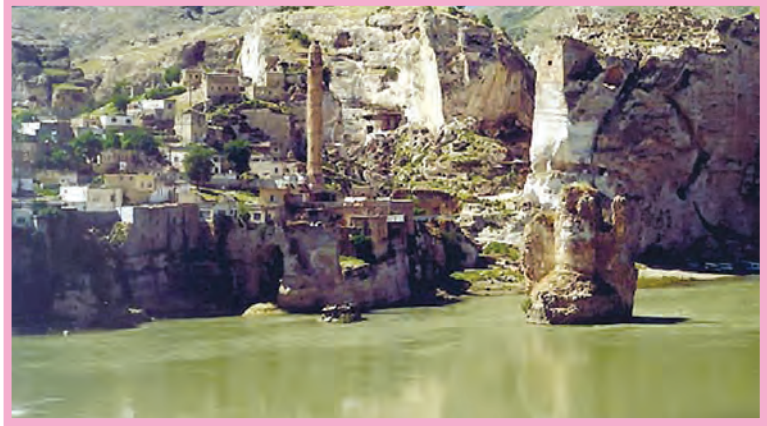
Sosyal bilimler, toplum hayatımızı nasıl etkiler?

Sosyal bilimler çok kapsamlı bir bilimdir. İçine birçok bilim dalını alır. Bunlar; psikoloji, felsefe, antropoloji, arkeoloji, tarih ve coğrafya gibi bilimlerdir. Bu bilimlerin toplum hayatına etkilerini anlatan; tarihi, coğrafyayı ve arkeolojiyi içeren bir çalışma hazırladım. Bu çalışmamda bazı gazete haberlerine de yer verdim. Umuyorum ki gazete haberlerinden derlediğim bu çalışmayla sosyal bilimlerin hayatımızda ne denli etkili olduğunu göreceksiniz.

Birçok Medeniyetin Doğum Yeri

Birçok medeniyete beşiklik etmiş, pek çok mağaranın bulunduğu Batman'ın Hasankeyf ilçesinde, yer altındaki tarihi gün ışığına çıkarmak amacıyla 1985'ten bu yana yapılan kazılarda, farklı dönemlere ait birçok eser bulundu. Asur ve Urartulara ait çeşitli kalıntılar ve Dicle Nehri kıyısında, Orta Çağ'dan kalma bir sahil sarayı ortaya çıkarıldı. Ayrıca, Eyyubilerden kalma 6-7 küçük

küllüye ile bedesten, han, cami, köprü ve çini fırınları bu buluntular arasında. Ancak yakın zamanda ilçeyi sular altında bırakacak olan Ilısu Barajı'nın yapımı gündemde. Bu yüzden Türkiye'deki birçok sivil toplum örgütü ve Avrupa ülkelerindeki çeşitli kuruluşlar, Hasankeyf'in kurtarılması amacıyla kampanyalar başlattı.

Hasankeyf'te Asur ve Urartulara ait çeşitli kalıntılar ve Dicle Nehri kıyısında Orta Çağ'dan kalma bir sahil sarayı ortaya çıkarıldı.

Hasankeyf Sudan Kurtuldu

Başbakanın Batman'da "Hasankeyf'in kurtarılacağına" ilişkin yaptığı açıklama sevinçle karşılandı. Açıklama üzerine, Devlet Su İşleri Şube Müdürlüğü de Hasankeyf'in su altında kalmasına neden olacak Ilısu Barajı dosyasını rafa kaldırdı. Başbakanın, "Hasankeyf sular altında kalmayacak."

sözleriyle tüm tartışmalara son noktayı koyması, hem tarihî ilçede yaşayanları hem de tarihçileri çok sevindirdi.

Sizce, tarihçiler neden sevinmiş olabilir?

Hasankeyf kaymakamı, daha önce yatırım için istekli olan turizmcilerin, baraj yapımının gündeme gelmesiyle isteksiz davrandıklarını vurgulayarak şöyle konuştu: “Batman’da ve yöreden birçok yatırımcının Hasankeyf’e turizm alanında yatırım yapacağını düşünüyorum. Turizm yatırımları, vatandaşlarımızı rahatlatacak ve gelir seviyelerini artıracaktır. İlçemizin gençleri artık çalışmak için göç etmeyeceklerdir.”

Hasankeyf belediye başkanı da başbakanın, yıllardır Hasankeyfli olarak savundukları teze destek verdiğini ifade etti. Başkan, konu hakkında şunları söyledi: “Bu gelişmeyle Hasankeyf kurtulursa kırk yıldır üzerimizde bulunan ölü toprağını silkeleyeceğiz.”

Kazılar 60 Yılda Biter

Hasankeyf Gönüllüleri Derneği ikinci başkanı da barajın alternatifini olabileceğine ancak, Hasankeyf’in alternatifinin bulunmadığına dikkat çekerek başbakanı, duyarlılığından ötürü teşekkür etti.

Hasankeyf’teki kazıları 1985 yılında başlatan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyesi ise yapılan kazı çalışmaları ile ilgili bilgi verdi. Hasankeyf’teki kazıların tamamlanması için 60 yıllık süreye ihtiyaç olduğunu ifade ederek, “Burası Orta Asya’dan, İran’dan ve Mezopotamya’dan gelen kültürlerle Batı’dan gelen kültürlerin buluşma yeridir. Alt tabakalarda Bizans ve Roma Dönemlerine ait kalıntılara ulaşmayı bekliyoruz.” dedi.

Okumuş olduğunuz gazete haberine göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Hasankeyf’in arkeolojik ve tarihî değeri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
2. Okuduğunuz habere göre, tarihçilerin ve arkeologların Hasankeyf üzerinde ne gibi etkileri vardır?
3. Tarihçilerin ve arkeologların çalışmaları Hasankeyf’te yaşayan insanları nasıl etkiler?
4. Bölgedeki eski dönemlere ait kültür varlıklarının kazanca dönüştürülmesi için siz olsanız neler yaparsınız?
5. Bölgedeki turizm potansiyeli, turizmciler tarafından verimli kullanılırsa bölgede neler değişebilir?
6. Dünyanın başka ülkelerinde bu tür tarihî değerler nasıl ve kimler tarafından korunuyor?
7. Hasankeyf örneğinde olduğu gibi toplumsal yaşantımıza sosyal bilimlerin ve sosyal bilimcilerin ne gibi katkıları vardır?

HAYATIMIZDA NELER
DEĞİŞECEK?

1. Teknoloji, hayatımızı nasıl kolaylaştırıyor?
2. Teknoloji, hayatımızı kolaylaştırırken beraberinde hangi zorlukları getiriyor olabilir?

Arkadaşlar, ben ileride büyük bir bilim adamı olmak istiyorum. Şimdiden, teknolojiye gelişmeleri araştırıyor, takip ediyorum. Tabiki çok çalışıyorum. Sizlere de bu konuda elde ettiğim bilgilerden bazılarını sunmak istiyorum. Sunacağım konu ilginizi çekecektir.

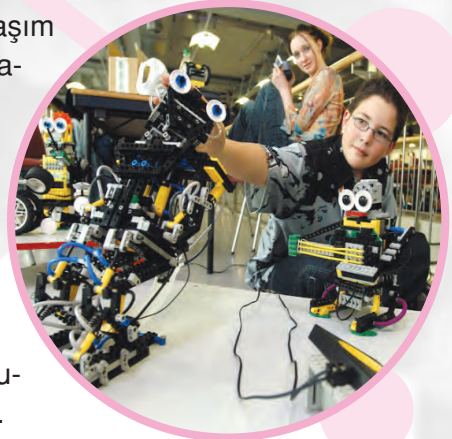
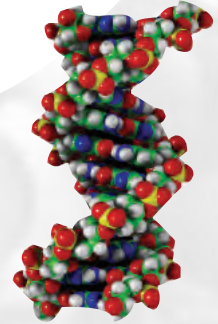
Bundan 30-40 yıl önce çekilen bilim kurgu filmlerinden farklı olarak günümüzde sıradan insanlar, hatta bilim adamları dahi canlıların garip şekilde evrimleşeceğine artık inanmıyorlar. Bunun yerine, gelişen teknoloji sayesinde birtakım üstünlüklere sahip olacağımıza daha çok inanmaya başladılar. Çünkü hiçbirimiz bundan binlerce yıl önceki insanlardan fizik olarak farklı değiliz. Ancak, farklı olan bir şey var ki o da yaşam biçimimiz. Bilim ve teknoloji, günlük hayatımızın her karesini değiştirmeye başladı.

Yakın bir gelecekte, uçaklardan otomobillere, evlerden yollara kadar birçok yapı ve makine, teknolojinin gelişimine uyum göstererek değişecek. Bunlar, enerji verimliliği ya da çevre dostu olmak gibi birçok özelliği barındıran malzemelerden imal edilecek.

Tarımın da bu ilerleme ve gelişmelerden payına düşeni alacağı kesindir. Nanoteknoloji, biyoteknoloji ve bilgi teknolojilerinin iş birliği ile tarım ve gıda sektöründe alınan ürün miktarı artıyor. Ayrıca, akıllı ve maliyeti düşük algılayıcılarla tarım ve hayvancılık alanında verimliliğin artırılarak ortaya çıkan zararın en aza indirilmesi hedefleniyor.

Gerçek zamanlı bilgi sistemleri ve yapay malzemeler kullanılarak en iyi verimi almak için nanoölçekte üretilen araçlarla ulaşım sektöründe güvenlik ve hız artırılmaya çalışılıyor. Aynı zamanda maliyet de düşürülüyor.

Tüm bu bilimsel çalışmalar sonucunda ortaya çıkan yenilikler, hayatımızın ayrı ayrı alanlarını kolaylaştıracak önemli adımların başlangıcı sayılabilir. Bu gelişmeler sayesinde güven içinde yaşayan fertler olarak daha sağlıklı olabileceğiz. Ayrıca, daha kaliteli ve güvenilir tarım ürünleri tüketileceğiz. Bütün bu çabaların amacı; yaşamımızın kalitesini ve refahını artırmak olmalıdır. Aksi takdirde bu tür buluşların kötüye kullanımı hiç de iyi sonuçlar doğurmayabilir.

(Bir dergi haberi, Sayı: 19, s.29, 2002)
(Düzenlenmiştir.)

KABLOLARA ELVEDA! BLUETOOTH (BLUTUT) TEKNOLOJİSİ

Peki, teknolojik gelişmeler hayatımızda neleri değiştirdi, neleri değiştirecek? Öğrenmek istiyorsanız okumaya devam edin.

Kabloları yaşamımızdan çıkararak bir devrim yapan teknoloji, hayatımızın her alanına girerek işlerimizi kolaylaştırıyor. Yani, dünyada yeni bir teknoloji çağı başlıyor. Bu teknoloji sayesinde; cep telefonlarının, bilgisayarların, tarayıcıların, dijital kameraların ve çeşitli ev aletlerinin birbirleriyle ilişkileri kablosuz bir ortamda sağlanabiliyor.

Sizce bu teknoloji, gelecekte başka neleri kolaylaştırabilir?

Yerimizden kalkmadan birçok işi yapmamızı sağlayan bu teknoloji, bilgisayar firmalarından tutun da beyaz eşya üreticilerine kadar birçok sektörün birlikte çalışmasını sağlayacak yeni bir çağ başlatıyor.

Bilgisayarlara, cep telefonlarına, yazıcılara, cep bilgisayarlarına ve daha birçok cihaza takılan küçük, ucuz bir radyo çipi ile artık pek çok işi daha kolay yapabileceğiz. Bu çip, önceleri kablolar aracılığıyla aktarılabilen bilgileri alarak onları özel bir frekansta algılayabilecek başka bir çipin bulunduğu makineye aktarıyor.

Bluetooth çipine sahip iki makine bir-

birine on metre kadar yaklaştığında karşılıklı iletişime geçiyor. Yani, dizüstü bilgisayarımızdan gönderdiğimiz bir dosyanın çıkışını diğer odadaki yazıcıdan alabiliyoruz. Mikrodalga fırınımız, cep telefonumuza ulaşarak bize yemeğin piştiğini haber veriyor. Cep bilgisayarımızdaki veya cep telefonumuzdaki bilgileri, fotoğrafları evimizdeki bilgisayara aktarabiliyoruz. Cep telefonu veya bilgisayarımızdan müzik dinlerken kablosuz kulaklık kullanabiliyoruz. Gelecekte, kullandığımız birçok makine ve cihaza eklenecek olan bu teknoloji sayesinde hayatımız oldukça kolaylaşacak...

(Bir dergi haberi, Sayı: 24, s.33, 2002)
(Düzenlenmiştir.)

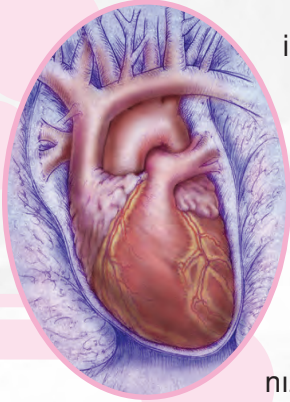
1. Hızla değişen dünyamızda, gelecek hayatımızın nasıl olacağına dair neler söyleyebilirsiniz?
2. Sizce, son yıllarda, en önemli teknolojik gelişmeler hangi alanlarda olmuştur?
3. İleriki dönemlerde gelişmeler daha çok hangi alanlarda olacaktır?
4. Söz edilen bu teknolojiler üzerinde, ülkemizde yapılan çalışmalar hakkında neler söyleyebilirsiniz?

1. Organ nakli konusunda neler biliyorsunuz?
2. Organ bağıışı nasıl yapılır?

Bu bölümde Murat'ın sağlık ocağına giderek bir doktorla yapmış olduğu röportajı okuyacaksınız. Benzer bir röportajı da siz yapmaya ne dersiniz?

Unutulmamalıdır ki bağışlanan her organ, kurtulan bir yaşamdır. Ülkemize maddi ve manevi önemli katkılar sağlamaktadır.

Murat: İyi günler, ben Murat. Sizinle organ nakli konusunda görüşmek istediğimi daha önce bildirmiştım. Böyle yoğun bir tempo içinde bana vakt ayırdığınız için teşekkür ederim.

Doktor: Merhaba Murat, rica ederim. Tanıştığımıza memnun oldum.

Murat: Biliyorsunuz, organ nakli tüm insanlık, özellikle de ülkemiz için çok önemli bir sorun. Çünkü, bu konuda toplumumuzda yeterli bilinç henüz oluşmuş değil. Ben bu konu ile ilgili olarak derste arkadaşlarımı aydınlatmak istiyorum. Bilgilerinizi bizimle paylaşır mısınız? İlk olarak, organ nakli nedir?

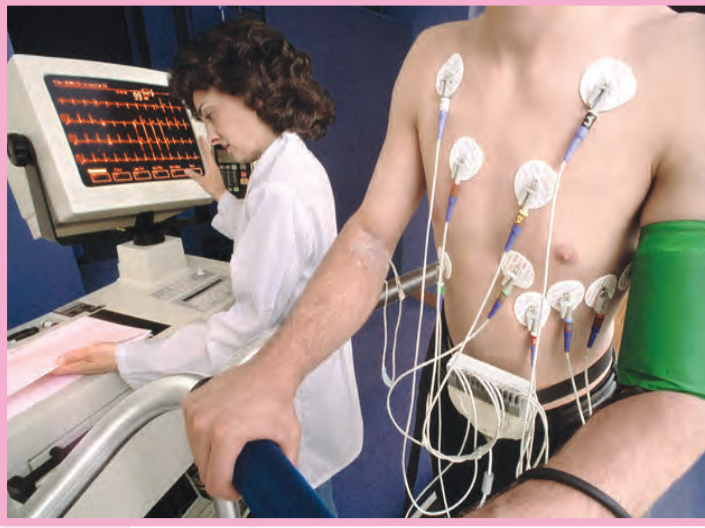
Doktor: Tedavisi mümkün olmayan hastalıklar nedeniyle organlarımız görev yapamayacak derecede hasar görebilir. Bu organın yerine, canlı veya ölmüş bir kişiden alınan yeni ve sağlam organın hastaya nakledilmesine **organ nakli** denir.

Murat: Organ bağıışı nedir?

Doktor: Kişinin, hayatta iken özgür iradesi ile tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesine **organ bağıışı** denir.

Murat: Kimler organ bağışlayabilir, bağış için yaş sınırı var mı?

Doktor: 2238 sayılı **Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun**'da, "18 yaşından büyük ve akli dengesi yerinde olan herkes, organlarının tamamını veya bir bölümünü bağışlayabilir." denmektedir. Ancak, beyin ölümü gerçekleşmiş 18 yaşından küçüklerin organlarının kullanılması için ebeveynlerinin izni gereklidir.

Murat: Organ bağışlayabilmek için hangi işlemler yapılmalıdır?

Doktor: Bir organ bağış kartı alıp yanınızda taşımanız yeterlidir. Organ bağış kartlarını hastanelerden temin edebilirsiniz. Kart temini konusunda daha ayrıntılı bilgi için Organ Nakli Kuruluşları Koordinasyon Derneği ile temasa geçebilirsiniz. Organlarını bağışlayan bir kişinin, bu durumdan ailesini önceden haberdar etmesinde de yarar vardır.

**T.C.
SAĞLIK BAKANLIĞI**

DOKU VE ORGAN BAĞIŞ BELGESİ

ÖLÜMÜMDEN SONRA BİR BAŞKASININ YAŞAMASINA
YARDIMCI OLMAK İSTİYORUM
2238 SAYILI YASAYA UYGUNDUR

DOKU VE ORGAN BAĞIŞ BELGESİ

Tıbben yaşamım sona erdikten sonra doku ve organlarımın

Tamamını, Böbreklerimi, Karaciğeri, Pankreası, Diğer

Gözlerimi, Kalbimi, Akciğerlerimi, İnce bağırsaklarımı, diğer hastaların tedavisi için bağışlıyorum.

Adı ve Soyadı :

Doğum Tarihi : Doğum Yeri:

Kan Grubu : Telefon:

Adres :

.....

.....

İmza Sayı

TANIKLAR

Adı :	Adı :
Soyadı :	Soyadı :
Doğ. Tarihi :	Doğ. Tarihi :
Doğ. Yeri :	Doğ. Yeri :
Adres :	Adres :
.....
.....
İmza <input type="text"/>	İmza <input type="text"/>

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

Organ Nakli Eğitim, Uygulama ve Araştırma Merkezi

Tel. 0.242. 227 59 81 - 227 63 43 / 19141 Fax: 0.242. 227 44 44

Murat: Organlarımızı bağışladıktan sonra vazgeçme hakkımız var mı?

Doktor: Tabii ki var. Kişi, organ bağışından vazgeçtiği anda, organ bağış kartını taşımayan vazgeçmeli ve bu kararı ailesine bildirmelidir.

Murat: Ülkemizde hangi organların nakli yapılabilmektedir?

Doktor: Ülkemizde nakli yapılan organlar; böbrek, karaciğer, kalp, akciğer, pankreas, ince bağırsaktır.

Murat: Verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ederim.

Doktor: Ben de sana çok teşekkür ederim, sevgili Murat.

1. Siz de organ bağışında bulunmak ister misiniz?
2. Organ bağışlamanın önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

1. Korsan kitap ve CD satışının hırsızlıkla ne gibi bir ilişkisi olabilir?
2. Yazarların ve diğer sanatçıların telif haklarını koruyabilmek için bizler neler yapabiliriz?

Korsan Kitap ve CD Baskınında Dört Gözaltı

Zeytinburnu'nda 9500 adet kitap, Üsküdar'da 17.500 adet CD ele geçirildi.

Zeytinburnu'nda, bir matbaaya düzenlenen operasyonda, 9500 adet korsan kitap ele geçirildi.

Çiftnehavuzlar Mahallesi'ndeki Sema Sanayi Sitesi'nde bulunan bir matbaada korsan kitap basıldığı ihbarı üzerine yapılan baskında, korsan basılan ve ciltlenmek üzere olan çeşitli kitaplardan 9500 adet ele geçirildi.

Ruhsatsız çalıştığı belirlenen matbaada ele geçirilen kitaplar, iki kamyonla yüklenerek İstanbul Valiliği İl Denetleme Kuruluna teslim edildi.

Üsküdar Hâkimiyet-i Millîye Caddesi ve Doğancılar Caddesi'ndeki üç ayrı iş yerinde de polis ekiplerince arama yapıldı. Bu aramalarda 17.500 adet korsan CD bulundu.

Her iki baskınla bağlantılı olarak dört kişinin gözaltına alındığı ve haklarında yasal işlem yapıldığı bildirildi.

Emniyet yetkilileri, son operasyonlarla birlikte 2005 yılı içinde korsan basılmış toplam 34.000 adet kitap ele geçirildiğini kaydetti.

Korsanı Yakalayanlara Para Ödülü

TBMM'de önceki gün siyasilere görüşen sanatçılar, başbakanın korsanla mücadele sözü aldılar. Kültür ve Turizm Bakanlığı da 5846 sayılı yasada değişiklik yapmak üzere kolları sıvadı. Taslakta, polis ve valilikler tarafından görevlendirilen korsanla mücadele edecek denetim personeline, büyük çapta korsan materyalleri yakalaması durumunda "para ödülü" öngörülüyor.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü tarafından korsanla mücadeleyle ilgili, mevcut yasadaki uygulama yetersizliklerini gidermek amacıyla taslak hazırlandığı bildirildi. Ayrıca, uyuşturucu madde kaçakçılığına darbe vuracak operasyonları teşvik etmek için emniyet güçlerine ikramiye verildiğini belirtildi. Bu nedenle memur katsayısına bağlı olarak büyük çapta korsan ürün yakalayan personelin de ödüllendirilmesinin planlanacağı kaydedildi. Bunun mevcut katsayıyla hesaplandığında, 200 TL'lik nakdî ödül anlamına geldiği belirtildi.

Bir *İnternet* haberi, 16/11/2005
(Düzenlenmiştir.)

Internet

Araba çalmak suçtur, çanta çalmak suçtur, cep telefonu çalmak suçtur! KORSANLIK DA BİR SUÇTUR. SUÇA ORTAK OLMAYALIM!

Bilgi Notu

Patent

Patent, bir buluşun veya o buluşu uygulama alanında kullanma hakkının bir kimseye ait olduğunu gösteren belgeye denir.

Bir buluşun patent belgesi verilerek korunması için yeni olması ve o buluşun, bilinen eski durumuna göre aşıldığının kabul edilmesi gerekir.

Buluş niteliği olmadığı için patent belgesi verilmeyen durumlar şunlardır:

- Keşifler, bilimsel teoriler, matematik metotları,
- Edebiyat ve sanat eserleri, bilimsel eserler, estetik niteliği olan çalışmalar, bilgisayar yazılımları,
- Bilginin derlenmesi, düzenlenmesi, sunulması ve iletilmesi ile ilgili teknik yönü bulunmayan usuller,
- İnsan ve hayvan vücuduna uygulanacak cerrahi ve tedavi usülleri ile insan ve hayvan vücudu ile ilgili teşhis usulleri.

Bilgi Notu

5 Soruda Bandrol

Bandrol nedir?

Basılı yayına yapıştırılan, sökülmesi hâlinde parçalanarak yapıştırıldığı malzemenin özelliğini kaybettiren nitelikte bir etikettir.

Bandrol nasıl alınacak?

Kültür Bakanlığı ile her ildeki İl Kültür Müdürlüklerinden temin edilebilecek.

Ek maliyet getirecek mi?

Cüzi fiyatla satılacak olan bandrol, maliyeti artırmayacak.

Bandrolle korsanlığın önüne geçilebilecek mi?

Bandrolün tek başına yeterli olamayacağı ifade ediliyor. Toplumun bilinçlendirilmesi gerekiyor.

Bandrol almaya ne yapılacak?

Hak sahiplerinin başvurusu üzerine savcılık yasal olmayan nüshaları toplatacak. Bu fiili işleyenlere, üç aydan bir yıla kadar hapis ve değişen tutarlarda para cezası uygulanacak.

1. Atatürk niçin bilime önem vermiştir?
2. Atatürk'ün bilimsel hayatımıza katkıları neler olmuştur?

ATATÜRK'ÜN SÖZLERİNDE BİLİM

“Bu millet ve memleket, ilme ve irfana çok muhtaç; eğitim ve öğretim görmek için, ilim ve fen almak için Avrupa'ya, Amerika'ya ve her tarafa çocuklarımızı göndermeye mecburuz. İlim, fen ve ihtisas nerede varsa, sanat nerede varsa gidip öğrenmeye mecburuz. Çok çalışmaya mecburuz. Çalışmak demek ise boşuna yorulmak, terlemek değildir. Zamanın gereklerine göre bilim, teknik ve her türlü medeni buluşlardan azami derecede yararlanmak zorunludur.”

“Ordularımızın kazandığı zafer, sizin ve sizin ordularınızın zaferi için yalnız zemin hazırladı... Gerçek zaferi siz kazanacak, siz sürdüreceksiniz ve be-

“Bir millet, savaş meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin kalıcı sonuçlar vermesi ancak irfan ordusuyla mümkündür.”

“Yükselmiş, ilerlemiş, medeni bir millet olarak medeniyet düzeyinin üzerinde yaşayacağız. Bu hayat ancak ilim ve fenle olur. İlim ve fen için kayıtlar ve şart yoktur.”

hemehâl muvaffak olacaksınız.”

“Hiçbir zaman hatrınızdan çıkmasın ki cumhuriyet sizden fikri hür, vicdani hür, irfanı hür nesiller istiyor.”

“Mektebin vereceği ilim ve fen sayesinde ki Türk milleti, Türk sanatı, iktisadiyatı, Türk şiir ve edebiyatı, bütün bedayıyla inkişaf eder.”

Atatürk'ün Bilime Verdiği Önemin Göstergesi: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

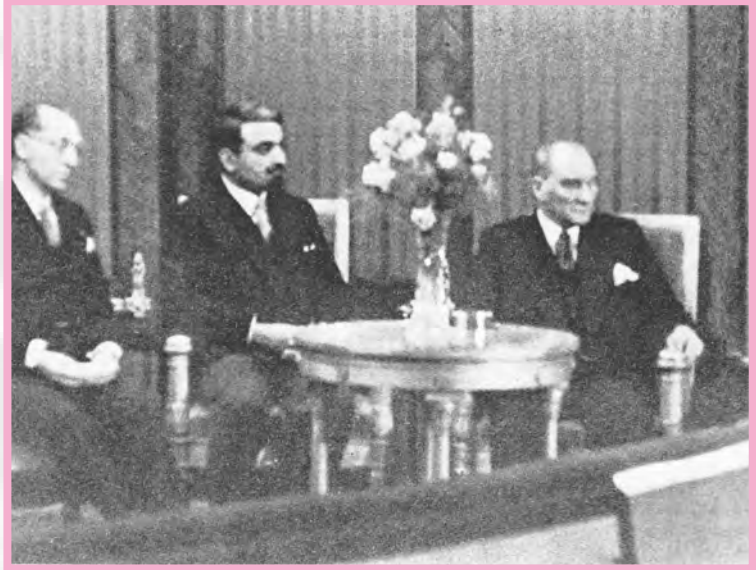

Ankara Üniversitesinin fakülte olarak kurulan ilk yüksek öğretim kurumu Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesidir. Bu fakülte, adını büyük önderimizin koyduğu ve özel bir misyon yüklediği bir bilim merkezidir. Mustafa Kemal Atatürk, bu fakültenin kurulmasını önerirken çağdaş Türkiye'nin yapacağı

atılımda hem ulusal bilincin gelişmesi hem de özgür düşünceli bireylerin yetişebilmesi için Türk dilinin, tarihinin ve kültürünün derinliğine araştırılmasının en başta gelen koşul olduğuna inanıyordu. Türkiye'de sosyal bilimler alanında seçkin bir yeri bulunan fakültenin kuruluş yasası TBMM'de 14 Haziran 1935'te kabul edilmiş ve karar 22 Haziran 1935 tarih ve 2035 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. 1935-1940 yılları arasında Evkaf Apartmanı'nda faaliyetini sürdüren fakültenin bugünkü binasının planı, ünlü Alman mimarı Bruno Taut (Buruno Taut) tarafından çizilmiştir.

1936 yılında yüz doksan beş öğrenci ile öğretime başlayan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, 13 Haziran 1946'ya kadar Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak faaliyet göstermiş, bu tarihten itibaren 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile Ankara Üniversitesinin bünyesine dâhil olmuştur.

Günümüzde Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk ve Türkiye tarihinin incelenmesine kaynaklık edecek olan Sümerceden

Hititçeye, Latineden Yunancaya, antik Doğu ve Batı dillerine ilişkin eğitim vermektedir. Bunların yanı sıra; coğrafya, felsefe, psikoloji, sosyoloji, antropoloji gibi çeşitli sosyal bilimlerin farklı alanlarında da eğitim veren bir bilim kurumudur. Fakültede hem temel kaynaklara inen hem de çağdaş dünyaya ayak uydurmayı hedefleyen 18 bölüm ve 79 ana bilim dalı faaliyet göstermektedir. 385 öğretim üyesi -yüksek lisans ve doktora da dâhil olmak üzere- işlevsel, dengeli, esnek bir eğitim-öğretim programı içinde çalışmalarını yürütmektedir.

HAYAL HIRSIZI

O çiftlik senin, bu çiftlik benim gezen, yarıştan yarışa koşarak atları eğitmeye çalışan gezgin bir at terbiyecisinin oğluydu. Babasının işi nedeniyle sık sık okul değiştirmek zorunda kalmıştı. Şimdi de yeni bir okula başlamıştı. Öğretmen, geleceğe dair hayallerini anlatacakları bir kompozisyon yazmalarını söylemişti. Yazacakları kompozisyonun en az iki sayfa olması gerekiyordu, ama at terbiyecisinin oğlu tam yedi sayfalık bir ödev verdi öğretmene. Gelecekle ilgili hayallerini en küçük ayrıntısına kadar anlatmıştı bu sayfalarda. Bir at çiftliğinin olmasını istiyordu. İki yüz dönümlük çiftliğin krokisine, bin metre karelik evinin planını bile eklemişti. Binaları, ahırları, koşu yollarını... Her şeyin yeri belliydi. Bu ödev, tek kelimeyle onun rüyasını, duygularının sesini dile getiriyordu.

Sabırsızlıkla geçen iki günün ardından, öğretmen ödevlerini geri dağıttı onlara. At terbiyecisinin oğlunun ödevine kırmızı kalemle kocaman bir sıfır yazmıştı. Bir de not vardı: “Ders-ten sonra beni gör.” Çocuk, gözyaşlarını içine akıttı ve dersin bitimini bekledi.

Öğretmenin yanına görüşmek için geldiğinde hemen sordu: “Öğretmenim, neden sıfır verdiniz ödevime?”

Öğretmen, “Bak çocuğum...” diye girdi söze. “Anlattıkların ham hayalden başka bir şey değil. Ben sizden gelecekle ilgili gerçekçi hayallerinizi anlatmanızı istemiştim.”

“Ama...”

“Gerçekçi ol! Baban gezgin bir işte çalışıyor ve maddi durumunuz malum. At çiftliği kurmak kolay iş mi sanıyorsun? İki yüz dönümlük araziye bin metre karelik ev yapmak, orada yetiştirilecek atları satın almak... Lütfen kabul et, bunları yapman imkânsız!”

Çocuk, kalbi kırık bir hâlde boynunu büktü. Onun konuşmasına bile izin vermeyen öğretmeni, konuşmaya son noktayı koydu:

“Ödevini, gerçekçi bir şekilde yeniden yazmanı istiyorum. O zaman, ben de verdiğim notu gözden geçireceğim.”

Çocuk evine döndü ve uzun uzun düşündü. Babasıyla konuştu, onun da fikrini aldı.

“Oğlum!” dedi babası. “Bu senin hayatın ve senin hayallerin. Kararı sen vermelisin.”

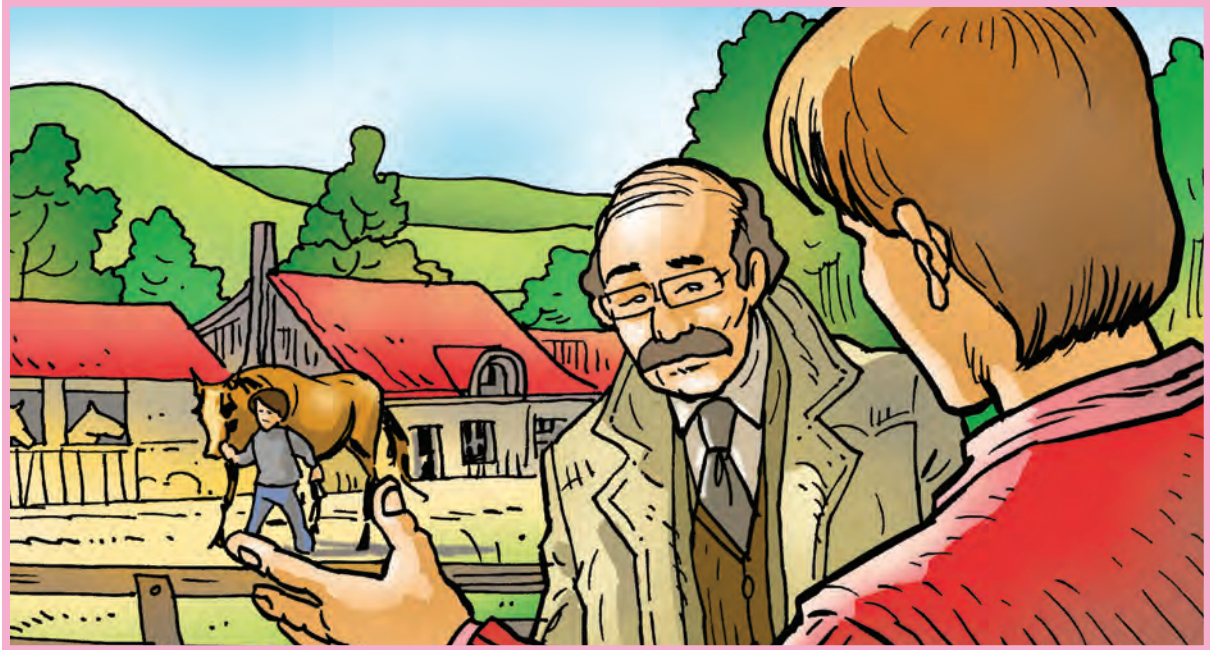
Çocuk bir hafta düşündükten sonra ödevini hiç değiştirmeden, aynı hâliyle verdi. Üzerine de şöyle bir not ilişti: “Siz verdiğiniz notu değiştirmeyin, ben de hayallerimi...”

Aradan yıllar geçti. O günün ortaokul öğrencisi, şimdi iki yüz dönümlük arazideki bin metre karelik evinde oturuyordu. Yıllar önce yazdığı o ödev, şöminenin üzerinde çerçevelenmiş olarak asılı.

Emekliliğine çok az kalmış olan yaşlı öğretmeni, bir gün öğrencilerini onun çiftliğine geziye getirdi. Günün sonunda, çiftlikten ayrılırken eski öğrencisine yaklaştı: “Sana artık itiraf edebilirim.” dedi. “Senin öğretmenin olduğum sıralar, kelimenin tam anlamıyla bir hayal hırsızıydım. Pek çok öğrencimin hayallerini ellerinden aldım. Ama sen sıfır alma pahasına hayalinden vazgeçmeyerek beni suç işlemekten kurtardın. Teşekkür ederim!”

Şahin ERŞAHİN

Öğrenci, Öğretmen Öyküleri

Aşağıdaki soruları hikâyeye göre cevaplayınız.

1. Hikâyenin ana düşüncesi nedir?
2. Siz de hayatınızda buna benzer bir olay yaşadınız mı? Anlatınız.
3. Hikâyenin kahramanının yerinde siz olsaydınız, böyle cesur davranabilir miydiniz?
4. Öğretmenin içinde bulunduğu şartları düşündüğünüzde, tamamen yanlış yaptığını söyleyebilir misiniz? Neden?
5. Sizce, insanların bütün hayallerini gerçekleştirebilme olasılığı var mıdır? Nasıl?

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A Aşağıdaki cümlelerden doğru olana (D), yanlış olana (Y) işareti koyunuz.

1. Teknolojik gelişmeler giderek yavaşlamaktadır. ()
2. Tıp alanındaki teknolojik gelişmeler toplumsal birliğimizi güçlendirir. ()
3. Atatürk, bilimin gelişmesi için çok çalışmıştır. ()
4. Alım gücümüz az olduğunda daha ucuz satılan korsan kitapları satın alabiliriz.()
5. Teknoloji, çok çalışmakla gelişir. ()

B Aşağıdaki cümleleri kavramlarla eşleştiriniz.

1. Teknolojik ürünler hayatımızı kolaylaştırıyor.
2. Teknolojinin zararlı gelişmelerinden de söz edebiliriz.
3. Atatürk, bilimde de çağdaşlaşmayı savunmuştur.
4. Alışverişlerimizde kanun ve kurallara uymalıyız.
5. Tıp teknolojisi bizleri birbirimize daha çok bağlamaktadır.

Nükleer silahlar

Harf İnkılabı

Cep telefonu

Korsan yayıncılık

Organ nakli

C Aşağıdaki soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Sizce, sosyal bilimlere ilgisi olan birinin aşağıdaki alanlardan hangisini tercih etmesi diğerlerine göre daha uygundur?

- A) Matematik
C) Fizik

- B) Coğrafya
D) Tıp

2. Fiziki ve sosyal olarak ikiye ayrılan antropoloji, aşağıdakilerden hangisi ile doğrudan ilgilenir?

- A) Hukuk
C) İnsan

- B) Ticaret
D) Toplum

3. Hangisi nanoteknolojinin tarım sektörüne uyarlanmasının sonucu olabilir?

- A) Zararlı gıda çeşitleri artar.
C) Hava kirliliği artar.

- B) Verimlilik artırılabilir.
D) Verimlilik düşer.

4. Ülkemizde tıp alanında hangisi yapılabilmektedir?

- A) Kalp nakli
C) Beyin nakli

- B) Yüz nakli
D) Hayvan klonlama

5. Aşağıdakilerden hangisi, bulaşıcı hastalıklar sınıfına girer?

- A) Grip
B) Ülser
C) Kanser
D) Baş ağrısı

6. Ülkemizde telif hakkı 1951 yılında çıkarılan Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile ilk defa yürürlüğe girmiştir. Sonraki yıllarda da çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Aşağıdakilerden hangisinin telif haklarının ilkelerine uygun bir ifade olduğu **söylenemez**?

- A) Eser sahibinin haklarının korunması
B) Eserle ilgili yasal ve toplumsal yaptırımlar
C) Eser sahibinden gerekli izin alınmadan yayıncıların istediği eseri yayınlaması
D) Kamunun eserden yararlanmasının sağlanması

7. Aşağıdakilerden hangisi, patentin verilme amaçlarından birisi **olamaz**?

- A) Buluş sahibinin ödüllendirilmesi
B) Teknik bilginin yaygınlaştırılması
C) Buluş faaliyetlerinin özendirilmesi
D) İnsanlara okuma alışkanlığı kazandırılması

8. **Korsan yayıncı kimdir?**

- A) Bilimsel bir eseri izinsiz olarak çıkarı için kullanan kişi
B) Gemilere saldıran haydut
C) Yol kesici, eşkiya
D) Tüccar

9. Aşağıdakilerden hangisi, Atatürk'ün bilime verdiği önemin eseridir?

- A) Devletçilik ilkesinin benimsenmesi
B) Medeni Kanun'un kabulü
C) Türk Tarih Kurumunun kurulması
D) Laiklik ilkesinin benimsenmesi

10. Hangisi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin kuruluş amaçlarından biri **değildir**?

- A) Türk dilini araştırmak
B) Türk tarihini araştırmak
C) Türk kültürünü araştırmak
D) Türk ekonomisini araştırmak

C Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Sosyal bilimlerin toplumsal yaşamımıza etkileri nelerdir?
- Sosyal bilimler hangileridir?
- Toplumsal veya kişisel ihtiyaçlarımızla teknolojik gelişmeler arasında nasıl bir bağ vardır?
- Teknolojik gelişmelerin olumsuz yönleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- Günümüzde teknoloji ürünlerinden yaralanmadan yaşayabilir miyiz? Neden?
- Sizce, gelecekte hayatımızı kolaylaştırıcı ne gibi gelişmeler olabilir?
- Tıp alanındaki gelişmelerle toplumsal dayanışma arasında ne gibi ilişkiler vardır?
- Telif ve patent hakkı ne demektir?
- Korsan yayıncılıkla mücadelede neler yapılabilir?
- Atatürk'ün bilime verdiği önem konusunda neler söyleyebilirsiniz?

SÖZLÜK

A

anayasa: Bir devletin yönetim biçimini belirten; yasama, yürütme, yargı güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel yasa.

antik: İlk Çağdaki uygarlıklarla özellikle eski Yunan ve Roma uygarlıkları ile ilgili olan.

antropoloji: İnsanın kökenini, evrimini, biyolojik özelliklerini, toplumsal ve kültürel yönlerini inceleyen bilim, insan bilimi.

araştırma: Bilim ve sanatla ilgili olarak yapılan yöntemli çalışma.

arkeoloji: Tarih öncesi ve eski çağlardan kalma eserleri, tarih ve sanat bakımından inceleyen bilim, kazı bilimi.

B

bağımsızlık: Bağımsız olma durumu veya niteliği, istiklal.

balbal: Eski Türklerde kişinin anılması için mezarının veya bazı kurganların etrafına dikilen taş.

bandrol: Denetim pulu, denetim bağı.

bildirge: Bir kimsenin, resmî bir kuruluşa veya kişilere, herhangi bir durumu bildirmek için verdiği çizelge, beyanname.

bilimsellik: Bilimsel olma durumu.

bimarhane: Hastane.

buluş: Bilinen bilgilerden yararlanarak daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşma veya yöntem geliştirme, icat.

C

ciro: 1. Bir ticaret senedinin, alacaklı tarafından başkasına çevrilmesi ve senedin arkasına gereken yazının yazılıp imza edilmesi. 2. Bir ortaklığın bir yıl boyunca alış ve satış tutarlarının genel toplamı.

coğrafi konum: Bir yerin çevresi ile ilgisinin tespiti veya görünümü.

coğrafya: Yeryüzünü fiziksel, ekonomik, beşerî ve siyasal yönlerden inceleyen bilim.

cumhuriyet: Milletin, egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu, belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı yönetim biçimi.

Ç

çağ: Tarihin ayrıldığı dört büyük bölümden her biri.

çevre kirliliği: Doğal kaynakların aşırı ve yanlış kullanılması, tahrip edilmesi sonucunda çevrede dengenin olumsuz yönde bozulması ve birtakım sorunların ortaya çıkması.

çöl: Karalar üzerinde, yıllık yağış miktarının 100 mm'nin altına düştüğü çok kurak ve bitki örtüsünden yoksun alanlar.

D

darüşşifa: Sağlık yurdu.

deprem: Yer kabuğunun derin katmanlarının kırılıp yer değiştirmesi veya yanardağların püskürme durumuna geçmesi yüzünden oluşan sarsıntı, yer sarsıntısı, hareket, zelzele.

devlet: Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık.

dış politika: Bir devletin, sınırları ötesindeki devletlere uyguladığı siyaset.

dil: İnsanların, düşüncelerini ve duygularını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan.

din: Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum.

doğal afet: Önlenmesi insan eliyle olmayan; sel, fırtına, deprem, dolu vb. felaketlerin her biri.

doku: Bir vücudun veya bir organın yapı öğelerinden birini oluşturan hücreler bütünü.

E

egemenlik: Milletin ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin hepsi, hükümlerlik ve hâkimiyetin millette olması.

ekonomi: İnsanların yaşayabilmek için üretme, ürettiklerini bölüşme biçimlerinin ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütünü, iktisat.

Ekvator: Yerküreyi iki eşit parçaya böldüğü varsayılan en büyük çember, eşlek.

erat: Er, onbaşı ve çavuşlara verilen genel ad.

erdem: Ahlakın övdüğü iyilikçilik, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet.

Eskimo: Kuzey Kutbu'nda yaşayan yerli halk.

F

felsefe: 1. Varlığın ve bilginin bilimsel olarak araştırılması. 2. Bir bilimin veya bilgi alanının temelini oluşturan ilkeler bütünü.

fen: 1. Fizik, kimya, matematik ve biyolojiye verilen ortak ad. 2. Fizik, kimya, matematik ve biyolojiden elde edilen verileri iş ve yapım alanında uygulama, teknik.

fuar: Belli zamanlarda, belli yerlerde ticari mal sergilemek amacıyla açılan büyük sergi.

G

gelenek: Bir toplumda, bir toplulukta, eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane.

gen teknoloji: Genlerle uğraşan bilim.

genelleme: Bir işlemin sonucu olan genel kavram, yargı, bilim yasası veya kuram.

göç: Ekonomik, toplumsal, siyasi nedenlerle bireylerin veya toplulukların, bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma.

görüş: Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde varılan yargı, fikir.

gümrük: Bir ülkenin giriş ve çıkışında gümrük denetim ve gözetiminin yapıldığı yer.

H

halife: Hz.Muhammed'in vekili olarak Müslümanların imamlığını ve din koruyuculuğunu yapmakla görevli kimse.

halis: Katışık olmayan, katışiksız, saf.

harita: Coğrafya, tarih, dil, nüfus vb. konularla ilgili yeryüzünün veya bir parçasının, belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen taslağı.

hicret: İslam takviminde tarih başı sayılan, Hz. Muhammed'in, Mekke'den Medine'ye göç ettiği olay.

hilaf: 1. Aykırı, karşıt, ters. 2. Yalan.

hiyeroglif: Resim yazısı.

hizmet: Birinin işini görme veya birine yarayan bir işi yapma.

hoşgörü: Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha.

hükümdar: Padişah, kral, hakan gibi taht sahibi devlet başkanı.

İ

icat: Yeni bir şey oluşturma, bulma, buluş.

ihracat: Bir ülkenin ürettiği malları başka bir ülkeye veya ülkelere satması, dış satım.

iklim: Yeryüzünün herhangi bir yerinde, hava olaylarına bağlı olarak gerçekleşen etkilerin uzun yılların ortalamasına dayanan durumu.

imaret: Yoksullara ve öğrencilere yiyecek dağıtmak için kurulmuş hayır kurumu.

istikbal: Gelecek.

istila: Bir ülkeyi silah gücüyle ele geçirme.

ithalat: Bir ülkeye, başka bir ülkeden mal getirme veya satın alma, dış alım.

K

kağan: Hanların bağlı olduğu devlet başkanı, hakan, imparator.

kaside: On beş beyitten az olmayan, bütün beyitlerin ikinci dizeleri, en baştaki beyit ile uyaklı olan ve çoğu kez büyükleri övmek için yazılan divan edebiyatı şiir türü.

katılım: Katılma işi, iştirak.

kavram: Bir nesnenin veya düşüncenin, zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum.

kaynak: Gelir, kazanç, sağlık vb. sağlayıcı öge.

kıta: Yeryüzündeki büyük kara parçaları.

kıtlık: Kuraklık, savaş vb. nedenlerle ürünün yetişmemesi ve bundan doğan açlık.

konstrüksiyon: Yapma, yapım.

koordinat: Bir noktanın düzlemdeki veya uzaydaki yeri.

kronoloji: Zaman bilimi.

kurgan: 1. İlk Çağda mezar üzerine toprak yığılarak yapılan küçük tepe. 2. Tepe biçiminde mezar, höyük.

kuş uçuşu: İki nokta arasında, doğrultu yönünde alınan mesafe.

kutup: Yer yuvarlağının, Ekvator'dan en uzak olan yer ekseninden geçtiği varsayılan iki noktasından her biri.

kültür: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde meydana getiren bütün maddi ve manevi değerler ile bunları oluşturmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan; insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü.

kültürel öge: Kültüre ilişkin, kültürle ilgili unsurlardan her biri.

L

liderlik: Lider olma durumu.

M

meridyen: Bir kutuptan diğer kutba ulaşan ve paralelleri dik kesen yarım çemberlerdir.

meslek: Bir kimsenin geçimini sağlamak için sürekli yaptığı iş.

milat: Milat başlangıç alınarak 1-100, 101-200, 201-300 vb. olarak sayılan yüzyıllık dönem.

millet: Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus.

millî egemenlik: Devletin yetkilerinin tamamının ve hâkimiyetin millette olması.

minyatür: Çoğunlukla eski yazma kitaplarda görülen, ışık, gölge ve hacim duygusu yansıtılmayan küçük, renkli resim sanatı.

monarşi: Siyasi otoritenin genellikle miras yolu ile bir kişinin üzerinde toplandığı devlet düzeni veya rejim, tek erklik.

mücehhez: Hazırlıklı, hazırlanmış.

müneccimbaşı: Saray hizmetinde bulunan bilginlerden gök bilimiyle uğraşanlara verilen unvan.

müşkül: Güç, zor, çetin.

N

nanoteknoloji: Küçük şeylerin bilimi. Örneğin “nanometre” denince, metrenin milyarda biri anlaşılmalıdır.

nevruz: Eski takvimlere göre yılın ve baharın ilk günü sayılan mart ayının yirmi birine rastlayan gün.

nüfus dağılışı: İnsanların, yeryüzünün farklı bölgelerine, farklı sayıda ve sıklıkta yerleşmeleridir.

nüfus: Bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayı.

nükleer enerji: Atom çekirdeğinin parçalanmasından doğan enerji.

O

okyanus: Kıtaları birbirinden ayıran çok büyük su kütleleri.

olay: Ortaya çıkan, oluşan durum, ilgi çeken veya çekebilecek nitelikte olan her türlü iş, hadise, vaka.

olgu: Varlığı, deneyle kanıtlanmış şey.

oligarşi: Siyasi gücün birkaç kişilik bir grubun elinde toplandığı yönetim, aristokrasinin daralmış biçimi, takım/erki.

Ö

ölçek: Haritada kullanılan küçültme oranı.

özgürlük: Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar verme durumu, hürriyet.

P

paralel: Ekvator'a paralel olarak çizilen daireler.

patent: Bir buluşun veya o buluşu uygulama alanında kullanma hakkının bir kimseye ait olduğunu gösteren belge.

pazarlama: Bir ürünün, bir malın, bir hizmetin satışını gerçekleştirmek amacıyla; tanıtmayı, paketlemeyi, satış elemanlarının yetişmesini, piyasa gereksinimlerini belirlemeyi ve karşılamayı içeren etkinliklerin bütünü.

psikoloji: 1. Ruh bilimi, ruhiyat. 2. Bir grubu, bir bireyi belirleyen hareket etme, düşünme, duygulanma biçimlerinin bütünü.

S

saltanat: Bir ülkede hükümdarın, padişahın, sultanın egemen olması.

sanayi: Ham maddeleri işlemek, enerji kaynaklarını oluşturmak için kullanılan yöntemlerin ve araçların bütünü, endüstri.

savaş: Devletlerin, diplomatik ilişkilerini keserek giriştikleri silahlı mücadele, muharebe, harp.

seçim: Kanunlar, yönetmelikler uyarınca kanun koymak ve yönetmek için bir veya daha çok aday arasından belli birini veya birkaçını seçme, intihap.

sosyal bilimler: Toplum olaylarını, insanın sosyal ve kültürel faaliyetlerini inceleyen bilimlerin ortak adı.

sosyal etkileşim: Toplumdaki her bir bireyin birbirini karşılıklı olarak etkileme işi.

sosyoloji: Toplum bilimi.

T

tam bağımsızlık: Tam bağımsızlık denildiği zaman, elbette siyasi, mali, iktisadi, adli, askerî, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan mahrumiyet, millet ve memleketin gerçek manasıyla bütün bağımsızlığından mahrumiyeti demektir (M. Kemal Atatürk, 1921).

tamga: Damga.

tarım: Gerekli, yararlı bitkileri yetiştirmek amacıyla toprak üzerinde yapılan çalışmaların bütünü, ziraat.

tarih: Topluları, milletleri, kuruluşları etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan; bu olaylar arasındaki ilişkileri, olayların daha önceki ve sonraki olaylarla bağlantılarını; milletlerin kurdukları medeniyetleri ve kendi iç sorunlarını inceleyen bilim.

teknoloji: Bir sanayi dalı ile ilgili yapım yöntemlerini, kullanılan araç-gereç ve aletleri kapsayan bilgi.

teelif: 1. Uzlaştırma. 2. Kitap yazma.

teelif hakkı: Bir fikir veya sanat eserini meydana getiren kişinin, bu eserden doğan haklarının hepsi.

teokrasi: Dinî kurallara dayalı yönetim şekli.

ticaret: Kazanç amacıyla yürütülen alım-satım etkinliği.

tören: Bir toplulukta, üyelerin belli bir olayı, kişiyi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirilmesi amaçlarıyla düzenlenen hareket dizisi, merasim.

turizm: Dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla yapılan gezi. Bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümü.

tüketim: Üretilen veya yapılan şeylerin kullanılıp harcanması.

U

uygarlık: Bir ülkenin, bir toplumun, maddi ve manevi varlıklarının; fikir, sanat çalışmalarlarıyla ilgili niteliklerinin tümü, medeniyet.

Ü

üretim: İnsanların, toplumun varlığı ve gelişmesi için gerekli olan nesnelere sağlamak üzere, amaçlı etkinlikleriyle doğal çevrelerini değiştirmeleri.

V

vahiy: Bir buyruk veya düşüncenin Tanrı tarafından peygamberlere bildirilmesi.

varyant: Masal, efsane, bilmece, oyun vb. bir metnin, bir eserin ya da bir olayın aslından az çok ayrılan değişik biçimli olanı.

vekil: Birinin, işini görmesi için kendi yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse.

vergi: Kamu hizmetlerine harcanmak için hükûmetin ve yerel yönetimlerin, yasalara göre doğrudan doğruya veya bazı malların fiyatlarının üstüne ekleyerek dolaylı yoldan herkesten topladığı para.

vezir: Osmanlılarda, devletin bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerinde bulunan ve paşa unvanını taşıyan kimse.

Y

yasa: Devletin yasama organları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallar bütünü, kanun.

yatırım: Bir kazanç ya da çıkar sağlamak için yapılan iş.

yurttaş: Yurtları veya yurt duyguları bir olanlardan her biri, vatandaş.

KAYNAKÇA

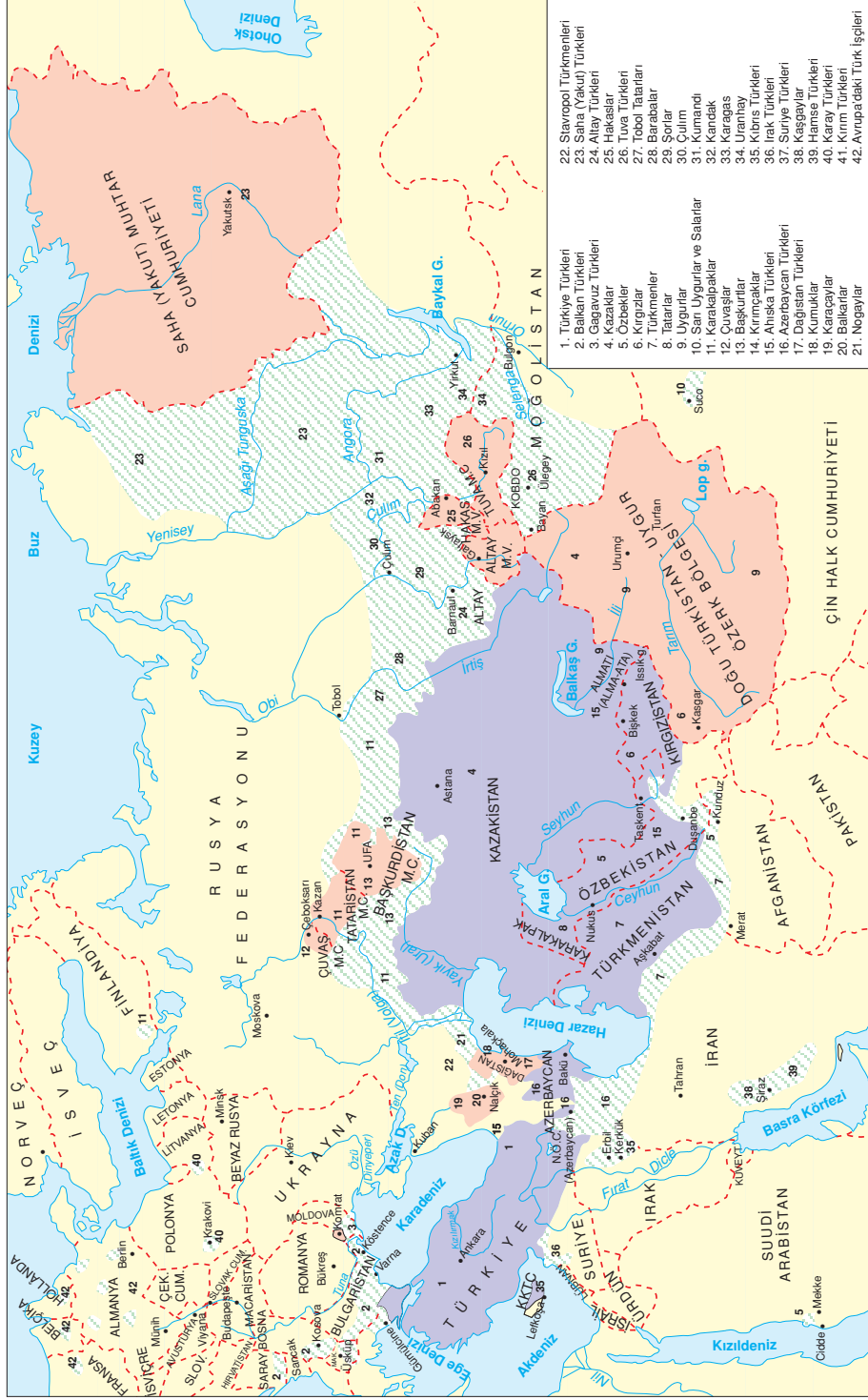
- Abdulhaluk Mehmet Çay, *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*, TKAE Yayınları, Ankara, 1988.
- Ali Çimen, *Tarihi Değiştiren Konuşmalar*, Timaş Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- *Anadolu Medeniyetleri Müzesi Kataloğu*, Dönmez Ofset, Ankara, 2003.
- *Bilim Çocuk* dergisi, Sayı: 45/Eylül 2001.
- *Bilim Çocuk* dergisi, Sayı: 19, s. 29, Nisan 2002.
- *Bilim Çocuk* dergisi, Sayı: 24, s. 33, Eylül 2002.
- *Bilim ve Teknik* dergisi, 1994, Sayı: 318.
- *Bilim ve Teknik* dergisi, Sayı: 420/Kasım 2002, s. 38-44.
- *Bilim ve Teknik* dergisi, s. 318, 1994.
- Cemalettin Şahin, *Ülkeler Coğrafyası*, Gündüz Yayıncılık, Ankara, 1999.
- Cemalettin Şahin, Hayati Doğanay, *Türkiye Coğrafyası*, Gündüz Eğitim Yayıncılık, Ankara, 2000.
- Cemil Koçak, "1930 Belediye Seçimlerinde Sabiha Sertel'in Adaylığı", *Tarih ve Toplum*, Cilt IX, Sayı: 51, İstanbul, Mart 1998.
- Cemil Öztürk, Rahmi Otluoğlu, *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebî Ürünler ve Yazılı Materyaller*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2002.
- Ekrem Akurgal, *Anadolu Kültür Tarihi*, TÜBİTAK, Ankara, 2002.
- Ekrem Işın, "Tanzimat: Kadın ve Gündelik Hayat", *Tarih ve Toplum*, Cilt IX, Sayı: 51, İstanbul, Mart 1988.
- Emrullah Güney, *Çevre Sorunları Coğrafyası*, Gündüz Eğitim Yayıncılık, Ankara, 2004.
- Erol Tümertekin, *Beşerî Coğrafyaya Giriş*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1994.
- Erol Tümertekin, Nazmiye Özgüç, *Ekonomik Coğrafya: Küreselleşme ve Kalkınma*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 1997.
- Erol Tümertekin, Nazmiye Özgüç, *Beşerî Coğrafya*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2004.
- Füsün Üstel ve diğerleri, *Coğrafya 2002*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 2002.
- Gülay Sert, Aydan Çelik, *Bala ile Çatalhöyük Gezisi*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.
- Hasan Âli Yücel, *İyi Vatandaş İyi İnsan*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993.
- İbrahim Atalay, *Dünya Coğrafyası*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2001.
- İbrahim Atalay, *Türkiye Coğrafyası*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1997.
- İbrahim Kafesoğlu, *Türk Millî Kültürü*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1994.
- İcbar Gözaydın, Bilge Dicleli, *Yurttaş 2000*, Mess Yayıncılık, Ankara, 2000.
- İpek Gürkaynak, Dilek Gözütok ve diğerleri, *Yurttaş Olmak İçin Ders Kitabı*, Umut Vakfı Yayıncılık, İstanbul, 1998.
- Kemal Ocak, *Dünyada Türk Cumhuriyetleri, Türk Halkları*, Düzgün Yayıncılık, Ankara, 1999.
- Komisyon, *Hak ve Özgürlükler Antolojisi*, Hak-İş Yayıncılık.
- *Meteoroloji Bülteni*, Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1974.
- *Miço* dergisi, Sayı: 36, s. 26-27, 21 Haziran 2002.
- Mete Tunçay, *Batı'da Siyasal Düşünce Tarihi*, Teori Yayınları, Ankara, 1986.
- Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, MEB Yayınları, İstanbul, 1970.
- Nazmi Özçelik, *İlkçağ Tarihi ve Uygarlığı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.
- Necdet Tunçdilek, *Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1986.
- Nihat Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I*, MEB Yayınları, İstanbul, 1998.
- Nurdan Kalaycı, *Sosyal Bilgiler Problem Çözme ve Uygulamalar*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2001.
- Öcal Oğuz, (N. Aytuzlar, İ. Çetin, T. Saltık Özkan ve A. Yavuz'la birlikte), *Türk Dünyası Nevruz Şiirleri Antolojisi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 2004.

- Ramazan Özey, *Günümüz Dünya Sorunları*, Aktif Yayınevi, İstanbul, 2001.
- Ramazan Özey, *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*, Aktif Yayınevi, İstanbul, 2002.
- Reşat İzbirak, *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, Emel Matbaacılık Sanayi, Ankara, 1975.
- Salih Başer, *Kutadgu Bilig'de Kut ve Töreden Sevgi Toplumuna*, Seyran Yayınları, Ankara, 1995.
- Salih Zeki Ulusarslan, *Çanakkale Savaşları ve Gezi Rehberi*, Çanakkale, 2001
- Selçuk Erdem, *Karikatürler 3*, Parantez Yayınları, 2002.
- Şahin Erşahin, *Öğrenci ve Öğretmen Öyküleri*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2005.
- Şeref Gözübüyük, *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*, Turhan Kitabevi, Ankara, 1997.
- Tayyip Duman; Necmettin Karakaya, *Vatandaşlık Bilgisi*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2001.
- *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Haziran 2001.
- Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.
- Yıldız Sey (Editör), *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2002.
- *Jang Daily* (Deyli Jang) gazetesi (Pakistan), 21 Kasım 2005.
- *Hürriyet* gazetesi, 4 Haziran 2005.
- *Hürriyet* gazetesi, 28 Kasım 2005.
- *Hürriyet* gazetesi, 26 Mayıs 2005.
- *Milliyet* gazetesi (Ankara eki), 28 Kasım 2005.
- *Radikal* gazetesi, 1 Mayıs 2005.
- *Radikal* gazetesi, 13 Ekim 2005.
- *Radikal* gazetesi, 19 Aralık 2005.
- *Sabah* gazetesi, 12 Temmuz 2005.
- *Sabah* gazetesi, 30 Mayıs 2002.
- *Sabah* gazetesi, 17 Aralık 2005.
- *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Haziran 2001.
- <http://www.akdeniz.edu.tr>
- <http://www.archives.gov>
- <http://www.ankara.gov.tr>
- <http://www.bolu-bld.gov.tr>
- <http://www.bsm.gov.tr>
- <http://www.cevreorman.gov.tr>
- <http://www.die.gov.tr>
- <http://www.dtm.gov.tr>
- <http://www.guvenlik.iem.gov.tr>
- <http://www.hgk.mil.tr>
- <http://www.hurriyetim.com.tr> / 27.03.2005
- <http://www.kizilay.org.tr>
- <http://www.kultur.gov.tr>
- <http://www.milliyet.com.tr> / 16.11.2005
- <http://www.sabah.com.tr> / 26.05.2005
- <http://www.radikal.com.tr> / 01.05.2005
- <http://www.tdk.gov.tr>
- <http://www.tika.gov.tr>
- <http://www.ttk.gov.tr>
- <http://www.tuik.gov.tr>
- <http://www.wwf.org.tr>

KRONOLOJİ

MÖ 3500	Yazının bulunması
MÖ 209	Türk kara ordusunun kurulması
0	Milat
212	Roma İmparatorluğu'nda doğan herkese vatandaşlık hakkının tanınması
375	Kavimler Göçü
552	Kök Türk Devleti'nin kurulması
571	Hz. Muhammed'in, Mekke'de doğumu
610	Hz. Muhammed'in peygamber olması
622	Hicret'in gerçekleşmesi
624	Bedir Savaşı
625	Uhud Savaşı
627	Hendek Savaşı
628	Mekkelilerle Müslümanlar arasında Hudeybiye Antlaşması'nın yapılması
630	Hz. Muhammed'in Veda Hutbesi'ni okuması
630	Kök Türklerin Doğu kanadının Çin hâkimiyetine girmesi
630	Müslümanların Mekke'yi fethi
632	Hz. Muhammed'in vefatı
632	Hz. Muhammed'in ölümünden sonra, Hz. Ebu Bekir'in halife seçilmesi ile Dört Halife Devrinin başlaması
661	Emevi Devleti'nin kurulması
682	Kök Türklerin tekrar bağımsızlıklarını elde etmeleri
745	Uygur Devleti'nin kurulması
750	Abbasi Devleti'nin kurulması
751	Abbasiiler ile Çin arasında yapılan Talas Savaşı'nda Türklerin, Abbasilerin yanında yer almaları
840	Karahanlı Devleti'nin kurulması
999	Gazneli Mahmut'un bağımsızlığını ilan etmesi
1092	Melikşah'ın ölümü
1215	Magna Cartha'nın ilan edilmesi
1453	İstanbul'un fethi
1789	Fransız İhtilali
1876	İlk Türk anayasası olan kanunuesasinin kabulü
1920	Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması
1922	Saltanatın kaldırılması
1923	Cumhuriyetin ilanı
1924	Halifeliğin kaldırılması
1930	Kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı tanınması
1931	Türk Tarih Kurumunun açılması
1932	I. Türk Tarih Kurumu Kongresi'nin düzenlenmesi
1932	Türk Dil Kurumunun açılması
1934	Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması
1937	II. Türk Tarih Kurumu Kongresi'nin düzenlenmesi
1948	Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin ilanı
1950	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin kabulü
1982	Yürürlükteki T.C. Anayasasının kabulü

TÜRK DÜNYASI HARİTASI

1. Türkiye Türkleri	22. Stavropol Türkmenleri
2. Balkan Türkleri	23. Saha (Yakut) Türkleri
3. Gagavuz Türkleri	24. Altay Türkleri
4. Kazaklar	25. Hakaslar
5. Özbekler	26. Tuva Türkleri
6. Kırgızlar	27. Tobol Tatarları
7. Türkmenler	28. Barabalar
8. Tatarlar	29. Şorlar
9. Uygurlar	30. Çulım
10. San Uygurlar ve Salarlar	31. Kumandı
11. Karakalpaklar	32. Kandıak
12. Cuvaşlar	33. Karagas
13. Başkırlar	34. Urañhay
14. Kırmıçıklar	35. Kıbrıs Türkleri
15. Anıskı Türkleri	36. Irak Türkleri
16. Azerbaycanlı Türkleri	37. Sunıye Türkleri
17. Dağıstanlı Türkleri	38. Hamıskı Türkleri
18. Kırgız Türkleri	39. Kırm Türkleri
19. Kırm Türkleri	40. Kırm Türkleri
20. Balkalar	41. Kırm Türkleri
21. Nogaylar	42. Avrupa'daki Türk İşçileri

İŞARETLER		BAĞIMSIZ DEVLETLER		MUHTAR CUMHURİYETLER	
- - - - -	Devlet Sınırı	1. AZERBAIJAN C.	BAKÜ	1. BAŞKURDİSTAN M.C.	UFA
- - - - -	Muhtar Cumhuriyet ve Eyalet Sınırı	2. KAZAKİSTAN C.	ASTANA	2. CUVAŞ M.C.	CEBOKSARI
- - - - -	Muhtar Vilayet Sınırı	3. KIRGIZİSTAN C.	BIŞEK	3. DAĞİSTAN M.C.	MOHAÇKALA
- - - - -	Bağımsız Türk Devletleri	4. KKTG	LEFKOŞA	4. KABARDA-BALKAR M.C.	NALÇİK
- - - - -	Muhtar Cum. Eyalet ve Vilayetler	5. ÖZBEKİSTAN	TASKENT	5. KARAKALPAK M.C.	NUKUS
- - - - -	Muhtar Olmayan Türk Bölgeleri	6. TÜRKİYE C.	ANKARA	6. N.Ö.C. (Azerbaycan)	NAHCIVAN
- - - - -		7. TÜRKMENİSTAN C.	AŞKABAT	7. SAHA (YAKUT) M.C.	YAKUTSK
				8. TUVA M.C.	KIZIL
				9. DOĞU TÜRKİSTAN-UYGUR	URUMÇİ
					ÖZERK B.
				MUHTAR VİLAYETLER	
				1. ALTAY M.V.	- GORNOALTAJ
				2. HAKAS M.V.	- ABAKAN
				3. KARAĞAY-ÇERKES M.V.	- ÇERKESK